

**KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLAT**

2015. 1. szám

SZAKMAI SZEMLÉ

ALAPÍTVÁ: 2003

BUDAPEST

**A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata**

Felelős kiadó

Kovács József altábornagy, főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök:	Dr. Béres János	vezérőrnagy
Tagok:	Árpád Zoltán	ezredes
	Dr. Fűrjes János Norbert	alezredes
	Dr. Kenedli Tamás	alezredes
	Dr. Magyar Sándor	alezredes
	dr. Sabjanics István	hadnagy
	Szabó Károly	ezredes
	Tóth Csaba Mihály	alezredes
	Simon László	alezredes
	Dr. Vida Csaba	alezredes
Felelős szerkesztők:	Dr. Kenedli Tamás	alezredes
	Simon László	alezredes
Olvasószerkesztő:	Tóth Csaba Mihály	alezredes
	Ledács Kiss Jenő	nyá. ezredes
Tördelő szerkesztő:	Szabó Beatrix	törzsászlós

Elérhetőségeink

Postacím:	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa 1111 Budapest, Bartók Béla u. 24-26. 1502 Budapest, Pf. 117
Telefon:	Dr. Kenedli Tamás 30/738-7925 Simon László 30/999-5205
E-mail:	szakmaiszemle.kontakt@gmail.com
Weblap:	http://www.kfh.hu/hu/publikaciok.html

HU ISSN 1785-1181

TARTALOM

NEMZETBIZTONSÁG ELMÉLETE

SZABÓ KÁROLY

GONDOLATOK A KATONAI ELHÁRÍTÁSRÓL..... 7

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF – DR. KENEDLI TAMÁS

**A TERRORFENYEGETETTSÉG ÚJ TENDENCIÁI
ÉS LEHETSÉGES VÁLASZLÉPÉSEK 16**

KOVÁCS KRISZTIÁN

**AMERIKAI KATONAI ELHÁRÍTÁS KÜLFÖLDÖN
VÉGZETT MŰVELETI TEVÉKENYSÉGÉNEK
SAJÁTOS SÁGAI A CONRAD KÉMÜGY TÜKRÉBEN..... 35**

DR. PARÁDI JÓZSEF

AZ EVIDENZBÜRO ÉS A MAGYAR HATÁRŐRIZET 65

BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA

FÁBIÁN ÉVA

**FRANCIAORSZÁG EURÓPAI BIZTONSÁGPOLITIKÁJA
GEORGES POMPIDOU ELNÖKSÉGE IDEJÉN..... 82**

BENEDEK MÁRTA

**MAGYARORSZÁG, AUSZTRIA ÉS SZLOVÁKIA BIZTONSÁG- ÉS
KATONAPOLITIKAI NÉZETEI, AVAGY A BIZTONSÁG
ÉRTELMEZÉSE KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN..... 97**

KOÓS GÁBOR – DR. SZTERNÁK GYÖRGY

**A KATONAI MŰVELETEK ÚJ FORMÁJA –
A HIBRID MŰVELETEK..... 120**

BERECZKI DÁVID

**DZSIHÁD PÁRIZSBAN – TÉNYEK A FRANCIAORSZÁGI
TERRORCSELEKMÉNYEKRŐL 137**

ALKALMAZOTT NEMZETBIZTONSÁGI-ELHÁRÍTÓ ISMERETEK

BABOS SÁNDOR

**A MAGYAR HONVÉDSÉG MŰVELETI HELYSZÍNELŐ
KÉPESSÉGE A TERRORIZMUS ELLENI HARCBA** 155

FEHÉR ZOLTÁN

**NEMZETKÖZI TOVÁBBKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK
A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI FELLÉPÉS
KEZELÉSÉVEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN** 168

FÓRUM

DR. HARKAI ISTVÁN

**A KALÓZKODÁS NEMZETKÖZI JOGI KÉRDÉSEI
ÉS EGY BUKOTT ÁLLAM FELELŐSSÉGE** 179

AZ OLVASÓHOZ

RECENZÍÓ:

DR. VIDA CSABA -
MENNYISÉGI HÍRSZERZŐI ELEMZÉS-ÉRTÉKELÉS 196

KONFERENCIA BESZÁMOLÓ:

DEZSÉRI BENCE – DR. KENEDLI TAMÁS:
**INTEGRÁCIÓ, ASSZIMILÁCIÓ, DISSZIMILÁCIÓ.
AZ ISZLÁM LAKOSSÁG HELYZETE EURÓPÁBAN**..... 202

KONFERENCIA BESZÁMOLÓ:

DR. RESPERGER ISTVÁN – DR. UJHÁZI LÓRÁND:
**VALLÁSI ELEMEN JELENTŐSÉGE NAPJAINK
FEGYVERES KONFLIKTUSAIBAN – BESZÁMOLÓ EGY
KONFERENCIA SZERVEZÉSÉRŐL, ELŐADÁSAIRÓL,
EREDMÉNYEIRŐL, JÖVŐBELI LEHETŐSÉGEIRŐL,
AHOGY A SZERVEZŐK LÁTJÁK** 208

E SZÁMUNK TARTALMA 212

CONTENTS..... 213

SZERZŐINK 224

E SZÁMUNK LEKTORAI..... 225

A PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI 226

Tisztelt Olvasó!
Tisztelt Szerzőink!
Tisztelt Lektoraink!

A XXI. században életünk egyik legbefolyásosabb eszközrendszere a média, ahol elhalmoznak bennünket hírekkel, tényekkel és adatokkal. Sorra jelennek meg köz- és magánvélemények, ugyanakkor nem tarthatjuk magunkat távol sem az álhírektől, sem a kéretlen tartalmaktól, sőt esetenként a félretájékoztató információktól sem. Ennek az információs erőternek képezik minőségi ellensúlyát a lektorált, szakmai tudományos folyóiratok.

Ebben a közegben a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat 2014. év végén újjáalakult Tudományos Tanácsa a Szakmai Szemle megjelentetését változatlanul fontosnak tekinti, ami egyszerre jelent értéktartó és értékteremtő feladatot. A Szakmai Szemle szerkesztőbizottsága is átalakult, ugyanakkor igyekszik a korábbi értékeket megőrizni, a katonai elhárítás és az ahhoz kapcsolódó tudományterületek, valamint a mögöttes szakmai szervezetek érdekeit képviselni. Az információátadás mellett a folyóirat hasábjain szeretnénk szakmai tudományos vitákra ösztönözni, ami reményünk szerint elősegíti tudományelméleti és gyakorlati szakmai konszenzusok kialakítását. Az elmúlt években a katonai elhárítás területéről publikált művek, valamint a felderítők közösségében vállalt szerep egyszerre kötelez bennünket a folyamatos megújulásra, illetve az alkalmazható ismeretek körének bővítésére.

A szerkesztők ezen célja már a 2015. évi első szám megjelenésében és a szemle rovatrendjének megváltoztatásában is tükröződik. A fent leírtak alapján várjuk mindazok közreműködését, akik írásaikkal, kutatásaikkal, tudományos igényű észrevételeikkel járulnának hozzá a hadtudomány, illetve a vele metszettel képző tudományágak ismeretanyagának bővítéséhez, fejlődéséhez.

A folyóiratban helyet és teret kívánunk biztosítani mindazok számára, akik szakmai tevékenységüket a hírszerzés és elhárítás területén fejtik ki és nálunk jelentetnék meg cikkeiket. Várjuk mindazok jelentkezését, akik ebben a témakörben konferenciát szerveznek, valamint tudományos kutatásokat végeznek. A szemle ismeretterjesztő munkájához keressünk olyan szakmai és hallgatói közösségeket, amelyek bevonásával, illetve támogatásával a Szolgálat tudásbázisára támaszkodva rendszer- és nem utolsó sorban holisztikus szemlélettel folytathatunk együttműködést az alábbi témákban:

Nemzetbiztonság elmélete

(Nemzetbiztonsági rendszerek, szervezetek feladatrendszere, működése, történelme, szervezeti változásai, hazai és külföldi titkosszolgálatok, nemzetbiztonsági együttműködések, ágazati kapcsolatok, nemzetbiztonsági kockázatok kezelése, nemzetbiztonsági információk illetve azok kapcsolódása, védelem-igazgatás és a válságok kezelése);

Biztonság- és védelempolitika

(Állam- és jogtudomány érintkező területei, ország-ismeret, külföldi szolgálatok, fegyveres testületek, idegen hadseregek, nemzeti és szakági stratégiák, doktrínák, direktívák, NATO szabályok és szabványok azok hatási, válságkezelő- és nemzetközi műveletek, gyakorlatok ezen belül katonai, rendészet, katasztrófavédelmi, pszichológiai és szociális tevékenységek nemzetbiztonsági vetületei);

Technikai rendszerek

(Nemzetközi és hazai titkosszolgálati és titkos információgyűjtő tevékenységet befolyásoló információ- és haditechnika, geo-informatika, kiber-műveletek és védelem, stb.);

Alkalmazott nemzetbiztonsági-elhárító ismeretek

(A hírszerzés és az elhárítás műveleti tapasztalatai, objektum- és rendezvénybiztosítás, nemzetbiztonsági ellenőrzés, kapcsolódó humánpolitika, rendvédelem, egészségügy és katasztrófa védelem, szervezett bűnözés elleni védelem és terrorelhárítás);

Fórum

(Alkalmazható állam-, jog- és hadtudomány, vallástudomány, stb.);

Továbbá recenziók, hírek, események, konferenciák, kapcsolódó adatok.

A rovatrend megújításából érzékelhető az is, hogy legfontosabb feladataink között szerepel a szerzői kör és az olvasóközönség további bővítése. Emellett folyamatosan törekszünk tudományos minősítéssel rendelkező személyek bevonására a szakmai cikkeink lektorálásához. Tesszük ezt azért is, mert a Magyar Tudományos Akadémia által jegyzett tudományos folyóiratok között minősítéssel rendelkező kiadványunk igényességét fenn kívánjuk tartani és lehetőségeink mentén továbbfejleszteni a jövőben.

A jövőben várjuk mindazok alkotásait is, akik a nemzetbiztonsági, katonai és rendészeti szakterületen tudományos és szakmai munkájukkal támogatják bűnmegelőző, elhárító, illetve felderítő tevékenységünket. Ezzel párhuzamosan a védelmi szférában kívánják bővíteni mindannyiunk társadalmi térletét, és nem utolsósorban útmutatást adnak a téma iránt érdeklődőknek a biztonsági fenyegetésektől és kihívásoktól terhelt világunkban.

Bízunk abban, hogy a jövőben megjelenő tudományos periodikáink tartalmas olvasmányt jelentenek majd minden érdeklődő számára és törekvéseink megértésre, támogatásra találnak az előzőekben felsorolt témákkal foglalkozó szakemberek körében. Ezúton is kívánunk sikeres alkotómunkát és eredményes együttműködést valamennyi partnerünk számára.

A szerkesztők:

Dr. Kenedli Tamás alezredes PhD
felelős szerkesztő
a KNBSZ Tudományos Tanácsának
tagja

Simon László alezredes
felelős szerkesztő
a KNBSZ Tudományos Tanácsának
tagja

SZABÓ KÁROLY

GONDOLATOK A KATONAI ELHÁRÍTÁSRÓL

Írásunkban a *katonai elhárítással*, mint a nemzetbiztonsági tevékenység sajátos formájával foglalkozunk. A katonai elhárítás – és egészében véve a titkosszolgálati szféra – a 20. század utolsó harmadáig a társadalmi működésnek egy speciális elveken működő, misztikus szerepet játszó szegmense volt. Az állam felhatalmazása alapján saját állampolgárai (a katona) mindennapi életét, jogait is képes volt korlátozni, ugyanakkor megkerülhetetlen hatalmi tényezőként lehetett vele számolni. Szinte elképzelhetetlennek tűnt, hogy tudományos vizsgálat tárgya legyen.¹

Nem szokványos, hogy egy a nemzetbiztonsági szférát érintő tanulmány középpontjában ne a szervezet központú² megközelítés álljon. Természetesen a katonai nemzetbiztonsági tevékenység kereteit adó szervezet³ jellemzőinek figyelembe vétele minden ilyen vizsgálódás alkalmával megkerülhetetlen. Mégis, tanulmányunk hangsúlya a katonai elhárításra, mint a katonai nemzetbiztonsági tevékenység egyik fő tartalmi elemére koncentrál. Ennek a megközelítésnek a fő motivációja az, hogy a katonai elhárítás témáját illetően, az elmélettel kapcsolatos alap kutatás még nem áll rendelkezésre.⁴ A katonai elhárítás, csakúgy, mint a katonai hírszerzés, önálló állami funkció. Azért szükséglete mindkettő a modern társadalmaknak, mert világunk működésének egyik összetevője még mindig nem

¹ Ahogy azt Jávor Endre kiválóan megfogalmazta, a klasszikus titkosszolgálati tevékenység egyik fő jellegzetessége a szakmai szükségleteket és igényeket esetenként meghaladó tudatos misztifikálás volt, ezért a társadalom és az állampolgárok gyakran nem rendelkeztek a valós folyamatok objektív megítéléséhez szükséges információkkal, a hiányzó ismereteket pedig jórészt felszínes, emocionális, a valóságos helyzetet eltorzító, vagy csak áttételesen tükröző ismeretekkel helyettesítették. Ennek egyenes következménye, hogy a társadalmi tevékenységi területnek nem volt tudományos igényű kutatási bázisa, tudományos közvéleménye és tudományos intézményrendszere sem. Lásd: JÁVOR Endre: A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága - a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában. Felderítő Szemle VIII. évfolyam 2. szám 2009. július p. 61

² A nemzetbiztonsági tevékenység vizsgálatának alapvető módja a szervezet feladatainak, rendeltetésének, jogállásának, vezetésének, irányításának, ellenőrzésnek stb. bemutatása, ilyen oldalról történő megközelítése.

³ A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (Jogelődje a Katonai Felderítő Hivatal-katonai hírszerzés és a Katonai Biztonsági Hivatal-katonai elhárítás), amely 2012. 01.01-jei hatállyal került létrehozásra.

⁴ Ennek igazolására érdemes áttekinteni a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola elmúlt években készült doktori értekezéseinek tematikus összefoglalását. Lásd: VIDA Csaba: A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén Nemzetbiztonsági Szemle. (ONLINE) MMXIV/Különszám I. 2014. pp. 50-51., http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nemzetbiztonsagi-szemle-2014-kulonszam-kepzesstorteneti-konferencia-20140624.original.pdf (Letöltés ideje: 2014. 10. 28.)

veszítette el militáns jellegét és annak hangsúlyozását. A kockázatokról és veszélyekről katonai megközelítésében is szükséges gondolkodnunk.

A nemzetbiztonsági szférát egy folyamatos tanulási folyamat jellemzi. Alkalmazkodni kell a megváltozott biztonsági környezethez. Az elmúlt időszakban a katonai elhárítás működési környezetében, korábban nem tapasztalt változások következtek be, melyek intenzitásukat tekintve is jelentősnek tekinthetők. Ezek a tendenciák ugyancsak a vizsgálódás szükségszerűségét támasztják alá. Nem utolsósorban pedig látnunk kell, hogy a gyakorlat is számos olyan tapasztalatot halmozott fel, amiket az elméletnek is fel kell dolgoznia.⁵ Összességében úgy fogalmazhatnánk, hogy a fogalmi szint, valamint az egyedi praxis szintje egyszerre differenciálódott.

Megítélésünk szerint a katonai elhárítás tudományos kutatását nagyban nehezíti, hogy a terület, a lényegét pontosan tükröző paradigmarendszerrel⁶ nem rendelkezik. Álláspontom szerint, ez a helyzet azt a hamis képet festheti elénk, hogy éppen egy paradigmaváltás folyamatát éljük. A megváltozott katonai nemzetbiztonsági szféra és abban a katonai elhárítást érintő változások alaposabb tudományos feldolgozására még nem került sor. Egyelőre annyi mindenestre bizonyosnak tűnik, hogy a katonai elhárítás tudományos vizsgálatára csak interdiszciplináris értelmezési keretek között nyílhat lehetőség.⁷

Annyi látszik, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alkalmazásának elmúlt két évtizedében – habár számos elképzelés született a nemzetbiztonsági szféra átalakítására – csak az elmúlt öt esztendőben beszélhetünk érdemi módosulásokról. Az intézményrendszert érintő, illetve az azt befolyásoló szervezeti változások, valamint a jogalkotás dinamizmusa arra enged következtetni, hogy ebben a centralizmus elve kapott fő hangsúlyt. Ez a centralizáció a katonai nemzetbiztonsági tevékenység egy szervezetbe történő integrálásával realizálódott.⁸

A megváltozott helyzet óhatatlanul arra ösztönzi az olyan tudás alapú hivatásrendeket, mint a katonai hírszerzés és a katonai elhárítás, hogy lehetőségeikhez és képességeikhez mérten, alkalmazkodjanak a megváltozott körülményekhez. Természetesen a rendszerszinten bekövetkezett eltolódások mértékének és minőségének objektív feltérképezéshez olyan külső indikátorok vizsgálatával lehet hozzájárulni, amelyek döntő hatással vannak a katonai elhárítás szakmai folyamataira. Vizsgálódásunk tárgya szempontjából, ebben a megközelítésben ki kell emelni a katonai hírszerzés, a polgári elhárítás, valamint a büntfelderítés lehetséges szerepét, más aspektusból – mint látni fogjuk – a működési terület is meghatározó.⁹

⁵ Ide tartozik a teljesség igénye nélkül a katonai missziós feladatok elhárító támogatása, de említhetnénk a kibervédelem katonai nemzetbiztonsági aspektusait is.

⁶ A paradigmáról lásd bővebben: Thomas KUHN: A tudományos forradalom szerkezete. Budapest. Osiris kiadó, 2000.

⁷ Jelen tanulmány nem teszi lehetővé ezek teljes körű feldolgozását és bemutatását, azonban ide kell sorolnunk például a hadtudományt, a rendészettudományt, a jogtudományt.

⁸ A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat létrehozására 2012. 01. 01-jén került sor.

⁹ Ebben a megközelítésben a hadsereg és a katonai elhárítás viszonyát szükséges vizsgálni. A katonai elhárítás nem öncélú tevékenység. Elsődleges feladata, hogy sajátos lehetősége,

A tudományos kutatás megfelelő kiindulópont nélkül természetesen nem lehetséges. Az elméleti jellegű vizsgálódás végrehajtásra a katonai elhárítás állapot-analízisének elkészítése nyújthat lehetőséget. Ez persze rendkívül összetett feladat. Ha például a történeti megközelítést nézzük és fel kívánjuk rajzolni a katonai elhárítás „genetikai térképét”, akkor figyelembe kell vennünk például az Osztrák-Magyar Monarchia időszakának titkosszolgálati viszonyait éppúgy, mint az állambiztonsági időszak ideológiai mázától megfosztott praxisát, nem is beszélve a jelenben leginkább ható, angolszász biztonsági elméletek hatásairól.¹⁰

A katonai elhárítás tudományos igényű tanulmányozása azon a hipotézisen alapszik, miszerint a nemzetbiztonság elméletének¹¹ egy olyan elkülöníthető és semmi mással nem helyettesíthető részét képezi, amely sajátos belső törvényszerűségek alapján működik. A nemzetbiztonság elméletét, mint entitást a folyamatos és szükségyszerű öndefiníálás jellemzi. Ennek egyik oka az, hogy a nemzetbiztonság elmélete hazánkban nem tekinthető önálló tudományágnak, az más tudományág(ak) részét képezi. Evidencia, hogy a nemzetbiztonság elmélet rendszertani helyének meghatározása, az elmélet tudományos igényű feldolgozása, és fejlesztése nélkül nem lehetséges. Ehhez a folyamathoz a katonai elhárítás tanulmányozásának is hozzá kell járulnia.

A katonai elhárítás elméleti kereteinek kijelölésénél a nemzetbiztonsági és a katonai összetevők a meghatározóak. A vizsgálódás a nemzetbiztonsági tevékenység oldaláról ugyanakkor nem nélkülözheti a praxist sem. A hazai nemzetbiztonsági gyakorlat, a szervezeti sajátosságok alapvető különbségei nem abban állnak, hogy az arra jogosult állami szervek eltérő módon és más-más mértékben alkalmazzák a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit.¹² A különbségek vonatkozásában az eltérő működési terület és a tevékenység iránya, a tevékenység során elérendő cél, valamint a funkció a meghatározó. Ez igazolható a nemzetbiztonság elmélet rövid tényszerű bemutatásával is.

A nemzetbiztonság elmélete jellemzően két területre osztható, így magában foglalja a hírszerzés-, valamint az elhárítás elméletét.¹³ A nemzetbiztonság elmélet fókuszában a komplex biztonság értelmezés minden eleme megtalálható. A terület alapjellemezője az, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok az általuk kidolgozott és

eszközei révén minél „kedvezőbb” működési környezetet biztosítson a Magyar Honvédségnek és a Honvédelmi Minisztériumnak.

¹⁰ Ez utóbbi egyik áramlata például az, hogy az elhárítás önállóan nem létezik, az csak a hírszerzés részeként értelmezhető. Lásd példaként: Mark M. LOWENTHAL: Intelligence: From Secrets to Policy. CQ Press. 2012. p.163.

¹¹ Hazánkban, az utóbbi időszakban az alábbi, a nemzetbiztonság általános elméletével kapcsolatos összefoglalók jelentek meg: A nemzetbiztonság általános elmélete. Dobák Imre (Szerk.) Nemzeti Közsolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet. Budapest. 2014., Nemzetbiztonsági alapismeretek. Kobilka István (Szerk.) Nemzeti Közsolgálati és tankönyvkiadó. Budapest. 2013.

¹² Kiváló igazolása ennek a Hetesy Zsolt által készített összehasonlítás az eszköz és módszer alkalmazások tekintetében, amelyben a nemzetbiztonsági szféra mellett a rendvédelmi terület is a vizsgálat tárgyát képezet. Lásd: HETESY Zsolt: A titkos felderítés. Doktori értekezés. Pécs. PTE ÁJK DI. 2011. pp. 75-76, <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> (Letöltés ideje: 2013. 10. 20.)

¹³ Mindkét terület önálló és funkciójában saját jellemzőkkel bíró értékelő-elemző elmélettel bír.

alkalmazott elméleteket, metódusok és eljárások (műveletek) révén, képesek legyenek meghatározni az államot és annak intézményeit fenyegető kockázatokat, és információkkal tudják ellátni az állami, – esetünkben a katonai – vezetőket. A praxis oldaláról nézve, a katonai elhárítás és hírszerzés szakmai területeinek egy szervezetben történő alkalmazása során általános rendezőelv a kompetencia alapú munkamegosztás, melyben egy kooperáló struktúrában a *primer* és *szekunder* szerepek váltják egymást.¹⁴

A nemzetbiztonság elmélet rendszertani alapjainak rövid áttekintésén túlmenően vizsgálódásunk alapvető irányát a katonai jellegnek kell meghatározni. Evidencia ugyanis, hogy katonai elhárítás csak addig fog létezni, amíg a hadsereg is létezik. E megközelítésben a katonai elhárítással kapcsolatos kutatás a hadtudomány nélkül elképzelhetetlen.

Furcsamód, a katonai elhárítás fogalmi, illetve rendszertani deficitje a hadtudomány területén, már húsz éve is tetten érhető volt. Ez a Magyar Hadtudományi Társaság kiadásában megjelent Hadtudományi lexikon¹⁵ szócikkeinek tanulmányozása során is szembeötlő. Míg a *hírszerzés* és a *katonai hírszerzés*, valamint a *felderítés* önálló fogalmi kategóriaként szerepelnek az enciklopédikus lexikonban, addig *katonai elhárítás* önállóan nem került megjelenítésre. A fogalommal kapcsolatos hiányérzetet ugyanakkor az *elhárítás* tevékenységének körülírása mellett némileg az tompítja, hogy a korábbi nemzetbiztonsági szervezetrendszer bemutatása során ismeretek szerezhetők a katonai elhárítás feladatairól, rendeltetéséről. Tevékenységi oldalról vizsgálva a katonai elhárítás a kémelhárítás kapcsán megemlítsre is kerül. A Hadtudományi lexikonban található szócikkek megfogalmazása során tapasztalható „hiány” azért is tűnik autentikusnak, mivel a kiadvány időszaka éppen egybe esik a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény elfogadásával.¹⁶

De mit is érthetünk katonai elhárítás alatt? A kifejezés egyben jelöl tevékenységet (elhárítás) és minőséget, jelleget (katonai). Az elhárítás kapcsán általában a biztonság és a védelem rokon értelmű kifejezései juthatnak eszünkbe. Az elhárító tevékenységgel összefüggésben annyit szükséges leszögezni, hogy e két fogalom egymástól elkülönítve nem vizsgálható. Az elhárítás a biztonság oldaláról a kijelölt érdekek és értékek mentén szerveződik, a védelem aspektusai pedig olyan tevékenységi sorozatot jelentenek, amely a biztonságosnak tekintett állapot fenntartását vagy egy ideális állapot megteremtését célozzák. **Az elhárítás tehát egy legitím állam befolyásoktól mentes működésében közreműködő, a szuverenitás fenntartását veszélyeztető leplezett törekvések és a biztonsági kockázatok azonosítására, felderítésére, továbbá az azonosított ellenérdekelt törekvések megszüntetésére, megszakítására, korlátozására, akadályozására és elhárítására irányuló célirányos, jogszabályokban rögzített tevékenység.** Vizsgálódásunk tárgya szempontjából, a fogalom minősége alapvetően a katonai biztonság kereteit jelöli. A katonai elhárítás érdemi szerepe a rendeltetés, a

¹⁴ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat feladatait a 6 §. tartalmazza. Ebben már nem különülnek el taxatív a katonai hírszerző és katonai elhárító feladatok.

¹⁵ Hadtudományi lexikon A-L. Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest 1995.

¹⁶ Mindkettő 1995-ben történt.

működőképesség, valamint a szükséglet oldaláról vizsgálható, illetve közelíthető meg. Ez a szükséglet pedig nem más, mint az állampolgárok érdekeinek védelme, egy olyan jól körülhatárolt területen, mint a hadsereg. A már említett működőképességét a szervezeti keretrendszer biztosítja, rendeltetése a tevékenység, a feladatok köré szerveződik.

A katonai elhárítás tevékenységének tárgyát, a katonai biztonság¹⁷ fenntartását befolyásoló és nemzetbiztonsági szempontból relevanciával bíró, a már múltban bekövetkezett történések, a jelenben zajló események, valamint a jövőben bekövetkező potenciális kockázatok felderítése és elhárítása képezi.

A katonai elhárítás védelmi jellegű nemzetbiztonsági tevékenységet végez. Fő erő kifejtése az állam katonai biztonságát veszélyeztető leplezett törekvések és biztonsági kockázatok azonosítására, felderítésére, továbbá az azonosított ellenérdekelt törekvések megszüntetésére, megszakítására, korlátozására, akadályozására és elhárítására irányul.

Ezek egy része a bűnmegelőzés és a bűnfelderítés aspektusából is értelmezhető. Lényeges kiemelni, hogy a katonai elhárítás tevékenységi keretrendszerében, a bűnfelderítési feladatok végrehajtása egy megközelítésben stratégiai szintű feladatként értelmezhető.¹⁸ Van olyan vélemény, amely szerint a nemzetbiztonsági tevékenység és a bűnfelderítés közötti határmezsgyék egyre inkább összemosódni látszanak.¹⁹ Fontos rámutatni, hogy a katonai elhárítás bűnfelderítési tevékenysége során a bűnüldözési cél és az igazságszolgáltatási cél²⁰ egymástól nem elválasztható módon jelenik meg. Ennek oka az, hogy a titkos információgyűjtés eszközei és módszerei mind az alkalmazási cél, mind pedig az ilyen úton megszerzett információk eredménye szempontjából is jelentős átfedéseket mutatnak. Aktuálisan megállapítható, hogy a Magyar Honvédség, valamint a Honvédelmi Minisztérium szervei esetében a bűnmegelőzési (preventív) és bűnfelderítési feladatok ellátása tekintetében továbbra is a katonai nemzetbiztonsági tevékenység, azon belül a katonai elhárítás tevékenysége nyújt adekvát lehetőséget.

A katonai elhárítás sok esetben olyan fenyegetéseket és kockázatokat is kezel, amelyek során a biztonsági helyzetében fenyegetett személy – a katona –, illetve katonai szervezet nem érzékel fenyegetettséget.

¹⁷ A katonai biztonság tartalma alatt a Magyar Honvédség és a Honvédelmi Minisztérium, továbbá Magyarország honvédelmi érdekeinek nemzetbiztonsági biztosítását értem.

¹⁸ DEZSŐ Lajos - HAJAS Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok. (Kommentár a gyakorlat számára) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. Budapest. 2000. p. 92.

¹⁹ SZIKINGER István: A nemzetbiztonság védelmének alkotmányos alapkérdései. Belügyi Szemle 1999/4-5. p. 119.

²⁰ BÓCZ Endre - FINSZTER Géza: Kriminálisztika joghallgatóknak. Budapest. Közlöny Kiadó. 2008. pp. 286-288.

E kategóriába olyan elemek tartoznak, mint az ellenérdekű nemzetbiztonsági (hírszerző) szolgálatok, a bűnszervezetek, az ideológiai, politikai vagy vallási alapokon szerveződő szélsőséges csoportok tevékenysége.²¹ Éppen olyan típusú fenyegetések viszonylatában van szükség az elhárítás jelenlétére, munkájára, amelyek már pusztán létükkel is fenyegetést jelentenek.

A biztonság komplex értelmezése azt is jelenti, hogy a katonai elhárításnak is igazodnia kellett a saját területén jelentkező különféle biztonsági kockázatok, kihívások és fenyegetések kezeléséhez. Ennek a hangsúlyeltolódásnak a jellemzésére a *többdimenziós* jelző használható. Nézzünk ennek hátterét.

A múlt egy jellemző vonása, hogy a történelmi, politikai, de a szakmai környezet is egy jól körülhatárolható ellenségkép köré szerveződött.²² Arról van szó, hogy míg a szakmai tevékenység korábban egy ideológia mentén szerveződő, jól körülhatárolható „ellenség” tevékenységét igyekezett felderíteni és elhárítani, addig mára a biztonsági kockázatok pontos lehatárolása, a kockázatforrások és hordozók, de akár a motivációk megismerése hiányában nem lehetséges a nemzetbiztonsági védelmi rendszer működtetése.

Napjainkban a katonai elhárítás és a működési terület kapcsolatának minőségét a folyamatos nemzetbiztonsági kockázatelemzés eredményei és az abból levezethető intézkedések határozzák meg. A nemzetbiztonsági kockázatelemzés alapját a szűrő-kutatótevékenység adja.²³ A folyamat tárgya a kijelölt, védendő terület nemzetbiztonsági helyzete. **A nemzetbiztonsági helyzet, egy meghatározott nemzetbiztonsági szempontból kijelölt, védendő terület egy adott időszakban fennálló természetes és mesterséges körülményeinek és viszonyainak összessége, és az abban azonosított biztonsági kockázatok meghatározott szempontrendszer alapján történő értékelése.** A katonai elhárítás tipizálható módon az alábbi területek esetében végez a nemzetbiztonsági helyzet alapján kockázatelemzést:

- katonai szervezet
- katonai objektum
- katonai művelet
- katonai háttérintézmény
- katonai gyakorlat
- katonai szállítás
- katonai rendezvény
- személy²⁴

²¹ DEZSŐ Lajos - HAJAS Gábor im.:pp. 8-9. , Nemzetközi kitekintésként lásd: John Ehrman: What are We Talking About When We Talk about Counterintelligence? Studies in Intelligence 2009, 53. évfolyam 2. szám, https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi_studies/studies/vol53no2/pdfs/U-%20Ehrman-Theory%20of%20CI.pdf (Letöltés ideje 2015. 01. 30.)

²² JÁVOR Endre: Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról. Felderítő Szemle VI. évfolyam 3. szám 2007. szeptember pp. 114.

²³ Más megközelítésben veszélykutató és előrejelző tevékenység. lásd: David OMAND: Securing the State. London, C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd., 2010. pp. 11-12. A fő hangsúly minden esetben a biztonsági szempontból releváns jelenségekre, tendenciákra, illetve magatartásformákra nyugszik.

²⁴ Első ránézésre furcsa lehet a „személy” kategóriába sorolása, de gondoljunk csak a nemzetbiztonsági ellenőrzés intézményére.

A katonai nemzetbiztonsági tevékenység tartalmában a működési terület meghatározó jellegét kell hangsúlyoznunk. Már a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény megszületésének időszakában megjelent az a szándék, hogy a katonai elhárítás, működésének sajátosságaként folyamatosan igazodnia kell a haderő szervezetrendszeréhez.²⁵

A katonai elhárítás tradicionális szerveződési modellje tehát ennek megfelelő. A nemzetbiztonsági munka, a működési terület szervezeti struktúrájához igazítottan –objektumelven – kerül meghatározásra és működtetésre. Ilyen szisztémában kerül végrehajtásra a primer nemzetbiztonsági kockázatelemzés, amely maximálisan figyelembe veszi a nemzetbiztonsági szempontból védendő terület a katonai szervezet/intézmény sajátosságait. E jellegzetesség alapján két fő terület megkülönböztetésére nyílik lehetőség.²⁶ Ilyen értelemben *csapatelhárításról*, illetve *intézményi elhárításról* beszélhetünk. **Csapatelhárítás alatt a haderő,²⁷ valamint a fegyvernemek katonai feladatok megoldására szervezett alegységeinek, egységeinek, harcászati magasabbegységeinek nemzetbiztonsági biztosítását végző katonai elhárító tevékenységet kell érteni. Az intézményi elhárítás alatt a honvédelmi igazgatási szerveinek, a katonai tevékenység felső szintű vezető szerveinek, valamint a honvédelmi rendszer háttérintézményeinek nemzetbiztonsági biztosítását végző katonai elhárító tevékenységet kell érteni.** A klasszikusnak tekinthető tevékenységi keretek mellett azonban „újak” is megjelentek. Ezek elsősorban a katonai műveletekhez köthetőek. Az itt szerzett tapasztalatok feldolgozásának, a fogalmak tisztázásánál²⁸ kell kezdődnie.

Nem szóltunk még a katonai elhárítás értékelő-elemző területéről, mint szervezeti tevékenységről. A katonai elhárítás, mint ahogy arra a nemzetbiztonság általános elméletnek tárgyalása során utaltunk, nem létezik értékelő-elemző tevékenység nélkül. A katonai elhárítás értékelő-elemző tevékenysége az információk feldolgozásán alapszik. Egyik fő feladatként tájékoztató tevékenységet végez, melynek során információkkal látja el a honvédelmi és a katonai vezetést, támogatva azok döntéshozatali mechanizmusát.

A katonai elhárítás esetében az értékelés-elemzés másik funkciója a művelettámogató tevékenység. Ez a funkció alapvetően két munkafázisból áll. A munkafolyamat egyik pillére az információgyűjtést végző elemek támogatása, a részükre történő adatszolgáltatás. Másik eleme a már meglévő információk értékelésének eredményeit tartalmazza, amely következtetések formájában segíti a műveleti tevékenység végrehajtását. A művelettámogató funkció azért is esszenciális eleme a katonai elhárításnak, mert mint láthattuk, feladatai között a bűnüldözési célú információgyűjtésből származó elemző produktum is megjelenik. Az ilyen típusú művelettámogató tevékenység megléte alapvető a tekintetben, hogy a katonai elhárítás műveleti munkájának eredményei megalapozhatják a későbbi rendvédelmi feladatok végrehajtását.

²⁵ DEZSŐ- HAJAS im.:p. 92.

²⁶ A tanulmány a vonalas elven működő szervezési modellt nem tárgyalja.

²⁷ A haderő alatt, ebben az esetben a fegyveres erőknek a haderőnemeket magában foglaló, a fegyveres küzdelmet az ellenséggel szemben közvetlenül megvívó részét kell érteni. Hazánk esetében ez a Magyar Honvédség.

²⁸ Gondoljunk például a békeműveleti elhárítás kifejezésre.

Összegzés

A tanulmány egyik fő célkitűzése az volt, hogy bepillantást engedjen a nemzetbiztonsági szféra, funkcióját tekintve semmivel nem helyettesíthető részterületének, a katonai elhárításnak a világába. Megítélésünk szerint, a megismerési folyamat legkézenfekvőbb lehetőségeként, az ezen a területen felhalmozott ismeretanyag tudományos igényű feldolgozása, rendszerezése kínálkozik. Jelen írás, amellyel hogy szűk keresztmetszetben egyfajta helyzetképet kívánt adni a jelenlegi állapotról, e folyamat „szikrája” is kívánt lenni.

Felhasznált irodalom:

- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
- BÓCZ Endre - FINSZTER Géza: Kriminálisztika joghallgatóknak. Budapest. Közlöny Kiadó. 2008.
- DEZSŐ Lajos-Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok (Kommentár a gyakorlat számára) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.2000.
- John EHRMAN: What are We Talking About When We Talk About Counterintelligence? Studies in Intelligence 2009, 53. évfolyam 2. szám, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csistudies/studies/vol53no2/pdfs/U-%20Ehrman-Theory%20of%20CI.pdf> (Letöltés ideje: 2015. 01. 30.)
- Hadtudományi lexikon A-L. Magyar Hadtudományi Társaság Budapest.1995.
- HETESY Zsolt: A titkos felderítés. Doktori értekezés. PTE ÁJK DI. Pécs. 2011. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> (Letöltés ideje: 2013. 10. 20.)
- JÁVOR Endre: A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága – a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában. Felderítő Szemle. VIII. évfolyam 2. szám, 2009. július
- JÁVOR Endre: Gondolatok a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos vitákról. Felderítő Szemle. VI. évfolyam 3. szám, 2007. szeptember
- Thomas KUHN: A tudományos forradalom szerkezete. Osiris kiadó. Budapest. 2002.
- Mark M. LOWENTHAL: Intelligence: From Secrets to Policy. CQ Press. 2012.
- David OMAND: Securing the State. London, C. Hurst & Co. (Publishers) Ltd., 2010.
- SZIKINGER István: A nemzetbiztonság védelmének alkotmányos alapkérdései. Belügyi Szemle 1999/4-5.
- Nemzetbiztonsági alapismeretek. Kobilka István (Szerk.) Budapest. Nemzeti Közszolgálati és tankönyvkiadó. 2013.

- A nemzetbiztonság általános elmélete. Dobák Imre (Szerk.) Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet. Budapest. 2014.
- VIDA Csaba: A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén. Nemzetbiztonsági Szemle. (ONLINE) MMXIV/Különszám I., 2014., http://uninke.hu/uploads/media_items/nemzetbiztonsagi-szemle-2014-kulonszam-kepzestorteneti-konferencia-20140624.original.pdf (Letöltés ideje: 2014. 11. 28.)

A TERRORFENYEGETETTSÉG ÚJ TENDENCIÁI ÉS LEHETSÉGES VÁLASZLÉPÉSEK

Előzmények

Az al-Kaida még a 9/11-es támadással elérte, hogy egy szuperhatalmat saját területén támadott meg, kellő félelmet keltve az emberekben, nem csak az Egyesült Államokban. Több országban a szélsőségesek példaképeivé váltak a radikalizálódásra hajlamos, esetenként a társadalom perifériájára került fiataloknak. Az al-Kaida ideológiája vonzóvá vált a világ sok muszlimja számára. Maga a szó „globális dzsihád” is az al-Kaidától származik, megváltoztatva eredeti értelmét, félreértelmezve lényegét, ami a valláshoz, illetve annak gyakorlásához kötődik. Az al-Kaida ihletésű szervezetek tért nyertek, és megerősödtek az iszlám világban, Nyugaton az önkéntesek új generációját toborozzák, ma már nem csak muzulmán körökből. A globális dzsihádról beszélhetünk, amely néhány éve főként a háborús övezetekben (Irak, Afganisztán, Jemen, Szomália, Szíria, Líbia) újjászületett, módszereiben a XXI. század korszerű technikáját felhasználva, és a helyi lehetőségeket a legteljesebb mértékig érvényesítve, egyes helyeken képes gerillaszervezet formájában „csapaterőt” felmutatni, továbbá korszerű fegyvereket szerez be, feketegazdasági tevékenységet folytat, sőt fontos területeket foglal el és tart meg hosszabb időn át.

A mai helyzethez azonban több időszakon, fokozaton keresztül jutottunk el, amelynek az alábbi állomásai voltak:

- 9/11-et követően az al-Kaida afganisztáni és pakisztáni szervezetei célzott bombázásoknak és vezetőik embervadászatnak voltak kitéve és ez már 2001 végére arra kényszerítette őket, hogy a túlélésükért küzdjenek. A szervezet elleni folyamatos nemzetközi támadások, a közös fellépés (amelyeket a nyugati, az arab és egyéb nemzetek képviselői hajtottak végre) vezetett oda, hogy a terrorszervezetek, a vezetőik és kulcs embereik likvidálása, a bázisaik rongálása következtében, nagyobb merényletek megszervezésére nem volt erejük, az újraszervezéssel, a bázisok, a logisztikai hátér újjáépítésével kellett foglalkozniuk. Különösen sikeresek voltak a pilóta nélküli eszközökkel végzett célzott támadások, amelyek a szervezet vezetőinek likvidálását szolgálták és mára elmondható, hogy ezzel a módszerrel több szervezetet lehetetlenítették el. A módszernek számos ellenzője akadt az Egyesült Államokban és Pakisztánban, később ugyanezt tapasztalhatjuk Jemenben és Szomáliában is.
- **Az újjászületés**
 - Az al-Kaida „magára találása” 2003-ban kezdődött meg. A 2003 áprilisában elkezdődött Irak elleni hadművelet arra kényszerítette az Egyesült Államokat, hogy erőit Afganisztánból átcsoportosítsa, így az „embervadászat” ritkábbá vált, ugyanakkor az afganisztáni és pakisztáni tálibok egyre inkább közeledtek egymáshoz, a wazirisztáni törzsi területeken újra elkezdődött a harcosok kiképzése. Az al-Kaida és társult szervezetei új helyszínt találtak maguknak Irakban. Megjegyzendő, hogy Szaddam Huszein alatt Irakban terrorszervezetek nem működtek. Már a háború kezdeti időszakában Irak a

propaganda, a toborzás, a kiképzés és a harci tapasztalatok megszerzésének színterévé vált. A szervezetek közötti kapcsolat ideológiája a nyugati, de főként amerikai haderők elleni harc, ami a gerillatevékenység és a terrorizmus keveredésében öltött testet. A tevékenységet segítették a tálibok és az afganisztáni al-Hakkani-hálózat.

- Az azonos ideológiát valló szervezetekkel az együttműködés már a 90-es években elkezdődött, az anyaszervezet kiképzést biztosított azzal a céllal, hogy a terroristák kormányzati célpontok (rendőrség, hadsereg), illetve turisztikai létesítmények ellen merényleteket szervezzenek, és ez által destabilizálják az egyes országokat. A személyes kapcsolatok még az afganisztáni szovjet megszállás alatt alakultak ki. Az al-Kaida század eleji sikerei vezettek oda, hogy a szervezet nyugati célok ellen is fellépjen, a globális dzsihád keretében, az al-Kaida doktrína szellemében. A cél az is volt, hogy megosszák a nyugati katonai, hírszerzési és biztonsági erők képességeit azzal, hogy több irányba kelljen tevékenykedniük. Ezért egy tucat körüli globális dzsihádolt folytató helyi szervezet (többnyire szalafita dzsihádista orientációval rendelkező szervezetekről van szó) lépett fel helyi célok és nyugati érdekek ellen. Az időszakot olyan szervezetek jellemzik, mint az Al-Dzsamaal-Iszlámija és az Abu Szajaf dél-kelet Ázsiában, a Lashkar el-Taiba Indiában. Az elmúlt évtized közepére tehetők azok az erőfeszítések, amelynek során a csak helyi szinten tevékenykedő szervezeteket igyekeztek összefogni. Az összefogással az al-Kaida azt is célul tűzte ki, hogy növelje a helyi szervezetek műveleti képességeit, a célokat pedig többnyire az al-Kaida érdekeinek megfelelően választották meg. A szervezetek közül meghatározó volt az al-Kaida az Arab félszigeten (AQAP)¹, az al-Kaida az Iszlám Magrebben (AQIM)², ami az Ima és Harc algériai szalafita csoportból jött létre, később megalakult az al-Kaida Irakban (AQI - al-Kaida Mezopotámiában néven is szerepel)³, amely 2003-tól tevékenykedik, az amerikai megszállást követően igen gyorsan megszerveződött. Ezek a szervezetek al-Kaida stílusú merényleteket hajtottak végre nyugati célok ellen is. Módszereik között előkelő helyet foglalt el a főként nyugati állampolgárok ellen elkövetett túszejtés. Az afrikai kontinensen a legveszélyesebb terrorszervezet az AQAP, amelynek egyik tagja, Farouk Abe al-Mutaleb még 2009-ben megkísérelte felrobbantani az Amszterdam-Detroit között közlekedő repülőjáratot úgy, hogy a robbanóanyagot a combján elhelyezett kötésben helyezte el. Ugyancsak ez a szervezet próbálkozott nyomtató patronnak álcázott robbanóanyaggal robbantást végrehajtani, mégpedig teherszállító repülőgépen, a merényletet a brit, szaúdi és amerikai hírszerző szolgálatok együttműködésével sikerült megghiúsítani. A szervezet több alkalommal dicsekedett azzal a nevéhez fűződő újítással, hogy teherszállító gépek ellen is lehet merényletet elkövetni. A robbantást az amerikai szárazföld fölötti reptülés időszakához rögzítették volna.
- A helyi szervezetek a kezdeti „csak” helyi célok elleni merényleteket kibővítették nyugati célok elleni támadásokkal is, ami már a működési területükön kívül is lehetett. A felső szintet az al-Kaida központi vezetésével ápolta kapcsolat és a műveleti együttműködés jelenti, melynek lényege, hogy

¹ AQAP: al-Qaeda in the Arabian Peninsula

² AQIM: al-Qaeda in the Islamic Maghreb

³ AQI: al-Qaeda in Irak

egyeztetik a célokat, beleértve a nyugati érdekek elleni merényleteket is.⁴ Az együttműködés nem működik azonban olajozottan, ugyanis az AQAP visszautasította azt a kérést, hogy Európában és az amerikai kontinensen is hajtsanak végre merényleteket, inkább a helyi akciókat, illetve a kisebb merényleteket részesítik előnyben. Ez jelenleg így van, de nem zárható ki, hogy nem változik továbbiakban a szándék. Kevésbé elégedett az al-Kaida központi vezetése az AQIM Észak Afrikában működő terrorszervezettel, mert még kevésbé rendelik alá magukat a központi vezetésnek.

Két olyan szervezetet kell még megemlítenünk, amelyek nyugati célok ellen is hajthatnak végre merényleteket, az egyik az Abdullah Azzam Brigádok és ennek somáliai leágazása, a Shabaab al Mujahidin al-Somali (röviden al-Shabaab). Az első a szaúdi infrastruktúrára épül és valamennyi tagja ellen elfogató parancsot adtak ki a szaúdi hatóságok (mintegy 85 főről van szó). A tagok között számos olyan személy van, akiket már letartóztattak, de sikerült megszökniük. Az al-Shabaabot 2005-ben hozták létre és a somáliai polgárháborúban a helyi kormányzati milíciák és az etióp hadsereg ellen harcolt, akik rendteremtés céljából léptek be Szomáliába. Miután a szervezetben több al-kaidás műveleti személy is megjelent, taktikát változtattak, számos amerikai érdekek elleni merényletet követtek el, toborzást folytattak az Egyesült Államokban, Kanadában, Belgiumban, Nagy-Britanniában és Ausztráliában, a terrorista jelöltek pedig Szomáliában képezték ki. A kiképzés arra is irányult, hogy a jelöltek a származási országukban terrorista sejteket hozzanak létre.⁵

- 2012 elején az al-Shabaab bejelentette egyesülését az al-Kaida somáliai vezetésével, ezzel elismerték, hogy közvetlen irányítás alatt állnak. Képességeiket jelzi a Nairobiban 2013-ban egy bevásárló központ ellen végrehajtott merénylet, amelyben résztvevők még négy napig tartották magukat és 67 halálos áldozatot követelt. A merénylők között somáliai, amerikai, szudáni és kenyai állampolgárok is voltak, célja pedig annak megtorlása volt, hogy a kenyai hatóságok felléptek a szervezet ellen. A térségben még hozzávetőleg 25 olyan iszlám fundamentalista csoport van, amelyek elsősorban helyi merényletek elkövetésére képesek, de megvan a lehetőségük nyugati célok elleni terrorakciókra is.⁶

Stratégiai kérdések

A globális dzsihád mozgalom egyik legfontosabb stratégiáját Mustafa Satmariam Nasser, háborús nevén **Abu Musab al-Suri** 2004 végén, egy 1600 oldalas tanulmányban dolgozta ki a **Globális Iszlám Ellenállás Felhívása** (The Global Islamic Resistance Call) címen.⁷ A szerző a tanulmányban kifejti, hogy mivel az Egyesült Államok és szövetségesei 9/11-et követően ellenőrzés alatt tartják a légteret, az ellenállóknak egyre nehezebb feladatot jelent egy-egy terület megtartása.

⁴ Yoram SCHWEITZER, Aviv OREG: Al-Qaeda's Odyssey to the Global Jihad, <http://i-hls.com/2014/01/al-qaedas-odyssey-to-the-global-jihad/> (Letöltés ideje: 2014.10. 14.)

⁵ Evan F. KOHLMANN: Shabaab al-MUJAHIDEEN: Migration and Jihad in the Horn of Africa, Nefa Foundation, May 2009, <http://nefafoundation.org/> (Letöltés ideje: 2015.03.11.)

⁶ WATTS, SHAPIRO, and BROWN: Al-Qaida's (Mis) Adventures in the Horn of Africa, p. 5, <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/> (Letöltés ideje: 2015.03.11.)

⁷ "Abu MUSABAL-Suri's Military Theory of Jihad," SITE, October 14, 2010., <https://news.siteintelgroup.com> (Letöltés ideje: 2012.10.05.)

A megoldás az egyéni, vagy a kis csoportban, sejtekben végrehajtott izolált ellenállás. Az elgondolás szerint a világ muzulmánjai egyénileg tevékenykednek, de ez összességében egy globális ellenállást eredményez. A támadások jelenlegi módszere nem elég hatékony ahhoz, hogy érzékeny veszteséget okozzon a nyugatnak. Több sejt folyamatos tevékenysége, akár havi egy támadás elkövetésével is nagyszámú támadást eredményez, ami többet jelent, mint egy nagy akció. A támadások az ellenséges országok kormányainál és a lakosságában félelmet, bizonytalan helyzetet fognak előidézni, ami a muzulmánokat arra ösztönzi, hogy még több támadást hajtsanak végre. Suri szerint a muzulmánoknak földrajzi helytől függetlenül csatlakozniuk kell az ellenálláshoz, így elérhető a harcmező kiterjesztése, de egyben megnehezül annak azonosítása is. Suri nézetei szerint minden ország és város potenciális támadási célpont, a folyamatos készenlét túlterhelté teszi a biztonsági szolgálatokat, mivel különböző jellegű személyek jelennek meg, más és más célokkal és eltérő végrehajtási módszerekkel.

A doktrína lényege tehát a következőkben összegezhető:

- Ellenállók nagy területen vannak jelen. Legfontosabb eszközük a manőverező jelleg;
- Rendszerről és nem szervezetről beszélhetünk;
- A vezetés szándékot és nem irányítást jelent, nincs közvetlen kapcsolat a műveleti elemekkel;
- Nincs utasítás, helyette nyilatkozatok, és WEB lapok vannak;
- Nem kötődnek harcterülethez, a harctér nincs körülhatárolva, nincsenek konkrét arcvonalak;
- Az ellenség érezze, hogy bármikor, bárhol lecsaphatnak rájuk.

Az egyéni dzsihád doktrínáját elfogadta Aymanal Zavahiri, az al-Kaida központi mag vezetője és Anvar Awlaki, aki az al-Kaida az Arab Félszigeten terrorszervezet (már kivégzett) vezetője volt. **A doktrína abból a szempontból jelentős, hogy ez alapján szerveződnek a kis akció csoportok és a magányos merénylők szerte a világon.** Annak ellenére, hogy a kis akció csoportok és a magányos merénylők valójában komoly merényletet nem tudtak végrehajtani, számos kísérletük járt eredménnyel. Az egyéni dzsihád az elgondolás szerint nyugati, radikalizálódott személyek hajtják végre, akik lényegesen különböznek azoktól a személyektől, akik valamilyen módon Európába kerülnek. A magányos merénylők műveleti módszereit az alábbiak szerint különböztethetjük meg:⁸

- *Távolból irányított műveletek.* Olyan személyeket értünk az elnevezés alatt, akik hosszú ideig radikalizálódtak, majd kapcsolatba léptek az al-Kaida valamelyik szervezetével, azzal a szándékkal, hogy Nyugaton merényletet akarnak elkövetni. Tipikus példája ennek a módszernek a 2005. júliusi londoni merénylet, amelynek során a négy brit terrorista Wazirisztánban kapott célirányos kiképzést a merénylet végrehajtására, a szervezet a tevékenységet a felkészüléstől a végrehajtásig szakmailag felügyelte. Ezért a merénylet egyértelműen al-Kaida által végrehajtottnak tekinthető.

⁸ Yoram SCHWEITZER, Aviv OREG: Al-Qaeda's Odyssey to the Global Jihad, <http://ihls.com/2014/01/al-qaedas-odyssey-to-the-global-jihad/> (Letöltés ideje: 2014.10.05.)

- *Helyi ötlet alapján született merénylet.* A radikalizálódott személyek a merényletet személyes kezdeményezésükre, az időpont saját megválasztásával, külső segítség nélkül hajtják végre. Ilyen volt a 2004-es madridi merénylet is. A kezdeményezés tehát helyi szintű volt, elgondolása a szalafita dzsihad ideológiájából fakad.
- *Magányos farkasok.* Kapcsolatuk az al-Kaidával, vagy annak bármelyik szervezetével nem jellemző. Saját kezdeményezésre, a kínálkozó lehetőség alapján hajtják végre a merényletet. Nem zárható ki azonban, hogy korábban kapcsolatban álltak valamelyik al-Kaida szervezettel, például kiképzést kaptak, de magához a merényletbe a szervezetnek nincs köze. Tipikus példa erre a 2009-es Fort Hood-i merénylet Nidal Malik Hasszán, aki találkozott a jemeni hitszónokkal Awlakival, de a merényletet külső inspiráció nélkül hajtotta végre, tehát magányos merénylőként kategorizálható. Az ilyen merénylők többnyire gyűjtogatnak, késelnek, kézfegyverrel támadnak, esetleg Molotov koktélt dobhatnak a célpontra. A merénylők többségét még a végrehajtás előtt elfogták. A helyi születésű merénylők közé tartoznak: a NewYork-i Times Square-en végrehajtott merénylet, a frankfurti repülőtéren amerikai katonák ellen elkövetett lövöldözés, és a toulousei, vagy a bostoni merénylet elkövetői stb.

Az al-Kaida nagy merényletek megszervezésére csak alapos, hosszú előkészítés és széleskörű biztosítás mellett képes, nyugaton azonban mégis ezt részesítik előnyben.

Pénzügyi támogatás

A globális dzsihadizmus pénzügyi támogatása többnyire hátréban zajlik, és titokban marad. Az elmúlt évek során számtalan módszer került említésre, de a hatóságok kevés konkrét esetet tudtak bizonyítani.⁹ A legtöbb donor szaúd-arábiai, katari, vagy egyéb Öböl-menti országból származó magánszemély, akik speciális célra ajándékoznak pénzt. Másik fontos forrást jelentenek a jótékonyági adományok. Jelentős a bűncselekményekből, a hitelkártyák, a csekkek hamisításából, zsarolásból és túszejtésből származó pénz. A pénzek továbbítása történhet nemzetközi bankátutalással (SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication – Nemzetközi Bankközi Pénzügyi Telekommunikációs Társaság), nemzetközi pénztovábbító cégek igénybevételevel, például PayPal, Western Union, vagy a hagyományos, esetenként primitív módszeren, a havala rendszeren keresztül. A dzsihadista szervezetek esetében azonban a leggyakoribb és legbiztonságosabb módszer a futárok útján, kézből-kézbe átadott pénzek továbbítása.

Az arab tavasz hatása a globális dzsihadra

Az arab államokban bekövetkezett változások 2011-től lehetőséget kínáltak az al-Kaida számára, hogy a belső dzsihadra koncentráljon és az új kezdeményezéseket szalafita irányba terelje. Al Zawahíri felhívásaiban arra buzdított, hogy Jemenben,

⁹ Financial Action Task Force, Terrorist Financing, <http://www.cfr.org/terrorist-financing/financial-action-task-force-report-terrorist-financing/p16348> (Letöltés ideje: 2015.03.23.)

Líbiában és Szíriában a dzsihadisták használják ki a régi rendszer összeomlásából eredő hatalmi vákuumot, a kormányozhatatlan területeket foglalják el, szereznek fegyvereket és készítenek elő merényleteket (Líbiában például a dzsihadisták aktívan részt vettek Kadhafi eltávolításában). A Kadhafi börtöneiből kiszabadult dzsihadisták megjelentek Szudánban, Szomáliában, a Sínai-félszigeten, a Gázai övezetben, jelentős mennyiségű fegyverrel, amelyeket a líbiai hadsereg raktáraiból szereztek. Jemenben irányításuk alá vettek városokat. Másik fontos terület Szíria, ahol a dzsihadisták kihasználják az alawita Aszad rendszer elleni elégedetlenséget és így Szíria gyorsan a dzsihad központi területévé vált. A szíriai dzsihadistákhoz csatlakozott az Iraki Iszlám Állam (ISIS)¹⁰ szervezete, amely az al-Kaida Irakban (Mezopotámiában) szervezet számára toborzott embereket, folytatott kiképzést és harcolt az Aszad rendszer ellen. A felkelők között a több ezer főt számláló, szalafita, dzsihadista szervezet a Jabhatal Nusra módszerei között rendszeresen alkalmazott öngyilkos merénylőket. Hasonló jelenséggel, bár kétségkívül kisebb mértékben találkozunk a dzsihadizmus megjelenésével a Sínai-félszigeten. 2013 áprilisa fontos esemény volt, amikor Zavahiri közvetítőként lépett fel az Iraki Iszlám Állam vezetője Abu Baker al Baghdadi és Mohamed al Julani, a Jabhatal Nusra vezetője közötti kapcsolat létrehozásában. Az Iszlám Állam megerősödésével sorra érkeztek a harcosok Csecsenföldről, Szomáliából, Észak-Afrikából, Afganisztánból és természetesen Európából (Franciaország, Nagy-Britannia, Belgium, Németország, Hollandia, a skandináv államok), de az Egyesült Államokból, Kanadából és Ausztráliából is.¹¹ Az anyaországok jogosan aggódhatnak amiatt, hogy visszatérésük után merényleteket követhetnek el, akár magányos farkasként. A toborzást hatékonyan segíti az AQAP terrorszervezet által szponzorált Inspire online magazin is. A dzsihadista szervezetek jelentős mennyiségű hagyományos fegyvert halmoztak fel, amelyek használatára felkészültek és a kiber eljárásokat is képesek hatékonyan alkalmazni.

2010 és 2013 között a szalafita dzsihadista csoportok száma 58%-os növekedést mutat. A legjelentősebb növekedés Líbiában és Szíriában volt.¹² Ugyanakkor az al-Kaida ihletésű szervezetek által elkövetett merényletek megoszlása: Iszlám Államé 43 %, al-Shabaabé 25%, Jabhatal Nusrané 21%, AQAP-é 10 %¹³. Azt is meg kell jegyezni, hogy az Egyesült Államok külügy-minisztériumának a terrorizmus helyzetére vonatkozó 2013-as jelentése kiemeli, hogy mindez annak ellenére történt, hogy az arab szövetséges országok (Jordánia, Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírátsok, Bahrain, Kuvait) jelentős erőfeszítéseket tettek a terrorizmus elleni harcban.¹⁴

¹⁰ ISIS: Islamic State of Iraq and the Levant

¹¹ Yoram SCHWEITZER, Aviv OREG: Al-Qaeda's Odyssey to the Global Jihad, <http://i-hls.com/2014/01/al-qaedas-odyssey-to-the-global-jihad/> (Letöltés ideje: 2014.10.05.)

¹² 2007-2013 közötti időszak.

¹³ Seth G. JONES, A Persistent Threat: The Evolution of al-Qa'ida and Other Salafi Jihadists, Rand, Santa Monica, ISBN: 978-0-8330-8572-6, pp. X-xi)

¹⁴ US State Department Country Reports on Terrorism 2013., http://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=&end_yearonly=&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=®ion=10&asmSelect0=&asmSelect1=&dtp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max=&utm_source=Copy+of+Strategic+Partnership+in+the+Middle+East%3A+Respecting+Our+Arab+Allies+3&utm_campaign=Internal+Tensions+in+Iran&utm_medium=email (Letöltés ideje: 2014.03.18.)

Az Iszlám Állam (továbbiakban: IÁ) fenyegetései

Az IÁ hivatalosan 2013-ban jött létre az Iraki al-Kaidából. Gyors sikerét és felemelkedését több ok magyarázza. Az iraki és szíriai szunniták elnyomása, a gyenge kormányzás, a központi kormányzat legitimitációjának hiánya segítette a szövetség kialakítását. Irakban a Szaddám Husszein Baath pártjának emberei Izzat Ibrahim al-Dourivolt iraki alelnök vezetésével voltak a legfontosabb partnerek. Az IÁ egy hibrid szervezet, részben felkelőnek, részben könnyű gyalogságnak, részben pedig terrrorszervezetnek minősíthető.¹⁵ A szunnita törzsek és a felkelők bizalmát élvezve képesnek bizonyult, főként szunnita területek megtartására és katonai műveletek indítására. Bürokratikus, erőszakon alapuló struktúrát hozott létre, amely az elnyomáson és a más hitűek kegyetlen megsemmisítésén alapul. A szervezet körülbelül egyharmada külföldi, hozzávetőleg 80 országból verbuvált dzsihadistákból áll. Soraiban több, volt al-Kaida személy is megtalálható (csecsenek, észak afrikaiak, jordánok, szaúdiak). Módszereik közé tartoznak a bombázások, gyilkosságok, rajtaütések, csapatokkal menetszlopok gyors kialakítása, kézfegyverekkel, aknavetőkkel, tüzérségi fegyverekkel rajtaütések végrehajtása, majd 1-2 napig tovább üldözik, támadhatják az ellenséget, bázisokat foglalnak el, közöttük pánikot okozva ezzel. Hagyományos ellentámadásokat hajtanak végre, gyors erőátcsoportosításokkal. Korszerű propaganda háborút folytatnak online módszerekkel, önkéntesek, támogatók és szponzorok megszerzése céljából. „Gazdasági tevékenységüket” a rablás, csempészet (olaj), emberrablás, túszejtés, műkinclópás és kereskedelem jellemzi.

A muzulmán világ modern történetében egyetlen konfliktus sem vonzott annyi dzsihadistát, mint az iraki-szíriai háború. 2014-től a globális dzsihad központja Irak és Szíria. 81 nemzetiséghez tartozó dzsihadista csoportosult Irakba és Szíriába, hogy Aszad és az iraki síita rendszer ellen harcoljon, részt vegyen az Iszlám Kalifátus létrehozásában, valamint fellépjen a helyi arabok és a Nyugat elleni harcban. A külföldi harcosok közül a legtöbb az észak-afrikai országokból érkezett, a legnagyobb kontingens tunéziai (3000 fő), szaúdi (2500 fő), marokkói (1500 fő), algériai (5-800 fő).¹⁶ Az adatok nem tartalmazzák a franciákat, a belgákat és az észak-afrikaiakat, akik száma kb. 1500-2000 fő. Fontos megjegyezni, hogy a legtöbb külföldi harcos azt követően érkezett ide, hogy 2014-ben az Egyesült Államok elkezdte a bombázásokat az IÁ ellen. Mohammad Yassine el Mansouri, a marokkói külföldi hírszerző szolgálat (DGED)¹⁷ vezetője szerint az IÁ-ban a marokkói dzsihadisták közül vannak a legtöbben vezető beosztásban (emírek, miniszterek, pl. belügyi, igazságügyi, pénzügyi, vagy a katonai emír.¹⁸

¹⁵ Military Balance 2015. Chapterseven: Middle East and North Africa, pp. 3.

¹⁶ George FRIEDMAN: The top five events in 2014, Geopolitical Weekly December 30, 2014., <http://www.stratfor.com/weekly/top-five-events-2014#axzz3NJ1tsbwB>
Tarik BEN LARBI, Le marocface a la “Daeshconnection”, 24/11/14, Jeune Afrique, <http://www.jeuneafrique.com/Article/JA2810p040.xml0/> (Letöltés ideje: 2015.01.18.)

¹⁷ DGED: Direction Générale des Etudes et de la Documentation

¹⁸ Col. (ret.) Dr. Jacques NERIAH: North African Fighters in the Syrian and Iraqi Conflict: The Reality and Implications, Institute for Contemporary Affairs, January Vol. 15, No. 1 January 13, 2015. <http://jcpa.org/article/north-african-fighters-in-the-syrian-and-iraqi-conflict> (Letöltés ideje: 2015.01.18.)

Az észak-afrikai harcosokat motiválja az is, hogy havonta 2-3 ezer dollár fizetést kapnak, ellentétben a sírekkal, akik viszont csak 500 dollárban részesülnek.¹⁹

Az EU terrorizmus elleni koordinátora Gilles de Kerchove szerint az Iszlám Államhoz 3000 európai személy csatlakozott (2014 szeptemberi adat), ezek 30%-a már visszatért Európába. Az Europol igazgatója szerint 5000 fő tartózkodik Irakban és Szíriában a dzsihadista szervezetek kötelékében.²⁰

Az IÁ-t vezető erő gyakorlatilag egy terrorszervezet. Nehéz fegyverzetet zsákmányolt az iraki haderőtől, néhány általuk elfoglalt olajkútból olajat exportál, külföldi, valamint helyi közösségekből toboroz harcosokat. Sikerük Irakban abból adódik, hogy a szunnita területek síita uralom alóli felszabadítóiként tetszelegnek. Az IÁ része a globális dzsihad mozgalomnak, célja egy tálib típusú Kalifátus létrehozása az Iszlám törvények szerint, először a Kelet-Mediterrán térségben.

Az IÁ eltér a többi al-Kaida közeli terrorszervezettől abban, hogy vezetője Abu Bakr al-Baghdadi kalifának nevezte ki magát, ezzel személyes ellentétbe került al-Zawahirivel. Brutálisában is eltér az al-Kaidától, ami abból a szempontból veszélyes, hogy más csoportok is átvehetik az alkalmazott módszereket. A gerilla hadviselésbe újabb terrormódszerek kerülhetnek be, amelyeket egyes szervezetek a saját működési területükön is alkalmazhatnak a jövőben.

Magyar tendenciák és az ellenlépések lehetséges módszerei

Napjainkra egyértelművé vált, hogy a multikulturális Európa eszménye megbukott²¹, alacsony a bevándorlók társadalmi begyázottsága, nem beszélnek a nyelvet, nincs szakmájuk, nem dolgoznak, jelentős részük még az általános iskolát sem végzi el.²² Mindennek egyenes következménye, hogy a társadalom periférikus részére szorultak, megélhetési gondokkal küszködnek és sokszor céltalanná válik az életük. Ez a helyzet egyúttal kaput nyit a szélsőséges nézeteket valló csoportok számára, hogy tagjaik közé szólítva őket új „értelmet” adjanak a gyökértelessé vált polgárok számára. Európa domináns országaiban, mint Franciaország vagy Németország már nyilvánosan is elismert, kezelést igénylő problémát jelent az ilyen módon szerveződő szélsőséges csoportok jelenléte. Hazánkban mivel nem vagyunk a terrorizmus fő célországa, lényegesen kisebb nehézséget okoz a szélsőséges, terrorista szándékkal tevékenykedő személyek, csoportok elleni fellépés. Megjegyezzük azonban, hogy a fenyegetettségek közti különbségek nem lehetnek

¹⁹ Tarik Ben LARBI: Le Maroc face à la „Daeshconnection”, <http://www.jeuneafrique.com/Article/JA2810p040.xml0/> (Letöltés ideje: 2015.01.18.)

²⁰ <http://ibnlive.in.com/news/about-5000-european-union-nationals-in-islamic-state-ranks-says-europol/522858-2.html> (Letöltés ideje: 2015.01.19.)

²¹ Korábban 2011-ben a brit miniszterelnök, David Cameron és Angela Merkel német kancellár most pedig a holland miniszterelnök-helyettes Maxime Verhagen mondta azt, hogy a multikulturalizmus megbukott. <http://www.maroc.nl/forums/wie-schrijft-blijft/378751-duitsland-betoogt-voor-tegen-anti-islam-beweging-pegida-2.html> (Letöltés ideje: 2015.02.09.)

²² Megjegyzendő, hogy Merkel korábbi kijelentését 2015-ben a Charlie Hebdo elleni merénylet követően módosította és kijelentette, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság örömmel fogadja azokat a bevándorlókat, akik szakmával rendelkeznek, itt akarnak élni és beszélik a nyelvet.

irányadók és minősítési feltételek a terrorizmus elleni fellépés nyomatékossága szempontjából, ugyanis országunk tekintetében egyetlen megfelelően előkészített cselekmény is olyan mértékű kárt képes okozni, ami képes a lakosság tömegeinek elrettentésére, működési zavarok előidézésére ezért nem tolerálható.

Míg korábban a szélsőséges politikai nézeteket valló, túlnyomó részt radikalizálódott magyar állampolgárokból szerveződő csoportok²³ által, jól körülhatárolható népcsoportokra irányuló fenyegetések kezelése okozott problémát a hatóságoknak, addig manapság az Iszlám Állam és más terrorszervezetek által kiképzett harcosok jelentik az új fenyegetést Európára és ezáltal az unió külső határait őrző nemzetek, köztük Magyarország számára is. Miért gondoljuk ezt? Az IÁ szándéka szerint olyan Szíriában kiképzett harcosokat – néhány fős csoportokban – küldene vissza Európa országaiba (hazájukba), akiket később a céljaik mentén terrorcselekmény elkövetésére utasíthat. Ezek a személyek ismerik a honos ország nyelvét, kultúráját, a szokásokat ezért önállóan képesek feltűnés nélkül ténykedni a mindennapokban. A hatóságok becslése szerint ilyen a honos országot elhagyó, majd terrorista módszerekre kiképzett, ideologizált „visszatelepülő személy Nagy-Britannia esetében hozzávetőleg 100 fő, Franciaország viszonylatában 600-700 fő, Németország esetében pedig 500-600 fő, hogy csak a nagyobbakat említsük. A brit titkosszolgálat főnöke szerint, a visszaérkezők mintegy 10%-a potenciális elkövetőként vehető számításba.”²⁴ Ezek a személyek visszautazásuk során belépésre jelentkeznak majd a Schengeni határszakasz valamely pontján, ami a hatóságok számára intézkedés igénylő helyzetet teremt nap, mint nap. Nem is beszélve arról, ha ezek az állampolgárok immár útlevél hiányában – mivel azt elégették az IS soraiba történő felvételük alkalmával – a zöldhatáron igyekeznek belépni uniós területre, Magyarországra, hogy innen továbbutazva megközelítsék a fent említett célországok egyikét. Azonban arra is láttunk már példát, hogy hazánkat terrorista akció előtti felkészülésre, vagy épp „pihenő, esetleg átrakóhelyül használják, ezúttal bevonva helyi segítőköt is”²⁵ gondoljuk csak a nagy hírnevet kivívó Carlos személyére. A „C-79” (Carlos, 1979) fedőnevű akció során hatóságaink megállapították, hogy a terrorista személy Magyarországi, „főhadiszállását” egy budai villában működtette, ahol valóságos fegyverarzenált halmozott fel. Carlos Budapesten tervezte ki akcióit, amit szerencsénkre nem itt hajtott végre. Ennek analógiájára is tekintettel jelezniünk szükséges, hogy napjainkban is egyszerre beszélünk uniós közösségi és magyar problémáról.

A visszatérő **kiképzett terroristák problémaköre összefonódik a** napjainkban igencsak fókuszpontban lévő **migrációs kérdéskörrel**. Azért lehet ez így, mivel az útlevél hiányában hazatérni szándékozók a zöldhatáron keresztül – valószínű más migránsokkal együtt – fogják megkísérelni a belépést Magyarország

²³ Pl.: Magyar Gárda, Nemzeti Őrség vagy a Betyársereg.

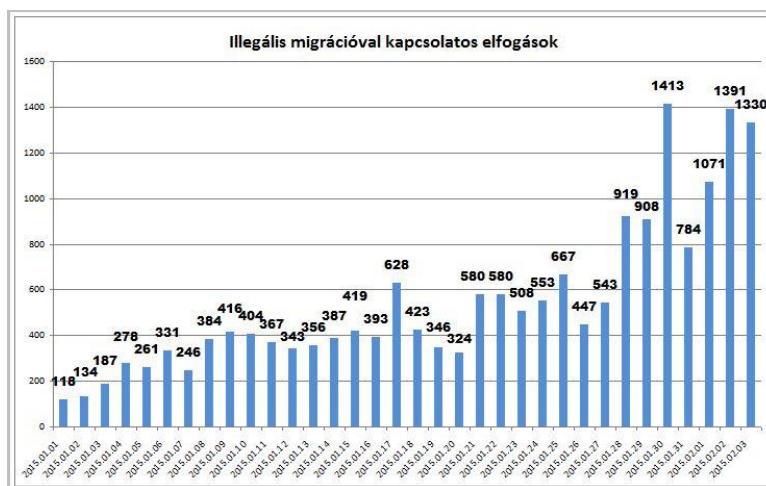
²⁴ MNO, Visszatérnek Európába az iszlám harcosok.
<http://mno.hu/lanchidradiokulfold/visszaternek-europaba-az-islam-harcosok-1267048>,
(Letöltés ideje: 2015.02.09.)

²⁵ BARABÁS A. Tünde - IRK Ferenc: A szervezett bűnözés egyes megnyilvánulásai – emberkereskedelem, droggereskedelem és embercsempészet – Magyarországon. Workshop, Development of tools to support of organised crime in practice. National Institute of Criminology, Budapest, Hungary, April 11 and 12, 2001.

területére. A Schengeni Határellenőrzési Kódex²⁶ szabályai szerint a külső határokkal rendelkező államok felelősek azért, hogy a schengeni térségbe beutazók valamennyi schengeni tagállam beutazási feltételeit teljesítsék, mivel a többi tagállamban nincs határellenőrzés. Jogellenessé válik a személyek beutazása abban az esetben, ha a migránsok érvényes útlevéllel és vízummal nem rendelkeznek, továbbá nem a kijelölt határátkelőhelyeken lépnek be az ország területére. Az IÁ által kiképzett európai szimpatizánsok esetében nagy valószínűséggel mindkét belépési feltétel hiányozni fog, feltéve, hogy a terrorszervezet ténylegesen megsemmisítette az útlevelüket. Lehet ugyanis a kiválasztásnak egy olyan módszere, melynek keretében már a szervezetbe történő felvételkor (toborzáskor) eldöntik, hogy konkrét céllal visszaküldik a honos országba. Ezeknek az illegálisan belépő személyeknek a továbbutazását a rendőrség köteles megakadályozni. Azonban, ha menekültkérelmet nyújtanak be, a menekülteljárás idejére magyarországi tartózkodásuk jogszerűvé válik, lehetőség kínálkozik a hosszabb itt tartózkodásra, kapcsolatok építésére, a menekültszállásról való szökésre és elrejtőzésre a hatóságok előtt. Ezt követően már csak a belső területeken folyó rendészeti és egyéb megelőző felderítő, elhárító tevékenység képes a nyomukra bukkanni. Ennek során széleskörű hazai és nemzetközi partnerszolgálati együttműködés szükséges, ugyanis az unióban biztosított a személyek országok közötti szabad mozgása, amit azonnal ki is használnak. Amennyiben sikerül a menekült szálláson tartani és a hatósági eljárás végeztével nem kap menekültstátuszt, kitoloncolják és visszaviszik oda, ahol bejutott az Európai Unió területére. Innen azonban embercsempész hálózatok segítségével ismételtlen megkísérelheti az illegális határátlépést. Ebben az esetben a terrorista személy már a szervezett bűnözői körök nyújtotta szolgáltatást használja ki céljai elérése érdekében, ami jóval nagyobb sikerrel kecsegtet és egy más minőségű, nagyobb feladatot jelent a biztonsági szolgálatok számára.

A problémát számadatokkal érzékeltetve érdemes rápillantani a legutóbb közzétett illegális migránsokra vonatkozó rendőrségi statisztikai adatokra:

²⁶ REGULATION (EC) No 562/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, of March 15, 2006., Establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R0562&from=HU> (Letöltés ideje: 2015.02.01.)

1. ábra

Forrás: ORFK, <http://www.police.hu> (Letöltés ideje: 2015.02.06.)

Az ORFK által 2015. január 6-án nyilvánosságra hozott adatok szerint újév napján 118, január 2-án pedig 134 határsértőt fogtak el, január 30-án ez a szám meghaladta az 1400-at. Budapesten, a Keleti pályaudvaron február 5-én csütörtökön, ezt követően szombaton és vasárnap összesen mintegy háromszáz menekülttel szemben intézkedtek a rendőrök a nemzetközi gyorsvonatok ellenőrzése során. Csak szombaton Csongrád megye déli részén 1022 határsértővel szemben kellett fellépni.²⁷

Valószínűsíthető, hogy a vezető európai tagországok részéről egyre több támadás várható az IÁ ellen, ezért vélhetően egyre több menekülttel kell számolni a jövőben, akik a Schengen külső határokon keresztül célozzák meg Európát egy jobb élet reményében. A közösségi uniós szándékot azonban tisztázni kell, kiket akarunk befogadni, kikre van szüksége Európának, hazánkknak és ténylegesen üldözött menekültek-e, továbbá hogyan tudjuk kiszűrni a visszaérkező terrorista személyeket. El kell dönteni, hogy szükség van-e a letelepedő képzetlen, szocializálódni, az európai kultúra és értékrend szerinti életet elsajátítani nem szándékozó menekültekre, különösen annak fényében, hogy ilyen személyek közül kerülhet ki az IÁ támogató bázisa. A folyamatok Huntington prognózisa²⁸ irányába tartanak:

„...A migráció öngerjesztő, hiszen a kivándoroltak az otthon maradtaknak azt üzenik: itt megfelelően lehet élni... Huntington szerint a fő kérdés a bevándorlás kapcsán, hogy vajon hasadó államokká válnak-e a sok bevándorló miatt a nyugati államok... Az iszlám viszonya a Nyugathoz országról országra változik, hiszen nincsen mag-állam²⁹, de mindenütt van Nyugat-ellenes vonal...

²⁷ ORFK adatok, <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/hatarrendeszet> (Letöltés ideje: 2015.02.01.)

²⁸ Samuel P. HUNTINGTON: *The Clash of Civilizations?* Foreign Affairs, 1993. <http://www.foreignaffairs.com/articles/48950/samuel-p-huntington/the-clash-of-civilizations> (Letöltés ideje: 2015.02.01.)

²⁹ Mag-állam: a civilizáció vezető állama, vagy államai (nincsen mag-állam az iszlámban és Afrikában, valamint Latin-Amerikában).

Kölcsönösen félnek egymástól, de nem területeiket féltik, hanem biztonságukat a nyugatiak, illetve identitásukat a muszlimok...

A személyeknél kialakult identitásválság elősegíti a radikális iszlámhoz való csatlakozást, ami egy megváltozott biztonsági környezetet eredményez az országokban és a biztonsági szolgálatok új minőségű együttműködését és fellépését követeli meg. Ennek a közös fellépésnek részét képezi az is, hogy olyan információkat osztanak meg egymással, amelyeket más esetben, saját érdekeik miatt titokban tartanának. Fontos ez azért is, mert az IÁ által honos országba visszaküldött fiatalok önálló kis csoportokban, a mikroközösségekbe ágyazottan képesek kivonni magukat a hatósági mechanizmusok alól. Rejtőzködve képesek előkészíteni akcióikat és meglepetésszerűen támadásokat intézni a számukra kijelölt célpont ellen. A hatóságok hagyományos eszközei az ilyen kezdeményezések előre jelzésére, érzékelésére korlátozott mértékben alkalmasak.

Véleményünk szerint Európában így Magyarországon is az ilyen típusú terrorizmus terjedésének megállítása és ellenőrzés alá vonása érdekében két fő területen kell lépéseket tenni a közeljövőben. Egyrészt meg kell állítani a terrorgyanús személyek határokon átnyúló mozgását, és ezzel egyidejűleg szükséges megakadályozni az iszlám ultrakonzervatív szunnita értelmezését valló, szalafita terrorista propagandának kitett személyek – főként fiatalok – radikalizálódását különféle intézkedésekkel.

Melyek lehetnek ezek az intézkedések?

Mivel nincs „uniós határőrség” így alapvetően az Európai Unió külső országai gondoskodnak a külső határok védelméről. Minden államnak más-más mértékben fűződik érdeke a terrorizmus visszaszorításához, és különféle mértékben érintettek határrendészeti kérdésekben, központi politikai célként célszerű kezelni a **külső határok védelmének megerősítését**. Az uniós hivatalok által kidolgozott és a közösség által támogatott, ugyanakkor a külső határok védelemében érdekelt **országok sajátosságait, képességeit figyelembe vevő intézkedések bevezetése szükséges**. Lehetnek ezek jogi természetűek, az információáramlást segítő, vagy akár az eszközellátást fejlesztő, illetve módszertani jellegű eszmecserek. Az azonban bizonyos, hogy mindezek összehangolt működését szükséges létrehozni annak érdekében, hogy minél kisebb mozgástér maradjon a terroristagyánús személyek beutazására. A felvetés megvalósításának irányába hat Thomas de Maizière német szövetségi belügyminiszter véleménye is *„Nem akarjuk, hogy Németország exportálja a terrorizmust, nem akarjuk, hogy férfiak és nők, akik Németországban nőttek fel terrorista cselekményeket folytassanak Szíriában és Irakban. És mi biztosan nem akarjuk, hogy egy részük harcedzetten visszatérve támadásokat tervezzen ellenünk.”*³⁰ A legfontosabb politikai kérdés valójában az, hogy a közösség milyen mértékű (anyagi) támogatást tud biztosítani különféle célokra azon uniós országoknak, amelyek a belépő migránsok szűrésének első lépcsőjében tevékenykednek, és ezt a célzott felhasználást milyen mértékben tudja tolerálni a többi állam. További kérdés az is, helyesek-e a következtetések a tekintetben, hogy a

³⁰ Thomas de MAIZIÈRE: „A terrornak nincsen vallása.”
<http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-10-17/germany-clamps-down-on-flow-of-fighters-to-islamic-state> (Letöltés ideje: 2015.02.10.)

visszatérő terroristák valóban a szárazföldi migrációs csatornát használnák-e, vagy a radikális vallási vezetők eleve a honos európai országokban keresik meg az ideológiailag meggyőzhető, radikalizálható személyeket. Milyen arányban melyik területre költjük a védelmi költségvetést? Az IÁ felkészültsége és eddigi európai terrorista műveletei alapján vélhetően az utóbbi módszer alkalmazását részesíti előnyben.

Ne feledkezzünk el azonban arról, hogy a szárazföldön megközelíthető határok mellett számtalan a Schengeni övezetben üzemelő légitikító is lehetőséget kínál a terrorista eszmét valló személyek beszivárgására. Az ezeken történő bejutás lehetőségét is a lehető legalacsonyabb szintre szükséges visszaszorítani. Ennek érdekében az Európai Parlament képviselői újraértékelik a biztonságpolitikát és egyebek mellett az utas-nyilvántartási adatállomány (PNR)³¹ felhasználását szorgalmazzák, melynek vitája jelenleg is folyik.³² A törvénytervezet jelenlegi állapotában arra köteleznék a légitársaságokat, hogy EU országokba belépő, vagy azt elhagyó személyek esetében átadja az utasok adatait. Az ilyen típusú információk rendészeti célú felhasználását uniós bel- és igazságügyi együttműködést elősegítő Hágai Program³³ is előírta. Mindezt annak érdekében, hogy elősegítse a súlyos bűncselekmények és a terrorizmus elleni fellépést. Hazánkban az Európai Bizottság „Bűnmegelőzés és bűnözés elleni küzdelem” egyedi programja³⁴ keretében **Nemzeti Utas-adat Információs Egység (HU PIU) kiépítése** van folyamatban.³⁵ Egy ilyen szervezeti egység felállítása és **más uniós országokkal történő hálózatos működtetése komoly eszköz lehet a terrorista személyek azonosítása során.** A HU PIU majdani működése során – jelenlegi elképzelés szerint – a Schengen-külső desztinációkba induló, illetve onnan Magyarországra érkező járatok utasairól gyűjtene adatot. A légitársaságok által átadandó utas-adatok köre jelenleg 13 témakörre bontható³⁶, ami a jövőben kiegészül újabb 4 témakörrel, így az utas nevéől egészen a poggyásza vonatkozó információkig nyilatkozni kell majd. Mivel a hagyományos szervezett bűnözés és terrorelleni fellépés mellett megjelenik a nemzetbiztonságát veszélyeztető törekvések felderítésének, megakadályozásának

³¹ PNR: Passenger Name Record.

³² European Parliament, MEPs give their views on measures to tackle terrorism, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20150126IPR15002/html/MEPs-give-their-views-on-measures-to-tackle-terrorism> (Letöltés ideje: 2015.02.02.) Ezt megelőzően szükségességét megerősítette a 2014-ben véget ért Stockholmi Program és a poszt-Stockholmi Stratégiai Iránymutatások, amit 2014 júniusában fogadtak el az állam- és kormányfők.

³³ The Hague Programme: ten priorities for the next five years, The Partnership for European renewal in the field of Freedom, Security and Justice [COM (2005) 184 final] http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/116002_en.htm (Letöltés ideje: 2015.02.02.)

³⁴ Prevention of and Fight Against Crime 2007–2013, Action Grants 2012. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/financing/fundings/security-and-safeguarding-liberties/prevention-of-and-fight-against-crime/calls/call-2012/pnr-targeted-call/docs/pnr_call_for_proposals_2012_final_en.pdf (Letöltés ideje: 2015.02.02.)

³⁵ Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ PIU. <http://szbkk.gov.hu/piu> (Letöltés ideje: 2015.02.03.)

³⁶ 2013. évi CXCVIII. törvény a nemzeti utasadat-információs rendszer létrehozása érdekében szükséges, valamint a rendőrséget érintő és egyes további törvények módosításáról. 27/C. § (1)

igénye is, lehetőségeket teremt, egyúttal feladatot is ró a nemzetbiztonsági szolgálatok állományára.

A magyar határon az uniós övezetből kilépni egyszerűbb, belépni komplikáltabb, így aztán felértékelődik a zöldhatár szerepe, amit jóval nehezebb ellenőrizni, egyúttal szemben találjuk magunkat az **embercsempészt végző bünszervezetek** problematikájával. Ezek a szervezetek jól kiépített embercsempész hálózatokat üzemeltetnek a Szíriával szomszédos Törökországtól egészen az uniós tagállamokig. Amennyiben egy a szír harcokból a honos országába visszaküldött – útlevél nélküli – személyről van szó, rendkívül valószínű, hogy a bünszervezetek szolgáltatását igénybe véve próbálkozik a hazautazással, ugyanis legális úton érkeve fennakad a hatóságok ellenőrzésén. Az unió a szervezett bűnözés európai térnyerésének kezelésére jól kialakult együttműködési hálózatot üzemeltet, melynek központi eleme, egyúttal hivatala az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol). Feladatai között szerepel a szervezett bűnözés elleni fellépés mellett, a **terrorfenyegetettség értékelése stratégiai szinten**,³⁷ az uniós tagországok hozzájárulásai alapján. Itt képződnek azok a tapasztalatok, módszertanok melyek segítségével új irányokba lehet elmozdítani a védelmi szektor szereplőinek tevékenységét az együttműködés területeit és formáit. Minderre tekintettel **érdemes áttekinteni az Europol tevékenységében, szolgáltatásrendszerében és az együttműködő államok között kiépített együttműködési csatornák felhasználásában rejlő további lehetőségeket.**

Mindez azonban főként a stratégiai szintű tervezést és fellépést segíti, ugyanakkor a mindennapi **operatív együttműködés megszervezése**, a proaktív fellépés megvalósítása elengedhetetlen, ugyanis azonnali reagálással lehet eredményes elhárító tevékenységet kialakítani a visszatérő vagy tagállamokban rejtőzködő terroristagyanús személyekkel szemben. A társadalom tagjainak megóvása legnagyobb mértékben azonban akkor érvényesíthető, ha a proaktív fellépésen túlmutatóan a hírszerző és elhárító szervek – országhatárokat is átlépve – megelőző jelleggel tudnak együttműködni és a személyeket azonosítani. Ennek elősegítése, a napi operatív információk kicserélése érdekében a **műveleti támogatást nyújtó elemző munkafájlokban (AWF)**³⁸ történő tagállami együttműködés, annak kereteinek megújítása további lehetőségeket nyithat a terrorizmus elleni koordinációs tevékenységben, a nemzetek közötti összehangolt fellépés terén. Az operatív, nemzetbiztonsági szolgálatok információit is felölelő együttműködés azonban jelenleg nem megoldott, ugyanis az EU hírszerzése fejlődése során képességeit a rendőri együttműködés területére fejlesztette ki (ennek képezik részét az AWF-ek), a hírszerzés, így a titkosszolgálati szakterület háttérbe szorult. Az országok nemzetbiztonsági szolgálatai Brüsszelbe delegált összekötők, illetve elemzők útján tartják kapcsolatot, ami stratégiai szintű kapcsolatot jelent és nem operatív együttműködést. **A szolgálatok valós idejű bedolgozása a létrehozott terrorista ellenes munkafájlokba az operatív együttműködés magasabb**

³⁷ TE-SAT: Terrorism Situation & Trend Report.

https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37,

2007-től már az EU rendőri szervezete az EUROPOL is éves jelentésekben összegzi és ismerteti az európai terrorizmus helyzetének változásait. (Letöltés ideje: 2015.02.03.)

³⁸ AWF: Analytical Work File. KENEDLI Tamás: Az Europol elemző munkafájl (AWF) szerepe a nemzetközi belügyi információcserében és műveleti együttműködésben, Szakmai Szemle IV. évf. 2008/1. szám, 110. o.

minőségét eredményezné. A nemzeti feltételek kimunkálása segíthetné a folyamatot. Tovább javíthatná az információ-megosztást és tervezhetőbbé tenné a közös (rendészeti és titkosszolgálati) fellépést az „*információ cserét biztosító telekommunikációs rendszerek összekapcsolása a nemzeti szolgálatok és az EU hírszerző központ, illetve a Situation Center (SitCen) és az Europol között.*”³⁹ Ez olyan technikai eszközpark beüzemelését jelentené, ami magas biztonsági szintű infokommunikációt valósítana meg és lehetővé válna az összefüggő információk strukturált gyűjtése és elemzése.

Miért fontos a terrorista személyek elemzése? Az elemzés rendkívül sokrétű ismeretet biztosít az összefüggések feltárásához, de ugyanakkor a célszemélyeket is minél hamarabb meg kell találni. Egy ország terroristákkal foglalkozó elemző szakterületének tisztába kell lennie a regionális politikai, gazdasági, társadalmi (szociális), környezeti kérdésekkel, valamint látnia kell a biztonsági kérdésekre választ kínáló állami szervek képességeit, azok hiányosságait. Mindezek mellett lehetnek olyan további tényezők, pl. speciális banktechnikai ismeretek, adózási ismeretek, vagy épp a legnagyobb kihívást jelentő nyelvi képességek (az iszlám eredetű terrorizmus esetén legalább 30 dialektussal kell számolni) megszerzése és alkalmazása, ami nélkül nem képes egyetlen titkosszolgálat sem előrejelzést adni, hathatós ellenlépést tervezni egy terrorcselekmény megakadályozása érdekében. Mindezek alapján belátható, hogy az elvégzendő speciális feladatok gyakran meghaladják a titkosszolgálatok képességeit. Határozottan állítható, hogy ezen a területen **célravezető lehet a nemzetközi munkamegosztás, egy Európa-szintű az EU INTCENT⁴⁰ bázisán alapuló, vagy önálló elemző központ létrehozása.** Ebben a központban adódhatna össze a tudás a különféle képességek mentén, ugyanakkor egy-egy operatív célterületre (személyre) vonatkozó értékelt információk sokasága jelezné a gyanúsítottat, ez egyúttal jelentős időmegtakarítást is eredményezne, továbbá javítaná a reakcióképességet.

Magyar viszonylatban ez azt jelentené, hogy a terrorelhárító szerv szakmai bázisán szükséges egy **szervezetközi információ-fúziós központ felállítása⁴¹**, ami kiszolgálja egy uniós hivatal igényeit, ugyanakkor képes egy tagállammal is közvetlenül együttműködni operatív (információs) műveletek során. E mellett természetesen, hazai viszonylatban valamennyi szakmai partnerével elemző együttműködést folytatni, célfeladatokhoz információs támogatást biztosítani. Munkájához a fentebb leírt HU PIU által beszerzett és elemzett adatokat is fel tudja használni. Egy ilyen központ fontos jellemzője többek között, hogy különbséget tud tenni a hírszerzési adatok és bűnüldözési adatok, valamint a különböző forrásból származó információk között. Nagy előnye, hogy elkerülhetők, vagy kezelhetők az olyan gyakorlati nehézségek, mint a földrajzi/intézményi elhelyezés, a személyi állomány státusza, vezetési kérdések, logisztika, hatáskör, vagy alárendeltség kérdése,⁴² ugyanakkor különféle forrásokból egy összeadott elemzői képesség érvényesül.

³⁹ KIS-BENEDEK József: A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése. ZMNE, 2011. 78. o.

⁴⁰ EU INTCENT: EU Intelligence Analysis Centre (korábban 2005-ig SitCen)

⁴¹ Az információk megosztását jelenti és kétirányú munkafolyamatot a fúziós központot vezető szerv és az információt betápláló titkosszolgálat között.

⁴² BÉRES János – KENEDLI Tamás: Információ-fúziós központok és információ-megosztás a jövő útja. Szakmai Szemle, 2009/4. szám

Ennek az összeadott elemzői képességnek, azonban **olyan elemekből kell felépülni, amelyeket az elemzési célterületre tekintettel alakítottak ki és a különféle elemző egységek sajátos képességei mentén épül fel.** Ez alatt értjük, hogy pl. egy terrorgyanús személy esetén az utazásával összefüggésben beszerzett információk elemzését a HU PIU végzi el, a kapcsolatrendszerének feltárását a terrorelhárító szerv saját információs bázisán, a jelenlegi tevékenységéről, terveiről pedig a katonai titkosszolgálat tud a SIGINT (Signals Intelligence) felderítés során beszerzett és elemzett információival hozzájárulni egy teljesebb kép kialakításához. A módszertani kérdések közé tartozik az is, hogy a visszatérő kiképzett terroristákra jellemző sajátosságokat össze kell gyűjteni és tipizálni szükséges a későbbi azonosítások és elemzési eljárások megkönnyítése érdekében. Fontos tisztázni, hogy magányos elkövetőként vehető-e számításba, vagy kiépített kapcsolati rendszerrel bír és annak összetevői azonosíthatók-e. Ha ezeket a sajátosságokat tudjuk, képesek leszünk az operatív intézkedéseket úgy tervezni, hogy további információk kerüljenek a birtokunkba. A további részinformációk megszerzésében jelentős segítséget nyújthat az egyre több településen kiépítés alatt lévő, forgalomfigyelésre és a közterületek biztonságának szavatolására használt kamerarendszer hálózat is. Ezek a készülékek segíthetnek a terrorgyanús személyek felkutatásában, azonosításban és mozgásuk megfigyelésében, a kapcsolataik feltárásában. Mindez a megfelelő eljárási (együttműködési) protokoll részeként alkalmazva fontos részinformációkat adhat az elemzés számára.

A terrorgyanús személyek honos országban történő tevékenységének nyomon követése érdekében célszerűnek tűnik **olyan intézkedések bevezetése is, ami nem teszi lehetővé az ország elhagyását, korlátozza a kapcsolattfelvétel lehetőségét** a terrorszervezet irányítóival. Ehhez természetesen azonosítani szükséges a radikalizálódó személyeket, amely feladat főként a terrorelhárító szervekre és a titkosszolgálatokra kell, hogy háruljon. A német titkosszolgálat vezetője már kiadott egy utasítást, amiben arra kéri a tartományi vezetőket, hogy az illetékességi területükön kezdjék összeírni azokat az iszlám szélsőségeket, akik veszélyeztethetik az ország biztonságát. Szükségessé válhat, olyan **jogi eszközök további alkalmazása, szigorítása is, ami büntetőjogi felelősséget állapít meg** a terrorista harcokból a honos országba visszatelepültek esetében, és további visszatartó ereje van (természetesen ez minden országban más-más fenyegetettségi szintet jelent a jogi normák eltérése miatt, azonban uniós viszonylatban ezen a területen is az egységesítés felé szükséges elmozdulni).

Fontos továbbá a **terrorizmus propagandájával szembeni fellépés.** Különösen a határokat nem ismerő Internet által a környezetben terjesztett tanok, toborzó videók felkutatása, majd az eredetük megállapítása annak érdekében, hogy minél több információval rendelkezünk, azok készítőiről, céljaikról és a célcsoportjaikról. E mellett azok eltávolítására is intézkedni szükséges, megóvva ezáltal azokat a személyeket, akik magukban hordozzák a radikalizálódás lehetőségét. Manapság idehaza is több civil szervezet (pl. HUN CERT⁴³), rendészeti szerv és titkosszolgálat rendelkezik internet kutatási, figyelőztetési és kibervédelmi képességekkel, valamint nemzetközi kapcsolatokat is fenntart e téren. Egy megfelelően kialakított feladatmegosztásban – a különféle képességeket

⁴³ HUN CERT: Hungarian Computer Emergency Response Team for Council of Internet Service Providers. (Internet Szolgáltatók Tanácsának CERT-je.)

összehangolva – úgy véljük, lehet sikereket elérni az ilyen jellegű káros propaganda tevékenység terjesztésének megakadályozása terén. Alapvető nehézséget jelent, azonban az internetszolgáltató együttműködési készsége, elérhetősége. Erre példa az elmúlt évekből az az eset, melynek alkalmával a Fehér Ház felkérte a Google-t, hogy vizsgáljon felül egy az interneten közzétett iszlám ellenes videót és ne tegye lehetővé annak hozzáférését. A szolgáltató nem tett eleget a kérésnek, mondván csak akkor korlátozhatja a hozzáférést, ha helyi törvényeket sért. Azonban azt is tudni kell, hogy a feltöltött videók mennyisége olyan sok, hogy nem nyílik lehetőség valamennyit moderálni (kb. 72 órányi videó kerül fel az internetre minden percben). Ennek ellenére országunk vonatkozásában érdemes átgondolni **a világháló terrorista eszméket hirdető tartalmának szűrési lehetőségeit**, az egyes kérdésekben illetékes szervek korlátozó fellépésének lehetőségeit, az együttműködés területeit, valamint a jogi vonatkozású szabályozás szigorítását. A titkosszolgálatok szerepvállalása azért kulcsfontosságú a folyamatban, mert az elmúlt időszak bebizonyította, hogy az IÁ Amerikában végzett, jól felkészült informatikusokat alkalmaz az internet felhasználása során. Tevékenységük felderítése és korlátozására jól felkészült, a kibervédelemben jártas szakemberek összehangolt munkáját igényli a jövőben.

Ez utóbbi kérdéskör a jövőben csakúgy, mint a többi fentebb említett, **új típusú nemzetek közötti folyamatos titkosszolgálati stratégiai és egyedi ügyekben operatív együttműködést** feltételez. Ehhez mindenképp irányadónak kell tekinteni az Európai Bizottság előtt lévő European Agenda on Security for 2015-2020. dokumentumot. Ebben koncentrálódik a nemzetek belügyminisztereinek egységes akarata, olyan stratégiai intézkedések formájában, amik megakadályozzák a radikalizálódást, fokozzák a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelmet, javítják az információk megosztását. E mellett 2014 decemberében határozatot hoztak az EP-képviselők arról is, hogy új belső biztonsági stratégiát kell készíteni, mégpedig olyat ami „könnyen adaptálható a változó helyzethez”, egy EU-szintű közös megközelítést tartalmaz a külföldi harcosok, a számítógépes biztonság, az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés terén.⁴⁴

Felhasznált irodalom:

- “Abu Musabal-Suri’s Military Theory of Jihad,” SITE, October 14, 2010. <https://news.siteintelgroup.com> (Letöltés ideje: 2012.10.05.)
- 2013. évi CXCVIII. törvény a nemzeti utasadat-információs rendszer létrehozása érdekében szükséges, valamint a rendőrséget érintő és egyes további törvények módosításáról.

⁴⁴ European Parliament, Members to debate new EU-wide anti-terrorism measures. <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20150127STO16403/html/Live-members-to-debate-new-EU-wide-anti-terrorism-measures> (Letöltés ideje: 2015.02.02.)

- BARABÁS A. Tünde - IRK Ferenc: A szervezett bűnözés egyes megnyilvánulásai – emberkereskedelem, drogkereskedelem és embercsempészet – Magyarországon. Workshop, Development of tools to support of organised crime in practice. National Institute of Criminology, Budapest, Hungary, April 11 and 12, 2001.
- BÉRES János – KENEDLI Tamás: Információ-fúziós központok és információ-megosztás a jövő útja. Szakmai Szemle, 2009/4. szám
- European Parliament, Members to debate new EU-wide anti-terrorism measures. <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20150127STO16403/html/Live-members-to-debate-new-EU-wide-anti-terrorism-measures> (Letöltés ideje: 2015.02.02.)
- European Parliament, MEPs give their views on measures to tackle terrorism. <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20150126IPR15002/html/MEPs-give-their-views-on-measures-to-tackle-terrorism> (Letöltés ideje: 2015.02.02.)
- Evan F. KOHLMANN: Shabaab al-Mujahideen: Migration and Jihad in the Horn of Africa, Nefa Foundation, May 2009, <http://nefafoundation.org/> (Letöltés ideje: 2015.03.11.)
- Financial Action Task Force, Terrorist Financing, <http://www.cfr.org/terrorist-financing/financial-action-task-force-report-terrorist-financing/p16348> (Letöltés ideje: 2015.03.23.)
- George FRIEDMAN: The top five events in 2014, Geopolitical Weekly December 30, 2014. <http://www.stratfor.com/weekly/top-five-events-2014#axzz3NJ1tsbwB> (Letöltés ideje:) 2015.01.18.
- HUNTINGTON, Samuel P.: The Clash of Civilizations? Foreign Affairs, 1993. <http://www.foreignaffairs.com/articles/48950/samuel-p-huntington/the-clash-of-civilizations> (Letöltés ideje: 2015.02.01.)
- <http://ibnlive.in.com/news/about-5000-european-union-nationals-in-islamic-state-ranks-says-europol/522858-2.html> (Letöltés ideje: 2015.01.19.)
- <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/> (Letöltés ideje: 2015.03.11.)
- KENEDLI Tamás: Az Europol elemző munkafájl (AWF) szerepe a nemzetközi belügyi információcserében és műveleti együttműködésben, Szakmai Szemle IV. évf. 2008/1. szám
- KIS-BENEDEK József: A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése. ZMNE, 2011.
- Tarik Ben LARBI: Le Marocface a la „Daeshconnection” <http://www.jeuneafrique.com/Article/JA2810p040.xml0/> (Letöltés ideje: 2015.01.18.)
- Thomas de MAIZIÈRE: „A terrornak nincsen vallása.” <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-10-17/germany-clamps-down-on-flow-of-fighters-to-islamic-state> (Letöltés ideje: 2015.02.10.)
- Military Balance 2015. Chapterseven: Middle East and North Africa

- MNO, Visszatérnek Európába az iszlám harcosok.
<http://mno.hu/lanchidradiokulfold/visszaternek-europaba-az-islam-harcosok-1267048>, (Letöltés ideje: 2015.02.09.)
- Col. (ret.) Dr. Jacques NERIAH: North African Fighters in the Syrian and Iraqi Conflict: The Reality and Implications, Institute for Contemporary Affairs, January Vol. 15, No. 1 January 13, 2015. <http://jcpa.org/article/north-african-fighters-in-the-syrian-and-iraqi-conflict> (Letöltés ideje: 2015.01.18)
- Prevention of and Fight Against Crime 2007–2013, Action Grants 2012.
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/financing/fundings/security-and-safeguarding-liberties/prevention-of-and-fight-against-crime/calls/call-2012/pnr-targeted-call/docs/pnr_call_for_proposals_2012_final_en.pdf (Letöltés ideje: 2015.02.02.)
- REGULATION (EC) No 562/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, of March 15, 2006., Establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R0562&from=HU> (Letöltés ideje: 2015.02.01.)
- Seth G. JONES, A Persistent Threat: The Evolution of al-Qa'ida and Other Salafi Jihadists, Rand, Santa Monica, ISBN: 978-0-8330-8572-6, pp. X-xi)
- Yoram SCHWEITZER, Aviv OREG: Al-Qaeda's Odyssey to the Global Jihad,
<http://i-hls.com/2014/01/al-qaedas-odyssey-to-the-global-jihad/> (Letöltés ideje: 2014.10. 14.)
- Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ PIU. <http://szbkk.gov.hu/piu> (Letöltés ideje: 2015.02.03.)
- TE-SAT: Terrorism Situation & Trend Report.
https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37 (Letöltés ideje: 2015.02.03.)
- The Hague Programme: ten priorities for the next five years, The Partnership for European renewal in the field of Freedom, Security and Justice [COM (2005) 184 final]
http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/116002_en.htm (Letöltés ideje: 2015.02.02.)
- US State Department Country Reports on Terrorism 2013.
http://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=&end_yearonly=&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=®ion=10&asmSelect0=&asmSelect1=&ctp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max=&utm_source=Copy+of+Strategic+Partnership+in+the+Middle+East%3A+Respecting+Our+Arab+Allies+3&utm_campaign=Internal+Tensions+in+Iran&utm_medium=email (Letöltés ideje: 2014.03.18.)
- WATTS, SHAPIRO, and BROWN: Al-Qaida's (Mis) Adventures in the Horn of Africa,
<http://www.ctc.usma.edu/wp-content/> (Letöltés ideje: 2015.03.11.)

**AZ AMERIKAI KATONAI ELHÁRÍTÁS KÜLFÖLDÖN VÉGZETT
MŰVELETI TEVÉKENYSÉGÉNEK SAJÁTOSSÁGAI A CONRAD
KÉMÜGY TÜKRÉBEN**

Bevezető

Külszolgálataim során, többször volt alkalmam együtt dolgozni a NATO Szövetséges Kémelhárítási Parancsnokságon (NATO Allied Command Counterintelligence - ACCI) szolgálatot teljesítő amerikai katonai kémelhárítókkal. A közös munka során, a megismerkedést követő hosszabb-rövidebb idő elteltével, az amerikai kollégák minden alkalommal szóba hozták Clyde Lee Conrad és beszerzője Szabó Zoltán kémügyét, akik az amerikai hadsereg katonáiként stratégiai fontosságú hadműveleti dokumentumokat adtak át a magyar katonai hírszerzésnek és tevékenységükre csak – valószínűsíthetően szovjet – árusítás útján derült fény. Az amerikai elhárító kollégák beszélgetéseink során elismerőleg nyilatkoztak a magyar katonai hírszerzésről, mert bevallásuk szerint a Conrad ügy volt az amerikai történelem egyik legsúlyosabb kémhistóriája. Úgy gondolom, hogy a történet számunkra is fontos kell legyen, nemcsak azért, mert egy magyar sikersztori, hanem mert ez az összetett és bonyolult kémtörténet számos, ma is érvényes szakmai tanulságot hordoz.

Az 1970-es és 80-as években játszódo Conrad-ügy jelentőségét több paraméterrel is érzékeltetni lehet. Közülük megemlíteném, hogy majd tíz évig tartott az a komplex nyomozás, amelynek során az Egyesült Államok Szárazföldi Hadereje katonai kémelhárítói, szorosan együttműködtek a Központi Hírszerző Ügynökséggel (Central Intelligence Agency - CIA) és a Szövetségi Nyomozóirodával (Federal Bureau of Investigation - FBI), illetve a svéd, a német és az osztrák szolgálatokkal, hogy felderítsék és megszüntessék egy amerikai tiszthelyettes, valószínűleg a bipoláris világrend status quo-ját is veszélyeztető, kémtevékenységét.

A Conrad kémügyről jelenleg csak nyílt forrásokból tájékozódhatunk, ezért fontos részletek maradnak homályban, de az internet segítségével és számos könyvből a történet főbb eseményei így is nyomon követhetők, rekonstruálhatók. Az egyik ilyen forrás, amely a katonai elhárítás szemszögéből mutatja be a nyomozást, a Külföldi Kémelhárító Tevékenységek Szervezete (Foreign Counterintelligence Activity – FCA) akkori vezetőjének, Stuart A. Herrington ezredesnek visszaemlékezéseit tartalmazó „Traitors among us”¹ című könyv. A könyv nem tartalmaz minden részletet, egyrészt a terjedelmi korlátok miatt, másrészt az információk mai napig minősített volta miatt. Mindemellett, a könyv alkalmas arra, hogy bemutassa az amerikai katonai elhárítás nyomozati tevékenységét, eljárás módjait, bepillantást engedjen gondolkodás módjukba, megismerhessük a munkájukat befolyásoló körülményeket.

¹ HERRINGTON A. Stuart, Col. Ret.: Traitors among us - Presidio Press 1999, Novato, California, USA, ISBN 0-15-601117-4

Habár az amerikai kollégák szerint Herrington könyve a leghitelesebb elérhető forrás a Conrad-üggyel kapcsolatban, a ténszerűség kedvéért le kell szögezmem, hogy az általam bemutatottak nem a Conrad-ügy történelmileg dokumentált eseményein, hanem Herrington ezredes könyvének feldolgozásán alapulnak. Dolgozatom célja, az amerikai elhárítás eljárásaink, gondolkodásmódjának bemutatása. Az amerikai ezredes visszaemlékezéseit dőlt betűvel jelöltem és elemző megjegyzéseimmel egészítettem ki.

A hidegháború

Szabó Zoltán és Clyde Lee Conrad kémtörténete 1971-re nyúlik vissza és 1988-ig tart, vagyis majd húsz évet ölel fel a hidegháború időszakából. Ezekben az években a világ két nagy hatalmi tömbje állt szemben egymással, az Amerikai Egyesült Államok (továbbiakban: USA) és a Szovjetunió vezetésével. 1970-re már túl vagyunk a hidegháború csúcspontján, a kubai rakétaválságot követően megkezdődött az enyhülés. Már nemcsak a NATO, de önmagában az USA hadipotenciálja is fölülmulta a Szovjetunió lehetőségeit, így jelentősen csökkent a harmadik világháború kirobbanásának valószínűsége. Persze a szovjetek afganisztáni bevonulása, még ha ideiglenesen is, de új lendületet adott a hidegháborúnak, azonban a fegyverkezési versenyben a Szovjetunió hátránya egyre jelentősebb lett. Így 1985-ben, Mihail Gorbacsov elnöki színrelépésével, egy megbékélési folyamat kezdődött.

A bipoláris világrend szereplőinek ideológiai ellentéte és rivalizálása eredményeként jött létre a II. Világháborút követően az Európát kettészelő vasfüggöny, amelynek egyik vesztese a kettéosztott Németország volt. Mind az USA, mind a Szovjetunió jelentős katonai erőt állomásoztatott a térségben, ami azt jelentette, hogy amerikai részről több mint 200.000² katona szolgált a Német Szövetségi Köztársaságban és a szovjetek is több mint 300.000 fős haderőt állomásoztattak a Német Demokratikus Köztársaságban. A Conrad-történet is itt játszódott, itt ahol az amerikaiak és a szovjetek közvetlenül néztek farkasszemmel egymással, ahol a legkézzelfoghatóbb volt az ellenérdekelt hírszerző- és elhárító szolgálatok "harca". Ennek a küzdelemnek, szövetségi kötelezettségeiknek megfelelően a magyar szolgálatok is részei voltak, jelentősen hozzájárulva a Varsói Szerződés erőfeszítéseikhez.

Ennek keretében történt, a családjával 1956-ban az USA-ba emigrált Szabó Zoltán 1971-es beszerzése is, amelyet a magyar katonai hírszerzés hajtott végre. Szabó ekkor az USA európai szárazföldi hadereje, 8. Lövészadosztályának hadműveleti tervező részlegnél (G-3) szolgált, tiszthelyettesi rendfokozatban. Munkájából adódóan hozzáfért hadműveleti jelentőségű – köztük minősített – dokumentumokhoz, így értékes ügynöke lett a magyar, illetve szovjet hírszerzésnek. 1979-ben vonult nyugállományba, de még korábban gondoskodott utódjáról és beszervezte munkatársát, Clyde Lee Conradot, aki követte őt a magyar hírszerzéssel való együttműködésben. Conradot 1988-ban tartóztatták le, az addig eltelt 13 évben pedig számtalan amerikai hadműveleti dokumentációt adott át a magyar – és részben

² <http://www.heritage.org/research/reports/2004/10/global-us-troop-deployment-1950-2003>, (letöltés ideje: 2014. július 16.)

az akkori csehszlovák – hírszerzésnek, amelyek természetesen a szovjetek kezébe kerültek.

Az alapinformáció

Az Amerikai Egyesült Államok haderejének katonai elhárító feladatait több, egy alárendeltségbe tartozó, de egymástól független szervezet végzi/végezte. Az elhárítási struktúra haderőnemenként és azon belül is diverzifikált. Ebből következően, mind a szárazföldi haderőnek, mind a légi haderőnek, vagy a haditengerészetnek saját elhárító szervezete van. A szárazföldi haderőnél elhárítók tevékenykednek a csapatoknál, de önálló szervezet felel pl. az Európában vagy Ázsiában települő amerikai erők elhárításáért, továbbá a kiemelt kémügyekkel megint egy másik, szervezet foglalkozik. Történetünk idején, ez utóbbi, a Külföldi Kémelhárító Tevékenységek Szervezete (FCA), amely a szárazföldi haderő (US ARMY) elit kémelhárító egysége volt. 1970-ben alapították Különleges Műveleti Különítmény (Special Operation Detachment) néven, a védelmi minisztérium közvetlen alárendeltségében tevékenykedett. Csak a legérzékenyebb kémügyekkel foglalkoztak szerte a világon, ahol amerikai erők állomásoztak. Főhadiszállásuk Marylandban, a hadsereg Fort George G. Meade objektumában működött, ahol napjainkban többek között a Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency - NSA), vagy a Kiber Parancsnokság (US Cyber Command) is települ.

Az amerikai elhárítás számára 1978-ban kezdődött a Conrad-ügy, amikor az FCA tájékoztatást kapott a CIA müncheni kirendeltségétől, hogy a hadsereg legmagasabb minőségű hadműveleti dokumentációit valaki nagy számban adja át a magyar katonai hírszerzésnek, ahonnan azokat Moszkvába továbbították. Ez az információ, annak a titkosszolgálatoknál bevett gyakorlatnak az eredménye, miszerint a hatékony védekezés érdekében be kell épülni az ellenérdekelt hírszerző és elhárító szolgálatok szervezetébe, mert így közvetlen adatokat szerezhetnek azok szándékairól, eljárásairól. Bár a CIA informátora nem tudta azonosítani a kiszivárogtatás forrását, de azt tudták, hogy a dokumentumok a budapesti szovjet légügyi attasén, GRU rezidensen keresztül jutottak el Moszkvába. A tájékoztatás szerint évek óta folyt a kémtevékenység, amiért esetenként akár 50.000 USD-t is kifizettek a magyarok.

Az FCA zárt ügyként kezelte az információt és kezdett nyomozásba, mivel azonban nem állt rendelkezésre adat, hogy a keresett személy a szárazföldi haderőhöz tartozik-e, szintén nyomozásba kezdett a légi haderő Különleges Nyomozások Ügyszálya is (Office of Special Investigation).

A Canfield Score fedőnévvel ellátott nyomozás - amely egy olyan kártyajátékra utalt, amelyben a győzelem esélye kicsi - besorolása un "unsubs" kategória volt, vagyis a célszemély azonosítatlan (unidentified subjects). Az ilyen ügyek jellemző protokollja az elkövető profiljának felállítása, amelyet az alapinformációk elemzése során levont következtetések alapján végeztek el. A kezdetben oly kevés rendelkezésre álló adat alapján, a profilkészítés meglehetősen esetleges megoldásnak tűnhet, azonban ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az ismeretlen elkövető esetében a kémügyek "dupla nehézségűek", hiszen első lépésben azonosítani kell az elkövetőt, majd bizonyítani, hogy valóban elkövette-e azt a bűncselekményt, amivel vádolják, már nem kérdőjelezhető meg a profilozás

szükségessége. Másik megközelítésből, a konkrét személyre keletkezett alapinformáció esetében, "csak" a bűncselekmény elkövetését, vagyis az információ valódiságát kell igazolni. A nyomozás több szakaszossá válása magában hordozza, hogy megoldásához több idő és munka szükséges. A módszer életképességét az is bizonyítja, hogy a profilozás mára már általánosan használt eljárás lett a bűnüldözésben, ami során a bűnelkövető személyiségét és viselkedésmintáját igyekeznek meghatározni. A Conrad-ügyben nem személyiség profil készült, hanem a kém körülményeit igyekeztek tipizálni, ezzel szűkítve a gyanúsítottak körét.

Az FCA nyomozói úgy gondolták, hogy a keresett személy nem lehet magas beosztásban és valószínűleg nem tiszt. Az alapinformáció szerint évek óta folyt a kémtevékenység, azonban az amerikai tisztek karrierkövetelménye volt, hogy háromévente beosztást váltsanak. Ebből következően, csak a tiszthelyettes állomány tudott hosszú időn át ugyanazon beosztásban maradni, vagyis a kiindulási helyzet szerint a keresett személy:

- tiszthelyettes állománykategóriájú;*
- régóta Európában szolgál;*
- korlátlan hozzáférése van minősített hadműveleti dokumentációhoz.*

A felállított profil ellenére, az elhárítók képtelenek voltak azonosítani a célszemélyt, a keresés évekig nem hozott eredményt. Ennek oka, hogy bár az elhárítás számára alapvető fontosságú a kereshető adatbázisok rendelkezésre állása, mert az adatok gyors elérhetősége nagyban befolyásolja a munka hatékonyságát, az akkori időkben még nem léteztek a számítógépes személyügyi nyilvántartások. Másik hátráltató tényező volt, hogy az FCA "hadseregen kívüli" szervezet volt, amely feltehetően konspirációs okok miatt nem vonta be a katonai alakulatok elhárításáért felelős szervezeteket a munkájába. Így az FCA nyomozóinak egyedül kellett a mintegy 200.000 fős, folyamatosan változó személyi állományú amerikai haderő gyűjtőit ellenőrizni

Az új lendület, a célszemély azonosítása

1985-re, tehát 7 évvel az ügy kirobbanása után sem jutottak előrébb a nyomozók. Ekkor William E. Odon altábornagy, a szárazföldi haderő hírszerzésért felelős törzsfőnöke,³ megelégedve az egyhelyben járást, utasításba adta, hogy az európai kémelhárítás elsődleges feladatákként kezelje ezt az ügyet. Az FCA Maryland-i (Egyesült Államok) főhadiszállásán létrehoztak egy munkacsoportot, illetve a CIA is megalakított egy nyomozócsoportot.

Megváltoztatták az ügy fedőnevét is, és maradv a kártyajátékoknál, Canasta Player, vagyis Kanaszta Játékos lett az új fedőnév. Az előrelépést az a lista jelentette, amelyet a CIA szerzett be ügynökeiktől, és amely a szovjeteknek átadott dokumentumok címét tartalmazta. Ez a lista támpontként szolgált a dokumentumok keletkezési helyének megállapításához. További kiegészítő információ volt, hogy az iratátadások olyan hosszú ideje zajlottak már, hogy felmerült a nyomozókban, a

³ Az amerikai hadseregben az intelligence community fogalomkör ekvivalens tevékenységekként foglalja magában az elhárítást, felderítést és hírszerzést, amely munkakörök az állomány számára teljesen átjárhatóak.

keresett személy talán már el is hagyta a hadsereget, vagy esetleg már beszervezte utódját. Így nem egy, hanem több személyt kell keresni.

Az átadott dokumentumlistán szerepelt az U.S. Army Europe Operation Plan 4102, ami az amerikai szárazföldi haderő európai hadműveleti terve volt. Tartalmazta a készség elrendelésére, a hadsereg minősített időszakban történő tevékenységére, a Varsói Szerződés által indított támadásra adott válaszlépésekre, az Egyesült Államokból érkező humán és technikai utánpótlás felhasználási módjára vonatkozó információkat, előírásokat. Az irat tartalmának kiszivárgásáról tájékoztatták a katonai felső vezetés egy szűk körét is, ami által egyre nagyobb lett a nyomás a kémelhárításon. A katonai felső vezetés ilyen jellegű tájékoztatása nem okozott dekonspirációt az ügyben, hiszen az amerikai gyakorlatnak megfelelően az elhárítás szorosan együttműködik a parancsnoki állománnyal. A magas biztonsági tudatosság, illetve a szigorú és következetes információvédelmi szabályok lehetővé teszik, hogy az elhárítás hatáskörébe tartozó problémákat a katona parancsnokok bevonásával oldják meg, anélkül, hogy információ szivárogná ki az elhárítás tevékenységéről, az annak megismerésére jogosulatlan számára.

A nyomozók továbbfejlesztették a célszemély profilját is az alábbiak szerint:

- tiszthelyettes állománykategóriájú;*
- régóta Európában szolgál;*
- korlátlan hozzáférése van minősített hadműveleti dokumentációhoz, és az iratok készítése ideje, illetve szovjetekhez eljutása közötti rövid időből következően, azokhoz közvetlen hozzáféréssel rendelkezik;*
- anyagi helyzete jobb, mint amit jövedelme megenged;*
- hadosztály szintű parancsnokságon dolgozik;*
- G2 (felderítés) vagy G3 (hadművelet) részlegen van beosztásban.*

Mint korábban már említettem, az elhárítás hatékonyságát jelentősen befolyásolják a rendelkezésre álló adatbázisok, nyilvántartások. A hosszú időre visszanyúló folyamatos és következetes információ gyűjtés tette lehetővé, hogy a következő lépésben a nyomozók áttekintették minden, a magyar hírszerzéssel kapcsolatban keletkezett jelentést, 1950-ig visszamenőleg. A rendelkezésükre álló adatokból kiderült, hogy a magyar hírszerzés elsősorban magyar nemzetiségű személyeket szervezett be, akikkel a semleges Ausztriában találkoztak, kapcsolattartásuk futár és rádióforgalmazás útján történt.

A magyar hírszerzés működési elve alapján a célszemély továbbfejlesztett profilja:

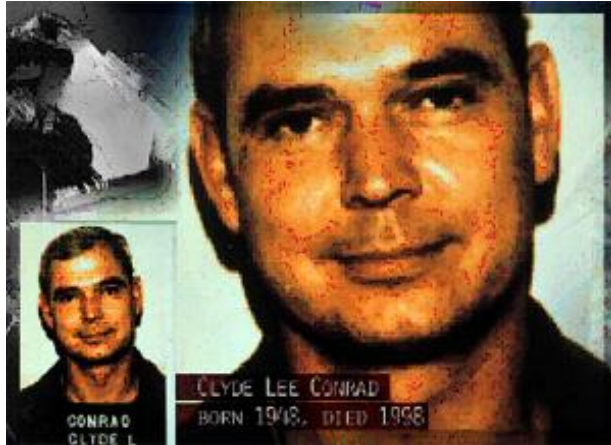
- tiszthelyettes állománykategóriájú;*
- az 1970-es évek közepe óta Európában szolgál;*
- korlátlan hozzáférése van minősített hadműveleti dokumentációhoz, és az iratok készítése ideje, illetve szovjetekhez eljutása közötti rövid időből következően azokhoz közvetlen hozzáféréssel rendelkezik;*
- anyagi helyzete jobb, mint amit jövedelme megenged;*
- hadosztály szintű parancsnokságon dolgozik;*
- G2 (felderítés) vagy G3 (hadművelet) részlegen van beosztásban;*
- magyar származású amerikai állampolgár;*
- rendszeresen utazik Ausztriába.*

Herrington ezredes visszaemlékezése szerint, a kutatás kb. 20.000–30.000 fő személyi gyűjtőjének átvizsgálását jelentette. Lassította a keresést a papíralapú nyilvántartás, illetve a származás által okozott bonyodalmak. Figyelembe véve a lehetőséget, hogy a keresett személy anyai ágon magyar származású, vagy nem Magyarországon született, mindenkinek ki kellett keresni összes személyes adatát, nem volt elég a névsorok áttekintése. Ez a szám azért lehetett ilyen magas, mert az FCA-nak nem voltak minden katonai alegységhez rendelt kémelhárítói, hanem "csak" irodákat, kirendeltségeket működtettek szerte a világban. Ebből következően nem álltak rendelkezésre olyan elhárító tisztek, akik ismerték alegységük teljes állományát, hiszen ebben az esetben egyetlen feladatszabással, legfeljebb néhány nap alatt, egy nagyságrendekkel kisebb gyanúsított kört lehetett volna összeállítani. A származási problémák miatt nem volt elég az alegységek névsorainak tanulmányozása, ki kellett keresni mindenkinek a gyűjtőjét az irattárak mélyéről. Ebben az időben csak néhány fő nyomozó dolgozott az ügyön, akiknek nyilván más ügyei is lehettek, tehát a keresés igencsak hosszúra nyúlt.

A munka hatékonyságának növelése érdekében, az FCA 1985 végén irodát nyitott a Német Szövetségi Köztársaságban is, de az ügyet továbbra is zárt ügyként kezelték. A profilozás mellett újabb szempontokat határoztak meg a keresés feltételeiként:

- *Egy változatként feltételezték, hogy az eredeti kém már utódot szervezett. Ha ez így történt, akkor elképzelhető, hogy lehetett sikertelen beszerzési kísérlete is, vagyis elkezdtek átnézni a korábbi évek azon jelentéseit, amelyekben amerikai katonák tettek jelentés beszerzési kísérletről, vagy gyanús körülményekről;*
- *Átnézték a korábbi magyar vonatkozású kémügyeket is, és azt, hogy mely helyőrségekhez kapcsolódtak;*
- *Ezt követően áttekintették azokat a fontosabb objektumokat, amelyek bár hirtelenséggel képezhettek, magyar törekvést az amerikai hírszerzés mégsem tapasztalt. Azt feltételezték a nyomozók, hogy a magyarok rendelkeztek már ott beépített ügynökökkel.*

Bár az adatbázisokat sok keresési paraméter alapján áttekintették, mégis 1985 végén eredmény nélkül álltak a nyomozók. A továbblépést ismét a CIA által átadott információk jelentették. A CIA, bár még mindig nem tudta azonosítani ügynökén keresztül a célszemélyt, folyamatosan szállította a magyaroknak átadott dokumentumok listáját. Az átadott iratok között volt többek között az amerikai V. Hadtest 1982-es és 1984-es általános mozgósítási terve is. A dokumentumlistából arra következtettek a nyomozók, hogy a kém az V. Hadtest, 3. páncélos vagy 8. Lövészadosztályánál lehet állományban. Ezen katonai egységek vonatkozásában újakezdték a személyi adatbázis vizsgálatát az 1982 és 1984 közötti időszakra vonatkozóan és a felállított profil segítségével immár sikerült meghatározni egy kezelhető létszámú személyi kört. A gyanúsítottak körét ezután tovább szűkítették azokra, akik korábban is ezeknél az alakulatoknál szolgáltak. A keresés eredményeként, 8 év kutatás után, 1986. januárban eljutottak Clyde Lee Conrad főtörzsőrmesterhez.

1. ábra: Clyde Lee Conrad
<http://www.hanford.gov/>, (Letöltés ideje: 2014.07.16.)

A célszemély azonosítása 8 évig tartott és ezt követően kellett még bizonyítani bűnösségét is. A hosszú éveket igénybe vevő munka hátráltató és segítő körülményei:

- az FCA zárt ügyként kezelte a nyomozást, abba nem vonta be a katonai szervezetbe integrált elhárítókat;
- a rendelkezésre álló adatbázisok, nyilvántartások nem elektronikusak voltak, így a papír alapú dokumentáció jelentősen lassította a keresést;
- visszamenőleg, 1950-ig (talán ennél korábbra is) rendelkeztek kereshető adatbázissal és az adatbázishoz való szabad hozzáféréssel a korábbi kémügyeket tekintetében;
- hozzáfértek a személyügyi nyilvántartásokhoz, azokban a dekonspirálódás veszélye nélkül kereshettek;
- rendelkeztek elegendő humán kapacitással, hogy kizárólag erre az ügyre hozzanak létre nyomozócsoportot;
- hatékony volt az együttműködés a társszervek, az FCA és a CIA között, illetve a nyomozásba később bekapcsolódott FBI munkatársaival is.

A második szakasz – személyi körülmények feltérképezése

Az azonosítást követően tanulmányozták Conrad személyügyi anyagait. Ezekből kiderült, hogy Conrad 1967-ben született Bergholzban, Ohio Államban. 1965-ben lépett be a hadseregbe, ahol az egyébként jóképű, megnyerő modorú fiatalember gyorsan beilleszkedett a közösségbe. Jellemzései alapján kiváló tiszthelyettes volt, tehetséges, 120-as intelligencia hányadossal, jó vezetői képességekkel. Katonai pályafutása elején, az Egyesült Államokban végrehajtott alapkiképzést követően. Németországba került, a 8. Lövészadosztály kötelékébe. Megjárta Vietnambot, majd 1985-ben, 38 évesen, főtörzsőrmesterként vonult nyugdíjba. Utolsó beosztása a G3 főnökségen volt. 20 évig tartó katonai pályafutásából 16 évet szolgált Németországban. Bár többször visszavezényelték az Egyesült Államokba – többek között német nyelvtanfolyamra – mindig igyekezett minél gyorsabban visszakérülni Németországba.

A kémelhárítók megállapították, hogy a profil majd minden pontján illeszkedik, így megkezdték Conrad vonatkozásában a feldolgozó munkát. Rutin nyomozati intézkedésként priorálták, illetve kikérdezték korábbi munkatársait abból a célból, hogy ellenőrizzék munkahelyi tevékenységét, utazásait, pénzügyi helyzetét, személyes kapcsolatrendszerét. Távoli célként jelölték meg a Conrad környezetében történő titkos kapcsolat szervezését, amely az elhárítás legfontosabb eszköze, hiszen ezzel a módszerrel lehet a legmélyebb információszerző tevékenységet kivitelezni. Az információszerzésen túl, a titkos kapcsolat(ok)on keresztül befolyásoló tevékenység is végezhető, vagyis alkalmazását semmilyen technikai adatszerezés nem helyettesítheti. Nyilvánvalóan a nyomozati intézkedéseket úgy kellett végrehajtani, hogy az ügy ne kerüljön nyilvánosságra, hiszen nem állt semmilyen terhelő adat a kémelhárítók rendelkezésére. Ha Conrad tudomást szerzett volna a nyomozásról, végleg kicsúszhatott volna a kémelhárítók kezéből. Egyik ilyen lelepleződési lehetőség volt (amennyiben Conrad már beszerzte utódját munkatársai közül), hogy a kémelhárítók éppen őt hallgatják meg Conrad vonatkozásában. További bürokratikus nehézséget okozott, hogy a célszemély már nyugállományú volt, ezért a nyomozás elrendelését is nagyon alaposan meg kellett indokolni.

A nyomozati intézkedések során megállapították, hogy Conrad olyannyira jól képzett szakember volt a hadműveleti tervezésben, hogy gyakorlatilag nélkülözhetetlenné vált. 1975-től 1983-ig szolgált a G3 részlegnél, ahol kb. 1.000 db szigorúan titkos minősítésű irathoz volt hozzáférése. Ő képezte ki a többi tiszthelyettest és munkatársai számára példaképpé vált munkamániájával. Elmondások szerint éjjel-nappal az irodában volt és tevékenykedett, felettesei pedig megbízhatósága miatt igyekeztek megóvni. Általában századosok, őrnagyok készítették a hadműveleti terveket, azonban Conrad olyan mélységű ismerettel rendelkezett alakulata felelősségi körzetéről, hogy gyakran ő végezte a tervező munkát. Ennek ellentételezéseként, lekötözte főnökei többször segítséget nyújtottak számára, hogy elkerülje az egyébként általános eljárást, az Egyesült Államokba való visszavezénylést. Az adatok alapján Conrad jól képzett szakember volt, "mintakatoná". Esete azon számos példák egyike, amelyek arról tanúskodnak, hogy a külvilág számára a tökéletesség képét mutató személy is lehet bűnelkövető. Az elhárítók által felrajzolt személyiségi és magatartási minta már tartalmazott kémkedésre utaló indikátorokat. A széles kapcsolati rendszer, az előjárói, munkatársai lekötöztetése, ami által saját érdekeinek megfelelően tudta őket befolyásolni, a rendszeres túlórázás, a hatáskörön túlnyúló tevékenység, a visszavezénylés elkerülése, korlátlan, a betekintési jogosultság elvét sértő hozzáférés a minősített anyagokhoz, mind egy-egy indikátor volt.

A nyomozás során szükséges volt a célszemély(ek) előéletének, pályafutásának teljes feltárása, hiszen ebből további adatokat nyerhettek az elhárítók, illetve a kapcsolódási pontok mutattak rá a felderítést előrevívő összefüggésekre. Conrad magánéletével kapcsolatban megállapították, hogy 1969-ben vette feleségül az elvált Annja Brennant. A hét évvel idősebb nőnek volt már két lánya és 1975-ben megszületett közös fiúgyermekük is. Mivel Conrad nem volt kitéve a beosztás váltásával járó nehézségeknek, a család stabil, de a tiszthelyettesi fizetésnek megfelelően szerény körülmények között élt szolgálati lakásukban. Conrad tiszthelyettesi fizetése alig volt elég a megélhetéshez, így előfordult, hogy a hitelezők Conrad parancsnokához fordultak a család tartozásai miatt. Az 1970-es évek közepétől kezdődően a család anyagi helyzete kezdett megváltozni, a lányok a

legdivatosabb ruhákban jártak, Conrad lelkes érmegyűjtő lett. 1980-ban már a katonai bázison kívül béreltek házat, amelyet pazarul rendeztek be. Annja arany ékszereket hordott és az a pletyka terjedt, hogy a nő a milliomos ex-apósától kapott egy nagyobb összeget. Bankszámlájukra 1985. december és 1986. február között 24.000 USD befizetés történt, három részletben. Valószínűleg azért, hogy a befizetés összege 10.000 USD alatt maradjon, különben a bank jelentést tesz a belső ellenőrzésnek. Havi jövedelmük 760 USD volt. A nyugdíjazás után ebből fizették a ház bérleti díját (400 USD), és a két autójuk (Audi és Volkswagen) fenntartását (jellemző, hogy az asszony kocsijának ajtajába a neve kezdőbetűit arannyal gravírozták). Az is előfordult 1986-ban, hogy a hadsereg nem utalta a nyugdíjat adminisztrációs hiba miatt, azonban Conradnak ez fel sem tűnt, nem reklamált. A nyomozók 1975-ig visszamenőleg igyekeztek ellenőrizni Conradék utazási szokásait is, ami nem jelentett mást, mint a raktárakban, pincékben tárolt óriási mennyiségű papír alapú dokumentáció ellenőrzését. Megállapították, hogy Conrad 10.000 USD-t vitt az Államokba és itt újabb kapcsolódási pontot találtak a CIA alapinformációjával, miszerint az amerikai kém olyan fontos iratokat adott át, amiért a magyarok rendkívül jól megfizették. Conrad vagyongyarapodása szembeütő volt, és nyilvánvalóvá vált, hogy jövedelme nem fedezi életszínvonalát. Ezek a körülmények azonban csak a nyomozás alatt váltak egyértelművé. Ha lett volna folyamatos kontrol a fontos és bizalmas beosztást betöltő célszemély felett, ld. személyi biztonsági ellenőrzés, talán hamarabb is felszínre kerül a gyanús vagyongyarapodás. A célszemély anyagi helyzetének teljes feltérképezését nehezítette, hogy az amerikai elhárítóknak nem volt hozzáférése a nem amerikai bankok adataihoz.

Minden gyanús momentum ellenére, a profil magyar vonatkozású kitétele nem illeszkedett. Conrad ősei között csehszlovák felmenőket találtak, de nem volt semmilyen kötődésük Magyarországhoz. Conrad katonai pályafutásának feltérképezése, illetve korábbi munkatársainak rutinellenőrzése során az elhárítók felfedezték, hogy 1975–76-ban Conrad főnöke Szabó Zoltán főtörzsőrmester volt. Azonban Szabó nem illett a képbe. Biztonsági gyűjtője szerint gyanún felül állt, hosszú idő óta nyugdíjban volt (1979), így nem kémkedhetett a 80-as években. Azonban ahogy összerakták a CIA-tól kapott információkat, miszerint 1978-ban is kerültek ki minősített iratok, több kérdés is felvetődött: Szabó az eredeti kém? Ő szervezte volna be Conradot?

Az adatgyűjtés során megállapították, hogy Szabó a semleges Ausztriában élt, átlagon felüli körülmények között, magyar származású feleségével. A gyökerek 1956-ra vezettek vissza, amikor a magyar forradalom leverése és a szovjet megszállás elől magyarok ezrei menekültek külföldre. Az Ausztriába érkező menekültek között volt Szabó Lajos és felesége Klára, illetve fiúk Zoltán. 1957 tavaszán az Egyesült Államokba disszidáltak. 1959-ben Zoltán összetűzésbe került a törvénnyel, mivel hamis rendszámokat gyártott és árult. Emiatt be kellett vonulnia az amerikai hadseregbe, ahol hamar beilleszkedett, megtalálta a helyét és Németországba vezényelték. Itt ismerkedett meg Renate Jaschke-val, akitől 1960-ban Andrea lányuk született. Egy évre rá összeházasodtak, majd később megszületett fiúk is. Szabó a 8. Lövészadosztálynál szolgált, ekkor már törzsőrmesterként. A tiszti tanfolyam elvégzését követően 1967-ben hadnaggyá léptették elő, majd századosi rendfokozattal Vietnamba vezényelték, ahol ezüst csillag érdemrenddel tüntették ki. Mivel nem rendelkezett fősikolai végzettséggel, a vietnami háborút

követő leszerelési hullám őt is érintette, és 1973-ban elbocsájtották. A döntést később megváltoztatták és Szabó – háborús érdemeire tekintettel – tiszthelyettesi rendfokozattal tovább szolgálhatott. Ismét a 8. Lövészadosztály állományába került a hadművelleti tervező részleghez (G-3). 1979-ben, húsz év aktív szolgálat után, nyugdíjba vonult, elvált és Ausztriába költözött az akkor már ott élő szülei közelébe. Nyugdíjazása előtt ismét összeütközésbe került a törvénnyel, mivel a hadsereg gázolaj kuponjait árulta. Szolgálati érdemeire tekintettel ezt az ügyet is megsúzza, így engedélyezték számára, hogy járandóságait megtartva nyugállományba vonuljon. Katonai karrierje 20 évét Németországban töltötte.

Ahogy az idő előrehaladt, újabb, a magyarokkal kapcsolatos közjáték történt. 1986. áprilisban indult a CIA azon akciója, amelyet egy, a bécsi amerikai nagykövetségre eljuttatott és a CIA-nak címzett levél indított el. A levélben két magyar személy – egyikük a magyar hírszerzéshez tartozónak vallotta magát – ajánlotta fel szolgálatait, mégpedig azt, hogy információkat adnának át az Európában települő amerikai erőkhöz történt hírszerző behatolásról, cserébe anyagi támogatást és letelepedést kértek. A levélhez csatoltak minősített dokumentum-másolatokat is, szándékuk bizonyítása céljából. Kérésük az volt, hogy ha a CIA-t érdeklí az ügy, adjanak fel egy újsághirdetést elveszett kutyáról, a megadott névvel. A csatolt dokumentumokból a katonai elhárítók megállapították, hogy azok eredeti, minősített adatok a 8. lövészhadest G-3 részlegéről. Ezek alapján elvetették a magyar titkosszolgálati provokáció verzióját, és meglátták a lehetőséget egy magas rangú magyar hírszerző tiszt beszervezésére. 1986 novemberéig aztán a CIA 100.000 USD-t fizetett ki a "DAVID" fedőnevű személynek, akivel bár volt személyes találkozó is, nem jutottak előrébb a kapcsolatépítésben. Ezt követően "DAVID" eltűnt, amit egyértelműen kudarcként éltek meg az amerikaiak.

Nyomozati intézkedések

Mindeközben az FCA a titkos nyomozásban elért addig a pontig, hogy jogi szakértőket is bevonjanak az eljárásba. Erre azért volt szükség, hogy meghatározzák milyen tevékenységek, körülmények bizonyítása szükséges egy sikeres büntetőeljáráshoz. Az alábbi kérdésekre vártak választ: Mikor, hol és kinek adott át Conrad minősített iratokat? Hol van az ellenszolgáltatásként kapott pénz? Vannak-e társai?

Azt rövid időn belül megállapították, hogy Szabó vonatkozásában nem tehetnek semmit, hiszen a semleges Ausztriában élt. Éppen ezért minden erőt, eszközt Conradra irányítottak. Segítséget jelentett a nyomozásban az NSZK-ban élő nagyszámú amerikai populáció, hiszen Conrad kapcsolati köre is hozzájuk volt köthető.

Folytatódott az interjúk, ami tulajdonképpen zsákbamacska játék volt, hiszen az elhárítók nem tudhatták kik működnek együtt Conraddal. Az a körülmény, hogy az FCA nem rendelkezett titkos kapcsolatokkal a katonai alakulatoknál itt ütött vissza, mert a nyílt informálódás, érdeklődés azzal hogy sokak figyelmét felkelthette, dekonspirációs veszélyt hordozott magában. Az interjúk során kérdéseikkel Conrad külföldi kapcsolataira, utazásaira, pénzügyi helyzetére, szoros munkatársi kapcsolataira koncentráltak. Volt kollégái meghallgatása során megtudták, hogy Conrad pénzkereseti lehetőséget ajánlott többeknek, köztük egy

Danny Wilson nevű személynek is az 1970-es években. Az ajánlatot kapó személyek azt gondolták, hogy Conrad üzletel valamivel, azonban nem különösebben érdeklődtek, mert sokan ügyeskedtek abban az időben. Szabót Conrad barátjaként és mentoraként azonosították. Kiderült, hogy Conrad rendszeresen, nagy mennyiségű alkoholt fogyasztott, szeretett gyorsan vezetni, pókerezni, olyannyira, hogy tagja is volt a helyi pókerklubnak, ahol kapcsolatban állt még aktív szolgálatban lévő katonákkal is. A keletkezett adatokból három generációs kémhálózatra gyanakodtak a nyomozók.

További nyomozati intézkedés volt Conrad lakókörnyezetének megfigyelése. Ez azt jelentette, hogy rendszeresen elhaladtak a háza előtt, megfigyelték az autókat, a környezetet.

Az FCA intézkedései klasszikusak voltak, így a figyelés is, azonban ezt sem tudták úgy kivitelezni, mint hazájukban, mert külföldön az elhárítás képességcsökkenést szenved el. A figyelésnek ez a módja meglehetősen esetleges volt, kissé olyan mintha tűt keresnének a szénakazalban. Conrad háza közelében nem tudtak állópontos figyelést telepíteni, a folyamatos követő figyelésre pedig nem volt meg a humán kapacitás, ez lehetett a magyarázata a végül is alkalmazott módszernek.

1986 közepe táján, Conrad egyik pókertársa feleségétől tudomást szerzett arról, hogy a hadsereg bankszámlákat ellenőriz, köztük Conradét is. Ez szokatlan volt első hallásra is, hiszen nem volt gyakorlatban a nyugdíjas katonák számláinak ellenőrzése. Conradban megszólalt a vézscsengő, szinte hetek alatt megöszült. Feszült idegállapothoz hozzájárult az is, hogy életét unalmasnak és értelmetlennek tartotta. Korábban ő volt a magyarok szuperkémje, katonatársainál sokkal okosabb volt, hatalommal rendelkezett, azonban mindez nyugdíjazását követően semmivé foszlani látszott.

Másik sokkoló hír volt számára, amikor felesége USA-ban élő volt férje tájékoztatta a lányát, hogy voltak nála nyomozók és Conradról is kérdezték. A férfi arra a következtetésre jutott, hogy nincs nagy baj, hiszen ha le is tartóztatják, a németek legfeljebb 18 hónapra ítélik. Vészintézkedésként úgy döntött, hogy a Bosenheimben lévő ingatlanát kiüríti, eltűntet onnan minden kémkedésére utaló tárgyi bizonyítékot. Az óvintézkedések ellenére megtörtént az első dekonspirálódás, ami ellenlépésekre kényszerítette Conradot, azonban önteltsége és ekkorra már torzult személyisége, a rendkívüli mértékű nárcizmusa befolyásolta ítélőképességét és érinthetetlennek hitte magát. A nyomozati intézkedések kockázatának vizsgálatakor az elhárítók belátták, hogy a be kell vállalniuk a nagy kockázatú intézkedéseket is, hiszen ha nem tesznek semmit csak várnak arra hátha történik valami kedvező fejlemény, azzal nem jutnak előrébb az ügy megoldásában

2. ábra: Conrad néhány hét alatt őszült meg

<http://www.stripes.com/news/spy-conrad-sentenced-to-life-in-prison-1.16926->
(Letöltés ideje: 2014. 07. 17.)

Több tucat interjút készítettek az elhárítók, így sikerült nagyon sok részletet megtudni Condról és Szabóról, de a végső cél az lett volna, hogy szervezzenek egy olyan hírforrást, akit tálni tudnak a célszemélynek, így a bizalmába férkőzve további információkhoz juthatnak. Az FCA hiába gyűjtött számtalan adatot arról, hogy Conrad toborzó tevékenységet folytatott az alakulatánál, konkrét, a büntető eljárásban is felhasználható bizonyítékuk nem volt.

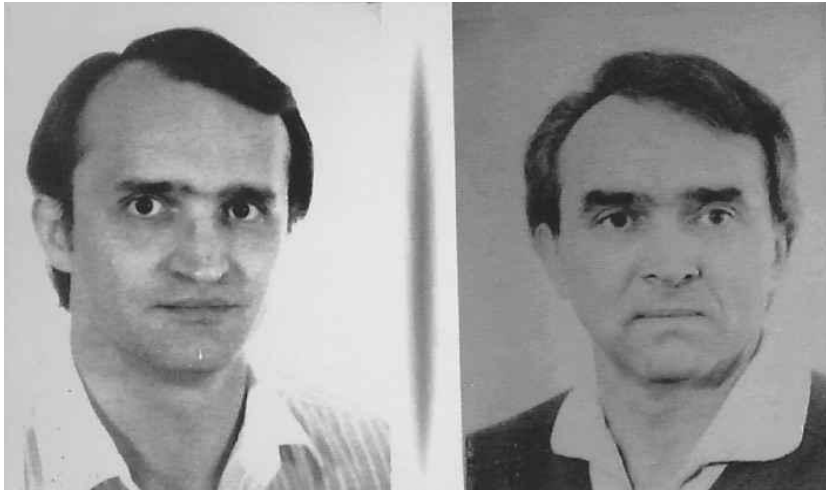
A magyar kapcsolat

1986 áprilisában onnan jött a segítség, ahonnan a legkevésbé volt várható. A lakókörnyezeti ellenőrzés hozott eredményt. A Bosenheimi lakásnál Conrad Audija mellett a figyelők észrevettek egy müncheni rendszámú Opelt, amelyről kiderítették, hogy a müncheni repülőtéren bérelték két nappal korábban. A bérlő Dr. Kercsik Sándor svéd–magyar állampolgár, aki 1.500 km-t vezetett, hogy találkozzon Conraddal. Az amerikaiak számára sikerült beszerezni reptéri és banki tranzakciós adatokat. Ezeket az adatokat az adott ország társszolgálatától, a Conrad-ügy felfedése nélkül, Herrington ezredes visszaemlékezése szerint a személyes jó kapcsolatok segítségével szerezték meg (sic!), illetve szerezte meg elsősorban a CIA. Még így is nagy hátrányt jelentett, hogy a fogadó ország törvényei miatt nem tudtak az amerikaiak telefonlehallgatást alkalmazni, illetve a célszemély lakásába sem jutottak be annak betechikázása, illetve titkos kutatása céljából.

Az elhárítók, akik abban reménykedtek, hogy a felderített jármű Szabó Zoltán kocsija lesz és így lesz bizonyítékuk az együttműködésükre, még jobban megőrültek a hírnek, mert egyértelmű volt számukra, hogy a futárt találták meg. Ezáltal meglett a magyar szál is. A CIA Svédországi adatgyűjtése során megállapította, hogy Kercsik Sándor (43) és testvére, Imre (34) orvosok Svédországban és Göteborgban éltek. Sándor 1956-ban hagyta el Magyarországot, 16 éves korában. Kercsik Sándor, szüleit és Imre testvérét hátrahagyva disszidált Svédországba, ahol később orvos lett és svéd állampolgár. Tanulmányait folytatását Magyarországon tervezte, ekkor került a katonai hírszerzés látókörébe, 1967-ben. Kercsik későbbi vallomása szerint az első beszervezési kísérletet elhárította, de a családi kártya kijátszását követően

beadta a derekát, hogy beteg édesanyja megfelelő egészségügyi ellátást kaphasson. Együttműködési feltétele volt, hogy Svédország ellen nem dolgozik. Kercsiket körülményei, miszerint semleges ország állampolgára, tiszteletreméltó, nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező orvos, ideális futárrá tették. Feladatait Budapestről kapta rövidhullámú rádió keresztül. 1971-ben találkozott Szabó Zoltánnal, és 1988-ig számtalan alkalommal utazta be Európát, futárfeladatot végrehajtva. Öccse követte őt Svédországba, szintén orvosként és 1980-ban, amikor megkapta az állampolgárságot őt is beszervezte az MNVK 2. csoportfőnökség, Viktor fedőnéven. Mindketten Göteborgban telepedtek le, oda nőültek és Imre tartalékos katonai szolgálatot is vállalt. 1987-ig nem volt ismert személyük az amerikai elhárítás előtt, ami azt jelentette, hogy Sándor majdnem húsz évig, Imre 7 évig tudott konspiráltnan tevékenykedni.

A Kercsik testvérek által használt bankkártya adatok alapján, rendszeresen utaztak Európában, Göteborgból Münchenbe vagy Frankfurtba, majd onnan Bécsbe és Budapestre. A kémelhárítók ezt az utazási mintát – a kitérők miatt – konspiratívnak ítélték és egyértelműen kapocsként tekintettek Kercsikékre, Conrad és Budapest között. Gyanús körülmény volt, hogy a reptereken autót béreltek és több ezer km-t vezettek. Valószínűleg megszegték a konspirációs szabályokat az autó használatával, a Conrad háza környékén parkolással, és azzal, hogy Conradnál éjszakáztak.

3-4. ábra: Dr. Kercsik Imre és Sándor
<http://www.kibbutzarchives.org>, (Letöltés ideje: 2014. 07. 17.)

A találás

A nyomozás következő fázisában az elhárítók hírforrás beszervezése mellett döntöttek, akit tálalhatnak Conradnak. Mivel a célszemély már nyugdíjas volt, nem volt hozzáférése a minősített dokumentumokhoz, ezt a körülményt akarták kihasználni a nyomozók. Így egy olyan régi kollégáját keresték, aki már kapott korábban ajánlatot. A végrehajtott interjúk során került látókörbe Danny Wilson

főtörzsőrmester, aki abban az időben Fort Huachuca-ban a hadsereg hírszerző iskolájában, az Intelligence Center and School-ban szolgált. Wilsonról megtudták, hogy az 1970-es évek óta, alkalomszerűen kapcsolatba lépett Conraddal, amely körülmény további előnyt jelentett. Wilsont ismételtelen meginterjúvolták, értelmes, szimpatikus fiatalembernek tűnt. Conraddal való kapcsolatának ellenőrzésére, az amerikai elhárításnál egyébként standard eljárást, a poligráfos vizsgálatot alkalmazták. Megállapították, hogy Wilson igazat állított mikor azt mondta, hogy Conrad nem beszélt kémkedésről, illetve hogy ő visszautasította Conrad pénzkereseti ajánlatát.

Tájékoztatták Wilsont, hogy barátját, Conradot kémkedéssel vádolják. Már a felvetés is hihetetlennek tűnt Wilson számára, akit végül sikerült meggyőzni arról, hogy a legjobb mód barátja ártatlanságának bizonyítására, ha együttműködik az elhárítókkal. Wilson így aláírta az együttműködést, fedőneve Controlled Source 170 (továbbiakban: CS170) lett. Wilson nagy áldozatot hozott. Családjával Németországba kellett költöznie, és ha sikerül, Conrad bizalmába férkőzve kettős ügynökként kell élnie mindennapjait. Beszervezésekor még nem tudhatta, hogy ez majd két évig fog tartani. Ráadásul Wilsonnak minden egyes találkozó Conraddal, valójában hármat jelentett, hiszen előtte felkészítette a tartótisztje, találkozott a célszeméllyel, majd beszámolt a tartótisztnek. A vállalt kockázat nagy volt, hiszen az FCA-nak kettős ügynököt kellett foglalkoztatni és bár Wilsonnak már voltak hírszerzési ismeretei, fel kellett készíteni a kettős életre, a konspirációra, a magányos, stresszes munkára, amelyért pedig semmilyen anyagi elismerés nem járt.

Wilson 1987 elején érkezett meg az NSZK-ba, beosztási helye Stuttgartban az 527. hírszerző zászlóaljnál volt, két óra autóútra a Bad Kreuznach-ban élő Conradtól. Wilson kapott egy alap kémelhárítási képzést, legfőbbképpen arra koncentrálva, hogyan rejtse el valós tevékenységét környezete és Conrad előtt, aki mint kiképzett kém rendelkezhet ismeretekkel. Tartótisztjeivel a találkozókat éjszakára és hétvégére szervezték, ami nem kevés áldozatot követelt. Az amerikai kémelhárítók magatartási vonalat, fedőtörténetet határoztak meg CS170 részére és kialakították a kapcsolattartás rendjét és módját, de úgy tűnik, a titkos kapcsolat tevékenységének náluk sincs megfelelő kompenzációja. Érdekes, hogy pszichológiai felkészítésről nem esik szó.

A megközelítésre egyszerű, természetes és direkt módszert választottak az elhárítók, Wilson egyszerűen felkereste a célszemélyt. Áprilisban kopogott be CS170 Conradékhöz, a bosenheimi lakásba, ahol eléggé meglepő és direkt módon Conrad azzal fogadta: magadtól jöttél vagy küldtek? Wilson megőrizte higgadságát, nem tért el szerepétől és biztosította Conradot saját szándékairól. Előadta fedőtörténetét, miszerint az 527. Hírszerző Zászlóalj hadműveleti terveit kell aktualizálnia, ezért három hónapra az NSZK-ba vezényelték. Conrad beinvitálta, elbeszélgettek, majd Wilson távozása előtt Conrad kérte, maradjanak kapcsolatban. Ekkor Wilson még meg volt győződve arról, hogy az egész ügy tévedés és Conrad ártatlan.

Az elhárítók magatartási vonalat is határoztak meg Wilsonnak, a klasszikus modell szerint: elégedetlenség, másik egójának dicsérete és bár nincs utalás a könyvben rá, de az anyagi gondok említése is hatékonyabbá teheti a csalétket. Wilson nagyszerűen játszotta szerepét, gyorsan Conrad bizalmába férkőzött. Beszélgetéseik során színesítette a történetét azzal, hogy kritikusan beszélt a

hadseregről, hogy mennyire rossz a rendszer, ostoba tisztekkel van körülvéve és mindennel elégedetlen. Conrad nagyon örült annak, amit hallott és elkezdte győzködni Wilson, hogy mennyi közös dolog van bennük. Dicsérte barátját, amiért végre rájött, hogy az egész hadsereg egy színjáték, amelyet alkalmatlan tisztek irányítanak. Ahogy kapcsolatuk mélyült és Conrad meggyőződött arról, hogy mennyire elégedetlen Wilson a hadsereggel, elérkezettnek látta az időt bevonására.

A titkos kapcsolat bevezetése során az amerikai elhárítók azon tapasztalatokra alapoztak, amelyeket több kutatás is megerősített, miszerint a kémkedést elkövető személyekre jellemző a nárcizmus, illetve a pszichopátia/szociopátia⁴. Conrad felsőbbrendűnek érezte magát, miközben vágyott arra, hogy valakivel megoszthassa saját nagyszerűségét, vágyott az elismerésre.

Egy idő után, Conrad előhozakodott egy ajánlattal, amelyet úgy tált, hogy olyan okos embereknek szól, mint Wilson. Találkozóról-találkozóra többet árult el koncepciójából, magát információbrókernek állította be. Emellett apolitikusságát hangsúlyozta, és relativizálta a kommunizmust és bűneit, mondván hogy a Nyugat is ugyanazt csinálja, illetve az USA is hasonlóan tevékenykedett Vietnamban. Elmesélte azt a történetet is, amikor fiát, André, a Berlini Falhoz vitte és megkérdezte tőle mi a különbség az emberek között a két oldalon. Fia nem tudott válaszolni, ezért Conrad adta meg a választ helyette: semmi. Minden politikai rendszer egyformán rossz. Ilyen körülmények között a legfontosabb, legértékesebb az információ, amit egy apolitikus információbrókernek ki kell használnia. 1987 nyarára a korábban kétkedő Wilson is belátta, hogy Conrad kém. Ez a nyomozóknak siker volt, de a példaképét elvesztő Wilsonnak kegyetlen és elkésztő felismerés.

Conrad a nyár folyamán szinte mindenről beszámolt Wilsonnak (ami igazán megviselte a hírforrást). Elmondta, hogy Szabó Zoltán a magyar katonai hírszerzés, az MNVK 2. csoportfőnökség kiképzett ügynöke volt és őt is Szabó szervezte be. Szabó 1972-től továbbított minősített dokumentumokat a magyaroknak, hol futár útján, hol ausztriai utazása során szervezett találkozókön. Időnként Magyarországra is beutazott találkozni tartótisztjével. Az általa kiadott háborús hadműveleti tervek olyannyira értékesek voltak, hogy azt a magyarok megosztották Moszkvával is. Szabó kettős élete 1971-ben kezdődött, amikor családjával Magyarországra utazott szabadságra. Ekkor kereste meg a magyar katonai hírszerzés, bár először azzal gyanúsították, hogy amerikai ügynök. Néhány hét múlva üzenetet kapott szüleitől, hogy egy régi osztálytársa szeretne vele találkozni Ausztriában, ahol magyar hírszerzők fogadták. Itt történt meg beszervezése, anyagi alapon, illetve szülei számára jólétet ígértek Magyarországon. Később, tiszti rendfokozata elvesztése miatt érzett sértettség és személyiségi problémák is szerepet játszhattak Szabó kémtevékenységében. Nyugdíjazásáig, 1979-ig, tökéletesen megoldotta feladatát, és a több ezer minősített dokumentum szállítása mellett agresszív tippkutató és beszerző tevékenységet is folytatott.

Conrad felidézte, hogyan szervezte be Szabó 1975-ben. Hogyan ajánlott egy jó üzletet, milyen könnyen rájött arra mit is akar Szabó. Hogyan fogadta el tőle a pénzt, mennyire vágyott plusz jövedelemre. Szabó felajánlotta, hogy bemutatja egy

⁴ Exploring the Mind of the Spy, www.wright.edu/rsp/security/treason/mind.htm, (Letöltés ideje: 2014.07.17.)

barátjának, aki több részletet mondana az üzletről. Egy vendégházban, Gau-Bickelheim-ben találkozott először Kercsik Sándorral, ALEX-szel. Ettek és ittak, majd a két férfi kertelés nélkül közölte, hogy minősített iratokat adnak el a magyar katonai hírszerzésnek, és Conrad nagyszerű munkatárs lehetne. A két férfi meglepődött, hogy Conrad egyből igent mondott, és kérdéseikre, hogy mihez fér hozzá, egyszerűen azt a feleletet kapták, hogy mindenhez. 1976 januárjában, Sándor elkísérte őt Innsbruckba, ahol találkozott első tartótisztjével, Lajossal. A magyarok kiképezték megfigyelésre, ellenfigyelés felderítésére, fedett kommunikációra és fényképezésre. A CHARLIE fedőnevet kapta, Szabó pedig 20.000 nyugatnémet márkát. 1980-ra annyi fontos dokumentumot lopott el, hogy a magyarok úgy nyilatkoztak róla, ő a második világháború óta szervezett legjelentősebb kém.

Conrad beszámolt Wilsonnak arról is, hogyan szeretné folytatni a kémtevékenységet. Szabót szolgálalkú végrehajtónak nevezte, míg magát fantáziadús, tehetséges személynek, aki a legjobban tudja kihasználni a lehetőségeit (függetlenedés Budapestről, míg Szabó elkötelezett magyar volt, szolgálalkú, azt csinálta amit a magyarok mondtak). Conrad magát a legjobbnak nevezte. Hitte, hogy Wilsonnal nagyszerű páros lesznek, mert Wilson mentette meg az ő életét. Elismerte, hogy kb. 1.5 millió dollárja van különböző svájci bankokban és beszélt azon tervéről, hogy kémhálózatot építsen. Megmutatta menedzser kalkulátorát, amin adatokat tárolt. Magyar tartótisztje, MIKLOS és a Központ számát, cseh tartótisztek telefonszámait, amelyeket később, jelentős mennyiségű sör elfogyasztása után, át is adott Wilsonnak. Folyamatosan le akarta nyűgözni Wilsont, így elismerte, hogy ő és Szabó időnként másolták a dokumentumokat és eladták mind a magyar, mind a cseh szolgálatoknak. Miközben Conrad beszélt, Wilson a nála lévő magnetofonnal mindent rögzített.

Conrad beszámolt egy további, még szemtelenebb esetről is, amikor egy magyar barátjával, a CIA-nak is adtak el adatokat. 1986-ban, hat hónapon keresztül vezették orránál fogva a CIA-t, amin kisebb vagyon kerestek. A DAVID ügyből persze Budapesten nagy felfordulás lett, miután Szabó megtudta és jelentette haza. Conrad szerint, Szabó mindig is ilyen volt, csak magával törődött. A DAVID ügygel kapcsolatban megszerzett információknak hangos visszhangja volt Washingtonban is, hiszen egyértelművé vált, hogy csöbe húzták a CIA-t. A történet viszont hitelessé tette Wilsont, mint hírforrást, és tevékenysége immár nagy figyelmet kapott a felső vezetésről is.

Ezt követően az elhárítók nem hamarkodták el lépéseiket és nem törtek ajtóstól a házba. Nem küldtek Wilsonnal semmit, hanem megvárták, amíg a minősített dokumentumokat maga Conrad kéri, így nem ébresztettek gyanakvást a célszemélyben, ami könnyen előfordulhatott volna Wilson túlzott segítőkészsége esetén. Így is történt 1987 júliusában, amikor Conrad megkérte Wilsont, hogy csatlakozzon hozzá és lopjon el egy minősített dokumentumot.

Ilyen jellegű műveleteknél az elhárítás mindig az ár-érték arányt vizsgálja, vagyis azt, hogy az okozott kárnál (minősített adat átadása) nagyobb-e a műveleti haszon. Ebben az esetben egyértelműen igen, hiszen Conrad addigra már olyan sok, nagy fontosságú minősített adatot adott át az ellenérdekelt szolgálatoknak, hogy gyakorlatilag mindegy volt még néhány dokumentum átadása. *Augusztus 1-jén – felsővezetői jóváhagyással – Wilson továbbított egy okmányt, majd később további*

11-et, amiért összesen 30.000 USD-t kapott. Conrad, hogy megelőlegezze a magyarok honoráriumát, saját pénzéből fizetett először Wilsonnak, 2.000 nyugatnémet márkát. A pénz átadásakor nem mulasztotta el megjegyezni: "vegyél néhány ruhát Danny, egy kémnek jól öltözöttnek kell lennie".

A kettős ügynök

Majdnem két évvel Conrad azonosítását követően, és majd tizzel a CIA figyelmeztetése után, 1988 januárjában eljutottak addig, hogy Conrad bűnössége egyértelműnek látszott. Azonban itt újabb holtpontra jutott a nyomozás. Ugyanis nem azért akarták elítélni Conradot, amit Wilsonnal művelt, vagyis hogy minősített dokumentumok megszerzésére kérte fel, hanem azért, mert egy harmadik ország – Magyarország – javára kémkedett. Ennek bizonyítása azonban német segítség nélkül esélytelennek tűnt, mivel nem alkalmazhattak telefonlehallgatást, házkutatást, ráadásul Szabó Ausztriában élt. Az elhárítók megrekedtek és jöttek a kérdések: hogyan tovább? Hogyan szerezzenek bizonyítékokat?

Természetesen záporoztak a vezetői kérdések: meddig lesz még Conrad szabadlábon? Miért csinálnak a katonai elhárítók karriert a Conrad-ügyből? Az FBI és az Igazságügyi Minisztérium (továbbiakban: IM) álláspontja szerint, a nyugatnémeteket is be kellett volna vonni az ügybe, hogy további titkosszolgálati eszközöket alkalmazhassanak. Közben az FBI is dolgozott egy szálon, amelyben egy nyugalmazott katonáról feltételezték, hogy Conrad szervezte be. Mind az IM, mind az FBI felesleges időpocsékolásnak tartotta Wilson alkalmazását. Úgy gondolták, ez csak eltereli a további figyelmet a fő irányvonalától, Conrad és a magyarok kapcsolatáról. Az FCA azonban kitarított azon álláspontja mellett, hogy a németeket ne vonják be az ügybe, mert az információ a kelet-német beépülés miatt rövid határidőn belül az NDK-hoz kerülne és az ügy dekonspirálódna. A viták ellenére, a kérdés még mindig ott lebegett: hogyan bizonyítsák mit művelt Conrad és társai 1970-től kezdve?

Miután Wilson átlépte a lélektani határt és minősített dokumentumokat adott át Conradnak, találkozók sűrűbbé váltak. Conrad valósággal újjászületett. 1988. február 3-án Wilson egy újabb dokumentumcsomagot adott át Conradnak, aki közölte, hogy még több kell, mert Budapest még nincs meggyőzve. Wilson ezen felháborodott és kifakadt Conradnak, hogy hat hónapja vállalja a lebukás veszélyét és még mindig kételkednek benne. A kirohanás arra jó volt, hogy Conradot nyomás alá helyezze. Conradot frusztrálta Budapest passzivitása, dühös volt, el akarta küldeni a magyarokat a pokolba. Kavarogtak benne a kérdések: Miért kell hat hónapot várakozni? Miért kell neki saját zsebből fizetnie ezt a tökéletes forrást? Miért nem értékeli ezek az idioták, hogy milyen nehéz megtalálni valakit és beszervezni ilyen pozícióra? Conrad egyetlen lehetőségét MIKLOS előjáróinak megkeresésében látta. Szerinte MIKLOS túl aggódó, minden bokor mögött kémelhárítót lát. MIKLOS-nak tudni kellene, hogy Conrad elég tapasztalt ahhoz, hogy ne tudják behálózni. Problémáiról, panaszairól levelet irt a Központba. Ezután felhívta Kercsik Imrét, akivel a tizedik napra találkozót szervezett Mainzbe a Hotel Hiltonba.

Tervezett volt, vagy sem a célszemély provokálása, meglehetősen jól sikerült, mert lépésekre sarkalta. A támadólagos elhárítás során a jól megtervezett kezdeményezések valós eredményeket hozhatnak a nyomozás menetében.

Az elhárítók körében osztatlan siker volt a hír, hogy Conrad találkozót szervezett Wilsonnak, egy harmadik személlyel. Úgy gondolták, talán lehetőség nyílik dokumentálni Conrad és egy külföldi ügynök kapcsolatát. Ehhez további erősítést kaptak Wiesbadenben. 12 főt vezényeltek Fort Meade-ből Németországba, ellátták őket az ott használatos európai ruhákkal, felszereléssel, rádiókkal. A következő hat hónapban az FCA (kötségvetésén felül) 850.000 USD-t költött az ügy realizálására. Ekkora már legalább 20-an dolgoztak a Conrad-ügyön és további személyek bevonása következett. A nyomozásba fektetett sok pénz és az erő-eszköz allokáció ellenére is, az elhárítók csak kis lépésekben tudtak előrehaladni, az ügy vége pedig még nem volt látható.

1988. február 13-án Conrad és Wilson megjelentek a Hiltonban, az átadandó dokumentumokkal. A bisztróban ültek le, ahol feltűnt Kercsik Imre is, akivel több órás megbeszélést folytattak. Kercsik és Conrad védte a bort és a sört, és minél részegebbek voltak, annál többet beszéltek kémkedésükről. Wilson fel volt szerelve mikrofonnal, amely továbbította a beszélgetést a szomszédos asztalnál ülő kémelhárító rövidhullámú vevőjére. A két férfi szerint Szabó ezredesi rendfokozattal rendelkezett a magyar hírszerző szolgálatnál. A '70-es években szervezte be Conradot, de eltávolodtak egymástól, miután Szabó feljelentette őt Budapesten. Conrad először Kercsik Sándorral dolgozott együtt, majd később ismerkedett meg Imrével, aki szerint bátyja majd húsz éve dolgozott a magyaroknak. Megemlézték tartótisztjüket, MIKLOS-t is, illetve azt, hogy a magyarok legendának tartják Conradot. Habár a találkozót nagy erővel biztosította az FCA, nem sikerült használható képfelvételeket készíteniük. A nyomozók lefényképeztek, filmeztek lábakat, falat, plafont, de a célszemélyeket nem sikerült. Egyedül a hangfelvétel volt valamennyire használható. Az eset után levonták a tanulságot, és az elhárítókat kiképzésre küldték az FBI-hoz a technikai eszközök használatának elsajátítására. A konspirált dokumentáló eszközök hatékony alkalmazásához elengedhetetlen az azok használatára történő kiképzés, gyakorlás. Gondoljunk csak bele, egy ruházatba vagy táskába rejtett kis látászögű kamera használata a fizikai korlátok miatt nem olyan egyszerű, mint pl. egy normál hétköznapi kamerának. Ezt az FCA elhárítói, kissé megkésve csak éles helyzetben tapasztalták meg.

Wilson számára nagyon megerőltetőek voltak a célszeméllyel történő találkozók, amelyek száma az idő előrehaladtával meg is sűrűsödött. Conrad nagyon instabil személyiség volt. Olyan támaszt fedezett fel Wilsonban, akivel bátran beszélhet dolgairól, aki felnéz rá, elismeri zsenijét. A találkozók több órák voltak, ez alatt Conrad rendszerint alkoholt fogyasztott. Ilyenkor szentimentálissá vált és többször kifejtette Wilsonnak, hogy feltűnésével megmentette az életét. Conrad rendszeresen beszélt a szuper kémhálózatról is, illetve konspirációs lehetőségekről. Véleménye szerint, a dokumentum rögzítésre használt kamerát egy csomagnak kellene álcázni, a felvételeket postázni, a pénzt elektronikusan utalná Budapest egy svájci számlára, így megszűnne a lebukás lehetősége. Wilson készített is egy kamerát, amit egy postai doboznak látszó csomagba rejtett, ezzel végképp lenyűgözte Conradot.

A következő találkozót február 26-ra kérte Conrad, a heidelbergi vasútállomásra. Az elhárítók megörültek, hogy talán most dokumentálhatják a magyar hírszerzőt. Conrad az Audijával érkezett, miután több mint 200 km/ó-s sebességgel száguldott végig az autópályán. Wilsonnal a pályaudvar közelében lévő kínai étterembe ültek be, ahol közölte a célszemély, hogy Budapest befogadta Wilsont, kezdő fizetése 50.000 nyugatnémet márka lesz évente. Az első 10.000-t át is adta azonnal egy borítékban. Conrad átadta Budapest kívánságlistáját is:

- OPLAN 3301, azaz egy titkos minősítésű hadműveleti dokumentuma Wilson egységének, az 527. katonai hírszerző zászlóaljnak;
- a zászlóalj minősített dokumentumainak listája;
- a zászlóalj együttműködése a CIA-vel, FBI-al, az NSZK hírszerzésével és elhárításával;
- a zászlóalj felépítése, képességei, felszereltsége;
- és végül a zászlóalj jelenlegi kémelhárítási nyomozásainak anyaga. Ezen túlmenően, Conrad átadott egy másik listát is, amelyen 10 titkos és szigorúan titkos hadműveleti terv szerepelt. Ezek között voltak:
- V. USA Hadtest 33001. sz. hadműveleti terv, 1988. (V. U.S. Corps OPLAN 33001, GDP, 1988);
- VII. USA Hadtest 33001. sz. hadműveleti terv, 1988. (VII. U.S. Corps OPLAN 33001, GDP, 1988);
- Európában Állomásozó Amerikai Fegyveres Erők Parancsnoksága Válsághelyzeti Akció Terv, I-V. kötet, 1987. december 1. (HQ USEUCOM Emergency Action Plan Volumes I-V, 1 Dez 1987), ez utóbbi szigorúan titkos volt és a nukleáris fegyverek alkalmazásáról szólt.

Conrad hozzáfűzte még, hogy talált valakit az V. Hadtestnél, aki a második listán szereplő dokumentumokat megszerezheti.

Washingtonban örültek, hogy Wilson most már valóban kettős ügynök, a magyarok beszervezett kapcsolata, de igazán rossz hírként fogadták, hogy egy újabb ügynök van az V. Hadtestnél.

A Wilsontól kapott listákat az FCA továbbította az FBI-nak, akik megállapították, hogy mindkettő olyan vízben oldódó papírra van nyomtatva, amelyet a Varsói Szerződés hírszerzői használnak. A szöveg stílusa is európai volt, a December DEZ-nek volt rövidítve, amiből arra következtettek, hogy Budapestről származik a dokumentum. Ennél a résznél egyértelműen utolérhető a szerző tévedése, miszerint a DEZ rövidítést összekötötte a magyarokkal. Arra, hogy a dokumentumnak volt-e más sajátossága, ami alapján visszavezethették a magyarokhoz, nem volt utalás.

A teljes pályás letámadás

Az ügy állása szerint, bár volt elegendő bizonyíték arra, hogy Conrad kémkedett, azonban nem ismerték a kémelhárítók a titokzatos, az V. Hadtestnél szolgáló segítőjét. Ezen túlmenően, a találkozók dokumentálása sem volt elfogadható színvonalú, ezért a kémelhárítók további gyakorlatokon vettek részt. Második probléma volt a hangfelvételek háttérzajainak kiszűrése, amelynek korrekcióját az FBI vállalta, illetve Wilson idegesítő szokása, hogy mindig beleszólt Conrad beszédébe. Azt rendszeresen kommentálta, megszakította, éppen akkor, amikor valami fontos következett volna. A nyomozók próbálták meggyőzni Wilsont,

hogy ne szakítsa félbe Conradot, de ő ellenállt, arra hivatkozva, hogy ha nem ő dominálná a beszélgetéseket, az feltűnő lenne Conradnak. Ezért nem hajlandó változtatni szokásán. Végül ebben maradtak.

Az FCA a teljes pályás letámadás mellett döntött (full-court press), ami azt jelentette, hogy totális megfigyelést alkalmaztak Conrad lakókörnyezetében és találkozóin. Igyekeztek mindenkit azonosítani, akivel találkozott. Céljuk, a még azonosítatlan Conrad-kapcsolat felderítése volt. Ehhez hihetetlen emberi erőforrás volt szükséges, 50 fő (!) kémelhárító végezte a 24 órás megfigyelést (around-the-clock-surveillance). Ehhez nem csak további FCA tisztek érkeztek, hanem más katonai hírszerző egységektől is vezényeltek szakembereket Németországba. Az érkezők hoztak magukkal további technikai eszközöket, illetve érkezett egy repülőeszköz alkalmazásában jártas felderítő szakértő, akinek segítségével egy modellrepülőt szereltek fel megfigyelő eszközökkel. Szeretném a figyelmet rá irányítani arra, hogy 1988-ban járunk, és az amerikai elhárítás már ekkor alkalmazta a ma oly divatos drónok elődjét műveleti tevékenysége során

A repülővel kompenzálni tudták hátrányaikat, ami egyrészt Bosenheim kistelepülés jellegéből – vagyis, hogy feltűnést kelthettek a figyelők – másrészt Conrad rendszeres gyorsajtásából, közlekedési szabályokat áthágó vezetési stílusából adódott. Conrad vezetési gyakorlatát jellemezte az a történet, amikor a figyelők követték őt és egyszer csak megállt egy parkolóban. Kiszállt, rágyújtott és figyelni kezdte a mögötte lévő utat. Egy magaslat tetejéről ezt észrevették az amerikaiak és rádión az utolsó pillanatban figyelmeztetni tudták a követőket, hogy azonnal álljanak meg, így nem fedezte fel őket Conrad. A célszemély vezetési szokása, a nagy sebességgel való haladás, a váratlan megállás és figyelés, mind önellenőrzésének, tudatos ellenintézkedéseinek részei voltak (countersurveillance measures).

Másik érdekes történet a figyeléshez használt repülőeszközhöz kötődik. A repülőgép tesztjénél, egy idős német nő feljelentette a rendőrségen a kémelhárítókat, miszerint terroristák. A német rendőrség ki is vonult a repülőtérrre, de az amerikaiak közölték velük, hogy csak egy új meteorológiai megfigyelő eszközt tesztelnek. Ennek ellenére, a német rendőrök tájékoztatást küldtek a heidelbergi főhadiszállásra. A külföldön végzett műveleti tevékenység hatványozottabban hordozza magában a lebukás veszélyét, mivel az idegen környezetben már megjelenésükkel, öltözetükkel, viselkedésükkel, beszédjükkel feltűnést kelthettek az elhárítók.

A totális figyelés részeként, az FCA szeretett volna megfigyelő autót telepíteni Conrad háza közelébe, azonban ez feltűnést keltett volna a kis településen. Hogy ezt elkerüljék, a járművet egy közeli fő kereszteződésben telepítették, ahol Conradnak el kellett haladnia, ha elhagyta a házat. Ebből a megfigyelő autóból riasztották a város körül telepített követő járműveket. Ezt a nehézkes rendszert váltotta ki a repülőgép használata, illetve a Conrad autójába telepített nyomkövet jeladó.

A realizálási terv része volt a magyar hírszerző tiszttel való találkozás dokumentálása is. Erre nagy létszámú figyelőcsoportot hoztak létre, high-tech eszközökkel. Folyamatosan gyakorlatoztak, nehogy még egyszer elveszítsék a célszemélyt Ausztriában.

További célkitűzés volt, Conrad vagyonának megtalálása, illetve egy újabb, a célszemély számára tálalható hírforrás beszerzése.

A szoros figyelés hamarosan eredményt hozott. A kémelhárítók felfedték Conrad napi rutinját, miszerint a vacsorát követően rendszeresen útra kelt. Elment a Century és a Nahe Clubba, két, amerikai katonák által látogatott helyre, ahol sörözött, kártyázott és beszélgetett bárkivel, aki arra járt. Egy alkalommal megfigyelték, hogy Conrad ismerkedni kezdett egy hadnagy nővel, akinek azt a fedőtörténetet adta elő, hogy ő új ember a környéken. Egyébként tanár és nem ismerős a katonák világában, segítsen neki a hadnagy eligazodni. Egyértelmű volt, hogy Conrad tippkutatást végez. A kémelhárítók azonosítottak mindenkit, akivel szóba állt, egyenruhásokat névtáblájuk alapján, civil ruhásokat autójuk rendszáma szerint vagy a pultos segítségével. Conrad minden este a klubokba töltötte az idejét, kb. éjfélig maradt, majd különböző útvonalakon, önellenőrzést végrehajtva tért haza.

A realizálási terv másik pontja szerint, a kémelhárítók hírforrást szerveztek a 8. Lövészadosztály G-3 részlegén, abból a célból, hogy tálalhassák Conradnak, vagy felderítsék az esetleges alvó ügynökét. A tippkutatás során kiválasztott Mike Barnes vezénylő zászlósnak éppúgy mindenhez hozzáférése volt, mint Conradnak. Beszervezése során fedőtörténetként azt mondták neki, hogy az egységénél meglévő, esetleges biztonsági problémák feltárása a cél. Conrad nevét nem említették. A vezénylő zászlós katonai karrierje vége felé járt, éveket töltött különleges alakulatnál, megjárta Vietnambot. Jó megjelenésű, erős testalkatú katona volt, számos kitüntetéssel rendelkezett. Barnesnak volt egy német barátja és nyugdíjba vonulását követően Németországban szeretett volna letelepedni.

1987 októberében, Barnes a találkozásán átadott a tartótisztjének egy nejlons zacskóban lévő papírt, rajta Conrad nevével, címével, telefonszámával, és közölte, hogy ez érdekelheti a kémelhárítókat. További kérdésekre elmondta, hogy Conrad felkereste őt irodájában, mert hallotta, hogy pénzügyi nehézségei vannak, és felajánlotta segítségét. Barnes azért tette nejlonba a papírt, hogy a kémelhárítók tudjanak ujjlenyomatot venni. Barnest eligazították, hogy figyeljen oda Conradra, mit csinál, akar-e valakivel kapcsolatba lépni a G-3 részlegen. Néhány hét elteltével Barnes jelentkezett, miszerint Conrad megkereste őt. Először felajánlotta segítségét, tanácsait a G-3 részlegen betöltött beosztása ellátásához, majd adott egy füzetet, amiben a legérzékenyebb területek voltak felsorolva, köztük a minősített adatok védelme is. Másik alkalommal Conrad tájékoztatót tartott a Bad Kreuznach-i letelepedés előnyeiről.

Barnes feladatuk kapcsalatuk természetes módon történő elmélyítését, vagyis hagyja magát megkönyékezni. Néhány sörözés és biliárdozás után Conrad megnyílt és győzködni kezdte Barnest, hogy az információs üzletben óriási lehetőségek vannak. Barnes visszafojtotta mérgét és nem avatkozott be az eseményekbe. Conrad arról is beszélt, hogy akár 50-100.000 USD-t is kereshet Barnes évente. Ezt követően, egyszerűen közölte, hogy van egy megrendelése, az V. Hadtest új, északi felvonulási tervére.

Közben folytatódott a találkozók Wilsonnal is, akit arról tájékoztattott Conrad, hogy a kémszervezet felépítésére vonatkozó terve előrehaladott állapotban van. A kulcsfeladat, olyan személy beszervezése és kiképzése, aki aztán tippkutató tevékenységet folytat az V. és VII. Hadtestnél, az Európában állomásozó amerikai szárazföldi erők főparancsnokságán (Heidelberg), és az amerikai erők európai főparancsnokságán (Stuttgart). A tippkutató által megtalált személyeket aztán –

kémelhárító múltja miatt – Wilson szervezné be, és ő lenne a tartótiszt is, miközben Conrad eladja az egészet Budapestnek.

A kémelhárítók részéről a következő lépés a magyar hírszerző tiszt kifüstölése volt, amelyet műveleti csapda felállításával terveztek. Ehhez a Maximum Marvel (MM) tervet használták, vagyis egy olyan értékes minősített dokumentumot kívántak csalétekként használni, ami biztosan azonnali találkozót eredményez Conrad és MIKLOS között. Ezért eljuttattak egy üzenetet Conradhoz, hogy napokon belül Németországba érkezik egy igen fontos dokumentum. Abban bíztak, hogy Conrad plusz pénzt remélve kérni fog egy soron kívüli találkozót MIKLOS-tól. Wilson továbbította az üzenetet és a figyelők remélték, hogy Conrad találkozóra indul Ausztriába. A kémelhárítók dokumentálni szerették volna a találkozót, de nagy igyekezetükben a tervükről nem konzultáltak az Igazságügyi Minisztérium ügyészeivel. Wilson és Conrad Heidelbergben találkoztak és a kémelhárítók jól számítottak. Conrad a hír hallatán izgatott lett és elindult Ausztriába. A figyelők földön és levegőben egyaránt követték. Korábbi tapasztalatok alapján, Conrad Salzburgban vagy Innsbruckban találkozott tartójával. Miután Münchent elhagyva Innsbruck felé fordult, ott gyorsan előkészítettek mindent a figyelők. A magyarok kedvenc találkozóhelyén, a Maria-Theresien utcában, egy bérelt szobában, kamerát telepítettek, amely belátta az utcát. Ezen kívül az utcán is figyelők mozogtak, szintén kamerával. Conrad megérkezését követően a Wienerwald Étterem előtt találkozott egy vékony, fekete hajú, szemüveges férfival. A figyelők kamerái rögzítették a találkozót, azonban volt egy probléma. A figyelők megismerték Kercsik Imrét, vagyis nem sikerült kifüstölni MIKLOS-t, mi több, a Maximum Marvel lehetőséget is ellőtték.

Conrad később újabb találkozót kért Wilsontól, a Maximum Marvel-téma megtárgyalására. Habár az üzenetben nem volt semmi olyan, ami a dokumentum tartalmára utalt volna, Conrad észrevette a címettek között a hadsereg egészségügyi parancsnokságát és a Fort Dietrich objektumot Marylandban, ahol vegyi hadviselési kutatásokkal foglalkoztak. Ebből Conrad arra következtetett, hogy az amerikaiak kifejlesztették az orosz ideggázok ellenszerét, vagy az influenza, netalántán az AIDS gyógymódját. Bármilyen is legyen, a Maximum Marvel, Conrad szerint nagyon sok pénzt érhet és ez teljesen felvillanyozta. Teljesen beleélte magát a témába, megszállottan beszélt arról, hogy el kell lopni a vagyont érő formulát. A kémelhárítók sem számítottak arra, hogy a MM ennyire kiforgatja Conradot. Conrad az elkövetkező hetekben folyamatosan bombázta Wilson, mit tud még a Maximum Marvelról, ami nyilván egy kódnev, tehát a Pentagon titkos akciója. Olyannyira fanatizálta magát, hogy már terveket kezdett szőni, hogyan támadhatná meg az MM-et szállító konvojt. Az, hogy Conrad ennyire kifordult magából, az Igazságügyi Minisztérium illetékeseit is megijesztette.

Az elhárítás által alkalmazott műveleti csapda alapkritériuma, hogy személyi sérülést nem okozhat. Ehhez képest, mivel az amerikai elhárítók nem jól mérték fel Conrad pszichés állapotát, ezért nem számítottak rá, hogy céljai elérése érdekében bármit hajlandó megtenni. A döntéshozók természetesen sürgették az FCA-t hogy tereljék vissza az ügyet a rendes kerékvágásba. Eközben, az FCA szakemberei másként látták a dolgot. Szerintük, Conrad olyannyira elveszítette ítélőképességét, hogy akár az Egyesült Államokba is elcsábíthatnák. 1988. májusra az

Igazságügyben olyan vélemény alakult ki, hogy a nyomozás félresiklott, és Conradot nem vakcina lopásért kell letartóztatni, hanem katonai kémkedésért.

Conrad eközben konzultációt szervezett a Kercsik testvérek meghívásával, illetve Wilsonnal, hogy közösen vitassák meg a lehetőségeket, mivel az orvosok jobban értenek a vakcinákhoz. 1988. májusban, Kielben került sor a találkozóra. Conrad Wilsonnal utazott oda, annak autóján. A járművet a kémelhárítók betechnikázták három hangrögzítővel. Wilsonnak kellett kétóránként átkapcsolni őket, így minden szót rögzíthettek. Conrad az út alatt ivott és beszélt. A járműben elrejtett hangrögzítőkön kívül, Wilsont is felszerelték hangrögzítő eszközzel és a figyelők is követték őket, dokumentálva az eseményeket. Wilson először találkozott Kercsik Sándorral, ALEX-szel.

A négy férfi egy étterembe ült be. A találkozón Conrad elmondta, hogy a MM-ről nem tájékoztatta még Budapestet. Ismét előadta, hogyan lehetne erőszakkal megátámadni a szállító konvojt. Az ötlet tetszett Kercsikéknek, viszont megriasztotta Wilson. Ezt követően, Conrad felvetett egy másik ötletet is. Meg kell találniuk a formula ismerőjét Amerikában. El kell rabolni őt, pénzzel, vagy kábítószerrel megszerezni a formulát, aztán megölni az illetőt, mintha terrorista cselekmény lett volna. Ehhez Wilsonnak, és később neki is, az Államokba kell utaznia. Conrad faggatta az orvosokat, milyen szert használhatna, ami olyan fájdalmat okoz, hogy beszédre kényszeríti az alanyt, de ami később nem mutatható ki. Kercsik Imre tett is javaslatot, mert testvérével egyáltalán nem ellenezték Conrad tervét. Kercsik Sándor és Conrad szerint, az lett volna a legjobb, ha az alany nő lenne gyerekkel, mert akkor könnyebben szóra bírhatnák (persze a végén mindkettőjüket meg kell ölni). Kercsikék szerint a formulát el lehet adni egy svéd gyógyszergyárnak, de Conrad szerint az egyidejűleg értékesíthető lenne a magyaroknak és szovjeteknek is. Eközben a kémelhárítók a helyiségben három kamerával dokumentálták a találkozót, ami jó minőségű képeket eredményezett (asztalról, szék alól, mozgó kamera).

A találkozó híre bombaként robbant Washingtonban. Az FCA parancsnoka parancsba kapta, hogy le kell zárni a MM ügyet. A katonai felső vezetés elfogadhatatlannak tartotta, hogy egy katona részt vegyen emberrablás, vagy gyilkosság előkészítésben. A csoportvezető viszont még mindig meg volt győződve arról, hogy az MM-mel az Államokba lehet csalni Conradot, így ezt nem szabad feladni. A kémelhárítók végül parancsot kaptak, hogy zárják le az MM-et, Wilson nem beszélhetett többet róla, és vissza kell utasítania, hogy az Államokba utazzon. Mivel az Igazságügy még mindig nem volt elégedett a bizonyítékokkal, az FCA-nak MIKLOS-ra, az V. Hadtestnél lévő Conrad titkos kapcsolatára és a pénzére kellett koncentrálnia.

A kém anyagi helyzetének feltérképezése, gazdagodásának bizonyítása céljából, először feltérképezték legális jövedelmi viszonyait. Conrad esetében ez nem volt nagy kihívás, tiszthelyettesként kb. 200.000 USD-t keresett 1975 és 1985 között. Ezt követően, feltérképezték ismert ingó és ingatlanvagyonát, illetve sorra vették utazásait. Ezek dátumát összevetették bankszámlája változásával. Conrad gyarapodása nyilvánvaló volt. Szemtanúk állították, hogy látták aranyérme gyűjteményét. Ő maga dicsekedett arról, hogy vagyontokat keresett, de bankszámlájának egyenlege csekély volt. Azt állította Wilsonnak, hogy havi

juttatásán kívül, akár 100.000 USD-t is kapott Budapestről, egy-egy katonai dokumentumért. Célja az volt, hogy 1 millió USD-t kapjon egyetlen okmányért.

Conrad állításait kétkedve fogadták a kémelhárítók. Hogy kiderítsék az igazságot, ráállították Wilsont a témára. Feladatszabásának megfelelően közölte Conraddal, hogy szeretne bankszámlát nyitni Svájcban, de nem ismeri annak módját. Conrad könnyen beleegyezett, hogy 1988. májusban elkíséri Wilsont. Ismét ellátták Wilsont hangrögzítővel, hátha Conrad megint iszik és beszél. Zürichbe mentek a Züricher Union Bankba, amelyről azt állította Conrad, ez az egyik bankja. Segített számlát nyitni Wilsonnak, illetve széfet bérelni. Ezután, Conrad megmutatott öt kulcsot Wilsonnak, hogy neki ennyi széfje van különböző bankokban. Ekkor Conrad kért 30 percet és magára hagyta Wilsont. A figyelők sem merték követni, mert hátha Conrad tesztelni akarja Wilsont, vagy esetleg a magyar figyelők is jelen vannak. Az FCA döntése logikus volt, hiszen a pillanatnyi kecsesgató haszon – Conrad számlavezető bankjának megismerése – nem írhatta felül a műveleti érdeket, vagyis Conrad bűnösségének bizonyítását. Annak eldöntése, hogy Conrad és Wilson szétválása mennyivel tette kockázatosabbá az egyébként is önellenőrzést alkalmazó célszemély figyelését, a részletek ismeretének hiányában nem lehetséges.

Hazafelé menet Conrad már ismét a kémszervezetről beszélt, illetve az V. Hadtestnél lévő forrásáról. Az illető igazi "tökös" katona, évekig szolgált a különleges erőknél, jól képzett és hozzájárása van az igazán fontos dokumentumhoz. Járt Vietnamban és Németországban kíván letelepedni, nyugdíjazása után. Conrad átadta Wilsonnak az Operation Plan 001 nevű dolgot, amelyben leírta a vágyott kémszervezettel kapcsolatos elképzelését. Kérte, minél hamarabb fussa át azt Wilson, mert találkozója lesz Bécsben MIKLOS-sal és vele szeretné elküldeni azt Budapestre. Ahogy a magyarok jóváhagyják, ez lesz a bibliájuk, a dokumentumok áramlani fognak Budapestre és a pénz elektronikusan ömlik hozzájuk. Kérte Wilsont, hozzon újabb dokumentumot, hogy kicsit megtámogassák tervük elfogadtatását.

Az FCA-nál nagy volt az öröm a találkozó után, hiszen elérhető távolságba került az ügy realizálása. Először is esély nyílt MIKLOS dokumentálására, másodszor Wilson leírásából azonnal felismerték Mike Barnes vezénylő zászlóst, de ezt akkor még nem árulták el Wilsonnak. A titkolózás oka az a bevett gyakorlat volt, hogy a titkos kapcsolatok párhuzamos – vagyis egy ügyben történő – foglalkoztatása során nem ismer(het)ik egymás személyét, így természetesen tudnak viselkedni a másik személlyel, illetve az általuk szerzett információk ütköztethetők, ellenőrizhetők

Harmadszor, a nyomozók kezébe került egy bizonyítékként is szolgáló dokumentum, amelyen ujjlenyomatok is lehettek, és amit később kereshetnek Conrad számítógépén is.

Wilsonnal kapcsolatosan megfigyelhető volt egy jelenség. 1988 nyarára Németországban minden FCA-s 100%-osan megbízott a hírforrásban. A washingtoni vezetés számára már-már elfogultnak tűntek, "beleszerettek a forrásukba", mivel túl közel voltak hozzá, nem tudták objektíven megítélni. Még az is felmerült, hogy Conrad tudja Wilsonról, hogy kettős ügynök és az orránál fogva vezeti. Azonban amikor átadta a Tervet, ezzel végérvényesen bebizonyosodott, hogy Wilson tökéletes kapcsolat és az FCA érdekei szerint alakulnak a dolgok.

A zárt ügy, amit mindenki ismer

1988 nyarára az ügyet ismerők száma jelentősre duzzadt. A nyomozás washingtoni menedzselése, koordinációja hatalmas bürokratikus terhet jelentett, mivel az adminisztráció mellett folyamatosan egyeztetni kellett a társszolgálatokkal, a hadsereg vezetésével, a Pentagonnal és az ügyészséggel. Az évtizedes ügy utolsó nyolc hónapjában olyan sok személy kapott betekintési jogosultságot, hogy a helyzet kezdett veszélyessé válni. A washingtoni vezetők úgy gondolták, minél fontosabb egy információ, nekik annál inkább ismerniük kell. A Pentagonban tartott értekezleteken 12–15 fő vett részt általában, ebből legalább négyen az ügyészségről.

A baj 1988 júniusában következett be. 1988 májusában a New York Times újságírója, Jeff Gerth kapott egy tippet, miszerint egy hatalmas kémügy felgöngyölítése folyik Európában, amelyben nyugállományú amerikai katonák kémkednek Bulgáriának. Gerth nem kapott részleteket, azonban olyan kiterjedt kapcsolati körrel rendelkezett, hogy az információ ellenőrzése nem jelenthetett gondot számára. Gerth megkereste a CIA sajtóosztályát és az európai kémügyről érdeklődött. Az a veszély állt fenn, hogy ha az újságok lehozzák a kémtörténetet, Conrad esetleg Budapestre távozik, így lehetetlenné válik felelősségre vonása. Ennek megakadályozása érdekében, a CIA-nak meg kellett győznie Gerth-et, hogy "jegelje" az információját, cserébe az ügy lezárását követően teljes körűen fogják tájékoztatni. Az újságíró meg is ígérte ezt, olyan kikötéssel, hogy ha a versenytársak tudomást szereznek az ügyről, akkor nincs választásuk, az információt a New York Times közölni fogja.

A kialakult helyzet újabb nyomást gyakorolt a nyomozókra, nyilvánvalóvá téve, hogy heteik vannak a megoldásra. El kellett végre dönteni, hogyan zárják le az ügyet. A németek bevonása tűnt a rosszabb verziónak, mivel így Conrad elkerüli az amerikai igazságszolgáltatást és megússza a németek által kiszabott enyhébb büntetéssel. Az sem volt járható út a törvényi korlátok miatt, hogy a németek amerikai kérésre letartóztatják, majd átadják a célszemélyt. A nyomozásban érintettek megegyeztek abban, hogy életfogytiglani börtönbüntetést, vagy halálbüntetést érdemel Conrad, így nem preferálták a németek bevonását. A másik lehetőség az volt, hogy az amerikaiak tartóztatják le Conradot, de ezt nem teheték meg az NSZK-ban, ehhez az Egyesült Államokba kellett csalniuk a célszemélyt.

Végjáték

Megkezdődött a felkészülés a Bécsi találkozóra. Ekkor a figyelők már 10 hete követték Conradot napi 24 órában (!). 1988. június 25-én Conrad vonattal érkezett Bécsbe. Fehér hajával feltűnő volt a tömegben, így úgy tűnt könnyű lesz követni, annak ellenére, hogy egyből a zsúfolt üzleti negyed felé vette útját. Ott azonban bement egy nagyobb áruházba, amelynek több kijárata is volt, és eltűnt a figyelők elől. 12 figyelő kezdte el keresni, módszeresen kutatták át a környéket, éttermeket, bárakat keresve, mert tudták, hogy a magyarok nem költenek drága szállodára egy rövid találkozó miatt. Feltételezték, hogy Conrad az eltűnési helyétől nem túl messzire lehet, egy-két saroknyira legfeljebb. Meg is találták egy férfi társaságában a Gösser Sörházban.

Az egyik nyomozónő többször elment a bokszuk mellett, fényképezve őket, míg Conrad és MIKLOS élénken beszélgettek. Conrad asztalra helyezett papírokból magyarázott, míg MIKLOS ellenkezni látszott, a fejét ingatta. A közelben tartózkodó többi ügynök szerint is, a majd egy órás beszélgetés nem volt szívélyes. A páros, számlájuk kifizetését követően távozott, a figyelők követték őket. Conrad elindult a vasútállomás felé, míg MIKLOS csatlakozott két férfihoz, akiket az FCA ügynökei dokumentáltak. A két férfi MIKLOS biztosítói lehettek, azonban semmit nem vettek észre az amerikai figyelőkből. Elmentek egy parkba, ahol MIKLOS átadta a Conradtól kapott dokumentumokat, majd egy magyar rendszámú Ladához mentek és a határ felé indultak. A dokumentáció minden helyszínen tökéletesen sikerült. A CIA úgy azonosította MIKLOS-t, mint Berényi András alezredest, aki korábban a magyar kereskedelmi képviseleten szolgált Hamburgban. Ezzel minden a helyére került, Conrad dokumentálva volt egy azonosított hírszerző tiszttel. Érdekeség, hogy az író könyve tartalmaz egy fényképet, amelyre úgy hivatkozik, hogy az az általuk Berényi András alezredeként azonosított személyt ábrázolja. A kép egy hivatalos „igazolványkép”, olyan amilyeneket többek között személyügyi gyűjtőben, tablókon használnak, tehát mindenképpen érdekes lenne tudni a kép forrását, megszerzésének módját. Másik kérdéses részlet, a magyar hírszerzők Herrington által leírt tevékenysége, amely minden pontjában eltért a vonatkozó műveleti szabályozóktól és a lebukást eredményezte. Hogy valójában így történt-e, azt a nyílt forrásokból nem tudjuk megállapítani.

A találkozó után egy héttel, Wilson találkozót kért tartótisztjétől, mert előzőleg beszélt Conraddal. Conrad sikerként adta elő bécsi útját, miszerint a több mint három órás megbeszélésen MIKLOS-nak nagyon tetszett Conrad ötlete. Kérte őt, menjen Budapestre, ahol ő maga adhatja elő a Központnak az ötletet. Úgy tervezte, hogy három héten belül Budapestre megy, ahol megkapja a végső jóváhagyást. Conrad annyi alkoholt fogyasztott, hogy kibőkte utazása napját is, július 17. Ez jó lehetőséget nyújtott a határátlépés dokumentálására, viszont félő volt, hogy a Times kijön a sztorival és Conrad Magyarországon marad.

1988. június végén a Canasta Player-ügy résztvevői megbeszélést tartottak az FBI főhadiszállásán. Az FCA, az FBI, a CIA és az Igazságügyi Minisztérium képviselői egyetértettek abban, hogy lezárható a Conrad-ügy, csak az volt a kérdés, hogyan? Szóba került a New York Times-nak történő kiszivárogtatás is. A résztvevők mindegyike azt gondolta, hogy a kiszivárogtató akkor is ott van közöttük. A vádemelésnél egyik kérdés volt a CIA részvétele, akik korábbi ügyek tapasztalatai alapján nem kívántak megjelenni a nyílt eljárásban, ott tanúskodni. Ez esetben viszont vállalták, hogy részt vesznek a bírósági eljárásban. Még egy kérdés maradt, a Maximum Marvel ügye. Az ügyészek azt kívánták, hogy ha szóba kerül az eljárás során, a Pentagon adjon tájékoztatást a kérdésről, vállalja azt fel. A Pentagon szerette volna ezt a kérdést eltussolni, de az ügyészek szerint szóba kerülhet és akkor a katonáknak válaszolni kell a kérdésekre. Most látszott, hogy ha az elején bevonják az ügyészeket ebbe a dologba a kémelhárítók, akkor nem lett volna probléma. A szerencse az volt, hogy semmit nem kapott Conrad, tehát csak az MM üzenetről kellett számot adni. Az ügyészek azonban úgy nem vállalták a vádemelést, hogy a katonák az ügy egyes részleteit titokban tartják. Ez keserű pirula volt az FCA-nak, hiszen rengeteg időt, energiát és pénzt öltek az ügybe. Nem volt más választás, be kellett vonni a németeket.

Június 29-ére meghívták az NSZK elhárító szolgálatának helyettes vezetőjét a CIA-hoz, a bonni amerikai nagykövetségre. Itt az FCA képviselője tájékoztatta a Canasta Playerről, a New York Times problémáról és kérték a segítségét az ügy realizálásában, illetve Conrad bíróság elé állításában. A németek úgy értékelték, hogy biztonsági problémák miatt gyorsan le kell zárni az ügyet. Nem akarták Conradot határfigyelés alá vonni, mert tapasztalataik szerint a lista 24 órán belül Kelet-Németországban volt. Kifejtették a németek azt is, hogy az ő bíróságuk nem lesz olyan szigorú Conraddal, mint az amerikai lenne, így jobban járnának az amerikaiak, ha ők tartóztatnák le. Az FCA-nak be kellett ismerni, hogy ők nem tudják letartóztatni, így bármit elfogadnak a németektől.

Létrejött a megállapodás és megkezdődött az ügy átadása, illetve megkezdődött Conrad telefonjának lehallgatása is. Az átadás hetekbe telt, mire a sok év alatt összegyűlt adatot áttekintették és elmagyarázták a német Alkotmányvédelmi Hivatal (Bundesamt für Verfassungsschutz - BfV) hitetlenkedő képviselőinek, illetve az ügyészségnek a részleteket. A németek beszéltek CS170-nel is, áttekintettek minden dokumentumot, bizonyítékot. Problémaként merült fel, hogy a CS170 által készített hangfelvételek illegálisnak minősültek Németországban. A németek kérték, hogy a találkozókról készült jelentésekben ne tegyenek említést a hangrögzítésről és akkor nem lesz gond. A németek együttműködést szerveztek a svédekkel is. Itt újabb probléma merült fel, mert korábban mikor az FCA és CIA segítséget kért a svédektől Kercsikék azonosításában, a svédek kérték, hogy erről a támogatásról senki ne tudjon. Az FCA ennek megfelelően nem is adott tájékoztatást a BfV-nek, hogy a svédek ismerik az ügy egyes részleteit. A német-svéd megbeszélésen azonban egy svéd elszóltta magát, ami miatt a németek nemtetszésüket fejezték ki az amerikaiaknak, és a kölcsönös bizalom fontosságát hangsúlyozták. Mindenesetre megszületett a megegyezés Conrad és Kercsikék egyidejű letartóztatásáról. Nagyobb falat volt Szabó Zoltán ügye, a semleges Ausztriában. Az amerikai Igazságügyi Minisztérium jogászaik szerint, az osztrák törvények úgy rendelkeztek, hogy csak az Ausztria elleni kémkedést minősítették bűncselekménynek, ilyet pedig Szabó nem követett el. Végül az FCA összeállított egy anyagot Szabóról, amelynek átadását az osztrákok számára Conrad letartóztatása után tervezték.

A németek a letartóztatást Conrad budapesti útja után kívánták megtenni, mivel egy fénykép arról, ahogy átlépi a kommunista Magyarország határát, igen hasznos lehetett a büntetőeljárásban. Ezzel szemben, az amerikaiak félték a New York Times szivárogtatásától, ezért szerették volna az őrizetbe vételt még az utazás előtt megejteni. A németek nem engedtek, sőt kérték, hogy az amerikaiak dokumentálják a határátlépést, mert ők nem sérthetik meg a semleges Ausztriát.

Conrad július 17-én indult el Magyarországra, Nickelsdorfnál lépte át a határt és egy hétig maradt Magyarországon. Július 25-én tért vissza, majd egy hetet mostohalányánál töltött, aki Kaliforniából érkezett haza új férjével. Wilsonnal augusztus 3-án találkoztak egy stuttgarti vendégházban. Conrad nagyon izgatott volt, elmondta, hogy Budapest jóváhagyta tervét és kapott tőlük egy high-tech Textlite PX-100 kódoló adó-vevő berendezést. Beszámolt arról is, hogy az osztrák-magyar határon könnyen átjutott, mert az egyik osztrák határőr a magyarok embere. Ez jó üttökártya lehetett az amerikaiak kezében az osztrákok meggyőzéséhez.

Realizálás

A letartóztatás, a tervek szerint, augusztus 23-án történt. Az akcióra a kora reggeli órákban került sor, amelynek során a német hatóságok körbevették Conrad házát. A zárszakértő kinyitotta az ajtót és a nyomozók behatoltak a házba. Amikor minden helyiséget biztosítottak, becsengettek. Erre ébredtek fel Conradék, akik pisztolycsövekkel szemben találták magukat. A célszemély őrizetbe vétele akciófilmbe illő, véleményem szerint sok kockázatot hordozott magában. Talán egyszerűbb lett volna az állandó megfigyelés alatt álló Conradot egy nyilvános helyen letartóztatni, majd ezt követően megkezdni a háza átkutatását.

A rajtaütéssel egy időben letartóztatták Conrad mostohalányát, illetve Svédországban a Kercsik testvéreket és Imre feleségét is. Conrad felesége tagadta, hogy tudott volna férje tevékenységéről, de ennek ellentmondtak a németek által végzett telefonlehallgatások. Mivel aktívan nem segített férjének, szabadon kellett engedni.

A letartóztatásokat követően megkezdődött az ingatlanok átkutatása, a bizonyítékok begyűjtése. Ez a folyamat napokig tartott, de így sem találták meg az arany érmegyűjteményt, sem jelentősebb vagyontárgyat, és semmi olyat, ami svájci bankszámlák létezésére utalt volna. Az FCA és a német nyomozók a 8. Lövészadosztálynál lefoglalták az összes minősített dokumentumot, hogy később azok alapján vonják felelősségre Conradot. Az FCA, az FBI, a CIA és a német nyomozók megkezdtek Németországban, Hawaii-on, Koreában és az Egyesült Államokban mindazon személyek meghallgatását, akik a nyomozás során látókörbe kerültek, mint Conrad kapcsolatai. A lefoglalt bizonyítékok alapján a németek nem kémkedéssel, hanem hazaárulással vádolták Conradot, ami életfogytiglani börtönbüntetést jelentett.

A letartóztatott Kercsik Sándor kezdetben nem volt együttműködő, viszont Imre vallomást tett a magyar kapcsolatokról. Sándornál megtaláltak egy adó-vevőt, amivel összeköttetést tartott a magyarokkal. Balszerencséjére elmentett minden korábbi üzenetet is. Szembesítve ezekkel, Sándor is beszélni kezdett és bevallott mindent. Eközben az FCA munkatársai elindultak Ausztriába Szabó ügyében tárgyalni. Azonban a médiacsendre vonatkozó korábbi megállapodás ellenére, a svédek sajtótájékoztatót tartottak a letartóztatásról, aminek hatására a New York Times is közreadta a Conrad-ügyet. Ettől kezdve a hír gyorsan terjedt a nemzetközi médiában. Amikor Ausztriában is megjelent az információ, akkor érkeztek meg az FCA képviselői, hogy tárgyaljanak az osztrák hatóságokkal. Az osztrákok először nem örültek, hogy a híradásokból kellett megtudniuk az amerikai nyomozók ausztriai tevékenységét. Az FCA, a CIA és az FBI képviselői közösen tájékoztatták a belügyminisztert, aki végül felajánlotta segítségét. Az amerikaiak kifejtették, hogy ismerik az osztrák jogrendet és tudják, hogy nem lehet Szabót letartóztatni, mert nem kémkedett Ausztria ellen. Erre felvilágosították őket, hogy de igen, mert az osztrák törvények szerint minden katonai hírszerző tevékenység illegális Ausztriában. De már késő volt, Szabó háza üresen állt. Ott nagyon sok katonai felszerelést találtak, úgy tűnt ezek kereskedelmével foglalkozott. Mint később megtudták, Szabóék éppen spanyolországi nyaralásra indultak, de hallották a rádióban a híreket, ezért visszafordultak és Magyarországra távoztak.

Később Szabó visszatért Ausztriába, ahol teljes együttműködést tanúsított, így 10 hónap felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték. A Kercsik testvérek 18 hónap börtönbüntetés kaptak.

Az amerikai nyomozó szervek őrizetbe vettek, majd elítéltek több személyt, akik korábban kapcsolatban álltak Conraddal és segítettek neki:

- Roderick Ramsey őrmester – 36 év börtönbüntetés;
- Jeffrey Rondeau – 18 év börtönbüntetés;
- Jeffrey Gregory – 18 év börtönbüntetés;
- Kelly Therese Warren – 25 év börtönbüntetés;⁵

Conrad élete hátralévő részét börtönben töltötte. 1998. január 8-án ott halt meg szívinfarktusból.

Összegzés

Szabó Zoltán és Clyde Lee Conrad kémérténetének első kézből származó, a nyilvánosság számára megismerhető interpretációja azon túlmenően, hogy izgalmas olvasmány, sok tanulságot hordoz magában. A hidegháború fegyverkezési versenyének árnyékában az amerikai katonai elhárítók külföldön is képesek voltak eredményes operatív tevékenységet végezni. Sikerüket az amerikai hírszerző közösség hírszerző és elhárító szolgálatainak – FBI, CIA, FCA – szoros és konkurálástól mentes együttműködése, információcseréje alapozta meg.

Az FCA nyomozása során, az ismeretlen célszemélyt a rendelkezésére álló, hosszú időszakot felölelő személyi és műveleti adatbázisok, nyilvántartások szisztematikus alkalmazásával, illetve profilalkotással volt képes azonosítani, amely munkafázist jelentősen felgyorsíthatta volna napjaink információ-technológiai fejlettsége. Conrad azonosítását követően teljes körűen feltérképezték személyi körülményeit, családi hátterét, munkahelyi magatartását és környezetét, majd a sikeres bizonyításhoz elengedhetetlenül szükséges jogi iránymutatást követően rutinintézkedéseket fogantatosítottak: munkatársak meghallgatása, személyiségének, szokásainak, kapcsolatrendszerének feltérképezése, lakókörnyezetének megfigyelése, bankszámláinak ellenőrzése.

Intézkedéseik során szembesültek a katonai elhárítók azzal a képességsökkenéssel, amely a hazai környezetben rendelkezésre álló erőeszközrendszer külföldön történő korlátozódásából fakadt. A műszaki-technikai hátrányt – pl. telefonlehallgatás hiánya – jelentős humán erőforrás bevonásával kompenzálták így valósítva meg a célszemély feletti maximális kontrollt. A kémügy megoldásának kulcsmomentuma, a titkos kapcsolatnak a célszemély környezetébe történő bevezetése volt, amely módszer a technikai információszerezés minden aspektusánál hatékonyabb. A Herrington ezredes által leírtak szemléletesen bemutatják a titkos kapcsolat áldozatvállalását, amelyet az elhárítókkal való együttműködésben mutatott, és ami ténylegesen nem kompenzálható.

⁵ www.nytimes.com/1999/02/14/us/woman-gets-25-year-term-for-spying-in-germany.html és www.spymuseum.com/dt_portfolio/clyde-conrad/, (Letöltés ideje: 2014. 07.18.)

A kiemelt kémügyben történő nyomozás tíz éve alatt, a hosszú idő, illetve a megmozgatott erőforrások következtében olyan szélessé vált az esetet ismerők köre, hogy a dekonspiráció, a kiszivárgás elkerülhetetlenné vált. Ennek kezelése, az előjárók által követelt eredményesség mellett, újabb terhet rótt az elhárítók vállára. A műveleti munka során a nyomozók több szakmai, gyakorlati hiányossággal szembesültek, így például az akcióban részt vevő állomány számára gyorstalpaló tanfolyamot kellett szervezni a leplezett dokumentáló eszközök használatára. A nehézségek ellenére, sikeres nemzetközi együttműködés szervezésével, az amerikai katonai elhárítók elérték céljukat, Clyde Lee Conradot és kémhálózatát elítélte a bíróság.

Felhasznált irodalom:

- HERRINGTON A. Stuart, Col. Ret.: Traitors among us - Presidio Press 1999, Novato, California, USA, ISBN 0-15-601117-4
- <http://www.wright.edu>;
- <http://www.hanford.gov>;
- <http://spymuseum.com>;
- <http://www.nytimes.com>.

AZ EVIDENZBÜRO ÉS A MAGYAR HATÁRŐRIZET

Az Evidenzbüro – mint az Osztrák-Magyar Monarchia egyetlen és a közös haderőn belül működtetett felderítő szervezete – abban volt érdekelt, hogy a közigazgatás segítse a felderítést, illetve az idegen hírszerzés működését a közigazgatási szakhatóságok igyekezzenek a lehetőségeiket hasznosítva megakadályozni. Az együttműködés szabályozásának az első tervezetét a haderő vezérkara ugyan már 1878-ban elkészítette, azonban az abban foglaltak bevezetésére csak lassan, fokozatosan került sor. Az Osztrák Császárságban ugyanis több fázisban, több egymást követő törvény formájában szabályozták a kivételes hatalom témáját, amelynek a keretébe tartozott a közigazgatásnak a felderítés támogatására vonatkozó teendői egy része is. A Magyar Királyságban pedig egy lépcsőben, egy törvénnyel szabályozták ugyan a témakört, azonban erre hosszas fontolgatás nyomán az I. világháború előtt két évvel került sor.¹

Az Evidenzbüro és a közigazgatás kapcsolatában kiemelt fontosságúnak bizonyult az Osztrák-Magyar Monarchia külső határai mentén működő hazai hatóságok felderítő munkát segítő tevékenysége. A Magyar Királyságban az Evidenzbüro a határrendőrséggel és a határszéli csendőrséggel alakult ki intenzív kapcsolata.

A dualizmus kori magyar határőrizet két vezető szervezete a határszéli csendőrség és a határrendőrség a XIX. század végén, illetve a XX. század elején jött létre.² A Magyar Szent Korona alá tartozó területeken a dualizmus időszakában tértek át békeidőszakban a katonai alakulatok által megvalósított határőrizetről a rendvédelmi testületek által kivitelezett határőrizetre. Carl von CLAUSEWITZ a háborúról szóló művében már leírta, hogy a védelmi, illetve támadó hadműveletekben résztvevő határ menti katonai alakulatoknak milyen képességekkel kell rendelkezni. Ezeknek a képességeknek nem feleltek meg a haderőnek a határőrizeti feladatok ellátására igénybe vett csapatai, hiszen – a határőrizeti feladataik eredményes végrehajtása érdekében – meg kellett szabadulniuk a nehézfegyverzetüktől, illetve decentráltan, apró szervezeti egységekre szétbontakozva kellett a határvonal mellé települniük.³

¹ 1912/LXIII.tc. a kivételes hatalomról; MEZEY Barna: A kivételes hatalom. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), IV.évf. (1994) 5. sz. 4-7.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háború, forradalom, trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

² PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. Belügyi Szemle, XXX.évf. (1982) 10. sz. 44-51.p. HU-ISSN 0133-6738.

³ Carl von CLAUSEWITZ: A háborúról. [Vom Kriege.] Ford. Szabó Júlia. Budapest, 2013, Zrínyi Kiadó. 706 p. HU-ISBN 978 963 32 7599 3.

Ez azonban természetesen nem jelentette azt, hogy a haderő békeidőszakban teljesen kiszorult volna a magyar határőrizetből. Amikor valamilyen okból – például fertőző betegség határon átterjedésének a megakadályozása céljából – kordon szolgálatot kellett a határon létrehozni, e feladatot a haderő csapatai látták el.

A dualizmus időszakában a Magyar Királyság a külső határain, azaz a magyar-román és a magyar-szerb határon működtetett határőrizetet. Az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság közötti határt ugyanis bárki, bárhol, bármikor engedély nélkül átléphette és az áruforgalom is szabad volt.⁴

Határforgalom ellenőrzés csak az Osztrák-Magyar Monarchia külső határain valósult meg. E határszakaszokon sem a magyar igényekből fakadóan valósult meg a határforgalom ellenőrzése. A korabeli magyar határőrizeti törvény ugyanis oly módon szabályozta a témakört, hogy a Magyar Királyság államhatárának az átlépéséhez nincs szükség úti okmányra. Abban az esetben azonban, ha valamely külállam a magyar állampolgárokkal szemben útlevél, illetve vízumkényszert vezetne be, ezt a kölcsönösség elve alapján a Magyar Királyságnak is meg kell tenni. Ilyen esetekben az intézkedést a törvény a belügyminiszter hatáskörébe utalta.⁵ Mivel a Román Királyság és a Szerb Királyság területére is útlevéllel lehetett belépni, azt a Magyar Királyság is előírta a két szomszédos ország polgárai számára a kölcsönösség elve alapján. A magyar-román és a magyar-szerb határ útlevélköteles határ volt, egyben pedig vámhatár is, hiszen az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa vámszövetségre lépett, melyet 10 évente megújítottak.⁶

A történelmi Magyarország külső határai tehát a dualizmus időszakában útlevél- és vámköteles határszakaszok voltak. Ebből fakadóan ezen határszakaszok őrzését a határforgalom ellenőrzését, a határrend betartatását meg kellett valósítani. A dualizmus kori eleink azonban nem azt az utat választották, hogy a határőrizet valamennyi részfeladatának a megvalósítását egy önálló határőrizeti szervezetbe csoportosítsák. Ehelyett a meglévő rendvédelmi szervezetek határ menti alakulatai, illetve a helyi közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalták azon határőrizeti részfeladatokat, amelyek harmonizáltak a befogadó szervezet alapfeladataival.

A Magyar Királyság határőrizetében, a zöld határőrizeti teendők ellátásával a kiegyezéskor létrehozott Magyar Királyi Pénzügyőrség vett részt. E testület látta el – a határvonallal érintkező működési területtel rendelkező – szakaszai által a zöld határőrizet első lépcsőjének a teendőit mintegy 300 fővel.⁷ (I. sz. melléklet)

Az 1891-ben – a Magyar Királyi Csendőrségen belül – létrehozott határszéli csendőrség feladatát is a zöld határőrizet teendőinek a végzése képezte. A határszéli

⁴ PARÁDI József: A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai. 357-388.p. In MEZEY Barna (szerk.): Eckhart Ferenc emlékkönyv. Budapest, 2004, Gondolat. 682 p. HU-ISBN 963 95 0086 0. /Jogtörténeti értekezések, 28./ HU-ISSN 0134-0026.

⁵ 1903/VI.tc. az útlevélügyről.

⁶ GALÁNTAI József: A Habsburg-monarchia alkonya. Az osztrák-magyar dualizmus 1867-1918. 125-127.p. Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

⁷ PARÁDI József: Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben. Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2. Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1.

csendőrség alkotta a magyar zöld határőrizetben a második lépcsőt. A határszéli csendőrség teendőihez tartozott még a kishatárforgalom ellenőrzése is. A határszéli csendőrség teendőit 1000 fő körüli létszámmal valósította meg.⁸ (II. sz. melléklet)

1906-ban hozták létre a Magyar Királyság határőrizetének vezető és koordináló testületeként a Magyar Királyi Határrendőrséget, amely egyben a távolsági határforgalom ellenőrzését is ellátta. A Magyar Királyi Határrendőrség – a magyar határőrizet eredményes ellátása érdekében – időnként igénybe vehette a rendvédelmi testületek határmenti vármegyékben diszlokáló alakulatait is. A testület békeidőszakban 300 fő körüli létszámmal végezte teendőit.⁹ (III. sz. melléklet)

E három testület közül elsősorban a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Határrendőrség működött együtt az Evidenzzbüroval. Az együttműködés témáját a legkörülményesebben a Magyar Királyi Csendőrségnél szabályozták, ahol a szolgálati utasítást titkos függelékkel is kiegészítették, melynek tartalma az útlevelek köteles határszakaszok mentén működő csendőr alakulatoknak a felderítésben való részvételét szabályozta.¹⁰

A dualizmus kori Magyar Királyság határőrizeti szervezetei három témakörben kapcsolódtak az Evidenzzbüro tevékenységéhez:

- Elő kellett segíteniük a felderítők és a küldemények titkos átjuttatását a határon.
- A határ túloldalán felderítő hálózatot kellett létrehozniuk a határmenti hadiértékű információk megszerzése érdekében.
- Meg kellett akadályozni azt, hogy honi területen a határ mentén ellenséges felderítők vagy megbízottaik kikémleljék a honi körülményeket, titkokat, a hadihasználható információkat.

E feladatokat a határszéli csendőrség tagjai valószínűleg jól valósíthatták meg, mivel a haderő területileg illetékes hadtest-parancsnokságai nem ritkán terjesztették fel legfelsőbb elismerésre a határszéli csendőrség személyi állományának a tagjait.

A magyar határőrizeti szervezetek fontos feladata volt, hogy az ellenséges felderítőket lehetőleg már a határállomásokon – korabeli szakterminológia szerint a határkapuknál – kiszűrjék. Kémgyanús magaviseletnek tekintették a csendőrök azon utasok viselkedését, akiknél azt tapasztalták, hogy:

- „ . . . ha az illető egyén idegen élethivatást színlel, vagy meg nem szokott ruházatot visel;
- ha valaki fölötte elővigyázatos, a nyilvánosságot titokzatosan kerüli, vagy éppen vakmerő bátor fellépést tanúsít, ha következetesen keresi az olyan

⁸ PARÁDI József: Csendőrség a határőrizetben. Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2339 9. (Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2.)

⁹ PARÁDI József: Rendőrség a határőrizetben. Budapest, 2003, Tipico Design. 266 p. HU-ISBN 963 76 2332 9. (Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3.)

¹⁰ Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1912, Várnay és Fia „Municipia” Kiadóhivatala. 360 p. és Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

személyekkel való érintkezést és ismeretséget, kik katonai titkokat őriznek, vagy megszerezhetnek, az előkelőbb állású ilyen kémek a tisztekkel, mások ismét altisztekkel, írkokkal, küldöncökkel, magasabb parancsnokságok hivatalszolgáival, kantinosokkal és csapatszállítókkal keresik az összekötést;

– ha valaki ismeretlen módon szerzett nagyobb pénzösszeg fölött rendelkezik, feltűnő pénzkidadás és ragaszkodás a könnyelmű életmódhoz;

– ha valaki oly dolgok iránt érdeklődik, melyek állítólagos foglalkozásától távol állnak és katonai viszonyokra vonatkoznak;

– ha valaki meg nem állapítható okból tartózkodik az őrszolgálatban, ha valaki gyakran tesz kirándulásokat és utazásokat külföldre;

– külföldiek – különösen külföldi tisztek – gyakori utazása hazánkban.”¹¹

A gyanús idegeneket a határőrizeti szervezetek vagy őrizetbe vették, vagy pedig – abban az esetben, ha nem álltak rendelkezésre kellő bizonyítékok, de alapos gyanú keletkezett – a társ-rendvédelmi szervezeteket értesítették arról, hogy a célszemélyeket vonják megfigyelés alá.

A határőrizeti szervezetek tagjainak figyelemmel kellett kísérniük a határ menti légteret is. Ennek során az idegen légi járművek utasait igazoltatniuk kellett, ha azok leszálltak a hatósági területükön. Abban az esetben pedig, ha a légi járművek leszállás nélkül továbbhaladtak az ország belseje felé a repülés irányában lévő társ-rendvédelmi testületeket kellett értesíteniük a légi jármű érkezéséről.

A magyar határőrizeti szervezetek figyelmének azonban nem csupán a korabeli modern technikai eszközökre kellett kiterjednie, hanem a galambok röptetésére, a postagalamb forgalomra és az esetleges optikai távjelzésekre is.¹² (IV. sz. melléklet)

A határszéli csendőrség őrszolgálati nyilvántartásában kellett tartani azokat a személyi csoportokat, illetve eszközöket, akikkel vagy amelyekkel a hazai felderítés valamilyen formában érintkezésbe kerülhetett, illetve hasznosíthatott. Ilyen jegyzékek voltak:

– „Névjegyzék azon egyénekről, akik kémkedés gyanúja alatt állnak, illetve kémkedés miatt el lettek ítélve.”; (V. sz. melléklet)

– „Előjegyzés az őrszolgálatban fekvő azon ingatlanokról, amelyeket idegen állambeli alattvalók birtokolnak vagy bírnak.”; (VI. sz. melléklet)

– „Előjegyzés az őrszolgálatban lakó hivatásos csolnacosokról és hajósokról.”; (VII. sz. melléklet)

– „Előjegyzés az őrszolgálatban vízjáróművekről, ideértve a vízimalmokat is” (VIII. sz. melléklet)

– „Előjegyzés a havasi vezetőkről”; (IX. sz. melléklet)

– „Névjegyzék az őrszolgálatban tartózkodó idegen állambeli alattvalókról”; (X.sz. melléklet)

¹¹ Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása. 11.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

¹² Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása. 25-30.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

– „Előjegyzés az őrskörlettel szemben fekvő figyelő árbócok, rádió jelző pónák, távbeszélő vagy távíró összeköttetések, vízijárművek és postagalamb állomásokról”.¹³ (XI. sz. melléklet)

A határőrizetben résztvevő magyar rendvédelmi testületek elsősorban a határszéli csendőrség és a határrendőrség az offenzív felderítésben is részt vettek saját felderítők alkalmazásával. A határ mentén a túloldali erőviszonyok kikémlése volt ezen felderítők alkalmazásának a célja.¹⁴

A határforgalom meglehetősen széleskörű volt a határmenti lakosok körében. A határszéli csendőreg tagjai jól tájékozódhattak arról, hogy a túloldali lakosság köréből kiket célszerű felkérni felderítő feladatok ellátására.¹⁵

A határszéli csendőrség felderítő munkájára vonatkozó szabályozás részletes volt. Nincs okom azonban azt állítani, hogy a Magyar Királyi Határrendőrség ne végzett volna ilyen tevékenységet, annak ellenére, hogy a felderítő munka végzésével kapcsolatos szabályozást szolgáló dokumentumok eddig a határrendőrség vonatkozásában még nem kerültek elő.

A határszéli csendőrségnek a túloldali viszonyokra vonatkozó minden lényeges információt el kellett juttatnia a területileg illetékes hadtest-parancsnoksághoz, ahol ezen információk a hadtest vezérkarához tartozó felderítő főállomásokhoz kerültek. A magyar-román és a magyar-szerb határ tekintetében területi illetékességgel a nagyszebeni és a temesvári hadtest-parancsnokságok vezérkarainak felderítő főállomásai rendelkeztek.¹⁶

A határszéli csendőrség hírjelentéseit kettős borítékban küldte. A külső borítékra a hadtest-parancsnokságot írták fel címzettként. A belső borítékra pedig azt írták, hogy „Hírjelentés sajátkezü felbontásra”. Ezeket a leveleket a hadtest-parancsnokságokon a beérkező postai küldemények szortírozása nyomán – a belső

¹³ Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. /A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása./ 31.p. , 32.p., 33.p., 34.p.,35.p., 36.p., 40.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

¹⁴ Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára. V/1. Fejezet Az őrskörlet és a határátlépés, valamint a határszéli szolgálat szabályozása. 166-169.p. Budapest, 1912, Várnay és Fia „Municipia” Kiadóhivatala. 360 p.

¹⁵ PARÁDI József: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), X.évf. (2000) 11.sz. 42-53.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1999. április 20-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Szabad mozgás a Kárpát-medencében” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

¹⁶ PARÁDI József: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. 27-49.p. In Boda József – Parádi József – Regényi Kund Miklós (szerk.): 1872 Anleitung zum Kundschaftsdienste. Felderítő-szolgálati utasítás. Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p. HU-ISBN 978 963 89 8284 1. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 1/ HU-ISSN 2064-4728.

boríték felbontása nélkül – a felderítő főállomásokra kézbesítették. A levelekben szigorúan tilos volt a felderítőket nevükön nevezni. Helyette a felderítők számát kellett alkalmazni. Ez egy törtszám volt, ahol a számláló a hadtest hadrendi számát, a nevező pedig a felderítő sorszámát jelölte. A felderítők személye szigorú titkot képezett, a velük való találkozást is konspirált módon, tanúk nélkül kellett megvalósítani. A felderítők egymásról sem tudhattak. Különösen tilalmazott volt annak a lehetőségnek a megteremtése, hogy a felderítők egymással találkozási inkognitójukat veszélybe sorolják.¹⁷

A határszéli csendőrség őrszeit ellátták a túloldali területek térképével is, amelyeken az őrsökön a határ túloldaláról származó információkat vezették. Az őrsöknek arra kellett törekedniük, hogy információhoz jussanak a túloldali határmenti területekről:

- a határra vezető közlekedési infrastruktúra helyzetéről, a csomópontok műszaki és kapacitáshelyzetéről, a sebezhető pontokról;
- a raktározásra vagy nagyobb létszám elhelyezésére alkalmas épületekről, illetve ilyenek létrehozásáról;
- a felhalmozott hadifelszerelésről;
- a hírközlési infrastruktúra elhelyezkedéséről és sebezhetőségéről;
- a határmenti fegyveres szervezetek diszlokációjáról, létszámáról, fegyverzetéről és a parancsnokok személyi helyzetéről.¹⁸

A magyar határőrizeti szervezetek – különösen a határszéli csendőrség – felderítő tevékenysége a háború időszakában sem szűnt meg, csupán módosult.

A határszéli csendőrség őrszei váltak mozgósítás esetén a helyi fegyveres erők centrumává. A környező lakosság hadra fogható részét ide vonultatták be, nem ritkán a gazdákat a lovukkal együtt kaptak behívót. Egyben a csendőrségnek az ország mélyeségi területein szolgálatot teljesítő személyi állomány köréből is vezényeltek csendőröket a határmenti őrsökre. Ők ugyanis sokkal gyorsabban voltak hadra foghatók, mint a tartalékosok. A felduzzadt létszám befogadása érdekében a határmenti csendőrösek épületeit kibővítették és igyekeztek a gyors lerohanással szemben ellenállóvá tenni. Ennek érdekében a határszéli csendőrösek körül futóárkokat és tüzelőállásokat építettek ki már békeidőben, amelyeket drótkadályokkal vettek körül. Az őrsök körüli területeket pedig – a rendszeresített löfegyverek hatásos lőtávolságán belül – az aljnövényzettől megtisztították. A

¹⁷ PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XI.évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002 februárjában, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozatnak a „Csendőrség Magyarországon” című II. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

¹⁸ PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XI.évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002 februárjában, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozatnak a „Csendőrség Magyarországon” című II. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

határszéli csendőrség őrszeit emellett ellátták a haderőben rendszeresített optikai távjelző készülékekkel is, ezeknek a kezelésére pedig a csendőröket külön tanfolyam keretében készítette fel a haderő.¹⁹

Amíg a haderő csapatai nem vonultak fel a határra, a határszéli csendőrőrsök voltak a védelem centrumai, a határszéli őrsök parancsnokai pedig az összes helyi fegyveres szervezet parancsnokaivá váltak. A haderő felvonulása után pedig a vezetést a haderő tisztjei vették át. Addig is azonban a Magyar Királyi Pénzügyőrség határmenti szakaszai is – mint a helyi fegyveres szervezetek részei – a határszéli csendőri erők parancsnokainak az alárendeltségébe kerültek. A határszéli pénzügyőr szakaszok személyi állománya a hadba lépéssel népfőlkelői állományba került. E szakaszoknál szolgálatot teljesítő pénzügyőröket már békeidőszakban úgy válogatták össze, hogy fegyveres konfliktus esetén nehézségek nélkül áttérhessenek a népfőlkelői állományba. Ezért a Magyar Királyi Pénzügyőrség határmenti szakaszaihoz nőtlen, katonai kiképzésben részesített, fiatal életkorú pénzügyőröket helyeztek, akiket rendszeresen vezényeltek a haderőben szervezett továbbképzésekre. A Magyar Királyi Pénzügyőrség fegyverzetét is – hasonlóan a Magyar Királyi Csendőrséghez – a haderőben rendszeresített karabélyokkal azonosra cserélték le.²⁰

A katonai határőrizetre történő áttérés időszakában a határmenti fegyveres szervezetek csapatai a határszéli csendőrőrsök parancsnokainak az alárendeltségébe kerülve többé-kevésbé maguk is részeseivé váltak az ellenséges felderítő, illetve diverzáns tevékenység megakadályozásának, illetve ilyen tevékenység határ túloldalán történő kifejtésének. A haderő területileg illetékes hadtest-parancsnokságai vezérkari osztályainak tisztjei a magyar határőrizeti szervezetek képviselőivel még békeidőben közösen bejárták az érintett határszakaszokat és a közös szemrevételezés nyomán a hadtestek vezérkari osztályai kidolgozták a katonai határőrizetre való áttérés feladatait, abban az egyes szervezetek teendőit. E terveket a magyar határőrizet szervezetei területi alakulatainak a képviselőivel rendszeresen egyeztették. E tervekben öltöttek testet konkrét formában azok az elvek, amelyeket az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének vezérkara az uralkodó katonai irodájának küldött javaslatában már 1878-ban megfogalmazott.²¹

¹⁹ PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az I. világháború előtt. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozatnak a „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

²⁰ PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az I. világháború előtt. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozatnak a „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

²¹ PILCH Jenő: A hírszerzés és kémkedés története. I.köt. 324.p. Budapest, 1936, Franklin. I.köt. 366 p. II.köt. 402 p. III.köt. 386 p.

A katonai határőrizetre való áttérés időszakában a magyar határőrizeti erők folytatták a már békeidőszakban is megvalósított azon munkájukat, amely az ellenséges felderítők tevékenységének a megakadályozására, illetve a hazai hírszerzők munkájának a segítésére irányult. Elsősorban a hadifontosságú műtárgyak védelmét kellett megvalósítani. Azt kellett biztosítani, hogy az ellenséges hírszerzők ne szerezhessenek be újabb adatokat, illetve ne károsíthassák meg a közlekedési és hírközlési határmenti infrastruktúrát, a védelem erőit ne gyengíthessék. Emellett pedig törekedniük kellett a túloldali területek viszonyaiban beállt változások felderítésére, az idegen hírközlési, a közlekedési és az elhelyezési műtárgyak rongálására az ellenséges erők gyengítésére.²²

E célok megvalósítása érdekében a hazai határmenti vasútbiztosító szakaszt úgynevezett vonalszakasz őrsökkel, míg a hidak és az út- és vasúti kereszteződések, vasútállomások műtárgyait is külön őrségekkel őrizték. Ezen őrségekhez tartalékokat is csoportosítottak, hogy az esetleges ellenséges diverzáns támadás esetén legyen olyan erő, amivel az őrségeket meg tudják erősíteni. Szerencsés körülmény volt, hogy a Magyar Királyságban a vasúti töltésekben helyezték el a távírda vonalakat így azokat nem kellett külön őrizni. A korábbi – általában 2 fős – határőrizeti járőrök létszámát általában 6 főre emelték, illetve a célfeladat jellegéből fakadó létszámúra alakították, egyben pedig a járőrök sűrűségét is gyarapították. A járőrök számára már nem volt tiltott, hogy átlépjék az államhatárt, ha arra szükség volt az ellenséges terület felderítése érdekében. A járőrök egyben olyan feladatot is kaphattak, hogy az ellenséges terület hírközlési és közlekedési infrastruktúrájának sebezhető pontjait rongálják. Az új hírekről, illetve a túloldalon végrehajtott rongálásokról valamint az ellenség által a hazai területeken végrehajtott hasonló cselekedetokről a felderítő főállomásokat haladéktalanul értesíteni kellett.²³

Természetesen a katonai határőrizetre történő áttérés időszakában is igényelték a magyar határőrizeti szervezetek a határ túloldalán tevékenykedő felderítőik információit, hiszen az ő személyük ismeretlen volt a szomszédos állam szervezetei számára. Előtérbe került azonban – különösen a határok lezárását követően – a közvetítő küldöncök személye. Közvetítő küldönci feladatok teljesítésére általában a csempészeket, hegyi vezetőket és hasonló tevékenységeket végző személyeket kértek fel. Őket már békeidőszakban számba vették és lehetőleg beszerverték, ily módon a háború kitörésekor már kész közvetítő küldönc hálózattal rendelkeztek a hazai határőrizeti szervezetek.²⁴ Különösen fontossá váltak az ellenséges haderő

²² GÁSPÁR László-PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig. ZMKA Akadémiai Közlemények, XXXIII.évf. (1990) 167.sz. 87-100.p. HU-ISSN 1218-5507.

²³ PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az I. világháború előtt. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozatnak a „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

²⁴ PARÁDI József: A határszéli csendőrség 1891-1914. 39-64.p. Budapest, 1984, Határőrség. 132 p.

katonaszökevényei, hiszen ők első kézből nyújthattak információkat az ellenséges haderőről.²⁵ (XII. sz. melléklet)

Összességében biztos állíthatom, hogy a dualizmuskori magyar határőrizet keretei között az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő szervezetének a támogatása jól szervezett volt. Összhangban állt a központi elvárásokkal és aktív kapcsolatban állt a felderítő szervezettel, valamint jól hasznosította a határőrizeti testületek helyi lehetőségeit. A felderítéssel kapcsolatos teendők béke és háború időszakában egyaránt jól szervezettek voltak, valamint a kor színvonalán működtek. A XXI. századi utódok méltán lehetnek büszkéek a múlt századi elődeikre. E tény értékét nem mérsékli, hogy Románia Magyarország ellen irányuló váratlan hátbatámadását a magyar határőrizeti erők 1916 nem voltak képesek felfogni és a haza védelme során hősi halált halt az itt szolgálatot teljesítő személyi állomány. Dicsőség a haza védelme érdekében életüket áldozóknak!

Felhasznált irodalom:

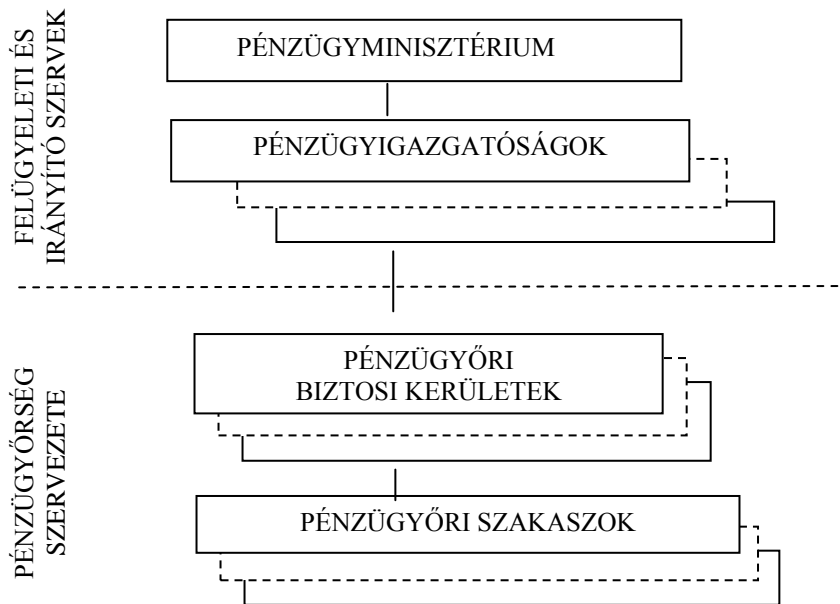
- Carl von CLAUSEWITZ: A háborúról. [Vom Kriege.] Ford. SZABÓ Júlia. Budapest, 2013., Zrínyi Kiadó
- GALÁNTAI József: A Habsburg-monarchia alkonya. Az osztrák-magyar dualizmus 1867-1918. 125-127.p. Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- GÁSPÁR László – PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig. ZMKA Akadémiai Közlemények, XXXIII.évf. (1990) 167.sz. 87-100.p. HU-ISSN 1218-5507.
- MEZEY Barna: A kivételes hatalom. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), IV.évf. (1994) 5.sz.
- PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. Belügyi Szemle, XXX.évf. (1982) 10.sz.
- PARÁDI József: A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai. 357-388.p. In MEZEY Barna (szerk.): Eckhart Ferenc emlékkönyv. Budapest, 2004, Gondolat. 682 p. HU-ISBN 963 95 0086 0.
- PARÁDI József: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. 27-49.p. In BODA József – PARÁDI József – REGÉNYI Kund Miklós (szerk.): 1872 Anleitung zum Kundschaftsdienste. Felderítő-szolgálati utasítás. Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p. HU-ISBN 978 963 89 8284 1. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 1/ HU-ISSN 2064-4728.

²⁵ Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.) 37-38.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

- PILCH Jenő: A hírszerzés és kémkedés története. I.köt. 324.p. Budapest, 1936, Franklin. I.köt. 366 p. II.köt. 402 p. III.köt. 386 p.
- Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1912, Várnay és Fia „Municipia” Kiadóhivatala. 360 p. és Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.) Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

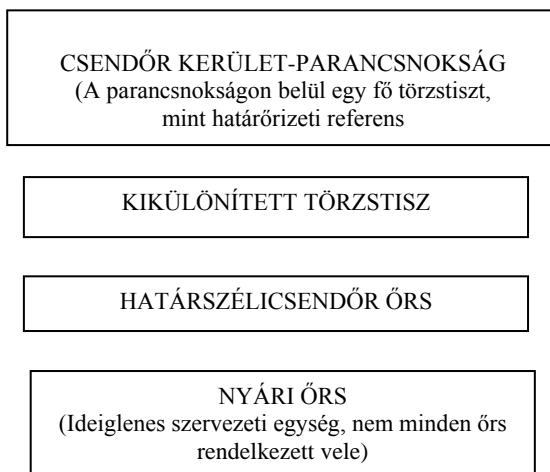
Mellékletek jegyzéke

I.sz. melléklet: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezeti felépítése*

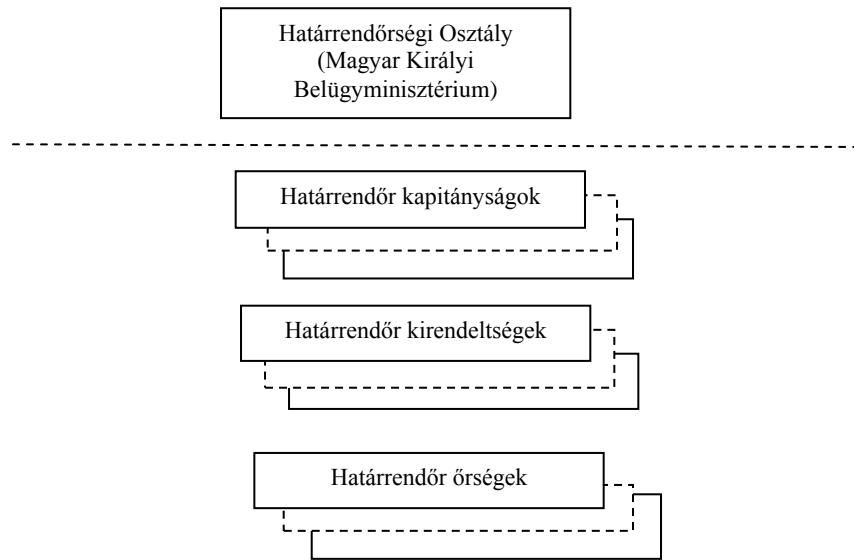
Forrás: PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben*. 212.p. Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. Században, 1./

II.sz. melléklet: *A határszéli csendőrség szervezeti felépítése.*

Forrás: PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben*. 175.p. Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2339 9. / Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./

III.sz. melléklet: *A határrendőrség szervezeti felépítése.*

Forrás: PARÁDI József: *Rendőrség a határőrizetben.* 253.p. Budapest, 2003, Tipico Design. 266 p. HU-ISBN 963 76 2332 9. Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3.

IV.sz. melléklet: *Kimutatás a postagalambokról és Útmutatás a postagalamboknak a házi galamboktól való megkülönböztetésére.*

25

A. minta a 2. §. 7. c) pontjához.

M. kir. számú csendőrkertület. örs.

Kimutatás
a posta galambokról.

A tulajdonos neve és tartózkodási helye	Foglalkozása	A galambok hol vannak elhelyezve?	A galambok száma	A galambok faja és repülési iránya
1	2	3	4	5

A) ... melléklet a 2. §. 7. e) pontjához.

Útmutatás

a postagalamboknak a házi galamboktól való megkülönböztetésére.

Házigalamb:

A fej domboru. A csőr egyenes, domboru kuppal, homlok és csőr szöget képeznek.
 Orrszemölcs és szemgyűrűk egyáltalában nem fejlettek.
 A mell lejtős.
 A szárnyak a farkhosszában oldalt fekszenek.
 A fark lelógó. A tollazat különböző színű. A fej gyakran bőbítés. A lábszárak alacsonyabbak, de erősebbek.
 A repülése röpködésszerű, lepke módjára.
 A viselkedése félnék, bátortalan.

Postagalamb:

A fej lapos, a csőr a homlokkal egyvonalba fut össze.
 A csőr erős ékszerű és domboru, erősen kifejtett orrszemölcsökkel.
 A szemgyűrűk erősen fejlettek.
 A mell erősen domboru.
 A szárnyak a testtől elállanak, rendszerint a farkon túl nyulnak s gyakran keresztezik egymást.
 A farkat egyenesen hordja.
 A tollazat sokszínű, jobbára tarka, majdnem soha fehér.
 A fej sohasem bőbítés.
 A lábszárak magasabbak és majdnem mindig pirosak.
 A testtartás a postagalambnál egyenes.
 A repülése lökésszerű, szünetelő szárnycsapásokkal.
 A postagalamb izmai erősen kifejtettek, viselkedése türelmetlen és szilaj.

A kosár belsejét vászonnal bélelik, két részre osztják, a fenekét mohával, fűrészporral vagy cserhéjjal aljazzák meg s ivó és evőedényekkel látják el.

Az ekként elcsomagolt postaszállítmányok rendszerint kísérvél érkeznek, ki a galambok felbocsátását eszközi.

Ily kosarak feladói rendszerint postagalamb- és baromfitenyésztő egyletek, de katonai hatóságok és személyek is lehetnek.

Csendőrségi egyének által elfogott vagy nekik átadott külföldi postagalambokat meg kell ölni, a jelzéssel ellátott tollakat, valamint a lábszáron minden esetre meglevő rugyanta- vagy fémgyűrűket óvatosan lefejtetni és a galambnál esetleg talált sürgönyvel (hírral) együtt az illetékes hadtest vezérkari osztálynak megküldeni.

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 25-30.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

V.sz. melléklet: *Névjegyzék azon egyénekről, akik kémkedés gyanúja alatt állnak, illetve kémkedés miatt el lettek ítélve.*

31

B. minta a 2. §. 7. h) pontjához.

M. kir. számú csendőrkörlet. órs.

Névjegyzék

azon egyénekről, akik kémkedés gyanúja alatt állanak,
illetve kémkedés miatt el lettek ítélve.

Folyószám	Név	Személyleírás	Egyéb adatok (jellemzés)	Megjegyzés
1	2	3	4	5

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 31.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

VI.sz. melléklet: *Előjegyzés az őrskörletben fekvő azon ingatlanokról, amelyeket idegen állambeli alattvalók birtokolnak vagy bírnak.*

32

C. minta 2. §. 8. pontjához.

M. kir. számú csendőrkörlet. órs.

Előjegyzés

az őrskörletben fekvő azon ingatlanokról, amelyeket idegen
állambeli alattvalók birtokolnak vagy bérelnek.

Folyó szám	Az ingatlan neve és minősége	Mely község területén fekszik	A tulajdonos	A bérlő	Az alkalmazottak neve és illetősége	Megjegyzés
			neve és illetősége			
1	2	3	4	5	6	7

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 32.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

VII.sz. melléklet: *Előjegyzés az őrskörletben lakó hivatásos csolnakosokról és hajósokról.*

D. minta 2. §. 9. pontjához.

M. kir. számú csendőrkertület. órs.

Előjegyzés

az őrskörletben lakó hivatásos csolnakosokról és hajósokról,

Folyó szám	N é v	Kora	Lakóhelye, házszáma	Jellemzés	Megjegyzés
1	2	3	4	5	6

Forrás: Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.) 33.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

VIII.sz. melléklet: Előjegyzés az őrskörletben vizjáróművekről, ideértve a vízimalmokat is.

E. minta a 2. §. 9. pontjához.

M. kir. számú csendőrkertület. órs.

Előjegyzés

az őrskörletben levő vizjáróművekről, ideértve a vízimalmokat is.

Folyó szám	A vizjárómű pontos megnevezése (csolnak, komp, dereglye, vízimalom stb.)	A vizjárómű rendes állomáshelye	A tulajdonos neve és lakóhelye, lakásának házszáma	A járomű teherbíró képessége (hány személyre szolgál)	Megjegyzés
1	2	3	4	5	6

Forrás: Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.) 34.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

IX.sz. melléklet: Előjegyzés a havasi vezetőkről.

35

F. minta a 2. §. 10. pontjához.

M. kir. számu csendőrkerület. órs.

Előjegyzés

a havasi vezetőkről.

Név	Kora	Foglalkozása	Helyi ismeretének rövid leírása	Jellemzés (erkölcsi stb. tulajdonságai)
1	2	3	4	5

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 35.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

X.sz. melléklet: *Névjegyzék az őrskörletben tartózkodó idegen állambeli alattvalókról.*

36

G. minta a 2. §. 11. a) pontjához.

M. kir. számu csendőrkerület. órs.

Névjegyzék

az őrskörletben tartózkodó idegen állambeli alattvalókról.

Folyó szám	Név	Személyi viszonyok						Elhagyta			Tartózkodik		Megjegyzés	
		kora	állapota		mily gyermek van	foglalkozása	jellemzés	mely országot	mikor	miért	mióta	hol		
			nős	nőtlen										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	

Papírmagyság: A. Beszerző: G.

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 36.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

XI.sz. melléklet: *Előjegyzés az őrskörlettel szemben fekvő figyelő árbócok, rádió jelző póznák, távbeszélő vagy táviró összeköttetések, vízi járóművek és postagalamb állomásokról.*

X. minta a 2. § 13. d) pontjához.

M. kir. számú csendőrkörlet. ors.

Előjegyzés

az őrskörlettel szemben fekvő figyelő árbócok, riadó jelző póznák, távbeszélő vagy távíró összeköttetések, vízi járóművek és postagalamb állomásokról.

Figyelő árbócok, riadó jelző póznák hol, távbeszélő vagy távíró összeköttetések mily helyiségek között vannak?	Vízi járóművek a határfolyókón hol?	Postagalamb állomások hol?	Megjegyzés
1	2	3	4

Papírnagyság: A.
Beszerzendő: G.

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 40.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

XII.sz. melléklet: *Az idegen katonaszökevényekhez intézendő kérdések.*

37

X. minta a 2. § 11. c) pontjához.

Idegen katonaszökevényekhez intézendő kérdések.

1. Név?
2. Vallás?
3. Foglalkozás, hivatás?
4. Lakhely?
5. A szülők foglalkozása?
6. Mely helyőrségből (táborból, erődől, várból) szökött meg?
7. Melyik csapatot tartozik s szökésekor csapatosténtek egyes részei hol állomásoztak?
8. Mi okból szökött meg? Csapatjánál milyen a hangulat? Szívesen szolgálnak vagy elidegenednek?
9. Mily csapatostentek (lovasság, tüzérség sth.) állomásoznak helyőrségében?
10. Van-e tudomása arról, hogy helyőrségeinek csapatai gyakorlatra vagy helyőrség változás céljából elindulnak? és hová?
11. Helyőrségében, vagy annak közelében vannak-e erődített építmények? Az erődítmény neve? Az erődített helyeknek mily erős az őrségük, mily fegyvernemből áll ez s mily felszereléssel rendelkezik? (a lövegek száma, neve, űrmérete [kaliber]) Van-e tudomása arról, hogy ezen erődített helyek átépítése tervezve van? Ha igen, mily mérvben?

38

12. Helyőrségében épülnek-e új erődítmények? Ha igen, mennyire vannak az építkezéssel? Hány munkás (katona, polgári egyén) van az építkezésnél alkalmazva? Érkeztek-e páncélok, ha igen, milyenek azok? Mily erősek, alakuk, hosszuk és szélességük azok? Tudja-e, hogy hol és miként lesznek azok alkalmazva? Vannak-e az erődítményben vagy annak közelében lövegek? Milyen azok neve, űrmérete és hossza? Lehetséges volna-e az épülő erődítményeket észrevétlenül megközelíteni? Ha igen, mily módon és milyen helyen?
13. Van-e tudomása új közlekedési vonalaknak katonai célra való építéséről, meghosszabbításáról, vagy kijáratáról? Régi közlekedési vonalak bővítéséről tud-e valamit?
14. Tudja-e, hogy helyőrsége közelében mely helyeken vannak aknáknak lefektetve?
15. Tudna-e még valamely katonai ügyben felvilágosítást adni?

Megjegyzés: A kikérdezés előtt a katonaszökevény figyelmeztendő, hogy csak azon kérdésekre feleljen, melyre határozott feleletet adhat. Többek feltárásának esetén, azok mind-egyike külön-külön közzéteendő ki. A kérő ír azonban és közvértelű a kikérdezett törzsisztetének (ahol ilyen sincs a csendőrkörletti parancsnokságnak) előterjesztendő.

Papírnagyság: A.
Beszerzendő: G.

Forrás: *Titkos Függelék az „Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára” című szolgálati könyvhöz. (A hírszerző szolgálat ellátása és a kémkedés megakadályozása.)* 37-38.p. Budapest, 1912, Magyar Királyi Állami Nyomda. 41 p.

FÁBIÁN ÉVA

AZ 1969-1974 KÖZÖTTI ÉVEK FRANCIA BIZTONSÁGPOLITIKÁJA: GEORGES POMPIDOU A NAGY ELŐD ÁRNYÉKÁBAN

Bevezető

Georges Pompidou 1969 januári római látogatásán, 17-én tartott sajtóértekezletén, újságírói kérdésre válaszolva úgy nyilatkozott, hogy de Gaulle mandátumának lejártja után megpályázza az elnöki posztot.¹ Elnöki kampánybeszédében hangsúlyozta, hogy a de Gaulle-féle politikát szeretné folytatni, ugyanakkor nem kívánja és nem is tudná a tábornok stílusát utánozni. Az 1969. júniusi elnökválasztásokon a jobboldal közös jelöltjeként az első fordulóban a szavazatok 43,95%-át szerezte meg Alain Poher (23,42%) és Jacques Duclos (21,52%) előtt. A második forduló a szavazatok 57,6%-ával nyerte meg Poherral szemben és 1969-1974 között ő foglalta el az V. Francia Köztársaság elnöki székét.² Az 1969. július 10-ei elnöki beiktatása után tartott sajtókonferencián³ is hangsúlyozta a de Gaulle-i politika folytatásának szándékát – a nagy kérdésekben egyet értett a tábornokkal –, valamint a köztársasági elnök primátusát. Mindemellett kiemelte, hogy a de Gaulle féle politika egy az egyben nem folytatható, így a nyitott politika és a párbeszéd politikája folytatásának szükségességét hangsúlyozta, tekintettel a körülmények és a belső klíma megváltozására: Franciaország gazdasági helyzete sokkal törékenyebb volt, mint 1968 májusa előtt gondolták volna.⁴

Politikai szempontból Pompidou a gaulle-ista UDR⁵-től, mint szervezett politikai erőttől függött, amely hamarosan jellegzetes jobboldali párttá vált és megszerezte a jobboldali csoportok támogatását is. Így első ízben egy erős jobboldali szövetség alakult ki az országban. „Ez a korszak hozza el a gaulle-izmus kopásának első jeleit is: eltűnnek belőle a harmadik utas vagy korporatív elképzelések éppúgy, mint a kezdetben jellemző etatista progresszióra való hajlam. Ezzel párhuzamosan az is kiderült, hogy a gaulle-izmus életképes politikai áramlat de Gaulle nélkül is: ekkor válik a gaulle-izmus egy valódi jobboldali politikai kultú-

¹ Charles de Gaulle az 1969. április 27-ei – a területi igazgatás és a Szenátus reformjáról szóló – referendum eredménye nyomán, 1969. április 28-án lemondott köztársasági elnöki posztjáról és visszavonult Colombey-les-deux-Églises-ben lévő vidéki házába. Lemondását követő naptól – a kereszténydemokrata-européer jobbközépbe tartozó – Alain Poher, a Szenátus elnöke lett átmenetileg a köztársasági elnök.

² A köztársasági elnök tisztségén keresztül a de Gaulle-féle karizma továbbélése és annak intézményesedése figyelhető meg a mai napig. Mire de Gaulle menesztette Pompidou-t miniszterelnöki tisztségéből, azt már magától értetődően utódjának tekintették. Pompidou még de Gaulle időszakában megkezdte a gaulle-ista mozgalom helyi szervezeteinek a megszervezését, így elnöki kampánya során már egy jól szervezett párt támogatta.

³ Pompidou a későbbiekben is megtartotta de Gaulle szokását és rendszeres sajtókonferenciákat tartott az Elysée palotában.

⁴ a Newsweeknek adott, 1970. február 12-én megjelent interjújában

⁵ Union pour la défense de la République (Unió a Köztársaság védelméért)

rává, (...) ezt a jelenséget nevezzük neogaulle-izmusnak, azaz a baloldali elképzelésektől megfosztott, jobboldali gaulle-izmusnak.”⁶ De Gaulle után a gaulle-ista mozgalom megállapodott a jobboldalon és annak vezetőjévé a pártvezér vált. Pompidou óta az elnök a pártok fölött lebegő, azonban azoktól minden szinten távolságot tartó pártvezér, többségi vezér, amelynek tekintélyét nem csupán személye, hanem hivatala is adja, ebből is látszik a karizma átruházhatóvá válása.

A hatvanas években a dinamikussága miatt népszerű gaulle-izmust Jacques Chaban-Delmas, Pompidou első, 1969-1972 közötti miniszterelnöke szerette volna megújítva továbbvinni. Reformjavaslatai megosztották a gaulle-ista mozgalmat, elsődlegesen annak konzervatív tagjai ellenállását idézték elő, akik a – de Gaulle-i hűsége mellett a parlamentarizmust erősítő – miniszterelnököt 1972-ben lemondatták⁷ és helyére 1972. július 7-től Pierre Messmer-t⁸, a névtelenség homályából előbukkanó technokratájakat ültették, aki az Élysée-palota utasításait jóval engedelmesebben hajtotta végre. Ezzel erősödött a rendszer prezidenciálódása és elsődlegessé vált neogaulle-izmus⁹, azonban „... az elnök hirtelen halála (1974) erősen szétzilálta a mozgalmat: az elkövetkezendő pár év jórészt három irányzat szembenállásáról szólt.”¹⁰ Pompidou, elnöki időszaka alatt szerette, ha miniszterei informálják mindenről, illetve úgy gondolta, hogy a kormány a legfőbb célkitűzéseit vele, kell, hogy megbeszélje. Miniszterelnökének mondta egy napon: „... nem külön kell végeznünk a dolgunkat, hanem együtt...”¹¹ A miniszterelnökkel napi kapcsolatban állt, ugyanakkor teljes cselekvési és döntési szabadságot hagyott annak, hogy mindenkinek meglegyen a maga feladata és felelősségi köre.

Stílusváltás a kül- és biztonságpolitikában

Az V. Köztársaság elnöke képviseli a mai napig Franciaországot a nemzetközi politikai porondon, ez alól Georges Pompidou sem volt kivétel. Pompidou kül- és biztonságpolitikáját tekintve, az „... eredetileg hétévesre tervezett elnöki mandátum első éveit során (...) visszalépés volt megfigyelhető...”¹² a de Gaulle-éhoz képest, akinek 1970. november 9-én bekövetkezett halálát Pompidou november 10-ei televíziós beszédében így jelentette be: „Franciaország megőzvegyült.” Alapvetően, Pompidou tekintélye azon alapult, hogy mindig világosan és felkészülten ismertette hallgatóságának az aktuális helyzetet. Igaz, magát a gaulle-ista hagyományok egyik leghűségesebb őrzőjének tekintette, a gaulle-izmus sok terhes elemét magával

⁶ BALÁZS Gábor: Egy francia jelenség: a gaulle-izmus. Forrás: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/egy-francia-jelenseg-a-gaulle-izmus>, (Letöltés ideje: 2014. november 23.)

⁷ 1972. július 5-én lemondott Jacques Chaban-Delmas miniszterelnök.

⁸ 1972. július 7-től 1973. március 28-ig, lemondásáig működött az első Messmer kabinet. A második Messmer kabinet 1973. április 5 - 1974. február 27. között állt fenn, majd ezt követte a harmadik ugyanezen év március 2 - május 27. között.

⁹ A Pompidou fölé gaulle-izmus neogaulle-izmust jelentett, amellyel a jobboldali, konzervatív, technokrata nézetrendszer került előtérbe.

¹⁰ BALÁZS

¹¹ POMPIDOU, Georges: *Entretiens et Discours 1968-1974* (Interjúk és beszédek 1968-1974). Edouard Balladeur előszavával. Librairie Plon, Paris, 1975.; 1975a, 13. o.

¹² DUBY, Georges: *Franciaország története II. Az új idők 1852-től napjainkig*. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. ISBN 978 963 389 757 2 460. o.

hordozó, merev politikáját meg kellett változtatnia a gazdasági kényszerek, valamint a belpolitikában és a nemzetközi politikában bekövetkezett változások miatt. „A nagysághoz fűződő álmok lassan szertefoszlottak, és helyette megjelent az óvatosság. A külpolitikai ambícióknál fontosabbá vált a dolgok mindennapi menetének biztosítása, miként az illik is egy olyan igazgatótanácsi elnökhöz, aki tisztában van cége gyengeségeivel, és tudja, hogy annak egy kicsit pihennie kell, hogy kiheverje az 1968 májusában szerzett – és még csak alig beforradt – sebeit.”¹³ A defenzív politika kialakulása két főbb tényezőnek köszönhető. Egyrészt annak, hogy de Gaulle halála után a gaulle-ista mozgalom gyengült és a baloldal erősödött, másrészt pedig annak, hogy azon „... nyitott kérdések, amelyek Európában a francia nagyhatalmiság érvényesítését segíthették – elsősorban a német kérdés az NSZK 1970-73 között kötött ún. keleti szerződéseivel, valamint a (...) Nyugat-Berlinre vonatkozó négyhatalmi megállapodással¹⁴ – időközben rendeződtek. Az NSZK fejlődése és a gazdasági erejéhez mindjobban felnövő politikai befolyása többé nem tették lehetővé a tisztán francia vezető szerepet Nyugat-Európában.”¹⁵ További tényezőknél volt tekinthető a szovjet faktor csökkenése, valamint az, hogy Franciaország a fejlődő országok számára egyre inkább csak „Nyugat-Európa kapujává” vált, ezen országok a franciákétól nagyobb gazdasági kapacitással rendelkező nyugat-európai országok felé kezdtek fordulni.

Elődjétől eltérően, keveset beszélt a *grandeur*-ről, vagyis a nagyságról, de sokat a *dignité*-ről, vagyis a méltóságról. „A világ kemény, Franciaország még sebezhető, jóléte törékeny. Ami mindenekelőtt számít, az a gazdasági hatalom és a nemzetvédelem mivel, ahogy már bebizonyosodott, mindig egyedül vagyunk.”¹⁶ – nyilatkozta Pompidou elnöksége első éveiben, amelyeket a következő sikerek koronáztak: politikai szilárdság, gazdasági és ipari terjeszkedés, a társadalmi folyamatok és kapcsolatok javulása, a nyugat-európai integráció fejlődése, enyhülés az Amerikai Egyesült Államokkal való kapcsolatokban és megállapodás kötése az Azori-szigeteken a pénzügyi kérdésekről, Kelet-Európa államaival való kapcsolatok erősítése, az afrikai államok új szükségleteihez és igényeihez igazodó együttműködési politika elfogadása, valamint Franciaország befolyásának terjesztése a Közel-Keleten.

A politikai hangulat folyamatos változása és a külső feszültségek erősödése miatt azonban Pompidou egyre nehezebb körülmények közé került. „Az újonnan kialakult erőviszonyok alapján a hetvenes évek elejétől a francia külpolitikában fokozatos változások következnek be, a de Gaulle által megkezdett nacionalista vonal lényeges jellemzőinek megtartása mellett.”¹⁷ A stílus és orientációváltás tehát nem jelentette a gaulle-izmus végét – Pompidou, elnöksége alatt végig, ha országa érdekéről és nemzeti függetlenségéről volt szó, nem volt hajlandó az engedelményekre –, de annak elpolgárosodása volt jellemző: elsődlegesen kihasználni

¹³ DUBY, 458. o.

¹⁴ Nyugat-Berlin jogállásának szabályozására az 1971. szeptember 3-ai megállapodásban került sor a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország között.

¹⁵ KIS Aladár (szerk.): Egyetemes történet 1945-1975. A második világháború befejezésétől a Helsink-i konferenciáig. I. kötet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993. 189. o.

¹⁶ POMPIDOU, 1975a, 19. o.

¹⁷ BALÁZS József – GAZDAG Ferenc: Fegyverek a Diadalív alatt: Franciaország biztonságpolitikájáról. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983. ISBN 963 326 144 9, 67. o.

próbálta a nemzetközi erőviszonyokat. Ez az 1971-es pénzügyi válság, majd főleg az 1973-as energiaválság idején volt tapasztalható, amelyet az elnök halála 1974 áprilisában félbeszakított. Az elnöksége elején kitűzött céljai – mint a prosperitás és a társadalmi fejlődés céljából létrehozandó stabil gazdaság, egy erős személyiséggel és meghatározott érdekekkel rendelkező Franciaország szerepének erősítése az nyugat-európai integrációban, valamint egy olyan erős Franciaország létrehozása, amely egyedül képes arra, hogy szövetségesei legyenek, és képes legyen együttműködni bárkivel a nemzetközi politikai porondon – mellé, a pénzügyi- és energiaválság kapcsán, további feladatok társultak, mint a franciák bizalmának megnyerése és a francia nemzet nehézségeinek mérséklése.¹⁸

Európa-politika

Az Európa-politika politikája központi elemét jelentette, amelyre jó példákat jelentenek a következő dátumok és események: az 1969-es hágai konferencia, Nagy-Britannia – amely akkoriban a világ egyik legnagyobb élelmiszer importőre volt – 1973-as belépése a Közös Piacba, az 1972-es párizsi konferencia, az 1973-as koppenhágai konferencia, illetve azon kezdeményezések, amelyek Európa erősítését szolgálták. Ilyen volt továbbá Pompidou azon célja, hogy 1980-ra létrejöjjön az Európai Unió, amely már politikai uniót jelentett a tagállamok között, valamint Európa nem mindig zökkenőmentes kapcsolatainak stabilizálása az Amerikai Egyesült Államokkal. Pompidou idejében is megmaradt az a de-Gaulle-féle hozzáállás az európai kérdésekhez, miszerint országát az európai integráció egyik fő motorjának tekintette.

Elnökké választása után, az Elysée palotában 1969. július 10-én tartott sajtókonferencián, az Európa-politika kapcsán a következőket nyilatkozta: „... nincs valódi esély egy európai nemzet létrehozására.”¹⁹ a történelem, a hagyományok, és a törvények különbözőségei miatt. Véleménye szerint továbbá ha „... Európa fejlődik, világhatalommá válik...”²⁰, a fejlődésen pedig a tagországok gazdaságpolitikájának egységesítését és a tagok közös cselekvését értette. Ugyanezen év decemberében Hágában, a Hatok konferenciáján kiemelte a közösség előtt álló problémákat, amelyeket három csoportba sorolt: a *befejezés*, vagyis a pénzügyi segítség szabályozásának elfogadása, amely a franciáknak elsődlegesen mezőgazdaságuk miatt volt fontos, az *elmélyítés*, vagyis a belső fejlesztés és a *bővítés* új tagállamokkal. Az Amerikai Egyesült Államokkal való kapcsolatok terén ugyanazon a véleményen volt, mint korábban de Gaulle, miszerint az európai közösségnek kizárólag európainak kell lennie, különböznie kell tőle, ugyanakkor azt is kiemelte, hogy mindez nem egyenlő a tengerentúli állammal fennálló – főként kereskedelmi, gazdasági és pénzügyi – kapcsolatok megszakításával.

1970. április 14-ei, a La Revue Réalité nevű lapnak adott interjújában Pompidou a következőket nyilatkozta: „De Gaulle tábornok soha nem beszélt a nemzetek Európájáról, hanem az államok Európájáról. Úgy gondolom, hogy végeredményben az államok azok, amelyekből Európát létrehozhatjuk, hogy Európa

¹⁸ Mindezt 1973. december 20-i televíziós interjújában hangoztatta.

¹⁹ POMPIDOU, 1975a, 66. o.

²⁰ POMPIDOU, 1975a, 67. o.

állami szövetség lehet, amely lassanként egységesíti politikáját. Ezt próbáljuk megvalósítani a gazdasági területen, a vámpolitika területén, a mezőgazdasági területen és lehet, hogy egy napon megvalósíthatjuk a gazdasági-pénzügyi területen.”²¹ A nyugat-európai integrációt, mint otthont kezelte, ennek kapcsolatainak bővítése fontos volt számára és nem szerette volna, hogy az a protekcionizmus bástyája legyen. Számára Afrika és a Mediterránium térsége történelmi és földrajzi okok miatt egyaránt kiemelt helyen állt. Fontosnak tartotta továbbá a Szovjetunióval és Kelet Európa államaival való kapcsolatok fenntartását az enyhülés és a biztonság jegyében.

„Az Európai Közösség bővítése kapcsán a franciák mindig a közösségen belüli hatalmi egyensúlyt tartották szem előtt. De Gaulle mélységesen ellenezte az angolok tagságát, mert az amerikaiak kinyújtott kezét látta benne, és kétszer is elutasította azt. Ezzel szemben Pompidou, megrettenve a német Ostpolitik akkori sikerétől, az angolok csatlakozásától remélte az egyensúly helyreállítását.”²² Elállva a britek Közös Piacba történő belépésének vétőjává²³, 1973-tól Nagy-Britannia, Írország és Dánia annak tagjaivá váltak. A britek csatlakozásáról szóló szerződést 1972. január 22-én írta alá Pompidou és a brit miniszterelnök, Edward Heath, amelyet kettőjük találkozója előzött meg 1971. május 20-21-én. Pompidou 1972 márciusában tett hivatalos látogatást Nagy-Britanniában, 1972. május 15-19. között pedig II. Erzsébet királynő látogatott Párizsba. Az Európai Gazdasági Közösség bővítéséről szóló népszavazást 1972. április 23-én tartották meg Franciaországban, ahol a szavazók 67,7%-a igennel, 32,3%-a nemmel szavazott a három új tagállam felvételére, összességében azonban a népszavazás a francia társadalom részéről érdektelenségbe fulladt: 40%-uk nem ment el szavazni.

A nyugat-európai integrációval kapcsolatos politika tekintetében további lépés volt a „monetáris kigyó” létrehozása és tagállamok elmaradott régióinak fejlesztésére szolgáló regionalizálás. Utóbbi fő kedvezményezettjei Nagy-Britannia és Olaszország elmaradott régiói voltak. A nyugat-európai kapcsolatok ápolása jegyében Pompidou 1971. májusában, Belgiumban, 1972 júliusában Olaszországban járt hivatalos úton, 1973. október 22-25. között pedig Juan Carlos spanyol herceg tett hivatalos látogatást Franciaországban.

Az NSZK-t illetően Pompidou akként nyilatkozott, hogy két közös dolog van, amely mind a kettőjüket érdekli a nagy nemzetközi problémákat illetően: Nyugat-Európa építése és a kapcsolatok az európai kontinens többi országával és a Szovjetunióval. A még de Gaulle és Adenauer által kötött Elysée szerződés 10 éves évfordulóját 1973. január 22-én ünnepelte a két ország.

²¹ POMPIDOU, 1975a, 66. o.

²² VARGA Tamás: A francia külpolitika térvesztése a hidegháború utáni nemzetközi rendszerben.

Forrás: http://www.grotius.hu/doc/pub/DQDVXB/2009_155_varga_tamas.pdf, (Letöltés ideje: 2014. november 23.), 5. o.

²³ De Gaulle utódja végül is 1969-ben felhúzta a sorompót Nagy-Britannia előtt. Egyrészt Franciaország közösségi partnerei világosan értésére adták, hogy az európai integrálódás nem folytatódhat Nagy-Britannia nélkül. Másrészt a francia–nyugat-német kettős épp egy nehéz periódust élt át a bizalmatlanságot ébresztő nyugatnémet Ostpolitik miatt, így megszülethetett a Párizs–London-párbeszéd elsőbbségének gondolata. (CSIZMADIA)

1973 novemberében Pompidou külügyminisztere, Jobert a Nyugat-európai Unió közgyűlésén síkra szállt az európai védelmi politika mellett. Majd ugyanezen év decemberében Koppenhágában az egyik aláírója volt a kilenc NATO tagország közül annak az európai identitásról szóló nyilatkozatnak, amelyben egységes fellépésre kötelezték magukat az aláíró felek a világpolitikai ügyek tekintetében. Az európai összefogás erősítésének szükségességéről – az 1973-as szovjet-amerikai megegyezés kapcsán – Pompidou 1974. január 3-án is beszélt újságírók előtt. Mindemellett, a nem újkeletű euro-arab dialógus létrehozásának jegyében megegyezés született egy valódi közös energiapiac létrehozásának és a kőolajtermelő országokkal való tárgyalások megnyitásának szükségességéről, amelyet azon tény sürgetett, hogy a kőolaj a Közös Piac országaiban a kétharmada volt az energiaigénynek.

Az enyhülés politikája

A Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok közötti tárgyalások, valamint az NSZK keleti szerződése és a nyugat-német erősödés miatt a hatvanas évek végén az enyhülési politika világméretű kibontakozásának lehettünk szemtanúi. Mindemellett, Franciaország a nyugati szövetségen belül továbbra is sajátos helyet foglalt el. Pompidou Franciaországának így „... szélesebb keretrendszeren belül kellett megfogalmaznia ismét saját enyhülési politikáját.”²⁴ Erősödtek „... a biztonsági törekvések, amelyeket a francia külpolitika nagy évtizedében felhalmozott külpolitikai előnyeiknek elvesztésétől való félelem ösztönzött.”²⁵ Pompidou 1969 szeptemberében csatlakozott országával az Európai Biztonsági- és Együttműködési Értekezlet, az EBEÉ folyamatához és a nyugat-európai országok közül elsőként fogadta el a volt szocialista országok 1966-69-es javaslataival induló, egy európai biztonsági és együttműködési értekezlet megtartására vonatkozó javaslatot azonban csak azzal a feltétellel, hogy az értekezlet napirendi pontjai közé fog tartozni az emberi jogok kérdése is. Franciaország közvetítő szerepet kívánt betölteni a szocialista és a nyugati kormányok között. Az elnök úgy gondolta, mindez lehetőséget ad majd országa számára egy sajátos politika folytatására, ugyanakkor az EBEÉ-t előkészítő multilaterális tárgyalások kapcsán ragaszkodott az értekezlet megfelelő előkészítéséhez. Úgy gondolta ugyanis, hogy annak kudarca sokkalta súlyosabb következményekkel járna az európai biztonságra nézve, mintha nem is kerülne rá sor.

Pompidou 1971 szeptemberi nyilatkozata alapján Franciaország biztonságának garantálásához, egymással párhuzamosan szükséges az enyhülési politika folytatása és a hatékony nemzetvédelem. A franciák azon a véleményen voltak, hogy a katonai védelmi képesség és az enyhülési politika egymást támogató tényezők lehetnek és céljuk ezek összehangolása volt, e koncepció kidolgozásában az élen jártak. Az elnök mindezt 1973 nyarán, a francia nukleáris erők meglétének fontossága mellett is hangsúlyozta. Az enyhülést tekintve, az „Párizs szerint (...) mindenekelőtt politikai, nem pedig katonai kérdés. Ezért Franciaország az enyhülést politikai fejlődésre és az azt kiegészítő gazdasági, tudományos és kulturális együttműködésre

²⁴ BALÁZS- GAZDAG, 69. o.

²⁵ GAZDAG Ferenc: Franciaország története 1918-1995. Kossuth Kiadó, Budapest, 2011. ISBN 978 963 09 6498 2, 140. o.

helyezte a hangsúlyt.”²⁶ A francia álláspont megmerevedett, a középpontba a biztonságot helyezte, 1972 végétől 1974 elejéig a biztonság jelentősége tetőzött a francia külpolitikában. Pompidou számára a nemzetvédelem alapvető feladata a felkészülés volt egy olyan konfliktusra, amely akár totális is lehet. 1969. november 3-ai beszédében Pompidou emlékeztette hallgatóközönségét arra, hogy egy modern államban milyen fenyegetések fordulhatnak elő. Ezek lehetnek globálisak, gazdaságiak, pénzügyiek, szellemi- és ideológiaiak. Továbbá kifejtette nézeteit arra vonatkozóan, hogy az e veszélyekkel szembeni védelemnek milyennek kell lennie összességében. Eszerint annak nem kizárólag katonainak kell lennie és nem szabad a védelmet egy kizárólagos fegyveres konfliktusra korlátozni, minden pillanatban és minden területre alkalmazni kell. A védelem számára egy nemzet fizikai és szellemi teljesítőképességét jelentette, amelyekkel ellenállhat azon nyomásoknak, amelyek kívülről a függetlenségét, tehát magát a létét fenyegetik.²⁷

Az EBEÉ lefolyására és a munka modalitására vonatkozó francia javaslatot a szovjetek támogatták, amelyhez Pompidou 1973. januári moszkvai útja nagyban hozzájárult. A francia javaslat szerint előbb külügyminiszteri, majd munkabizottságokban folyó, végül újra külügyminiszteri szintű összejöveteleket kell szervezni, ahol meg kell fogalmazni a szükséges dokumentumokat. „Ekkor alakult ki az európai biztonságról és a sokoldalú tárgyalásokról vallott francia álláspont is, amely egy összetett és komplex elgondolást tartott szem előtt. Eszerint az enyhülés blokkpolitika-ellenes értelmezése logikusan vezet a sokoldalú kapcsolatokkal szemben a sokirányú, de kétoldalú kapcsolatok előnyben részesítéséhez, ugyanakkor a kölcsönös és kiegyensúlyozott haderőcsökkentési tárgyalások elutasításához. Ezt a koncepciót nevezték később az „Európai biztonsághoz vezető indirekt út” politikájának.”²⁸ Az EBEÉ 1973. július 3 – 1975. augusztus 1. között került megrendezésre, amely két politikai és egy technikai szakaszból állt. Az ennek eredményeként hat nyelven elkészült, körülbelül 400 oldalas Helsinki Záróokmányt 1975. augusztus 1-én a helsinki Finnlandia Palotában írta alá harminchárom európai állam, az Amerikai Egyesült Államok és Kanada a kettészakított Európa világháború utáni történetében először.

Kapcsolatok a Szovjetunióval

A Kelet-Nyugati viszonyrendszer kapcsán – elődjéhez hasonlóan – Pompidou is az önálló francia védelmi politika mellett állt. Igaz, a NATO-hoz fűződő kapcsolatok normalizálódtak, Franciaország nem kívánt visszatérni annak kötelékébe, mindemellett megpróbált egyenlő távolságot tartani mind a keleti, mind a nyugati bloktól. Az 1972-74. közötti Nixon–Brezsnyev, a stratégiai fegyverekről szóló és akkor még nagy reményekkel kecsegtető tárgyalások – amelyek majd a SALT-I egyezményhez vezettek –, valamint az NSZK Ostpolitik miatt – amely a szociáldemokrata Willy Brandt hatalomra kerülése nyomán indult el az NSZK-ban – a Párizs-Moszkva közötti kapcsolatok jelentősége csökkent. A francia külpolitika felismerte, hogy a szovjet faktort a hatvanas évekhez képest korlátozottabban használhatja fel, azonban kapcsolataik ápolását továbbra sem hanyagolták el a felek.

²⁶ BALÁZS- GAZDAG, 70. o.

²⁷ POMPIDOU, 1975a, 369. o.

²⁸ BALÁZS – GAZDAG, 71. o.

A szovjetekkel való párbeszéd folytatásának okai között szerepelt a hasonló nézőpont az arab-izraeli és a német kérdésben, valamint a vietnami háború kapcsán. „A rendszeres legfelsőbb szintű egyeztetést az is megkönnyítette, hogy Pompidou és Leonid Iljics Brezsnyev, a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottságának főtitkára jól megértették egymást.”²⁹ A szovjetekkel való jó kapcsolat az enyhülési folyamat alakítása szempontjából is fontos volt. Ezzel próbálta a francia külügy azt elkerülni, hogy az Amerikai Egyesült Államok, az NSZK és a Szovjetunió kisajátítsa az enyhülési folyamat alakítását. Ugyanakkor Pompidou nem írt alá a szovjetekkel barátsági egyezményt és a NATO–VSZ³⁰ tárgyalásokon a fegyverzetcsökkentésbe nem engedte beleszámolni a francia erőket. Összességében, „... a magas szintű kontaktus (...) mindvégig megmaradt, a francia-szovjet dialógus elvesztette korábbi példászerű, különleges jellegét.”³¹

Pompidou és Brezsnyev egymással összesen öt alkalommal találkozott: „... az 1969 és 1974 közötti évek a francia-szovjet felső szintű érintkezés egyik legintenzívebb időszakát jelentették.”³² 1969 májusában szovjet-francia egyezményt írtak alá a gazdasági kapcsolatokról, amely még a de Gaulle által megkezdett gazdasági- kereskedelmi és kulturális kapcsolatok továbbvitelét volt hivatott biztosítani a két ország között. 1969 októberében az új francia külügyminiszter, Maurice Schumann utazott Moszkvába, majd 1970 júniusában Andrej Andrejevics Gromiko szovjet külügyminiszter Párizsba. 1970. október 6-13. között a francia elnök Moszkvában tett hivatalos látogatást. „A szovjet blokk országai közül elsőként Moszkvát felkereső francia elnök még a látogatás előtt hangsúlyozta, hogy a francia kormányzat számára a Szovjetunióval való kapcsolatot nem konjunkturális események, hanem hosszú távú tényezők határozzák meg.”³³ A találkozóra a békés egymás mellett élés politikája jegyében került sor – hangoztatta a francia elnök. 1971. október 25-30. között, első alkalommal, Brezsnyev tett hivatalos látogatást Franciaországban, amelynek során Pompidou kiemelte egy összeurópai értekezlet megtartásának szükségességét az enyhülés jegyében, Helsinkiben. 1973. január 12-13. között került sor a Brezsnyev-Pompidou találkozóra Minszkben, majd 1973. június 26-27. között Rambouillet-ben, valamint 1974 márciusában, halála előtti utolsó hivatalos látogatásként, Pompidou a szovjet főtitkárhoz utazott. A Brezsnyevvel folytatott tárgyalásain Pompidou mindig hangsúlyozta, hogy országa a nyugati oldalhoz tartozik. A tárgyalások a „párbeszéd és együttműködés politikája” jegyében zajlottak. Megegyezés született a politikai konzultációkról, a gazdasági- és a kulturális kapcsolatok további fejlesztéséről, azonban az EBEÉ kapcsán kezdetben ellentétek álltak fent közöttük.

Franciaország szerepvállalása a NATO-ban és a kapcsolatok alakulása az Amerikai Egyesült Államokkal

Pompidou elnökségének időszakára jellemző volt a francia-amerikai kapcsolatok enyhülése és a NATO-val való kötelék szorosabbra fűzése. A NATO

²⁹ KECSKÉS D. Gusztáv: Franciaország. Közép-Kelet-Európa és Magyarország Georges Pompidou elnöksége idején, 1969-1974. *Múltunk*, 2011. (56. évf.) 3. szám, 131. o.

³⁰ Varsói Szerződés

³¹ KECSKÉS D., 135. o.

³² KECSKÉS D. 131. o.

³³ KECSKÉS D. 131. o.

integrált katonai szervezetéből 1966-ban³⁴ kilépett Franciaország továbbra is tartotta magát az Észak-atlanti szerződéshez és teljes jogú tagja maradt politikai szerveinek, tehát nem annak politikájával szakított, azonban de Gaulle elnöksége óta az „enfant terrible”³⁵ szerepét játszotta a NATO-n belül és gyakran lépett fel ellenzékként. Az Amerikai Egyesült Államokkal szemben történt hangnembváltás annak is volt köszönhető, hogy a hetvenes évek elejére az amerikai politika is rugalmasabbá vált Richard Nixon elnökké való megválasztásával. Pompidou első hivatalos köztársasági elnöki útja tehát 1970. február 23 – március 3. között az Amerikai Egyesült Államokba, Washingtonba vezetett, ahol a tengerentúli állammal történő együttműködés folytatásának szándékát és az atlanti szövetségben való francia szerepvállalás kontinuitását hangsúlyozta. Franciaország az amerikai közvélemény szemében ekkoriban népszerűtlen volt amiatt, hogy Mirage repülőgépeket adott el Líbiának, amely ország élén fiatal katonatisztek álltak, akik felszólították az Amerikai Egyesült Államokat, hogy rövid időn belül ürítsék ki legnagyobb katonai támaszpontjukat a Wheelus Field-et. A vietnami háború kapcsán – amelybe akkorára már erőteljesen belegabalyodtak az amerikaiak – Pompidou sok nyilatkozatot adott amerikai lapoknak és a korábbi francia állásponthoz képest visszakozott, miszerint Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok között Vietnambot illetően az eljárásban és nem a célokban található különbség és a felek megbékélésének érdekében szívesen vállalja a segítségnyújtást. A még de Gaulle idején kimunkálásnak indult földközi-tengeri francia koncepcióból, a franciák sajátos mediterrán elhivatottságából azonban Pompidou nem engedett.

Még 1968 végén, a belpolitikai válság és a frank elleni külső támadás során, de Gaulle amerikai segítségért folyamodott, cserébe beleegyezett abba, hogy a francia hadsereg részt vegyen a NATO szövetségesek közös hadgyakorlatain, így került sor közös francia-amerikai haditengerészeti gyakorlatokra. Ezen kívül a francia kormány a katonapolitikai koncepcióját is módosította bizonyos mértékben: 1969 elején hivatalos állásfoglalás jelent meg, miszerint a „körkörös védelem” koncepcióját felváltva „egy Keletről jövő ellenség” ellen szervezik meg védelmüket.

Michel Fourquet francia tábornok, a francia hadsereg vezérkari főnöke vezetésével folytak a vizsgálatok a francia hadászati koncepció és a NATO akkori, rugalmas reagálás doktrínája közötti közeledésre. 1969 márciusában nyilatkozott úgy a tábornok, hogy új hadászati elv kimunkálásán dolgoznak, amely az eddigi körkörös védelem³⁶ koncepcióját váltaná fel. Fourquet koncepciója elődjével, Charles Ailleret tábornokkal szemben – aki őt megelőzően, 1962-1968 között volt a francia hadsereg vezérkari főnöke – már nem csak közelített a NATO akkori rugalmas reagálás doktrínájához, hanem úgy gondolta, hogy a francia haderő szoros koordinációban kerülne bevetésre a NATO szövetségesekkel egy háború esetén. Továbbá hangsúlyozta, hogy hagyományos erőkkel és eszközökkel történő támadás esetén arra hasonló szinten kell válaszolni. Mindemellett, véleménye az volt, hogy a hagyományos erőket fel kell szerelni harcászati atomfegyverekkel, ami egyet jelentett azzal, hogy Franciaország nem fél átlépni az atomküszöböt sem. Mindez a korábbi elképzelésnél enyhébb volt, mivel az a hadászati atomeszközök azonnali

³⁴ De Gaulle 1966. február 21-ei sajtókonferenciáján jelentette be, hogy országa kilép a NATO integrált katonai szervezetéből. Emiatt a NATO franciaországi székhelyeinek is el kellett hagyniuk az országot.

³⁵ szörnyű/rossz gyerek

³⁶ défense à tous azimuts; a kifejezés még Charles de Gaulle-tól származik

alkalmazását írta elő egy esetleges támadás esetén. A NATO szövetségesek elgondolásához hasonlóan tehát megmaradt a „nukleáris elrettentés”, azonban nézetkülönbség maradt a NATO és a francia vezetés között az „atomküszöb” és a hadászati atomeszközök bevetésének időpontját illetően. A védelmet egy keletről várható ellenséggel szemben szervezték meg, így a francia haderőket Kelet-Franciaországban csoportosították, illetve francia atom-tengeralattjárók kapcsolódtak az angol és az amerikai tengeralattjárók járőrözési tevékenységéhez. Továbbá Franciaország az amerikaiakkal és további hat NATO tagországgal együtt részt vett egy tengeralattjáró-bemérő berendezés építésében az Azori-szigeteken.

A NATO 1970. december 3-4. között tartott brüsszeli miniszteri tanácsülésén Nixon elnök üzenete a Nyugat-Európában állomásozó amerikai csapatok létszámának fenntartásáról és növeléséről szólt, amelyet csak a Kelet-Nyugat között létrejövő fegyverzetcsökkentési megállapodás esetén redukálnának. Az elnök javaslatával az európai tagállamok – köztük a franciák is – egyetértettek, amely szintén jó példát jelentett az atlantizmus franciaországi erősödésére. A munkáspárti angol hadügyminiszter, Denis Healey ebben az időszakban vettette fel javaslatát, miszerint az európai NATO államok közösen tegyenek valamit, fordítsanak többet a fegyverkezésre az atlanti óceánon túlról érkező szemrehányások elkerülése érdekében. Az ötlet az új amerikai elnök jóindulatát és támogatását elnyerte. A létrejött Eurocsoportban³⁷ Franciaország nem vállalt részt, azonban amikor a tíz NATO ország haderői összeköttetésének és távközlési berendezéseinek a kérdését vitatták meg – amikor a hadifelszerelés beszerzése terén megvalósuló lehetséges együttműködésről volt szó – már jelen volt a tárgyalásokon.

1971 decemberében került sor a Nixon-Pompidou találkozóra az Azori-szigeteken, amelynek köszönhetően a két ország kapcsolatai tovább javultak és Pompidou ezzel tovább enyhítette a NATO-val meglévő feszültségeket is. A francia eredmények között szerepelt a dollár leértékelése, a nyugat-európai árukra addig kivetett 10 százalékos amerikai pótvám eltörlése, illetve azon eredmény, hogy ne értékeljék fel a francia frankot, hanem csak a nyugatnémet márkát. A két elnök következő találkozására 1973. május 31-június 1. között került sor Reykjavíkban, ahol főként a pénzügyi és gazdasági kérdések, a NATO és a Kelet-Nyugat közötti kapcsolatok kerültek terítékre.

Összességében, „... Georges Pompidou elnöksége idején bebizonyosodott, hogy Párizs NATO-politikája nem eredményez gyökeres szakítást a partnereivel, legfeljebb ellensúlyt keres az USA hegemoniájával szemben, annak európai befolyását szeretné csökkenteni. A NATO alapvető reformjáról egyelőre nem lehet szó.”³⁸ Azonban láthattuk, „... hogy Franciaország a de Gaulle-i feszített periódus után, kiegyensúlyozott kapcsolatokat keres volt NATO-partnereivel is.”³⁹ Franciaország és a NATO tagállamok között egyre sűrűbben kötöttek külön, kétoldalú megállapodásokat. „A Pompidou-korszakban tehát ez a kettősség jellemző: a NATO-tól való függetlenség lehetőségeinek keresése és az atlanti partnerekkel

³⁷ 1993-ban feloszlatták.

³⁸ PÁLFY József: Furcsa házasság. Franciaország és a NATO. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. ISBN 963 326 0744, 54. o.

³⁹ BALÁZS – GAZDAG, 72. o.

való együttműködés.”⁴⁰ Az NSZK NATO-n belüli szerepét tekintve, a Bundeswehr szerepe a francia hadi potenciál kivonásával megnőtt, amelynek kapcsán egyre több nyugatnémet tábornok került vezető katonai pozícióba. Emiatt megindult a francia közeledés az NSZK felé: a franciák nem csak annak a lehetőségét ajánlották fel, hogy új katonapolitikai elképzeléseket munkáljanak ki közösen, hanem atomvédelmüket is felkínálták.

A Közel-Kelet kérdését és a NATO-t illetően Pompidou 1970. február 23-án a Time Magazinnak adott interjújában hangsúlyozta, hogy „... ebben lehetnek vélemény különbségek, amelyek ahhoz a tényhez kapcsolódnak, hogy Franciaország meg kívánja őrizni döntési szabadságát, de alapvetően és a célkitűzések területén vagy egyetértés lehet, vagy a vélemények nagyon közel állnak egymáshoz.”⁴¹ A Hatnapos háború óta Franciaország Izrael magatartását kritikusan szemlélte mindamelllett, hogy Izrael állam létét és biztonságát tiszteletben tartotta. Az Amerikai Egyesült Államok által a Négyek Konferenciáján előadott, az Izrael-Egyiptom közötti konfliktus rendezésével kapcsolatos terv kapcsán a francia elnök a következőket nyilatkozta: „... úgy gondoljuk, hogy a Védelemnek (...) valóban nemzetinek kell lennie, és hogy ennek eredményeként azt nem lehet egy másik ország parancsnokságába tisztán és egyszerűen integrálni, legyen akár szó barátról, akár szövetségről, pláne olyan körülmények között, hogy, előre, az összes cselekvési szabadságától megfosztják.”⁴² A politikai szabadság megtartásának igénye ugyanakkor nem jelentette azt, hogy ne akarnának a NATO szövetségi rendszerén belül maradni és továbbra is jó kapcsolatokat szerettek volna fenntartani amerikai partnerükkel. Az elnök hangsúlyozta, hogy a terheket és a feladatokat továbbra is vállalják és mindezt szabad akaratukból, mint egy független ország teszik.

A force de frappe

Ebben az időszakban a NATO-n belül az Amerikai Egyesült Államokon és Nagy-Britannián kívül Franciaországnak voltak még hadászati rendeltetésű atomfegyverei. Azonban az „... a hurráhangulat, amely a de Gaulle-i atomtervek kezdetén uralkodott, (...) eloszlott.”⁴³ Pompidou fontosnak tartotta a nukleáris energia meglétét és fejlesztését az energetikai függetlenség szempontjából. Franciaország nukleáris stratégiája, nemzeti atom-ütőereje⁴⁴ Pompidou elnökségének ideje alatt is fejlődött, áttértek a dúsított uránt alkalmazó amerikai technológiára. Az uránium beszerzését Franciaország saját források mellett, a frankofón afrikai országokkal kötött egyezményekkel kívánta garantálni. 1968-71 között huszonöt-harminc stratégiai rakétát gyártottak, amelyeket földalatti silókban helyeztek el: „A rakéták 150-200 KT hatóerejű atom-robbanófejeket képesek 3-4000 kilométer távolságra eljuttatni. A rakéták indítóállás-körletének építését a „Plateau d’Albion” területén

⁴⁰ PÁLFY, 54. o.

⁴¹ POMPIDOU, 1975a, 372. o.

⁴² POMPIDOU, 1975a, 371. o.

⁴³ PÁLFY, 73. o.

⁴⁴ Franciául „force de frappe”, amely azon elgondolásba illeszthető bele, hogy az az „európai Európa” atomhatalmának magvát és Franciaország ebben vezető szerepének alapját adná. A francia atomtőerőt továbbá politikai nyomásgyakorlásra kívánták felhasználni.

1962-ben kezdték meg.⁴⁵ 1971-ben az Albion-fennsíkon telepítették a nukleáris rakétákat. Mindemellett együttműködést kötött ezen területen Németországgal, és az Atomenergia Ügynökségnek is tagja volt. Összességében Pompidou a de Gaulle-féle atompolitikát folytatta, véleménye az volt, hogy „... az atom-ütőerő kevésbé drága, mint a konvencionális haderő.”⁴⁶

Befejezés

Pompidou munkaképességét korlátozta 1973 végétől súlyos – 13 hónappal a megválasztása után diagnosztizált – betegsége, amelyet a nyilvánosság elől sokáig eltitkolt. Mindezek ellenére élete utolsó hónapjaiban széleskörű kezdeményezések és döntések történtek annak érdekében, hogy Franciaország helyzetét konszolidálja. Ilyen volt 1973. szeptemberi kínai útja a baráti és bizalmi kapcsolatok felállítására, a szovjetekkel való kapcsolatok elhanyagolása nélkül, valamint az ugyanezen év szeptember 27-ei sajtókonferencia, amelyen definiálta, hogy milyennek kellene lennie Franciaország és Európa hozzáállásának az amerikai-szovjet közeledés kapcsán. Továbbá felhívást intézett az európai kormányok vezetőihez, hogy 1973 decemberében Koppenhágában gyűljenek össze egy rendszeres együttműködés létrehozására és annak érdekében, hogy együtt keressenek választ és megoldást a közel-keleti válság okozta problémákra és annak hatásaira az energetikai ellátására. Ilyen volt továbbá az 1974. január 19-ei döntés a frank lebegtetésére, amely egyedül képes volt megvédeni a nemzeti valutát a spekulációkkal szemben és a külső és belső események kiszámíthatatlanságával szemben. Ugyanezen év január 24-én Poitiers-ben tett hivatalos látogatást, amelynek során meghatározta a kormány új gazdasági és szociális politikáját, amely egy rövid távú cselekvési tervet irányzott elő az infláció elleni küzdelemre és egy középtávú tervet is jelentett, lehetővé téve a francia gazdaság számára, hogy alkalmazkodjon az új világrendhez és felülkerekedjen a pénzügyi- és energia válság következtében kialakult nehézségeken. 1974 januárjában a francia védelmi politika jövőjét érintő intézkedéseket hozott. Ilyen volt a február 20-21-ei washingtoni konferencia előkészítése és lefolytatása az energiaválság kezelésére, ahol Jobert képviselte az országot és a március 12-13-ai, a Spitzbergákon zajlott tárgyalások Brezsnjevvel, ahol főként az EBEE-ről, az Európa identitását meghatározó dokumentumokról és az Amerikai Egyesült Államokkal való kapcsolataikról tárgyaltak, továbbá szó esett a politikai, a gazdasági és a tudományos- és technikai területeken megvalósuló bilaterális kapcsolatokról, valamint európai és világpolitikai ügyekről és a Közel-Kelet kérdéséről. Utóbbiról külügyminiszterek, Gromiko és Jobert hosszas tárgyalásokat folytattak.

1974. április 2-ai halálhíre⁴⁷ váratlanul érte mind a hazai mind pedig a nemzetközi közvéleményt. Hivatalos közlés szerint Waldenström-szindrómában, a

⁴⁵ PÁLFY József – NOVÁK Zoltán: A NATO húsz éve. Zrínyi Könyvkiadó – Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970., 234. o.

⁴⁶ POMPIDOU, 1975a, 381. o.

⁴⁷ Halálát követően, 1973. május 7-ig az ideiglenes köztársasági elnök ismét Alain Poher volt. Az új köztársasági elnöki választásokra május 5-én és 19-én került sor, ahol a második fordulóban a szavazatok 50,81%-ával Valéry Giscard d'Estaing-et választották az V. Francia Köztársaság új elnökének, François Mitterrand a szavazatok 49,19% -át szerezte meg.

vérrák egyik igen ritka fajtájában halt meg.⁴⁸ „Pompidou egy modern, nemcsak a múltjából élő Franciaországot képzelt el⁴⁹, felfogásában a teljesítmény és a hatékonyság kulcsfogalmak.”⁵⁰ A fenti sorokat olvasva láthatjuk, hogy kül- és biztonságpolitikáját is ez jellemezte. Véleményem szerint találó Edouard Balladur megfogalmazása Georges Pompidou személyével kapcsolatban: „... egyvalami kétségbevonhatatlan: Franciaország soha olyan mély változásokon nem ment keresztül, mint azalatt a tizenkét év alatt, amikor miniszterelnök, majd köztársasági elnök volt.”⁵¹

Felhasznált irodalom:

- BALÁZS Gábor: Egy francia jelenség: a gaulle-izmus. Forrás: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/egy-francia-jelenseg-a-gaulle-izmus>, (Letöltés ideje: 2014. november 23.)
- BALÁZS József – GAZDAG Ferenc: Fegyverek a Diadalív alatt: Franciaország biztonságpolitikájáról. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983. ISBN 963 326 144 9
- CSIZMADIA Sándor: A francia geopolitika. Európai vagy atlanti Európa. Forrás: <http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a-francia-geopolitika-europai-vagy-atlanti-europa/>, (Letöltés ideje: 2014. november 30.)
- DUBY, Georges: Franciaország története II. Az új idők 1852-től napjainkig. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. ISBN 978 963 389 757 2
- DUNAY Pál – GAZDAG Ferenc: A helsinki folyamat: az első húsz év. Tanulmányok és dokumentumok. SVKI – Magyar Külügyi Intézet – Zrínyi Kiadó, Budapest, 1995. ISBN 963 8117 24 9
- GAZDAG Ferenc: Franciaország története 1918-1995. Kossuth Kiadó, Budapest, 2011. ISBN 978 963 09 6498 2
- HAHNER Péter: Franciaország története. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2002. ISBN 963 16 2763 2
- <http://www.biography.com/people/georges-pompidou-9444059>, (Letöltés ideje: 2015. január 4.)
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/469501/Georges-Pompidou>, (Letöltés ideje: 2015. január 2.)

⁴⁸ Haláláról és az ezt megelőző időszakról 2010-ben készítettek filmet *Mort d'un président* (Egy elnök halála - a szerző fordítása) címmel, amely a Luchoni Nemzetközi Filmfesztiválon a legjobb forgatókönyvnek járó díjat kapta meg.

⁴⁹ „Elnökségének méltó jelképe a halála után elkészült, de még általa kezdeményezett kulturális központ, a Centre National d'Art et de Culture Georges Pompidou (Pompidou Központ) amelynek háromszor annyi a látogatója, mint az Eiffel-torony.” GAZDAG, 141. o. A kulturális központot 1971-ben kezdték el építeni és 1977. december 31-én nyitotta meg kapuit a látogatók előtt.

⁵⁰ GAZDAG, 141. o.

⁵¹ POMPIDOU, 1975a, 21. o.

- http://www.cvce.eu/obj/communique_final_de_la_session_ministerielle_du_conseil_de_l_atlantique_nord_bruzelles_3_et_4_decembre_1970-fr-b6dadab00-09e8-4996-acce-47752259dcb5.html, (Letöltés ideje: 2015. január 25.)
- <http://www.elysee.fr/la-presidence/georges-pompidou>, (Letöltés ideje: 2015. január 3.)
- <http://www.georges-pompidou.org>, letöltés ideje: 2014. december 20.
- http://www.herodote.net/Georges_Pompidou_1911_1974_-synthese-622.php, (Letöltés ideje: 2015. január 3.)
- http://www.larousse.fr/encyclopedie/personnage/Georges_Pompidou/138677, (Letöltés ideje: 2015. január 2.)
- <http://www.nato.int>, (Letöltés ideje: 2015. január 15.)
- KECSKÉS D. Gusztáv: Franciaország. Közép-Kelet-Európa és Magyarország Georges Pompidou elnöksége idején, 1969-1974. *Múltunk*, 2011. (56. évf.) 3. szám, 129-136. o.
- KIS Aladár (szerk.): Egyetemes történet 1945-1975. A második világháború befejezésétől a Helsink-i konferenciáig. I. kötet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
- La Grande Encyclopédie (Nagy Enciklopédia). Librairie Larousse, 1975. ISBN 2 03 000900 8 (édition complet/teljes kiadás), ISBN 2 03 000916 4 (vol. 16/16. kötet)
- PÁLFY József – NOVÁK Zoltán: A NATO húsz éve. Zrínyi Könyvkiadó – Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970.
- PÁLFY József: Furcsa házasság. Franciaország és a NATO. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. ISBN 963 326 0744
- POMPIDOU, Georges: Entretiens et Discours 1968-1974 (Interjúk és beszédek 1968-1974). Edouard Balladeur előszavával. I. kötet. Librairie Plon, Paris, 1975.
- POMPIDOU, Georges: Entretiens et Discours 1968-1974 (Interjúk és beszédek 1968-1974). II. kötet. Librairie Plon, Paris, 1975.
- POMPIDOU, Georges: Le noeud gordien (A gordiuszi csomó). Paris, Librairie Plon, 1974.
- POMPIDOU, Georges: Pour rétablir une vérité (Egy igazság helyreállítására). Flammarion, Paris, 1982. ISBN 2 08 064470 X
- PRICE, Roger: Franciaország története. Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1994. ISBN 963 8469 02 1
- SOÓS Eszter: Charles de Gaulle és a karizma mindennapivá válása. Politikatudományi tanulmányok, Budapest, 2012. 23-36. o. ISSN 1417-2488 Forrás: www.ajk.elte.hu/file/politanulmanyok2012.pdf, (Letöltés ideje: 2015. március 18.)

- SZABÓ József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon. I-II. kötet. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. ISBN 963 04 5226 x (I-II. kötet), ISBN 963 04 5228 6 (II. kötet)
- TEYSSIER, Jean-Pierre: L'année 1973 dans la politique étrangère du président Pompidou (Az 1973-as év Pompidou elnök külpolitikájában). *Politique étrangère*, Année 1974, Volume 39, Numéro 4-5. pp. 473-504. Forrás: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polit_0032-342x_1974_num_39_4_1798, (Letöltés ideje: 2015. január 10.)
- VARGA Tamás: A francia külpolitika térvesztése a hidegháború utáni nemzetközi rendszerben.
Forrás: http://www.grotius.hu/doc/pub/DQDVXB/2009_155_varga_tamas.pdf, (Letöltés ideje: 2014. november 23.)

MAGYARORSZÁG, AUSZTRIA ÉS SZLOVÁKIA BIZTONSÁG- ÉS KATONAPOLITIKAI NÉZETEI, AVAGY A BIZTONSÁG ÉRTELMEZÉSE KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN

Bevezetés

A tanulmány három szomszédos közép-európai ország – Magyarország, a Szlovák Köztársaság és az Osztrák Köztársaság – nemzeti biztonsági és katonai stratégiáinak, kül- és biztonságpolitikai irányelveinek, illetve védelmi alapelveit meghatározó dokumentumainak összevetésére vállalkozik. A szerző három különböző utat mutat be, ugyanakkor az egyedi jellegeken túlmutatva azokra a közös geopolitikai és geostratégiai elhelyezkedésből magyarázható kihívásokra kíván fókuszálni- túlmutatva a globalizáció által meghatározott tendenciákon - melyek mindhárom országra nézve kihívásként, kockázatként jelentkeznek. A XXI. század első évtizedének rendkívül dinamikusán változó globális és regionális biztonsági folyamatai, a globális erőegyensúly változása, továbbá a 2008 óta tartó pénzügyi és gazdasági válság hatásai tetten érhetők nemcsak a nemzeti biztonságpolitikai folyamatokban, melyek szorosan összefüggenek a külpolitika nézetrendszerének átalakulásával, ami a nemzetközi környezetben megfogalmazott célok meghatározásának folyamatában ölt testet, hanem megmutatkoznak a stratégiai kultúra átalakulásában és tükröződnek a politikai, a biztonságpolitikai, továbbá a katonapolitikai dokumentumokban is. A szerző úgy véli, mely tézisét a tanulmány során bizonyítani kívánja, hogy nemcsak az egykori közös történelmi múlt, hanem a jövőbeli prosperáló együttműködés lehet alapja nemcsak térségünk, régióink, hanem azon túlmutatva Európa biztonságának, a felmerülő kihívások kezelésének.

A stratégia

A stratégia egyfelől tudományos diszciplína, másrésztől egy, azzal szoros kölcsönhatásban álló, konkrét, összehangolt, strukturált tevékenységsor alapjául szolgáló elvek gyűjteménye.¹ Központi fogalma az adott ország vagy koalíció biztonsága, érdekeinek képviselete és egyben védelme. Minden stratégia kiindulópontja egy kép kialakítása a várható jövőről, egyfajta prognózis, ami nem lehet teljesen pontos, mivel előre nem látható, váratlan fejlemények is befolyásolhatják. A jövőképpel összhangban határozhatók meg *az érdekek és értékek, mint célok, a külső feltételrendszer, vagyis a lehetőségek, a veszélyek és a fenyegetések, továbbá a célok megvalósítása érdekében teendő intézkedések.*² A

¹ KENEDLI Tamás: Elemzőközpontú információfeldolgozás a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harcban, Doktori értekezés, ZMNE, 2010. 21. o., http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2012/kenedli_tamas.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

² JÁVOR Endre: A biztonsági stratégia kidolgozása során érvényesítendő elvek és módszerek, Hadtudomány X. évfolyam, 2. szám, 20. o.

többlépcsős folyamat részének tekintjük ennek megvalósítását és értékelését, melynek szükségessége magából a környezeti bizonytalanságokból és az ezekre történő reagálás/módosítás képességéből ered. Tehát a stratégia minden esetben hosszútávra készül, ugyanakkor képes alkalmazkodni ezen változó feltételekhez, úgy, hogy vannak benne rövid és középtávú, továbbá dinamikus és statikus elemek is. „Nincs tehát végleges, befejezett stratégia, a befolyásoló tényezők változásainak állandó figyelemmel kísérése és a szükséges módosítások beépítése folyamatos feladatként jelentkezik.”³

A nemzeti stratégia esetén az ország demokratikusan választott kormányának a feladata, hogy megfogalmazza a célokat oly módon, hogy azok megvalósíthatók legyenek a rendelkezésre álló forrásokból a meglévő eszközökkel.⁴

Párhuzamok és különbségek

A stratégia elemzésénél mindhárom ország kapcsán az 1989-90-es változásokat tekintettem kiindulópontnak. A bipoláris rendszer vége alapvetően megváltoztatta a globális és kontinentális környezetet, a politikai struktúrát, a gazdaságtól a biztonságpolitika percepció-felfogásán keresztül számos területre hatott. Ez a folyamat a világpolitika átalakulásába illeszkedett, tehát nemzetközi vonatkozások nélkül nem érthető.⁵ Ezzel összhangban a globalizáció folyamatát szükséges kiemelni, ami lehetőséget kínált a rendszerváltási folyamatokon keresztülmenő államoknak a fejlett demokráciák közösségébe történő beilleszkedésre, ugyanakkor közvetlen kihívásokat jelent a nemzetgazdaságok, a társadalmi stabilitás és biztonság intézményi számára.⁶ A régió országaiban lezajló demokratizálódási folyamatokkal felszínre kerültek a szocialista időszak alatt évtizedekig mesterségesen elnyomott nemzetiségi problémák és a gazdasági nehézségek is.

Szlovákia esetében egy olyan új államalakulat jött létre, amely korábban nem rendelkezett a közép-európai nemzetekhez hasonló államisággal. Az ország a 1993. január 1-jén a nemzetközi jog alanyává vált,⁷ ezáltal politikai, gazdasági, katonai és biztonsági szempontból új szereplője lett régióknak, így a régió biztonsági

³ HÉJJA István, KENEDLI Tamás: Az elemző-értékelő munka elméleti és gyakorlati kérdései: Egyetemi jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nemzetbiztonsági Tanszék, Budapest 2011. 17-18.o.

⁴ MATUS János: A katonai gondolkodás új irányzatai. Hadtudomány 2008/1. 83-94.o.

⁵ A folyamat főbb eseményei a Gorbacsov által kezdeményezett politikai nyitás, gazdasági és társadalmi átalakítás voltak, melynek hatásai a szovjet-amerikai viszony javulását és rendezését eredményezték. Térségünkre további jelentős hatást gyakoroltak a lengyelországi események, valamint a német egyesítés.
<http://www.mindenkilapja.hu/html/18956915/render/rendszervaltas> (Letöltés ideje: 2014.10.15.)

⁶ LŐRINCZ Csaba: Globalizációs hatások és külpolitikai kihívások.
<http://www.mno.hu/velemenyt/globalizacios-hatasok-es-kulpolitikai-kihivasok-832971> (Letöltés ideje:2014.10.15.)

⁷ A XX. században több alkalommal történt próbálkozás az önálló szlovák állam megteremtésére. Az első alkalomnak 1919. június 16-át tartja a szakirodalom. Eperjesen ezen a napon kiáltották ki a Szlovák Tanácsköztársaságot, ami július 7-én megbukott, mivel nem volt társadalmi támogatottsága. Az első szlovák állam 1938-1944 között Jozef Tiso vezetésével alakult. Kül- és védelempolitikája teljes mértékben német irányítás alatt állt, így önállóan nem volt mondható. Ennek ellenére közel 30 ország ismerte el.

struktúrájának is. Szembe kellett tehát néznie az országépítés, a nemzeti lét jogi, gazdasági, politikai és kulturális feltételei megteremtésének nehézségeivel.

Ez az időszak Ausztria történetében is a komplex változások kezdőpontja volt, mivel az előállt történelmi helyzet jelentős irányváltást követelt meg az osztrák kül- és biztonságpolitika vonatkozásában, aminek két alapvonását az ország semleges státusza és a kisállami stratégiák követése adta.⁸ A megosztottság megszűnésével Ausztria hagyományos közvetítő, diplomáciai szolgáltató szerepe elveszítette geopolitikai alapját.⁹ „Ausztria számára legalább két, egymással szorosan összefüggő kérdés fogalmazódott meg: az, hogy miként lehet a felgyorsult geopolitikai változásokból hasznot húzni, ám ezzel egyidejűleg az is, hogy miként lehet a gyors változásokat a stabilitás követelményeivel összhangban ellenőrizni.”¹⁰ Kényes kérdésként merült fel a német újraegyesítés, amit az államszerződés aláírása óta eltelt idő, az örökös semlegesség deklarálása és a megerősödött osztrák identitás oldott meg.

A kelet–nyugati konfrontáció vége gyakorlatilag értelmezési keret, egyfajta „örökös konfliktus” nélkül hagyta az osztrák semlegességet azáltal, hogy az európai biztonsági rendszer intézményi változásokon ment keresztül. A politikai elit és a társadalom számára azonban semlegességnek olyan haszna és értéke volt és jelenleg is van, ami indokolta megtartását és az új biztonsági környezethez való folyamatos igazítását. Ehhez járult még hozzá az a tény is, hogy az 1980-as években – hosszú viták során – folyamatosan megérett az a közgondolkodás, amely az ország jövőjét az Európai Gazdasági Közösség (EGK), illetve az Európai Unió (EU) irányába való törekvésben látta. Külpolitikában további változásnak tekinthető a régióknak szentelt nagyobb figyelem.

Ezzel párhuzamosan zajlottak az önálló magyar külpolitika „kibontakozásának” első lépései,¹¹ melyek az államszocializmussal történő szakítással, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) és a Varsó Szerződés (VSZ) megszűntével, továbbá a szovjet csapatkivonással váltak teljessé. Ez a

⁸ Helmut KRAMER: Strukturentwicklung der Außenpolitik (1945-2005). In: Herbert Dachs (Szerk.): Politik in Österreich. Das Handbuch. MANZ'sche Wien. 2005. ISBN: 3214076809. 807-808.o.

⁹ Bécs közvetítő szerepe a hidegháború „hidegebb” szakaszaiban jelentkezett dominánsan, melyből a helsinki folyamat és az EBEE-folyamat emelhető ki, továbbá az „n+n”, azaz a semleges és az el nem kötelezett államokat magában foglaló együttműködés keretében mutatkozott meg.

¹⁰ KISS J. László: Politika és percepció: magyar és osztrák (kül)politika az átalakulás éveiben (1988–1991).Külvügyi Szemle 2013/2. 108.o., http://www.unipub.lib.uni-corvinus.hu/1340/1/Kulugyi_Szemle_2013n2p102.pdf (Letöltés ideje:2014.10.25)

¹¹ A magyar tudományos életben nincs egységes álláspont annak tekintetében, mikortól is létezik önálló magyar külpolitika, mivel az országnak a szovjet érdekszférában erre nem volt lehetősége. Az 1960-as évektől azonban megfigyelhetők a magyar diplomácia fokozatosan erősödő nyugati nyitási törekvései, a '70-es évektől már politikai és intenzív gazdasági kapcsolatok kialakításáról is beszélhetünk a nyugati országokkal. Ez csúcspontot ért el 1981-82-re, mikor Magyarország csatlakozott a Nemzetközi Valutaalaphoz és a Világbankhoz, ami a magyar külpolitika első, igazi, önálló megnyilvánulásának tekinthető (FÜLÖP Mihály-SIPOS Péter: Magyarország külpolitikája a XX. században. Aula Kiadó, Budapest, 1998. 448.o.)

Csehszlovák Föderáció, majd Szlovákia esetében is tekinthető kiindulási alapnak, így a rendszerváltás alapjelenségei a biztonságpolitika terén hasonlóak voltak az említett két országban, vagyis struktúráját tekintve a két ország kül- és biztonságpolitikai elképzeléseiben. *”Hasonló irányú demokratizálódási folyamatok ellenére a nemzeti érdekek másfajta és mindenhol markánsabban megfogalmazása és érvényesítése miatt sok ütközési vagy súrlódási felület adódott a térség országai között.”*¹² Ez a jelenség különösen a magyar-szlovák viszonyt terhelte meg, melynek oka a határon túli magyar kisebbség egyre romló társadalmi, szociális és anyagi helyzete, illetve az ottani magyarok asszimilációja volt.¹³

Az említett időszakban jelentős paradigmaváltás következett be nemcsak a nemzetközi szinten és nemzeti szinten, mely magával hozta a biztonság értelmezési keretének kibővülését, mely a katonai és politikai dimenzió túl számol a gazdasági, társadalmi és környezeti aspektusokkal is. A XX. század végén ezekből tagadhatatlanul a gazdasági dimenzió válik uralkodóvá, mely jelenség napjainkban is tovább mélyül. A globális szembenállás megszűntével a katonai dimenzió primátusa megszűnt.

Magyarország

Az ország helyét, nemzeti érdekeit, azok érvényesítésének módját, valamint nemzetközi szerepvállalásunk jellegét és terjedelmét egy kialakulóban lévő és állandóan változó nemzetközi biztonsági rendszeren belül kellett definiálni, melynek visszatükröződése a stratégiai kultúrában érhető tetten. Meghatározásakor három ciklust különíthetünk el:

1. ciklus: A hidegháború vége, a bipoláris világrend felbomlása, illetve a rendszerváltás időszaka, amikor megszűnt a térségben a zárt, blokkokba szorított, totális katonai eszközrendszerrel kikényszerített szembenállás. A tárgyalt időszakban megváltozott az ország geopolitikai helyzete.¹⁴ Az átalakulás folyamat pedig magával hozta a balkán napjainkban is újra és újra fellángoló konfliktusát.

A stratégiai gondolkodás középpontjában álló céloknak és eszközöknek nemcsak a rendszerváltó külpolitika, a biztonságpolitika és az ehhez szervesen kapcsolódó külgazdaság-politika céljait és kereteit kellett meghatároznia, hanem új stratégia és intézményi rendszer felállítása is szükségként jelentkezett. Meg kellett ugyanis határozni az ország helyét, nemzeti érdekeit és azok érvényesítésének módját, továbbá a nemzetközi szerepvállalásunk kereteit, jellegét és terjedelmét, ami megalapozta az állam bel- és külpolitikai stratégiai feladatait az ún. hárompilléres szerkezet mentén, ami a nyugati integráció, a szomszédsági kapcsolatok új alapokra helyezése, vagyis a regionális együttműködés, továbbá a kisebbségi jogok,

¹² HANKISS Elemér: *Annus mirabilis? Anus miserabilis? Magyarország politikai évkönyve 1989.* Aula-OMIKK, Budapest, 1989. 79-80.o.

¹³ Ez a probléma még súlyosabban jelenik meg a román-magyar viszonyban, tetten érhető a Vajdaságban, és a kárpátaljai magyarság helyzetében is.

¹⁴ Németország egyesült, a Szovjetunió, Csehszlovákia és Jugoszlávia felbomlásával 22 új állam keletkezett, következésképpen szomszédaink száma ötről hétre emelkedett, melyből öt teljesen új volt

mindenekelőtt a határon túli magyarság jogainak érvényesítése voltak.¹⁵ A külpolitikával szemben, ahol éles váltásra, új prioritás-meghatározásra nem került sor, a biztonságpolitikát radikális fordulatváltással jellemezhetjük, ami a VSZ-tagságunk után a nyugattal való politikai és katonai integrációban, azaz a NATO-hoz¹⁶ történő csatlakozás igényében realizálódott. Az ország tehát egy olyan átmeneti helyzetbe került, mikor a régi biztonsági rendszer már nem, az új még nem működött, következésképpen az önálló nemzeti biztonság- és védelempolitika megfogalmazására várt. Ennek első stratégiai dokumentuma az 1993-ban elfogadott Magyar Köztársaság biztonságpolitikai alapelvei kormány határozat, illetve a honvédelmi alapelvek, valamint a honvédelmi törvény elfogadása voltak.¹⁷

A már említett megváltozott biztonságpolitikai környezet, a megjelenő „új típusú” kihívások a hadsereg szerepének, felépítésének újragondolását tették szükségessé. A haderő jövőbeni feladata a konfliktusok megvívása helyett áttolódik a fegyveres konfliktusok megelőzésére, a válságkezelésre, illetve a békefenntartó és béketeremtő képességek kialakítására a NATO-hoz történő csatlakozás szándékával összhangban. E mellett a délszláv válság, a konfliktus eszkalálódásának vagy továbbterjedésének megakadályozása jelentette a legnagyobb problémát, mely azonban felgyorsította a NATO-hoz való közeledésünket. Így az évtized második felének legfőbb stratégiai kérdése az volt, hogy az ország hogyan és mikor csatlakozzon a szövetséghez, melyhez alapot a NATO római nyilatkozata (1991) és a Partnerség a Békéért program¹⁸ (1994) kínált.

A '90-es évek közepétől előtérbe kerültek a NATO-követelmények, a szervezeti-működési átalakítás kérdései a szövetséges erőkkel való együttműködés érdekében. A reformtörekvés azonban nem volt képes a védelmi szektor helyzetének további hanyatlását megakadályozni, ugyanis egyrészt túlzó reményekre fűzte fel a vállalásokat, márpedig a rendszer finanszírozása alapvetően nem javult, másrészt a reform tervezésekor nem állt rendelkezésre új biztonsági környezetet és kihívásokat alapul vevő biztonsági, illetve abból levezethető nemzeti-katonai stratégia.¹⁹ 1995-től kezdetét vette a kötelező katonai szolgálaton alapuló reguláris hadsereg átalakítása vegyes rendszerűvé, és ekkor engedélyezte az országgyűlés Magyar Honvédség számára első komolyabb nemzetközi béketámogató feladatban (IFOR)

¹⁵ A külpolitikai triád meghatározásánál a szomszédságpolitika és a határon túli magyarok kérdésköre történelmi szükségszerűség, illetve józan államérdek volt. Az integrációs politikát ugyanakkor nemcsak politikai, hanem nagyon erőteljes gazdasági szempontok is befolyásolták, motiválták. Összekapcsolódásuk az szomszédos országokkal kötött alapszerződések rendszerében valósult meg, ami a szomszédos országokkal való viszony rendezésére szolgált és egyúttal alapfeltétele volt az euro-atlanti közösséghez való csatlakozásunknak is.

¹⁶ Észak-atlanti Szerződés Szervezete – North Atlantic Treaty Organisation (NATO)

¹⁷ 11/1993. Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről,
27/1993. Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről, és a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény

¹⁸ Békepartnerség (Partnership for Peace-PfP) a NATO és a vele partneri viszonyt kialakító államok együttműködési programja.

¹⁹ KERN Tamás: A rendszerváltás utáni haderőreform kísérletek
http://www.szenzorkft.hu/public/files/documents/a_rendszervaltas_utani_haderoreform.pdf (Letöltés ideje:2014.11.01.)

történő aktív részvételt. Ugyanakkor hazánkban a haderő átalakítás a gazdasági visszaesés és a forráshiány, a múlt rendszerből örökölt struktúra és pazarló gazdálkodási rendszer, a radikális létszámleépítés és védelmi kiadások drasztikus csökkentése fogalmakkal kapcsolódott össze.

2. ciklus: Az euroatlanti integráció elérése, melynek két fontos mérföldköve az 1999-es NATO és a 2004. évi EU csatlakozás voltak. Az ezzel járó új feladatok és képességek fókuszát ezen szervezetekbe történő betagozódás, hatékony részvétel és a hathatós érdekérvényesítés, illetve megújításukban való aktív közreműködés képezte. Ezzel teljesül a magyar kül- és biztonságpolitika elő pillére, egyidejűleg repedezni kezdett a konszenzus, melyet tovább mélyítették a státustörvényhez kapcsolódó nézetkülönbségek. Külpolitikai prioritások újrafogalmazásaként az EU-n belül versenyképes Magyarország, a regionálisan sikeres Magyarország, illetve világ sorsáért felelősséget érző Magyarország jelenik meg stratégiai célként. Ez utóbbi szervesen kapcsolódik a nemzetközi béketámogató és válságkezelő műveletekben, továbbá a terrorizmus elleni harcban való aktív részvételhez.²⁰ A külpolitikában ugyanis nem a katonai erő, hanem a katonai feladatokban való szerepvállalás lesz egyre fontosabb az ország nemzeti érdekeinek érvényesítése szempontjából. *„Tehát ha az ország különböző feladatokban részt vállal, és jól teljesít, akkor lesz megfelelő súlya, és lehetősége, hogy saját érdekeinek megfelelően más területeken is előnyt szerezzen vagy érdekei érvényesüléséhez barátokat, szövetségeseket szerezzen.”*²¹ Ezt az időszakot a haderő átalakításának többszöri próbálkozásával jellemezhetjük, melynek fő célja a telepíthetőség javítása, a kapacitások növelése, az interoperabilitás elősegítése mellett a létszám további csökkentése volt. Fő feladatként jelent meg az elavult struktúrák felszámolása, valamint az elavult fegyverzet lecserélése.²² A reform forráshiány miatt korlátozott eredményű volt, a modernizációt a haderőfejlesztéssel összefüggő komplex problémák – védelmi tervezés, szabványosítás, doktrínaalkotás – menedzselésében mutatkozó hiányosságok is hátráltatták.²³ Céljait tekintve a reform megfelelt a NATO által is hangoztatott haderő-fejlesztési céloknak. Ebben a ciklusban kerül az önálló nemzeti keretekben tervezett védelmi politika helyébe a szövetségi rendszer nyújtotta biztonsági lehetőségek kiaknázása. A NATO-csatlakozást követő években azonban - az előzetes várakozásokkal szemben - a jelentősebb fejlesztések elmaradtak. A sorozáson alapuló rendszer 2004-ig fennmaradt. *„Bár a honvédelem alapkérdésekben mindig egyetértés volt a különböző kormányzati erőt adó politikai pártok között, a négyéves „váltógazdálkodások” számtalan kisebb irányváltást, hangsúlyáthelyezést, prioritásmódosulást okoztak a haderő transzformációjában.”*²⁴

²⁰ Magyarország külkapcsolati stratégiája.

http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/7BA1F37C-3370-431B-B9B1-F9FF3AF9F282/0/hu_kulcapcs_strat.pdf (Letöltés ideje:2014.10.11.)

²¹ SZENES Zoltán: Magyar haderőreform és az iraki magyar szerepvállalás.

http://www.xxiszadintezet.hu/rendezvenyek/szenes_zoltan_magyar_haderoref/szenes_zoltan_magyar_haderoref.html (Letöltés ideje:2014.10.13.)

²² http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=17&scid=64 (Letöltés ideje:2014.11.01.)

²³ VARGA Gergely: Magyarország a NATO-ban. http://nit.uninke.hu/uploads/media_items/magyar-biztonsagpolitika_-1989-2014.original.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.13.)

²⁴ SZENES Zoltán: A Magyar Honvédség átalakítása (1989–2012), http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/35165/h_szle_2012-6_beliv_kicsi_oldalankent.pdf (Letöltés ideje:2014.11.09.)

Az euroatlanti integrációs csatlakozásunkból fakadó feladatok ebben a ciklusban már teljes körűen megjelentek a magyar biztonság- és védelempolitikai dokumentumokban: az 1998-ban elfogadott, és a mai napig érvényben lévő Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelvei felülírták a '93-as dokumentumot, illetve alapját képezték a 2002-ben kiadott, majd 2004-ben felülírt Nemzeti Biztonsági Stratégiájának, a 2009-ben elfogadott első Nemzeti Katonai Stratégiának, továbbá a Külkapcsolati stratégiának.

3. ciklus: A ciklus egyik legmeghatározóbb és legmélyrehatóbb eseménye a 2008-ban kirobbant globális pénzügyi és gazdasági válság,²⁵ a másik, az egyre erősödő kihívásként jelentkező információs technológia alkalmazásához köthető kibertámadások 2007-re datálható kezdete volt.²⁶ Egyre jelentősebb tényezővé válik továbbá a kihívások palettáján a globális éghajlatváltozás, az édesvízért és az ásványkincsért folytatott küzdelem, a fertőző betegségek terjedése vagy a migráció.

Eközben Európa és Magyarország biztonsági környezete is átalakult. Az egyik oldalon pozitívumként említhetjük Horvátország csatlakozását a NATO-hoz és az Európai Unióhoz, a másik oldalon negatívumként kell szólnunk a szomszédos régiókban kialakult válságokról. A 2011-ben kirobbant arab tavasz lángba borította a Közel-Kelet térségét. A problémák és feszültségek, amelyek három évvel ezelőtt részben megbontották a régi rendszer bástyáit, azóta sem oldódtak meg, további zavarokra lehet számítani. 2014-ben kirobbant az orosz-ukrán konfliktus, ami nemcsak katonai fenyegetést jelenthet Magyarország számára, hanem további vetületei lehetnek a kisebbségpolitikában és az energiapolitikához köthetően, továbbá negatív hatásai a gazdaság különböző szegmensei tekintetében. Ezen események a stratégiai célok felülvizsgálatának újabb hullámát kényszerítették ki, melynek következményeként a kül- és biztonságpolitika prioritásai a térségpolitika – beleértve a külhoni magyarság érdekvédelmének elősegítését –, az euro-atlanti orientáció, vagyis nemzeti érdekeink képviselete az EU-ban és a NATO-ban, végül a globális nyitás politikája lett, ami 2014-ben némileg módosult. Az értékek rovására az új stratégiai gondolkodás a magyar érdekeket részesíti előnyben, ami hosszú távú, perspektivikus reálpolitikai gondolkodásmódot jelent, az aktuális hatalmi csoportérdekek dominanciájával szemben. A viszonyítási pont ennek szellemében ezentúl nem azoknak a szervezeteknek a rendszere lesz, amelyeknek Magyarország is tagja – így az EU vagy a NATO –, hanem a nemzeti érdek, ami a közösségi érdekek fölé helyeződik. Következésképpen a diplomácia elsődleges feladata a nemzeti érdekek képviselete lesz, amihez kötődnek az értékek is, hangsúlyeltolódás-

²⁵ A biztonság és stabilitás ellen ható tényezők között az európai és a magyar érdekeket komolyan érintő problémaként jelenik meg a gazdasági világválság a stratégiai dokumentumok szintén is, a 2012-es Nemzeti Biztonsági Stratégia több helyen utal rá.

²⁶ Az Észtszország ellen intézet támadássorozat világitott rá az információs műveletek és a kibertámadás erősödő szerepére. Ekkor szembesültek az államok azzal, hogy új veszély fenyegeti őket, hogy az információs technológiák segítségével lerombolják, destabilizálják, illetve hatástalanítják az információs infrastruktúrájukat. (NAGY Péter: Nemzetbiztonság az információs korszakban. Nemzeti Stratégia 2020-ig könyvek 2. Magyar jövőképek. Szerk.: Varga Csaba, Tibori Tímea. HÉA Stratégiakutató intézet. Budapest 1998. 74.o.)

sal az előbbieik javára.²⁷ 2014-ben újabb szegmessel bővült a külpolitika feladatköre, ez pedig a külgazdaság,²⁸ vagyis előreláthatólag a külpolitikai döntéshozatal a közeljövőben külgazdaság-fókuszúvá válik. Feladata a **magyar gazdasági érdekek érvényesítése lesz a kialakuló új világréndben**. A külpolitika stratégiai céljai nem változnak, eszközei azonban módosulnak: az exportnövelés érdekében új külpiaci lehetőségeket, munkahelyteremtő beruházásokat kell szerezni, valamint hozzá kell segíteni a magyar vállalatokat a sikeres külföldi megjelenéshez.

A felvázolt új külpolitikai elképélésekhez természetesen a biztonság- és védelempolitikának is idomulnia kellett, mely változások jól tükröződnek a 2012-ben kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégiában és a Nemzeti Katonai Stratégiában, melyek részletes elemzése a dolgozat következő fejezeteiben található.

Ausztria

Ausztria esetében a stratégiai kultúra a semlegesség politikájához kapcsolódik, melyhez igazíthatók a kül- és biztonságpolitika periódusváltásai, melyben három szakasz különíthető el:

I. ciklus: A kilencvenes éveket az útkeresés időszakával jellemezhetjük. Ez a szocdem-néppárti nagykoalíció²⁹ állandó válságához is köthető, mely abból adódott, hogy ez a kormányzati forma nem tudott megbirkózni a kor gazdasági, politikai és társadalmi kihívásaival. Ehhez kapcsolódott a regionális viszonyok újradefiniálása, melyben a legfőbb kihívást a VSZ–KGST-körből kiszabadult államoknak egy európai biztonsági rendszerbe való befogadása jelentette, ami együtt járt a korábbi osztrák kelet-nyugati hidszerep feladásával. Ez azonban nem vezetett a külpolitika passzív értelmezéséhez, mivel külpolitikájának középpontjába a nemzeti érdekeit

²⁷ Véleményem szerint – bár a tanulmány célja nem az aktuálpolitikai elemzés – három olyan területe van a kormány külpolitikát érintő lépésének, amelyek hosszútávon is befolyásolják a magyar külpolitikai mozgásteret, és az ország helyzetét az EU-n és NATO-n belül, amelyek már az új nemzeti érdek előtérbe helyezése jegyében születtek: Oroszország megítélése, az EU állásponttal szembeni bevándorlás politika, illetve az újraértelmezett keleti nyitás politikája.

²⁸ A külgazdaság külpolitikához történő szoros kapcsolása már Antall József kormánya idején is hangsúlyos volt, bár ekkor még szervezeti szinten két minisztérium koordinálta a feladatokat: a Külügyminisztérium és a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma.

²⁹ Osztrák Szociáldemokrata Pártra (Sozialistische Partei Österreichs – SPÖ), Osztrák Néppárt (Österreichische Volkspartei – ÖVP). Az osztrák pártrendszer megértéséhez vissza kell mennünk néhány szó erejéig a múltba. Az osztrák pártrendszerre 1945 után a nagyfokú stabilitás volt jellemző. Ez mindenekelőtt két párt domináns szerepében mutatkozott meg, melyek egészen a 80-as évek közepéig a parlamenti mandátumok több mint 80 százalékával rendelkeztek. Az SPÖ-t 1970-től 13 éven át predominánsként jellemezhetjük. Ez az ún. arányrendszer (Proporz-System), amely nemcsak a politikában, hanem a gazdaság és a kultúra területén is érvényesült összesen két alkalommal tört meg, 2000-ben, majd 2003-ban, amikor Haider győzelemre vitte párját, az Osztrák Szabadságpártot. (Freiheitliche Partei Österreichs-FPÖ). (2005. április 17-től az ÖVP-FPÖ-koalíciót az utóbbiban történt pártszakadás miatt felváltotta ÖVP-BZÖ-koalíció. (Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ) –Szövetség Ausztria Jövőjéért). (Ausztria politikai pártjai.

<http://www.grotius.hu/doc/pub/SOGBYD/32%20ausztria%20politikai%20p%C3%A1rtjai.pdf>. és <http://www.bundeskanzleramt.at/> (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

helyezte az országot az EU-tagságára koncentrálni, azzal a törekvéssel, „*hogya a gazdasági és politikai erőforrásai alapján a közép-európai térség stabilitásához hozzájárulást nyújtson.*”³⁰

Az osztrák kül- és biztonságpolitika a folytonosságra, stabilitásra, és a kiszámíthatóságra helyezte a hangsúlyt. A külpolitika céljai Ausztria pozíciójának erősítése a világban, a béke és a biztonság előmozdítása az ország földrajzi környezetében és szerte a világon, továbbá a stabilitás és a gazdasági növekedés biztosítása voltak. A hangsúlyok meghatározásánál hét területre összpontosított, melynek sorrendisége meghatározó volt: Európa, Közép- és Kelet-Európa/Duna-régió, szomszédságpolitika, nemzetközi intézmények, Egyesült Államok és Oroszország, semlegesség, fejlesztési együttműködések.³¹

Ausztriának a változó viszonyok között újra kellett definiálnia a semlegesség keretét. Az első nagy kihívás a Kuvait elleni iraki támadás kapcsán az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) részéről érte az osztrák semlegességet, melynek Biztonsági Tanácsában 1991-92-ben nem állandó tag volt. A másodikat a semlegesség uniós csatlakozással való harmonizációja jelentette, mivel csatlakozási kérelmét 1989. július 17-én nyújtotta át Brüsszelben. Az osztrák politikai és diplomáciai körökben az a vélemény uralkodott, hogy a keleti nyitással Ausztria Brüsszelbe vezető útja is könnyebbé válik, de az ezzel kapcsolatos reményekben csalódnuk kellett.³² Az Európai Bizottság csak két évvel később reagált hivatalosan a kérelemre az osztrák politikusok értésére adva, hogy a csatlakozási tárgyalások nem előzhetik meg az egységes belpiac létrehozásáról szóló szerződés életbe lépését.

A ciklus félidejében, 1995. január 1-jén megvalósult csatlakozás során Ausztria átvette az EU egész jogrendszerét, ezzel együtt a már meglévő Maastrichti szerződést és annak a közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó (KKBP) rendelkezéseit. A Szövetségi Alkotmányba beiktatásra került a 23.f. paragrafus,³³ mely kimondja, hogy a semlegességi törvény nem áll ellentétben a közös kül- és

³⁰ Kiss J. László: Globalizálódás s külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003. 284. o.

³¹ Az osztrák külpolitika ezen érdekszférái többé-kevésbé már 1955-ben kialakultak, az 1990-ben bekövetkezett változások sorrendiségüket alakították át. A korábbi időszakban egyértelmű dominanciája a semlegesség kérdésének volt, melyet a szomszédságpolitika követett. A megosztott világban a két nagyhatalomhoz fűződő viszony nem játszott fontos szerepet, mivel ez nem volt beleilleszthető az aktív semleges külpolitikába. Jelentős szegmens volt azonban a Közel-Kelet, ahol az osztrák diplomácia közvetítő szerepet kapott; ekkora azonban a konfliktus csitulni látszott.
http://193.170.235.123/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K07.pdf (Letöltés ideje: 2014. 10. 24.)

³² Michael GEHLER: Österreichs Außenpolitik der Zweiten Republik. Von der alliierten Besetzung bis zum Europa des 21. Jahrhunderts. Band 2. (2. Kötet). Innsbruck–Wien–Bozen: Studien Verlag, 2005. ISBN 9783706514149. 584–591. o. és TAKÁCS Judit: Ausztria az új Európában. Az osztrák biztonságpolitika egy évtizede 1989-1999. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 2008. 127.o., <http://www.doktori.btk.elte.hu/hist/takacsjudit/diss.pdf> (Letöltés ideje: 2014.10.25.)

³³ Bundesverfassungsgesetz: Bundes-Verfassungsgesetz-Novelle 1994 — B-VGN 1994. http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1994_1013_0/1994_1013_0.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

biztonságpolitikában való részvétellel. Hasonló lépésként értékelhetjük az ország csatlakozását 1995-ben a PfP-hez. Ezáltal a semlegességi törvény hatálya tovább korlátozódott.

Az osztrák külpolitika új utat találva magának erőteljesen és kezdeményezően lépett fel a regionális együttműködések terén, melyek közül kiemelendő a Quadragonale,³⁴ illetve megjelent a „*regionális partnerség*” elképzelés, *amiben a térség integrálódásának a perspektívájában a „közép-európai érdekközösség” kezdeményezője legyen.*³⁵

A korszak legnagyobb biztonságpolitikai kihívásaként a délszláv válság jelentkezett. Bár Ausztriának nem kellett számítnia arra, hogy – bizonyos korlátozott eseteket kivéve – területét harcok érintenék, a biztonságpolitikai környezet kiszámíthatatlansága, az instabilitás, az államok közötti és azokon belüli konfliktusok és a katonai szint alatti kockázatok mindenképpen hátrányosan érintették biztonságát³⁶, melyhez közvetlenül kapcsolódott a délszláv menekültek problémája is.³⁷ ENSZ BT-ben betöltött nem állandó tagságát felhasználva a jugoszláv kérdés „nemzetköziesítésével” próbálkozott, saját biztonságát megerősítendő. Ennek nyomán 1991. szeptember 25-én megszületett az ENSZ BT 713-as határozata, amely teljes fegyverembargót rendelt el Jugoszláviával szemben. A fegyverszüneti megállapodások folyamatos megsértése, a horvátországi harcok fokozódása és az EK közvetítési kísérleteinek kudarca okán Ausztria a későbbiek során békefenntartó csapatok küldésének szükségességéről igyekezett meggyőzni a Biztonsági Tanácsot. *”A délszláv konfliktus háborús időszakában, az elmúlt évtized első éveiben úgy értékelték, hogy a közép- és kelet-európai térségben, vagyis Ausztria közvetlen környezetében fennáll a veszélye az etnikai törésvonalak mentén kialakuló regionális konfliktusoknak, amelyeket felerősít a szomszédos államok*

³⁴ A Quadragonale 1989 novemberében az olasz, a jugoszláv, a magyar és az osztrák állam külügyminiszteri találkozájának eredményeként jött létre. A résztvevők kinyilvánították akaratukat a helsinki folyamat erősítésére, az európai légkör javítására és kiemelték a gazdasági, tudományos és kulturális együttműködés fontosságát, a kisebbségek országok közötti összekötő erejét. Csehszlovákia felvételével 1990-ben jött létre a Pentagonálé, majd Lengyelország 1991-es csatlakozásával a Hexagonálé. A szervezett további tagok felvételével alakult át Közép-Európai Kezdeményezéssé.
http://biztpol.corvinueambassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=120 (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

³⁵ Kiss J. László: Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003. 293.o

³⁶ Takács Judit: Ausztria az új Európában. Az osztrák biztonságpolitika egy évtizede 1989-1999. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd tudományegyetem bölcsészettudományi kar. Budapest, 2008., <http://www.doktori.btk.elte.hu/hist/takacsjudit/diss.pdf> (Letöltés ideje: 2014.10.20.)

³⁷ Jugoszlávia katonai összeomlása az 1990-es években több százezer embert kényszerített otthona elhagyására, ami Ausztriát három hullámban érintette. Becslések szerint 115.000 ember talált menedéket Horvátországból, Bosznia-Hercegovinából és Koszovóból, melyből több 60.000 lelt az országban új otthonra.,
http://medienservicestelle.at/migration_bewegt/2011/06/21/kriege-in-ex-jugoslawien-fuhrten-zu-drei-grosen-fluchtlingswellen/ (Letöltés ideje:2015.02.28.)

eltérő gazdasági, szociális, politikai és kulturális fejlettségi szintje, és amelyek végső soron magukban hordozzák a katonai eszkaláció veszélyét is.”³⁸

A változásokhoz igazodott a haderőreform megkezdése is, melynek első javaslatai politikai indíttatásúak voltak az 1990-es választásokhoz kapcsolódóan. A haderő feladatait a megváltozott nemzetközi körülményekhez igazodva két nézőpontból kellett újragondolni, egyrészt a rá váró feladatok terén a fenyegetésekkel, kihívásokkal és veszélyekkel kapcsolatban, másrészt a társadalom-haderő viszonyában. A jövőbeni feladatok nem korlátozódhatnak csak katonai vonatkozásokra, hanem a haderőt békeidőben is fel kell használni. A haderőt a honvédelem mellett képessé kell tenni a nemzetközi békefenntartás és katasztrófavédelem feladatainak ellátására is.³⁹

Az 1992 júliusában elfogadott haderőreform (Heeresgliederung 92) alapkonceptiója a területvédelmi koncepció feladása volt. A szomszédos országokban esetleg kialakuló konfliktusok hatásainak kezelése, illetve a határ biztosítása, esetleg a határ menti védekezés került előtérbe.⁴⁰ Ebben a periódusban vált az osztrák hadsereg „békehadserégből” egy hatékonyan bevethető haderővé, melynek feladata a nemzetközi válságkezelés, nemzeti és nemzetközi humanitárius és katasztrófa-elhárítás az EU külső határain, valamint hozzájárulás az Unió belső biztonságához voltak.⁴¹

2. ciklus: 2000-2006. A 2000 februárjában megalakult néppárti-szabadságpárti kormány. A Haider féle populista politikát a nemzetközi közvélemény részéről olyan ellenállás kísérte, amely külpolitikai izolációt hozott, és a külpolitikai mozgásteret évekre befolyásoló európai uniós szankciók Ausztria elleni bevezetéséhez vezetett.⁴² A szankciók önmagukban is az osztrák kül- és biztonságpolitika alapvető újragondolását követelték meg.

A koalíciós partnerek az addigi kurzust felülvizsgáló új biztonság- és védelempolitikai programmal indítottak, melyben átfogalmazták a klasszikus semlegességi elvet, és nem zárták ki Ausztria valamikori NATO-csatlakozását, mely döntést népszavazással kívánták megerősíteni. A biztonság- és védelempolitikai doktrínát tehát több mint 10 évvel a bipoláris világrend felbomlás után a politikai

³⁸ Dr. PADOS Ferenc ezredes: A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei. In: Felderítő Szemle. IV. évfolyam 2. szám 2005. 6. o.

³⁹ Bundesminister für Landesverteidigung: Bericht an die Bundesregierung. Sicherheitspolitisches Umfeld und Streitkräfteentwicklung. Wien 1991.35-38.o.

⁴⁰ A mobilhaderő létszámát 120 000 főre csökkentették és strukturális változásokat vezettek be a katonai szervezetben. A mobil erőket 11-ről 15 dandárra növelték, ami a gyorsan bevethető csapatok kialakítását eredményezte 15 000 fővel, amiből 10 000 fő az aktív állományból, 5000 fő a milicből kerül ki. A koncepció részét képezte a gyorsreagálású erők és a nemzetközi humanitárius vagy katasztrófavédelmi műveletekre felkészített csapatok (vorbereitete Einheiten, VOREIN). A VOREIN-koncepció keretében kb. 2500 fő volt bevethető. <http://www.oelog.at/ow10/chronik-2/> (Letöltés ideje: 2014.10.22.)

⁴¹ <http://www.bundeskanzleramt.at/2004/4/4/sicherheit.pdf> (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

⁴² Az akkor 15 tagú Unió 14 tagja döntött Ausztria diplomáciai elszigeteléséről. <http://www.zeit.de/2010/05/EU-Sanktionen-Haider>. (Letöltés ideje:2014.10.23.)

erők közötti nézeteltérések okán 2001 decemberében fogadta el az osztrák parlament. A dokumentum megkísérli az osztrák biztonságpolitika⁴³ revízióját azáltal, hogy a semlegesség helyett a szövetségen kívüliség fogalmával apellál és kiemeli a NATO-belépés opcióját, ugyanis „*Európa biztonsága elsősorban a NATO és az EU működőképességétől függ,*”⁴⁴ következésképpen az európai szolidaritás elve felváltja az autonóm biztonságpolitika elvét. Ennek meghatározó lépései a 2001 májusában kiadott hadianyag és a külföldi csapatok ausztriai állomásoztatását szabályozó törvény módosítása,⁴⁵ a 2004-ben elfogadott és a Lisszaboni Szerződésbe átmentett szolidaritási záradék elfogadása, valamint a 2004 novemberében született osztrák döntés az Európai Unió harccsoportjaiban való részvételről voltak. Ezzel megfogalmazódott és realizálódott az igény az osztrák biztonság- és védelempolitika számára az olyan képességek kialakításának tekintetében, melyekkel teljesíthetők a petersbergi feladatok, vagyis a békekikényszerítéshez köthető alkalmazás.⁴⁶ A nemzetközi gyakorlatban így Ausztria a továbbiakban nem semleges, hanem szövetségmentes országnak számít, amit a stratégia a semlegességből a szolidaritás irányába történő változásként jellemez.⁴⁷ Az osztrák külpolitika prioritásait, melyek a biztonságpolitika alapjául szolgálnak ebben a ciklusban a következőkben jelölhetjük meg:

- *Európa jövője*, ami a bővítésre koncentrál és célja a kontinens biztonságához, stabilitásához és jólétéhez való hozzájárulás, mely a regionális politikában is visszatükröződik. További fontos kérdés az EU intézményi és döntéshozatali reformja, és szerepének a világpolitikában való felértékelődése.
- *Európai szomszédságpolitika és jó viszony a Közel-Kelet országaival*. Az osztrák külpolitika feladatának tekinti a délkelet-európai országok csatlakozásának támogatását és a török reformokat.

⁴³ A második köztársaság első biztonság- és védelempolitikát meghatározó dokumentuma az 1975-ben törvénybe iktatott védelmi doktrína. Ezt követően 1985-re készült el a Honvédelmi Terv (Landesverteidigungsplan), melynek kidolgozásáról az osztrák kormány már 1975 októberében határozatot hozott.

⁴⁴ Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin http://www.bka.gv.at/2004/4/4/doktrin_d.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

⁴⁵ A törvény lehetővé tette a nemzetközi mandátumú békefenntartó katonai erők ott tartózkodását és az ország területének és légtérének igénybevételét. (Die österreichische Neutralitäts- und Außenpolitik, <http://www.demokratiezentrum.org/wissen/timelines/die-oesterreichische-neutralitaets-und-aussenpolitik.html?type=98>, (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

⁴⁶ Ezt a folyamatot támasztja alá, hogy Ausztria a közös kül- és biztonságpolitikában teljes mértékben részt kíván venni, amit példáz az EU Közép-afrikai Köztársaságban indított katonai műveleteiben való részvétele, továbbá, hogy 326 katonája szolgál Bosznia-Hercegovinában az uniós misszió, az ALTHEA részeként és Csádban 160 katonája teljesített szolgálatot 2008 januárjától 2009 decemberéig, <http://www.bmlv.gv.at/ausle/zahlen.shtml> (Letöltés ideje: 2014.11.09.)

⁴⁷ Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin. http://www.bka.gv.at/2004/4/4/doktrin_d.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

- *A transzatlanti viszonyok javítása* központi kérése az osztrák kül-és biztonságpolitikának, különös tekintettel arra a tényre, hogy az iraki háború kapcsán feszültségek keletkeztek Európa és az Egyesült Államok között.⁴⁸

3. ciklus: A 2008-as esztendő Ausztria szempontjából is meghatározó a biztonság- és a külpolitika elemzése kapcsán. A már felsorolt globális jelenségeken túl Ausztria gazdaságát negatívan érintette a bakszektor válsága is. Ekkor került hatalomra az a Werner Faymann által vezetett nagykoalíció, ami 2013-ban ismételen győzni tudott a választásokon. Külpolitikájának kiemelten kezelt területei a következők:⁴⁹

- *Európai perspektíva, Ausztria és az Európai Unió.* Horvátország 2013-as csatlakozása után is a legfontosabb külpolitikai célja a többi nyugat-balkáni ország integrációjának támogatása. A földrajzi közelség, a gazdasági egymásrautaltság és a történelmi kapcsolatok teszik ez a régiót különösen fontossá Ausztria számára, így a politikai stabilitás és a jogállamiság megerősödése kapcsán az osztrák gazdaság is profitálhat.⁵⁰ A Törökországgal való csatlakozási tárgyalásokat visszafogott figyelemmel kíséri és kétségeit fejezi ki a koppenhágai kritériumok teljes körű végrehajtásával kapcsolatban.⁵¹
- *Regionális politikai elkötelezettség.* A Dunamenti régió, az Alpok- és a Fekete-tengeri térség az osztrák regionális partnerség meghatározó elemei. Ausztria aktívan részt kíván venni ezen makro-regionális együttműködések minden területén,⁵² továbbá együttműködésre törekszik a Visegrádi Csoporttal (V-4) és Szlovénia csatlakozása után „*Visegrád Plusz*” kezdeményezéssel is. Ausztria a közép-kelet-európai szomszédaihoz történelmileg és kulturálisan is szorosan kötődik, ezért ezen kapcsolatok ápolása jelentőségteljes külpolitikájában.
- *Allamszerződés és a semlegesség.* Ausztria kül- és biztonságpolitikája elsősorban az EU-ban, illetve a közös biztonsági és védelmi politika (KBVP) keretén belül zajlik, ezért teljes mértékben elkötelezi magát az Európai Unión belüli szolidaritásnak. A semlegesség politikája, mely visszakanyarodik a korábbi értékrendhez, elutasít bármely katonai szövetségben való részvételt. A NATO-tagságot ezért Ausztria nem tekinti

⁴⁸ <http://www.bmeia.gv.at/das-ministerium/presse/aussendungen/2003/ferrero-waldner-praesentiert-prioritaeten-der-oesterreichischen-aussenpolitik-bei-botschafterkonferenz/> (Letöltés ideje: 2014.10.23.)

⁴⁹ http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/Oesterreich/Aussenpolitik_node.html (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

⁵⁰ http://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2014/PK0295/ (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

⁵¹ Törökországgal kapcsolatban Ausztria álláspontja bizonyos fókig eltér az EU által képviselttől. A „testre szabott” partnerségről szkeptikusan nyilatkozik, ragaszkodik továbbá ahhoz, hogy népszavazásra bocsássa a kérdést egy esetleges pozitív tárgyalási eredmény után.

⁵² Ezen együttműködések kiemelt területei a biológiai sokféleség és a természeti területek megőrzése, a fenntartható fejlődés az energiaforrások kérdése, a versenyképesség az innováció, illetve a foglalkoztatáspolitikai.

politikai lehetőségnek, ugyanakkor számol a Pfp, valamint az ENSZ vagy EU vezetésű nemzetközi béke missziókhöz történő csatlakozással.

- *Együttműködés nemzetközi kontextusban.* Az EU-tagság és részvétel az ENSZ-ben⁵³ kiemelt területei az osztrák külpolitikának. Semlegességét az „aktív békepolitika” megvalósítására használva jelentős nemzetközi befolyásra és presztízsrre tett szert. Három alkalommal volt nem állandó tagja az ENSZ Biztonsági Tanácsának. 2011 májusában, Ausztriában három évre a genfi ENSZ Emberi Jogi Tanácsának tagja lett.
- *Nemzetközi szervezetek és konferenciák központja.* Az osztrák külpolitika egyik prioritása, mely számunkra egyedinek tűnhet, az ország kimagasló hozzájárulása a nemzetközi szervezetek életéhez.⁵⁴ Bécs ad otthont a Nemzetközi Atomenergia Bizottság (IAEA), a Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC), az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete (UNIDO), az ENSZ Szociális Fejlesztési Kutató Intézet (UNRISD), Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottság (UNCITRAL), az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (UNODC), az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezetének Előkészítő Bizottsága (CTBTO) irodáinak, továbbá Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ) és az Európai Unió *Alapjogi Ügynökségének*.

A megújult biztonságpolitikai koncepciót tartalmazó Osztrák biztonsági stratégiát a kormány 2011 márciusában hagyta jóvá, majd továbbította a törvényhozásnak. A parlament védelmi bizottsága 2012. május 31-én tárgyalta, de elfogadásáról csak 2013 júliusában döntött.

Szlovákia

A szlovák kül- és biztonságpolitika nagyon fiatal, alig több mint húsz évet tudhat maga mögött. A ciklusok meghatározásánál, ahol éles választóvonalat képez a NATO- és az EU-tagság, jól kimutatható a szlovák kül- és biztonságpolitika kormányfüggősége. A mindenkori kormányok a külpolitika irányára vonatkozó hangsúlyokat váltogatták aszerint, hogy jobb- vagy baloldali-e a kormány meghatározó ereje. *”A szlovák külpolitika kihívásai és azokra adott válaszai hol hangsúlyosan jobb-oldali (kifejezetten nyugati és atlantista), hol pedig hangsúlyosan baloldali (kifejezetten oroszpartí) irányulásúak.”*⁵⁵

⁵³ Ausztria az Öbölháború kitéréséig nem vett részt harmadik ország ellen irányuló katonai akcióban. A Bundesheer azonban 1960-ban egy egészségügyi egységet küldött Kongóba az ENSZ keretében indított békefenntartó művelet részeként. Azóta. folyamatos katonai jelenlétet biztosít az ENSZ békefenntartó műveleteiben mintegy 500 katonával Koszovóban és Cipruson. 2013 júliusában Ausztria visszavonta 380 katonáját a UNDOF misszióból a Golán-fennsíkrol, ahol közel 39 évet voltak jelen. <http://www.bmlv.gv.at/ausle/> (Letöltés ideje: 2014.11.09.)

⁵⁴ Magyarország is fogalmazott meg hasonló érdekeket, csak más perspektívából. A Magyar külpolitika az uniós elnökség után stratégiai jellegű dokumentum a következőket tartalmazza: „Külpolitikai erőfeszítéseinkkel is elő kívánjuk segíteni, hogy Magyarország a térség élvonalához tartozó tudományos, kutatási és innovációs központtá fejlődjék.” http://eu.kormany.hu/download/4/c6/20000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

⁵⁵ HAMBERGER Judit: Biztonságpolitikai kihívások a visegrádi országokban Lengyelország, Csehország, Szlovákia. In: Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig. BHKKA 2010. http://www.bhkka.hu/biztonsagpolitikai_tanulmanykotet.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.22.)

1.ciklus 1993-1997. Egy kialakuló ország önmeghatározásának időszaka pozitív hozadékokkal és gyermekbetegséggel együtt. Az összképet azonban rontja, hogy a ciklus végére elszigetelődése fenyegetett és nemzetközi pozíciója lényegesen romlott. Ezt az időszakot Vladimír Mečiar személyéhez és politikájához köthetjük,⁵⁶ és Szlovákia a nemzetközi szinten történő helykeresésével jellemezhetjük, mely a végletek külpolitikai orientációját hozta, mivel a semlegesség koncepcióján át a nyugati nyitás, majd a visszarendeződés, illetve az oroszbarát külpolitika is megjelenik a palettán.

Csehszlovákia szétesésével megalakult a Szlovák Köztársaság, ami nagyon hamar megkapta a nemzetközi elismerést, felvette a diplomáciai kapcsolatokat a világ meghatározó országaival. Az ország megalakulásától kezdődően széleskörű konszenzus uralkodott a külpolitikai prioritások tekintetében, melyek az integrációs intézményekhez való mihamarabbi csatlakozás és partneri viszony kialakítása a demokratikus országokkal voltak. *“A szlovák külpolitika kiindulópontjai az államiság kérdésével függenek össze, és arra keresik a világos választ, kik vagyunk mi és hová akarunk tartozni.”*⁵⁷ Ezekre választ adandó határozhatók meg a nemzeti érdek és vezethető le a külpolitikai viszony- és nézetrendszer meghatározása. A szlovák külpolitika sikertelensége 1993-1997 között abban rejlett, hogy nem tudott választ adni ezekre a kérdésekre. Bár Szlovákia deklarálta a nyugati civilizációhoz való tartozását és erőfeszítéseket tett a nyugateurópai és transzatlanti politikai, gazdasági és biztonsági struktúrához való csatlakozásra, tetteiben azonban nem mutatta meg. A nyilatkozatok nem váltak belső meggyőződéssé.⁵⁸ További negatívumként említendő, hogy ebben az időszakban nem volt „gazdája” a külpolitikának, mivel a politikai elit nem határozta meg azt a centrumot, melyben kialakulhatott volna egy aktív, reális politikai hatalommal bíró apparátus.⁵⁹

Biztonságpolitikai elképzelések tekintetében az esetleges semlegességi koncepció feladásával 1994. február 9-én Szlovákia a NATO-tagság mellett döntött és csatlakozott a Békepartnerség programhoz. Ekkora vált ugyanis világossá a politikai elit számára, hogy Európa egy éppen megszületett kis kelet-közép-európai állam külső és belső biztonságának garanciáit csak olyan intézményekhez való csatlakozással biztosíthatja, melyekkel demokratikus értékközösséget képez és

⁵⁶ Vladimír Mečiar II. kormánya 1992. június 24-1994. március 15.; III. kormánya 1994. december 13-1998. október 30., a köztes időben Jozef Moravčík ideiglenes kormánya.

⁵⁷ Alexander DULEBA–Pavol LUKÁČ–Miroslav WLACHOVSKÝ: Zahraničná politika Slovenskej republiky východiská, stav a perspektívy 6.o. <http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/3>. (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

⁵⁸ Az önálló Szlovák Köztársaság megalakulásával a szlovák nemzet "ezeréves álma" vált valóra, azonban a lakosság – és vélemények szerint az önállóság kezdeményezői, a politikusok – sem voltak rá felkészülve. Bár az államiság külső jegyei rendelkezésre álltak, hiányoztak a célok, az ideák. Ez sok esetben a föderáció külpolitikájának másolásá-hoz vezetett, ami előre jelezte az adott időszak külpolitikai kudarcait. VIDA Csaba: A Szlovák Köztársaság államiságának megteremtése, Hadtudomány, 2007. XII. évf. 3. szám, http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/3/2007_3_13.html (Letöltés ideje: 2014.10.22.)

⁵⁹ Alexander DULEBA–Pavol LUKÁČ–Miroslav WLACHOVSKÝ: Zahraničná politika Slovenskej republiky východiská, stav a perspektívy. <http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/3>. (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

katonai, politikai szövetséget alkot. A Pfp⁶⁰ egyéni partnerségi program tapasztalatai alapján kívánta biztosítani a haderő átalakítását és ennek törvényi keretbe foglalását a demokratikus alapelvekkel és a védelmi tervezés folyamatával összhangban. A programban való részvétel célja a NATO-tagság, a kompatibilitás és az interoperabilitás elérése volt. Még ebben az évben megszületett az ország első védelmi doktrínája, és 1996-ban a „Szlovák Köztársaság Nemzetbiztonságának alapvető céljai és alapelvei”⁶¹ dokumentum.

Az aktuálpolitikai folyamatok, a világos nemzeti érdek megfogalmazásának hiánya azonban más irányba terelték ezeket az elképzeléseket. A reformok megtorpantak, így Szlovákia kimaradt a NATO bővítés első köréből, elvesztette azt a bizalmi tőkét, melyet megalakulásakor kapott.

2. ciklus: 1998-ban minőségileg új ciklus kezdődik szlovák kül- és biztonságpolitikában, mely újraértékeli az Európában zajló folyamatokat, meghatározza a nemzeti érdekeket és megvalósításukhoz szükséges eszközöket. Nem volt szükség a korábban deklarált prioritások megváltoztatására, de szükséges volt kiértékelni azt, miért nem volt képes őket az ország megvalósítani. Ez a folyamat Szlovákiában Mikuláš Dzurinda és kormányai⁶² regnálásához volt köthető, aki új értelmet és tartalmat adott az euroatlanti kapcsolatoknak.

Az Unióhoz történő csatlakozás a szlovák külpolitikában kifejezetten politikai célként jelenik meg, mivel a szervezet nem tudott biztonsági garanciákat nyújtani; az alakulóban lévő közös kül- és biztonságpolitika nem jelentett az ország számára alternatívát biztonsági érdekeinek érvényre juttatásában. A szlovák kormány nézete szerint a NATO a biztonság garanciája, amit a kormány kül- és belpolitikai elképzeléseinek is tükröznie kell – határozta meg az 1998-ban kiadott kormányprogram. Ebből adódóan, ahogy Magyarország esetében is, szükség volt új biztonság- és védelempolitikai elvek felállítására és dokumentumokba foglalására,⁶³ továbbá a korábban elkezdett, de csak az első szakaszig megvalósított haderőreform folytatására. Megszületett az új haderőreform a „Modell 2010”⁶⁴, ami a haderőben lévő problémák felszámolása mellett egy hosszú távú fejlesztési programot is tartalmazott. A dokumentum az ország önálló területelvű védelmének elvei alapján született, teret adva a NATO-hoz való csatlakozás kívánalmainak is.⁶⁵ Első ízben

⁶⁰ Magyarország és Szlovákia Pfp tagfelvétele egy nap különbséggel történt: 1994. február 8. és 9.

⁶¹ Obranná doktrína Slovenskej republiky z roku 1994, és Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky z roku 1996. <http://www.nrsr.sk/> (Letöltés ideje: 2014.10.10.)

⁶² Mikuláš Dzurinda vezette kormányok 1998-2004 és 2004-2006. A második kormány ciklusidejét a kialakult belpolitikai helyzet miatt nem tudta kitölteni, az előrehozott választásokon megbukott.

⁶³ 2001-ben elfogadta a parlament az ország biztonsági, védelmi és katonai stratégiáit Bepečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky, Vojenská stratégia Slovenskej republiky. <http://www.mosr.sk> és <http://www.mod.gov.sk/materialy-a-dokumenty/> (Letöltés ideje: 2014.10.15.)

⁶⁴ Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja ozbrojených síl Slovenskej republiky – plán rozvoja a rozvojových programov vrátane ich finančnej náročnosti (Model 2010) <http://www.mod.gov.sk/materialy-a-dokumenty/> (Letöltés ideje: 2014.10.15.)

⁶⁵ Bielá Kniha o obrane Slovenskej republiky https://lt.justice.gov.sk/Attachment/vlastn%C3%BD%20materi%C3%A11_doc.pdf?instEI

került lefektetésre a védelmi szektor forráskeretének a kormány és az országgyűlés határozatai általi biztosítása.

A 2001.09.11-i terrortámadással megjelenő új kockázati tényezők és kihívások, a biztonsági környezet megváltozása új képességek kialakítását kívánták meg, mellyel Dzurinda II. kormányának kellett szembenéznie. Ez adta meg a következő haderő-átalakítás keretét, ami a NATO elvárásaival összhangban olyan hadsereg felállítására összpontosított, mely képes hatékonyan fellépni nemcsak Szlovákia és a NATO-tagországok területén, hanem bárhol, ahol a terrorizmus megjelenik. A kabinet kötelezettségvállalása, hogy 2006-ra professzionális hadsereget hoz létre, fontos momentumként jelenik meg.

3. ciklus: 2004-től napjainkig. A szlovák kül- és biztonságpolitikában éles határt húzott az integráció. A szlovák külpolitika kiindulási pontját az állam belső környezete és a külső környezet kölcsönhatása határozza meg. Az ország alapvető és állandó külpolitikai érdekei: területi integritásának megőrzése, polgári biztonságának garantálása, és a fenntartható gazdasági, társadalmi, környezeti és kulturális fejlődés optimális feltételeinek biztosítása, melyet a csatlakozás után kiadott „*Szlovák köztársaság középtávú külpolitikai stratégiája*”⁶⁶ határoz meg. A külpolitika stratégiai célja az ország fejlődésének biztosítása egy stabil és kiszámítható nemzetközi környezetben. A dokumentum nem határoz meg prioritásokat, hanem azokat a kormány által évente kiadásra kerülő „*Külpolitikai iránymutatás*” tartalmazza, mely kisebb-nagyobb eltéréssel a csatlakozástól számítva a következő dimenziókat határozza meg:⁶⁷

1. *Bilaterális és multilaterális diplomácia*, ami az egyes országokkal való kétoldalú kapcsolatok erősítését és a nemzetközi szervezetekben való aktív részvételt jelenti, mely hozzájárul az ország stabilitásának fenntartásához, prosperitásának elősegítéséhez és a nemzeti érdekek érvényre juttatásához a gazdaság területén. Az ország részt vállal a szegénység felszámolásában, a fenntartható fejlődés és a demokratikus átalakulás pénzügyi támogatásában, továbbá nemzetközi fejlesztési együttműködés keretében. Kétoldalú együttműködések fejlesztése során Szlovákia kiemelt hangsúlyt helyez a gazdasági fellendülés támogatására és a munkahelyteremtés erősítésére. Regionális viszonylatban legjelentősebb együttműködést a V-4 csoport jelenti Szlovákia számára. A Visegrádi Együttműködés koordinációs és konzultációs mechanizmusa teret biztosít arra, hogy a közös érdekek alapján közös pozíciókat és álláspontokat fogalmazhassanak meg.
2. *Szomszédság és térségpolitika, valamint a határokon átnyúló regionális együttműködések*, melyben Szlovákia külön figyelmet szentel a cseh-szlovák és a magyar-szlovák viszonyoknak. Az EU-n és NATO-n kívüli

D=1&attEID=52223&docEID=291685&matEID=5903&langEID=1&tStamp=20130226093053313 (Letöltés ideje:2014.10.15.)

⁶⁶ Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015 [https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D9D5A743A2CE0A4FC12578950037A688_SK/\\$File/strategia%20ZP%20SR.pdf](https://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D9D5A743A2CE0A4FC12578950037A688_SK/$File/strategia%20ZP%20SR.pdf) (Letöltés ideje: 2014.10.24.)

⁶⁷ Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2004-2014 https://www.mzv.sk/sk/zahranicna__politika/dokumenty_k_zahranicnej_politike (Letöltés ideje: 2014.10.28.)

egyetlen szomszédja Ukrajna, melynek integrációs törekvéseit támogatja az átalakítási- és reformfolyamatok függvényében.

3. *Gazdasági diplomácia és az ország egységes megjelenítése külföldön*, melynek súlypontja a kereskedelmi és gazdasági érdekek érvényesítésén van. A gazdaságnak ugyanis olyan erős kis- és közepes méretű vállalkozásokra van szüksége, amelyek növelik a munkahelyek számát. Az ország nagy hangsúlyt fektet a befektetések növelésére, az új technológiára és az innovációra, továbbá az alkalmazott kutatás területén a hazai és a külföldi egyetemek közötti együttműködésre.
4. *Diplomáciai jelenlét*, mely összekapcsolódik a nyilvános diplomácia⁶⁸ fogalmával. Célja a szlovák országkép egységes, pozitív irányú formálása, ami által növelhető az ország külpolitikai mozgásterére és versenyképességére. Ennek eszközei a kommunikációs csatornák nyitottságának és az információáramlás gyorsaságának növelése. Ebbe a pontba sorolandó a konzuli szolgálat korszerűsítésére vonatkozó iránymutatás és az állampolgárok segítése külföldön is.
5. *Európa politika*, melyben jelentős szerepe van a gazdaság megerősítésének, aktuálisan négy területen; bankunió, fiskális unió, gazdasági unió és demokratikus legitimitás az EU-ban. Hasonlóan hangsúlyos a szlovák külpolitikában a 2014–2020 közötti kohéziós politika pénzügyi keretének kérdése, az ehhez kapcsolódó programok, strukturális alapok és a beruházások, melynek célja a növekedés elősegítése, a munkahelyteremtés, az éghajlatváltozással és az energiafüggőséggel szembeni küzdelmem, továbbá a szegénység és a társadalmi kirekesztettség csökkentése. Szlovákia gazdasági növekedésének és versenyképességének fokozása szempontjából kulcsfontosságú az unió belső energiapiacának és az energetikai összeköttetések kiépítése.
6. *Az ország biztonsága*. A szlovák kül- és biztonságpolitika a NATO –hoz és az EU-hoz köti a régió biztonságát, a szabadság, a demokrácia, a fenntartható fejlődés hazai és globális meglétét és terjesztését, illetve ezen keretekhez igazodva kíván részt venni a regionális, az európai és a globális problémák megoldásában. A szlovák külpolitika határozottan kiáll a NATO egészének katonai-védelmi és politikai átalakítása, a transzatlanti kapcsolatok erősítése mellett, továbbá támogatni kívánja a szervezet együttműködését az ENSZ-szel, az EU-val és az EBESZ-szel a nemzetközi békés és biztonság szavatolásának érdekében.⁶⁹

⁶⁸ A nyilvános diplomácia fogalmának használata és tartalmának meggyökeresítése a politikai kultúrában térségünkben új keletű. A nyilvános diplomácia azon tevékenységek összessége, melyek arra irányulnak, hogy egy ország kormánya, szervezetei, vállalatai és magánszemélyei befolyásolják más országok kormányát, szervezeteit, vállalatait és magánszemélyeit a nemzetközi kommunikáció segítségével nemzetközi mozgásterük és versenyképességük növelése érdekében. (SIMON-NAGY Lilla: nyilvános diplomácia. Ph.D. értekezés. Budapest 2012. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/705/1/Simon_Nagy_Lilla.pdf (Letöltés ideje: 2014.10.25.)

⁶⁹ Jelenleg a szlovák haderő két NATO által vezetett katonai küldetésben, Afganisztánban (ISAF) és Bosznia-Hercegovinában, továbbá két EU-misszióban, az EUFOR ALTHEA Bosznia-Hercegovinában és az EUMM Grúziában, illetve az ENSZ ciprusi és UNSTO megfigyelő missziójában vesz részt. <http://www.mod.gov.sk/zahranicne-operacie/> (Letöltés ideje: 2014.10.25.)

Az ország realista külpolitikát folytatva a kis ország tudatával kapcsolódik be az egyre globálisabb külpolitikai feladatok elvégzésébe, melyben meg kívánja erősíteni befolyását és hatást kíván gyakorolni a nemzetközi környezetre nagyságának, gazdasági és katonai képességeinek tudatában. Az ország kiemelten kezeli a nemzetközi szintér azon változását is, mely a nem állami szereplők megjelenéséhez kapcsolható, így együtt kíván működni velük, a transznacionális szervezetekkel és civil szerveződésekkel egyaránt. Hangsúlyozza ugyanakkor, hogy a kül- és belpolitika határai egyre jobban összemósódnak, melyet tovább erősít a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése.⁷⁰ A külpolitika és diplomácia feladata az ország érdekeinek meghatározása és képviselése, illetve olyan mechanizmusok kimunkálása, melyek által biztosítható megvalósítása.

Ez a külpolitika és a biztonság- és védelempolitika közötti szoros összhang azonban némi hiányosságot mutat. Míg a külpolitikai orientáció a változó kihívásokra aktuális válaszokkal rendelkezik, a reális biztonságpolitikai és ezáltal a védelempolitikai célok meghatározása nem követi a nemzetközi környezet változásait. A 2005-ben elfogadott dokumentumok a „*Szlovák Köztársaság Biztonsági Stratégiája*” és a „*Szlovák Köztársaság Védelemi Stratégiája*”⁷¹ a NATO és az EU stratégiáival összhangban a kollektív biztonság tükrében világosan meghatározták az ország védelmének új jellegét, átalakították a követelmény- és értékrendszerét, a területvédelem helyett az ország érdekeinek védelme került előtérbe, az elmúlt tíz évben azonban aktualizálásukra nem került sor.⁷²

Védelempolitika kapcsán 2005-ben megalkották a „*Szlovák fegyveres erők hosszú távú fejlesztésének programját, a Modell 2015*”⁷³ programot, ami már Szlovákia NATO-tagsága kapcsán aktualizálta a korábbi tervet 35 feladatcsoportban. Abszolút prioritást élvezett az expedíciós képességekkel rendelkező haderő felállítása, mely képes a humanitárius segítségnyújtástól egészen az aktív harci cselekményekben való részvétel teljes spektrumában cselekedni. A legfontosabb célkitűzések is ehhez igazodtak: párhuzamosan minimum két nemzetközi műveletben való részvételt irányzott elő a dokumentum, ami az ország viszonylatában kb. 700 főt jelent. A bevetettség kritériumát a haderő 40%-nak kell fokozatosan teljesítenie. Az egységek rotációját zászlóalj szinten kell biztosítani a koncepció szerint, és a MIG-29 repülőgépek integrációját a NATO Integrated Air Defense System (NATINADS) rendszerbe végre kell hajtani.⁷⁴ A 2015-ig tartó

⁷⁰ <http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/222> (Letöltés ideje: 2014. 10 25.)

⁷¹ Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, Obranná stratégia Slovenskej republiky

⁷² A biztonsági stratégia aktualizálásának kérdése 2010-ben került először napirendre, majd 2014-től az Ukrán válság kirobbanása óta folyamatosan tematizálja a közvéleményt. A jelenlegi kormány azonban ezt a témát nem tartja napirenden. A védelmi stratégiára vonatkozóan annyiban más a helyzet, hogy a szlovák védelmi miniszter Martin Glváč 2015 januárjában igenlően nyilatkozott egy új dokumentum megalkotásáról.

⁷³ Dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany s výhľadom do roku 2015 (Model 2015) <http://www.mod.gov.sk/data/files/834.pdf> (Letöltés ideje: 2014.10.15.)

⁷⁴ Vystúpenie ministra obrany Martin Fedora na pôde Národnej akadémie obrany k strategickému dokumentu Model 2015. <http://www.mosr.sk/data/disk/.../060516-Model-2015.doc> (Letöltés ideje: 2014.10.24)

időszakra kialakított hosszú távú terv szerint az ország GDP-jének 1,85-1,90%-át kívánják a haderőre fordítani, illetve haderő létszámát 23.350 főben maximálták.⁷⁵

Összegzés

A tanulmány megkísérelte bemutatni Ausztria, Magyarország és Szlovákia elmúlt negyedszázadban végbement változásait a biztonsági kihívások tekintetében, melyek a stratégiai dokumentumok elfogadásában koncentráálódtak, mintegy tükröt tartva az adott korszak (ciklus) kihívásainak, az arra adandó válaszoknak. A stratégia elsődleges és legfontosabb része az elvi, tehát a politikai komponens, egyes országok vizsgálatánál éppen ezért ezt emeltük ki és ennek alapján különítettük el a ciklusokat - mely dominánsan rányomta bélyegét nemcsak magára a stratégiaalkotás folyamatára, hanem a meghatározandó célokra, az ezekhez rendelendő eszközökre és módszerekre, kijelölve az alapvető értékeket és érdekeket. A kétpólusú világrend felbomlása után ezek voltak az integrációs törekvések, az EU és NATO csatlakozás céljával Szlovákia és Magyarország esetén, Ausztriában pedig a semlegesség át-és újraértékeléséhez köthető koncepció. A kül- és biztonságpolitikában Szlovákia ezen kívül nem jelölt meg prioritásokat, Magyarország ellenben felvállalta a határon túli magyarság ügyét és a szomszédságpolitika erősítését. Ez utóbbi Ausztria esetén is meghatározó iránnyá vált a „regionális partnerség” elképzelés alatt, melyet a stabilitás és a gazdasági növekedés egészített ki. A globális kihívások egyre intenzívebbé válásával, illetve a csatlakozás teljesülésével feladatként a „helykeresés” és ezen országok érték- és érdekrendszerének szövetségi kerekbe ágyazása következett, ami hasonlóan rögzös útnak bizonyult. Nem kisebb feladat volt ezen szervezetek „felkészítése” az új kihívásokra, melyek a NATO esetén újabb stratégiai koncepciók megfogalmazásához vezettek, az EU-t illetően a 2003-ban elfogadott koncepció felülvizsgálatával jártak, melyekben már aktív részes volt mindhárom ország. Előtérbe kerül a transzatlanti viszonyok javításának kérdése is. A fejlődés következő szakasza, mindhárom ország esetén kormány – és politikai orientációváltáshoz kapcsolható, mely kormányok az elmúlt években már második ciklusidejüket is megkezdték. Ezen szakasz meghatározó tényezője a 2008-ban kirobban gazdasági – és pénzügyi válság, az információs hadviselés, a digitális forradalom és a technológiai fejlődés. Ezt érzékelve az államok - Szlovákia még adós vele - újrafogalmazták biztonsági stratégiájukat, illetve új irányok – és elvek mentén határozzák meg kül- és biztonságpolitikai téziseiket és hadereik megújítását. Ezen sárokpontok elemzése a tanulmány következő részében található.

Felhasznált irodalom:

- FÜLÖP Mihály-Sipos Péter: Magyarország külpolitikája a XX. században. Aula Kiadó, Budapest, 1998.
- GEHLER Michael: Österreichs Aussenpolitik der Zweiten Republik. Von der alliierten Besatzung bis zum

⁷⁵ Vladimír TARASOVIČ: Reformy ozbrojených síl Slovenskej republiky nielen ako podmienka integrácie do NATO. <http://cenaa.org/analysis/reformy-ozbrojenych-sil-slovenskej-republiky-nielen-ako-podmienka-integracie-do-nato/> (Letöltés ideje: 2014.10.30.)

- Europa des 21. Jahrhunderts. Innsbruck–Wien–Bozen: Studien Verlag, 2005. ISBN 9783706514149
- HAMBERGER Judit: Biztonságpolitikai kihívások a visegrádi országokban Lengyelország, Csehország, Szlovákia. In: Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig. BHKKA 2010. www.bhkka.hu/biztonsagpolitikai_tanulmánykotet.pdf
- HANKISS Elemér: Annus mirabilis? Anus miserabilis? Magyarország politikai évkönyve 1989. Aula-OMIKK, Budapest, 1989. ISSN:0864-7755
- HÉJJA István, Kenedli Tamás: Az elemző-értékelő munka elméleti és gyakorlati kérdései, Egyetemi jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nemzetbiztonsági Tanszék, Budapest 2011.
- JÁVOR Endre: A biztonsági stratégia kidolgozása során érvényesítendő elvek és módszerek, Hadtudomány X. évfolyam, 2. szám.
- KENEDLI Tamás: Elemzéseközpontú információfeldolgozás a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harcban, Doktori értekezés, ZMNE, 2010. (193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2012/kenedli_tamas.pdf)
- KERN Tamás: A rendszerváltás utáni haderőreform kísérletek http://www.szenzorkft.hu/public/files/documents/a_rendszervaltas_utani_haderoreform.pdf
- KISS J. László: Politika és percepció: magyar és osztrák (kül)politika az átalakulás éveiben (1988–1991).Külügyi Szemle 2013/2. 108.o. (unipub.lib.uni-corvinus.hu/1340/1/Kulugyi_Szemle_2013n2p102.pdf.)
- KISS J. László: Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003.
- KRAMER Helmut: Strukturentwicklung der Außenpolitik (1945-2005). In: Dachs Herbert (Szerk.): Politik in Österreich. Das Handbuch. MANZ'sche Wien. 2005. ISBN: 3214076809.
- LŐRINCZ Csaba: Globalizációs hatások és külpolitikai kihívások. <http://mno.hu/velemenyl/globalizacios-hatasok-es-kulpolitikai-kihivasok-832971>
- MATUS János: A katonai gondolkodás új irányzatai. Hadtudomány 2008/1.
- NAGY Péter: Nemzetbiztonság az információs korszakban. Nemzeti Stratégia 2020-ig könyvek 2. Magyar jövőképek. Szerk.: Varga Csaba, Tibori Tímea. HÉA Stratégiakutató intézet. Budapest 1998.
- Dr. PADOS Ferenc ezredes: A Magyar Köztársaság veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei. In: Felderítő Szemle. IV. évfolyam 2. szám 2005.
- SIMON-NAGY Lilla: nyilvános diplomácia. PhD. értekezés. Budapest 2012. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/705/1/Simon_Nagy_Lilla.pdf

- SZENES Zoltán: Magyar haderóreform és az iraki magyar szerepvállalás. http://www.xxiszazadintezet.hu/rendezvenyek/szenes_zoltan_magyar_haderoref/szenes_zoltan_magyar_haderoref.html
- SZENES Zoltán: A Magyar Honvédség átalakítása (1989–2012) http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/35165/h_szle_2012-6_beliv_kicsi_oldalankent.pdf
- TAKÁCS Judit: Ausztria az új Európában. Az osztrák biztonságpolitika egy évtizede 1989-1999. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 2008. doktori.btk.elte.hu/hist/takacsjudit/diss.pdf
- TARASOVIČ Vladimír: Reformy ozbrojených síl Slovenskej republiky nielen ako podmienka integrácie do NATO. <http://cena.org/analysis/reformy-ozbrojenych-sil-slovenskej-republiky-nielen-ako-podmienka-integracie-do-nato/>
- VARGA Gergely: Magyarország a NATO-ban. http://nit.uni-nke.hu/uploads/media_items/magyar-biztonsagpolitika_-1989-2014.original.pdf
- VIDA Csaba: A Szlovák Köztársaság államiságának megteremtése, Hadtudomány, 2007. XII. évf. 3. szám www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/3/2007_3_13.html
- 11/1993. Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről
- 27/1993. Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről
- A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény
- Magyarország külkapcsolati stratégiája
- Bundesminister für Landesverteidigung: Bericht an die Bundesregierung. Sicherheitspolitisches Umfeld und Streitkräfteentwicklung. Wien 1991.
- Bundesverfassungsgesetz: Bundes-Verfassungsgesetz-Novelle 1994.
- Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin
- Biela kniha o obrane Slovenskej republiky
- Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja ozbrojených síl Slovenskej republiky – plán rozvoja a rozvojových programov vrátane ich finančnej náročnosti (Model 2010)
- Obranná doktrína Slovenskej republiky z roku 1994.
- Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015.
- Zameranie zahraničnej a európskej politiky Slovenskej republiky na rok 2004-2014.
- Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky z roku 1996.

- auswaertiges-amt.de
- biztpol.corvinuembassy.com
- bka.gv.at
- bmeia.gv.at
- bundeskanzleramt.at
- demokratiezentrum.org
- grotius.hu
- eu.kormany.hu
- kulugyminiszterium.hu
- lt.justice.gov.sk
- medienservicestelle.at
- mindenkilapja.hu
- mod.gov.sk
- mosr.sk
- mzv.sk
- nrsr.sk
- oeog.at
- parlament.gv.at
- ris.bka.gv.at
- sfpa.sk
- zeit.de
- ftp://193.170.235.123/Lernbehelfe/Wirtschaft_und_Recht/BWLA/Medienpakete/Politische_Bildung/K07.pdf

A KATONAI MŰVELETEK ÚJ FORMÁJA – A HIBRID MŰVELETEK

Korunk konfliktusainak gyakorlatából levont következtetések, a feldolgozott tapasztalatok, valamint a tudományos igényű kutatások, elkészült tanulmányok biztosítják a szakemberek számára a színes forradalmak, az ukrán polgárháború áttekintését, mint az új típusú háborúk, műveletek új formáját, amelyeket manapság egyre gyakrabban, *hibrid háborúként, műveletként* határoznak meg a hadtudományi szakirodalomban.¹

A katonai- és biztonságpolitikai szövegekörnyezetben a hibrid háború fogalma több tevékenység összessége amely, az ellenség által alkalmazott katonai és félkatonai szervezetek alkalmazása (polgári és civil összetevők) egyidejű bevonásával.

A szakértők a tudományos munkákban, dolgozatokban ehhez közeli fogalomként jelenítik meg az „*irányított káosz-háború*” kifejezést, amelynek a használata, úgy tűnik sokkal mélyebb tudományos elemzést, alapos kutatást igényel.

Továbbá megjegyezzük, hogy széles körben terjedt el a katonai szakirodalomban a „*hibrid-veszélyek*” fogalma is, amely az ellenség által létrehozott veszélyként jelentkezik. A hibrid veszély tradicionális és nem tradicionális eszközként egyidejűleg jelenik meg, a saját, kitűzött célok elérése érdekében.

A stratégiafejlesztés, a felkészítés jelentősége megnőtt napjainkban – amikor a NATO és a Magyar Honvédség katonáinak már egy évtizede aszimmetrikus fenyegetettséggel szemben kell felvenni a harcot a missziós feladatok ellátása során. Általánosan elfogadott tapasztalat, hogy a *hibrid fenyegetettség* átírja a hagyományos hadviselésről alkotott nézeteket – új megközelítésbe helyezi a katonai képességfejlesztés folyamatát. Napjainkban, de még inkább a jövőben, egy rendkívül gyorsan változó, egyre fenyegetőbb környezetben kell a Magyar Honvédségnek feladatokat vállalnia.

A tanulmány címében jelzett témával kapcsolatban különösen nagy érdeklődés kísérte az aszimmetrikus hadviseléssel összefüggő konferenciát, amelyet a Magyar Hadtudományi Társaság szervezésében rendeztek meg. A jelenlegi ukrainai események fényében, a NATO állam- és kormányfőinek walesi csúcstalálkozóját követően valamennyi tagország és a Szövetséget támogató országok, egyéb szervezetek figyelemmel kísérik a nemzetközi környezetben bekövetkezett változásokat és az azokra adható lehetséges válaszlépéseket, napjaink katonai műveletei megvívásának új formáit és módszereit, valamint a fegyveres erők képességfejlesztésének irányait.

¹ Általánosságban a hibrid kifejezés jelentése alatt latin, – hibrida, hybrida – keverék (keresztezett szervezetek, sejtek genetikai keverékét, keveredését) megkülönböztetését értjük.

A konferencián *Isaszegi János, Resperger István és Mező András* külön-külön is megemlítették az aszimmetrikus hadviseléssel és a hibrid hadviseléssel kapcsolatos kutatási eredményeiket. Többek között ismertették a következőket:

Az US Army Special Operations Command (USASOC), az Egyesült Államok Különleges Műveletek Parancsnoksága 2014. szeptember 26.-án kiadott egy fehér könyvet, melynek címe: *Counter-Unconventional Warfare*. Ez a fehér könyv azt állítja, hogy az Egyesült Államoknak mind politikai, mind katonai szinten szükséges lenne egy hiteles stratégiára a külső támogatást élvező felkelések, a szeparatista mozgalmak ellen. A katonai műveleteknek ezt a formáját mind a nyugati, mind a keleti szakirodalom hibrid hadviselésként fogalmazza meg – állították az előadók.

A tanulmány megírásával az volt a célunk: *először*, hogy a katonai műveletek végrehajtásának új módszereit, formáit elemezzük az elméletre gyakorolt hatásuk tükrében, felhasználva a hazai és nemzetközi szakirodalomban megjelent írásokat.

Fontosnak tartottuk a keleti hadtudományi publikációkban fellelhető vélemények közreadását, elsősorban Alexander Bartos, a moszkvai állami nyelvtudományi egyetem nemzetközi biztonság kérdéseivel foglalkozó Információs Központ igazgatója tanulmányának rövid ismertetését.

Másodszor, elemeztük a hadtudomány, a fegyveres küzdelem és a háború viszonyát, – bemutatjuk a kutatás során elért legfrissebb eredményeinket, a hazai és külföldi szakirodalom elemzése alapján.

A veszélyek új típusai és a katonai műveletek új formái

„A NATO-nak meg kell tanulnia kezelni az Oroszországi Föderáció által folytatott hibrid háború révén keletkező helyzetet, és mindenekelőtt fel kell készülnie a felségjelezés nélküli egyenruhát viselő fegyveresek beszivárgására” – mondta Philip Breedlove amerikai tábornok, a NATO európai erőinek főparancsnoka a Die Welt német újságnak.

A német lap online kiadásában 2014. október 26-án megjelent interjúban Philip Breedlove kifejtette: a hibrid háború négy eszköz ötvözésével folytatott műveletek sorozata. Ezek a *diplomácia, az információ, a katonai erő és a gazdaság*. Az egyes elemek angol nevének (diplomacy, information, military, economy) kezdőbetűjéből képzett katonai szakkifejezéssel: DIME.

1. ábra: Philip Breedlove amerikai tábornok

Forrás: <http://www.cp24.com/world/nato-s-top-general-says-cease-fire-between-ukraine-and-pro-russian-forces-is-in-name-only-1.2016512>
(letöltés ideje: 2015.03.09.)

A hibrid modell „összefogja a nemzetállami hatalom, befolyás valamennyi eszközét, és felhasználja egy másik nemzet ellen,” és éppen ennek a modellnek a működését lehet megfigyelni az Oroszországi Föderáció Ukrajnával kapcsolatban folytatott valamennyi tevékenységében – hangsúlyozta a NATO európai erőinek főparancsnoka, aki nagyon aggasztónak nevezve az új hadviselési forma megjelenését a gyakorlatban.

A nyilatkozat további részében hozzátette: „az ukrán válsággal kapcsolatban az a legfontosabb, hogy a NATO-tagországok legyenek felkészülve az úgynevezett zöld alakok, a felségjelzés nélküli egyenruhát viselő katonák megjelenésére, akik a Krim félszigeten kipróbált módszert alkalmazva nyugtalanságot szítanak, kormányzati épületeket foglalnak el, szakadárokat képeznek ki a fegyverforgatásra, és így megrendítik az egész ország stabilitását. Amennyiben a szövetség ilyen jelenséget tapasztal bármely tagállamában, a kollektív védelem elve alapján azonnal közbelép” – jelentette ki a NATO európai főparancsnoka.

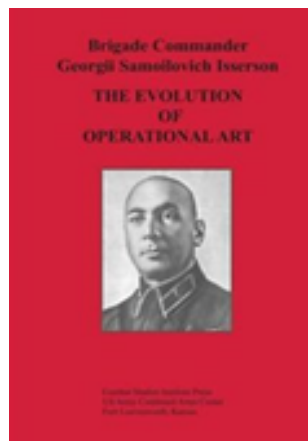
A nyugati és a keleti szakirodalomban folytatott kutatásaink alapján állíthatjuk, hogy a kutatók és a szakemberek már hosszabb idő óta vizsgálják a katonai műveleteknek ezt a formáját, lehetséges megvívásuk elméletét és gyakorlatát, a feldolgozott tapasztalatok alapján.

A fellelhető szakirodalomban az összes kutató és szakértő megállapítja, hogy a hibrid művelet, mint a fegyveres küzdelem megvívásának módszere, formája nem új kategória, és ezt a kijelentést számos történelmi eseménnyel igazolják. Állításunk bizonyítására csupán kettő példát említünk.

Először, Robert A. Newson a „Why the US Needs a Strategy To Counter Hybrid Warfare” című tanulmányában a következőt írja: *Hibrid Warfare kifejezés eredetileg azután vált híressé, miután az amerikai polgárháborúban George Washington a következőt mondta: a hibridhadviselés egy kombinációja a harcnak,*

amelyben a hatalmas sereg és a tisztességesen képzett milíciák harcolnak több fronton. A számunkra fontos területeket erős gyalogos egységek őrzik.”²

Másodszor, Valerij Geraszimov az orosz fegyveres erők vezérkari főnöke a „Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий” című írásában hivatkozik Georgij Isserson tábornokra, aki az első világháború tapasztalatai alapján írt a hibrid hadviselésről: „A háború általában nem egyszerű, és a kezdete sem az. Az erők mozgósításával, koncentrációjával indul, és észrevétlenül jutunk el a műveletekig, minden képesség felhasználásával. Minden háború egy egyedi eset, amely azt követeli a tábornoktól, hogy ismerniük kell annak sajátos logikáját, annak egyediségét.”³ Geraszimov vezérkari főnök az említett tanulmányában „a hogyan biztosítható az orosz nemzet biztonsága a nem tradicionális veszélyek és kihívások viszonyai között” kérdésre keresi a választ.⁴

2. ábra: G. S. Isserson dandárparancsnok: A hadműveletek új formái
Forrás: <http://usacac.army.mil/Cac2/cgsc/carl/download/csipubs/OperationalArt.pdf>
(Letöltés ideje: 2015.03.09)

A hibrid háborúk stratégiája és a hibrid veszélyekkel szembeni ajánlások az elmúlt években kerültek kidolgozásra a NATO parancsnokságokon és az Egyesült Államokban, valamint az Oroszországi Föderációban. A katonai szakértők új

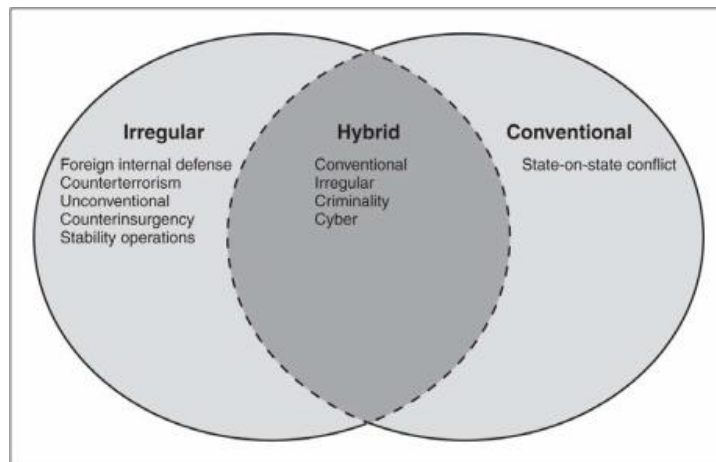
² Why the US Needs a Strategy To Counter „Hybrid Warfare.”
<http://www.defenseone.com/ideas/2014/10/why-us-needs-strategy-counter-hybrid-warfare/97259/> (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)

³ Валерий Герасимов: Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий..
<http://www.vpk-news.ru/articles/14632> (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)

⁴ A hivatalos orosz álláspont megismeréséhez javasoljuk tanulmányozni az orosz katonai doktrína legújabb változatát, amelyből a tanulmány végén néhány, általunk fontosnak tartott részt ismertettünk. Военная доктрина Российской Федерации.
<http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 12. 27.)

következtetéseket vontak le a háború jellegének elsődleges megváltozásáról. A változás lényege a hibrid hadviselés, háború előkészítése, menete, lefolyása és végeredménye szempontjából fontos katonai és félkatonai civil, polgári képesség (mint lehetséges összetevők) egyidejű bevonása a műveletek, ráhatások befolyásolásának erősítésével.

Napjainkban a tudományos munkákból ismerhettük meg a fogalmakat: a hibrid háborút, hibrid veszélyeket, amelyek a hivatalos NATO és amerikai dokumentumokban jelentek meg. Például szolgálhat erre az állításunkra a walesi NATO állam- és kormányfői csúcstalálkozón elfogadott dokumentum 13 pontja, amely először tesz említést a szövetség felkészítésének szükségességéről az új típusú, hibrid műveletben való részvétel sikere érdekében. Fontos, hogy az eszközkészlethez nagy készenléti erő társuljon, amely néhány napon belül aktivizálható, telepíthető, és mintegy lánzszahegyként vezetheti az ellencsapásokat – mint ahogyan arról Walesben is döntés született.⁵(*Továbbá ajánljuk az Olvasó figyelmébe Krajnc Zoltán és Porkoláb Imre tanulmányát a téma átfogó megismerése céljából.*)

Source: GAO analysis of DOD military concept and briefing documents and academic writings.

3. ábra: A hibrid hadművelet jellemzői The Hybrid Warfare Concept

Forrás: GAO-10-1036R Hybrid Warfare - US Government ...

<http://www.gao.gov/assets/100/97053.pdf>

(Letöltés ideje: 2010.09.10.)

A szövetség szakértőinek véleménye szerint a hibrid műveletek széles körben magukba foglalják a közvetlen katonai tevékenységet és a titkos műveleteket, amelyeket egységes elgondolás és tervek alapján készítenek elő, a fegyveres erők, a partizán, gerilla és egyéb félkatonai szervezetek, polgári szervezetek részére.

⁵ Wales Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm (Letöltés ideje: 2014.11.23.)

NATO Military Committee Conference Vilnius, Lithuania.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/events_113040.htm (Letöltés ideje: 2014. 09. 23.)

A hibrid veszélyek fogalma az ellenséges körülmények megjelenése és az ellenség várakozásainak széles körét foglalja magába: mint a kiber háború; az alacsonyintenzitású aszimmetrikus konfliktusok; a globális terrorizmus, a kalózkodás; a törvénytelen migráció; a korrupció; az etnikai és vallási szembenállás; az erőforrások biztonsága a demográfiai kihívások a transznacionális bűnözői körök, szervezetek a globalizáció és a tömegpusztító fegyverek elterjedésének problémái.

Philip Breedlove amerikai tábornok, a NATO európai erőinek főparancsnoka korábban említett meghatározása alapján, általánosan hibrid műveletnek hívhatjuk például a partizán, a gerilla hadviselést, háborút, amely magába foglalja a korszerű műveleti formákat és az erőforrások mozgósításának modern módszereit.

A hibrid műveletet az orosz szakirodalomban – a nyugati elemzésekre hivatkozva –, mint az aszimmetrikus hadviselés fő módszerét határozzák meg, amely három kiválasztott területen folyik: a konfliktus zónában élő népesség lakosság körében; a hátszág lakossága körében; és a nemzetközi közösségekben.

A hibrid műveletet meghatározhatjuk, mint korábban előkészített és az állam által operatíván megvalósított hadi- és diplomáciai tevékenységek összessége, információs jellegű művelet a stratégiai célok elérésének érdekében. Mindemellett meg kell jegyezni, hogy a hibrid művelethez nem szükséges új technikai eszközök fegyverek, fegyverrendszerek kifejlesztése, elegendő a már rendelkezésre álló hadikészlet felhasználása.

A hibrid művelet magába foglalja a különböző hibrid veszélyek komplex realizálását, a hagyományos, nem szabványos tömeges erőszakot, a felforgató tevékenységet, amelyek folyamán a különféle gyakran alkalmazott technológiákat a szembenálló erőfölényben lévő fegyveres/katonai erővel szemben megteheti. Ehhez tartoznak a kibertámadások, és az energetika területén alkalmazott tevékenységek, és máscelemek– fogalmazott tanulmányában Alexander Bartos.

Színes forradalmak összetevői, jellemzői

Alexander Bartos megállapítása szerint, korunk politikai realitásai teljesen egybeesnek, megegyeznek Andrej Manojlo politológus megfogalmazásával „a színes forradalom” – egy az állam megdöntésére létrehozott, szervezett technológia. A mesterségesen létrehozott destabilizált politikai helyzet körülményei között, amikor a hatalomra irányuló nyomás politikai zsarolás képében jelenik meg, a hatalomra mért célzott nagy erejű különlegesen elő-és felkészített ellenálló fiatalok, vagy tömegek, mozgalmak alkalmazása. Különös helyet foglalnak el a katonai műveletek rendszerében a felforgató tevékenységek, az úgynevezett színes forradalmak (másként – az irányított káosz technológiák).⁶

Kiegészítésül, hozzá kell tenni, hogy a politikai, gazdasági, diplomáciai zsarolásról a felek az erő alkalmazására térhetnek, térnek át, amelyek megvalósítása a polgárháborús helyzet kiéleződéséig tart, vagy az országban polgárháború

⁶ Андрей Манойло: «Цветные» революции направлены против России
<http://rosinform.ru/2014/12/01/andrey-manoylo-tsvetnye-revoljutsii-napravleny-na-rossiyu/> (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)

kirobbantásába torkollhat, és ebben a folyamatban a hibrid hadviselési, műveleti módszerek és formák alkalmazására kerül sor.

A hibrid veszélyek összessége az előre kidolgozott stratégia elgondolásának megfelelő meghatározása, megfogalmazása az ellenség, ellenfél polgári és katonai célpontjainak széles spektrumára hat, ide értve a lakosságot is, mint céltáblát.

A végcél az állam erejének széleskörű meggyengítése, a kormány helyzetének megingatása és elfogadottságának (tekintélyének) csökkentése az országon belül és a nemzetközi téren egyaránt.

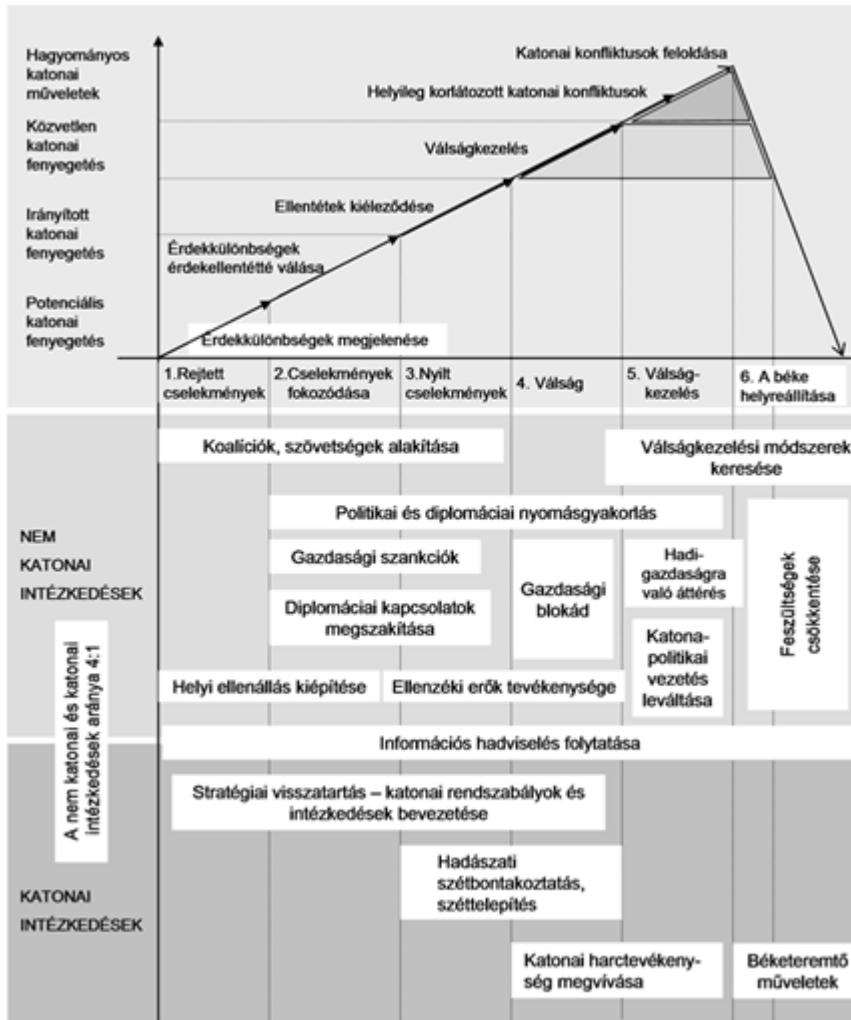
Ilyen módon, a hibrid fenyegetések veszélyek más típusú fenyegetésektől, veszélyektől abban térnek el, hogy konkrétan kiválasztott objektumra, konkrét országra vagy ország által preferált „értékekre” hatnak.

Konkrétan behatárolt kerete, és korábban meghatározott végcélja van, és a műveletek elgondolásának a stratégiai magvát testesíti meg. A komplex veszélyek sikeres megvalósítása függ a szabadon felhasználható források meglététől, és az erőktől, eszközöktől, e forrásokhoz való hozzájutás lehetőségétől.

Ilyen együttes hatásokat alkalmazó hibrid veszélyek, a szemben álló fél részéről meghatározzák az ország, az állam nemzeti biztonságát garantáló rendszerre jellemző különleges veszélyeket. A hibrid veszélyek összessége egy sor jellemzővel rendelkezik, amelyek biztosítják a hatékony alkalmazhatóságukat az egész hibrid háború, művelet folyamán.

A hibrid fenyegetések/veszélyek alkalmazásának összekapcsolt hatása feltételezi azok rendkívüli veszélyességét az ország nemzeti biztonságát garantáló összes rendszerre. A hibrid veszélyek komplex rendszere egy sor olyan jellemzővel rendelkezik, amelyek hatékony alkalmazása a hibrid műveletek minden szakaszában megtalálható. Az ilyen komplex veszélyek sokkal nagyobb pusztító erővel rendelkeznek, mint ha a veszélyek összetevőinek egyszerű számtani összegét vennék figyelembe. Az ilyen fajta veszélyek kumulatív hatása az egymással összefüggő és komplex rendszerek realizálásán keresztül érvényesül. Az előkészítés és a végrehajtás időszakában a célország területén vagy határain kívülről, külföldről hatnak a nagyszámú résztvevő koordinálását meghatározó intézkedések által.

A nem katonai módszerek használata a válsághelyzetek kialakulása és kezelése során

4. ábra: A nem katonai módszerek használata a válsághelyzetek kialakulása és kezelése során
- Szerkesztette: Koós Gábor

Forrás: Валерий Герасимов: Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий
<http://www.vpk-news.ru/articles/14632> (Letöltés ideje: 2014. 11. 23)

A helyzet sikeres kialakulásának és fenntartásának érdekében lelkesítő, és a tények ügyes felhasználásával, manipulálásával, a folyamatok szükséges irányának befolyásolására katonai és nem katonai döntéseket hoznak. A hibrid háborúk, műveletek stratégiájának alapját a stratégiai tervezés és a szükséges tevékenységek célirányos előrejelzése alkotja.

Az ellentevékenység, szembenállás megszervezéséhez fontos a korábban említett megelőző intézkedéseknek a meghatározása, amelyek a nemzeti biztonságot, és a biztonság koordinálására tett erőfeszítéseket a nemzetközi szervezeteken (ENSZ, EBESZ, Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete és a Sanghaji Együttműködési Szervezet) keresztül garantálják és biztosítják az említett országok és ország csoportok nemzetközi legitimitációját.

Igen jelentős lehet az előzetesen elért nemzetközi konszenzus az adott kérdésekben, mint például mi tekinthető agresszióknak, beavatkozásnak. Ilyen lehet például egy kibertámadás, annak forrásának megállapítása, és a vele szemben meghozandó intézkedések köre. Vagy, hogyan viszonyulnak egy független állam energiabiztonsága garantálásának kérdéséhez, a saját természeti kincseinek kiaknázása területén. Jelenleg nagyon fontos feladat a konszenzus kialakítása, elérése a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete és a Sanghaji Együttműködési Szervezet keretében.

A hibrid veszélyek legfontosabb jellemzői közé tartoznak: veszélyforrás-államok, terrorszervezetek, határokon átnyúló szervezett bűnözői körök tevékenysége, oligarchikus klánok megjelenése; a veszély összetevői meghatározása, hogy ki hozta létre, és hogy a megjelenése milyen objektumra és melyik érzékeny területre irányul; a veszély léptéke és mértéke mérete, a veszély objektumainak elérhetősége és mennyisége szempontjából, valamint azok hatásának előzetes felderítése megismerése, felfedésének lehetősége.

A hibrid veszélyek komplexitása, összetevőinek jellemzői a források felderítésének lehetőségét megnehezíti, mivel azok általában anonimek. Az ilyen úton létrehozott bizonytalanságok lényegesen csökkentik (fékezik) azon államok, szervezetek részéről adott céltudatos/célirányos válaszokat, amelyeket támadás ért.

5. ábra: Hibrid hadművelet

Forrás: <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>

ВОЕННО-ПРОМЫШЛЕННЫЙ КУРЬЕР № 8 (476) 27 февраля –5 марта 2013 года

(Letöltés ideje: 2015. 03. 09.)

Külön, tudományos igénnyel kell vizsgálni a hibrid háborúk, műveletek módszerét, formáit és a színes forradalmak közötti egyenes összefüggéseket, kapcsolatokat, amelyek kölcsönösen kiegészítik egymást. Rendszerint, a színes forradalom a hibrid háború kezdeti szakasza, ami a továbbiakban az események, az

erők alkalmazására átvett algoritmus szerint folyik, folytatódik, fejlődik, amikor is az ellenség békés tüntetése folyamatosan átalakul a hatalommal szembeni kemény konfrontációvá, egészen a kormány megbuktatásáig, illetve a polgárháború kirobbantásáig tarthat. A hibrid háború, művelet bármelyik szakaszában, vagy teljes időszakában a hibrid veszélyek közül mindig a kiválasztott a célok elérésére legalkalmasabb, leghatékonyabb csoportját használják, alkalmazzák.

Úgy gondoljuk, hogy a tanulmány rövid, tartalmi idézete figyelemre méltó olvasmány lehet a hibrid műveletekkel foglalkozó szakemberek és kutatók számára. A továbbiakban vizsgáljuk meg, hogy a szerző milyen javaslatokat fogalmaz meg a hibrid veszélyekkel és műveletekkel szemben.

Az Oroszországi Föderáció és a hibrid veszélyek, műveletek

A hibrid veszélyek alkalmazásának célirányos jellege, esetenként gyorsan változó dinamikus megjelenése, a potenciális lehetőségek kategóriából a megvalósítandó tevékenységekbe való átmenete az államtól (stratégiai irányítási szintektől) megköveteli az előzetes mindenre kiterjedő elemzéseket, és az ellentevékenység intézkedéseinek részletes kidolgozását.

Mindemellett a következő fontos tényeket, célszerű figyelembe venni: a múltban a Szovjetunió, azután az Oroszországi Föderáció a vele szövetséges államokkal együtt meglehetősen sérülékenynek bizonyultak a nyugat által alkalmazott irányított káosz technológiákkal szemben.

Napjainkban kidolgozott és folyamatosan alkalmazásra kerülő a hibrid hadviselésből átvett innovatív technológiák, alapvető veszélyt jelentenek az Oroszországi Föderáció nemzetbiztonságára. Ennek ellensúlyozásra a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete keretei között már léteznek azok a jogi – normatív keretek, amelyek biztosítják a kollektív biztonsági együttműködést az abban résztvevő országokkal. Jelenleg célszerűnek tűnik a tagországok nemzeti törvénykezésének keretei között áttekinteni, azokat a kitételeket, amelyek operatív módon biztosítják a szövetséges tagország védelmét, az ilyen nem tradicionális, hibrid veszélyek, módszerek és formák alkalmazásával szemben. A tagországok részére pedig szükséges mértékű segítséget nyújt.

Az Oroszországi Föderáció és szövetségesei fontos feladata a veszély teljes körű elemzése, értékelése és az ellentevékenység szükséges intézkedéseinek időbeni és adekvát módon történő kidolgozása. Az országok nemzeti biztonságát garantáló rendszerben nagyon fontos az ilyen típusú veszélyek helyének meghatározása, és sérülékenységének időbeni felfedése. Elemezni kell a hibrid veszély összetételét, amit velünk szemben akarnak alkalmazni; és a meghozott döntéseket, intézkedéseket be kell vezetni a fegyveres erők kiképzési, felkészítési rendszerébe, és ki kell, hogy terjedjenek a korunk konfliktusainak teljes spektrumára.

Mindezek figyelembevételével a globalizáció hatásainak tudományos-gyakorlati megalapozása szükséges. Az Oroszországi Föderáció és a vele szövetséges országokban kialakult helyzet sajátosságai mutatják, hogy a hibrid veszélyek alkalmazási lehetőségére külön figyelmet kell fordítani. A sérülékeny

területek felfedése és az ilyen technológiák alkalmazás ellen megelőző intézkedések bevezetése szükséges.

A hibrid veszélyek ellen hozott intézkedések a szövetségesek, partnerek közötti széles körű együttműködést feltételez. A tagországok és a nemzetközi szervezetek, a belső készletek tartalékok bevonását, a belső védelmi erőket, a hatások elleni biztonságos védelmet, a kereskedelmi- és üzleti élet szereplőinek lehetséges bevonását, a felvilágosító oktató-nevelő intézmények, képzési rendszerek, de a közvélemény felhasználásának lehetőségét is figyelemmel kísérik.

A védelmi rendszer kidolgozása és a gyakorlatba való bevezetése elengedhetetlen. A kritériumok és jellemzők elsődleges felhasználásával, matematikai módszerek alkalmazásával megállapítható az ország ellenálló képessége az ellenséges felforgató tevékenységgel szemben. A számítások, elemzések elvégzése azért szükséges, hogy kizárhatók legyenek az Oroszországi Föderáció és szövetségesei elleni, szövetséges területen végrehajtandó provokatív kísérletek, valamint a hibrid művelet indítása.

Részletes elemzés szükséges a sérülékeny helyek, központok és területek, valamint a lehetséges hibrid veszélyek összetételének meghatározására, amelyeket az Oroszországi Föderáció és szövetségesei elleni hibrid háborúban, műveletben hozhatnak létre.

Különös figyelmet érdemel, az ifjúság, a fiatalok irányába végzendő hazafias nevelőmunka, mert a hibrid hadviselési technológiák elsődlegesen rájuk irányulnak. *Első helyen* az ifjúság foglalkoztatottságára, értelmes, hasznos elfoglaltságára irányuló tevékenységet kell preferálni. Be kell vonni őket a társadalmi tevékenységbe, hazafias jellegű szervezetek munkájába, részükre a kultúra és a sportolás feltételeinek széles körét kell biztosítani, ide értve a vonzó technikai sportokat is, repülő-, ejtőernyős-, autómotor sport stb.

Még egy sérülékeny terület lehet, ez pedig a bevándorlók helyzete, ugyanis a migránsok hiányos kulturális asszimilációja miatt alakulhat ki nehezen kezelhető társadalmi probléma. A migránsok etnikai enklávéi elősegíthetik, hogy a korszerű kommunikációs technológiák hálózatában szervezeten, operatíván működtetett migráns csoportok az ország különböző régióiban destabilizációs erőforrássá váljanak.

A hibrid háborúra való felkészülés időszakában a potenciális résztvevők – azt megelőzően – hálózatba szerveződve tevékenykednek, ahol a hálózatuk magába foglalja a fővárost, a nagyvárosokat, politikai-adminisztratív központokat, vagy fontos régiókat.

Ekkor a hálózati irányítási forma előkészítését, széttelepítését az jellemzi, hogy a központból való vezetés-irányítás helyett, az állami vezetés többpólusú szervezetté alakul. A hálózatalapú szervezet horizontális felépítésű lesz, amire az jellemző, hogy az együttműködő sejtek közötti folyamatos információcsere a majdnem valós idejű tájékoztatást-kapcsolatot teremt a hálózati tagok között. A tapasztalatok szerint ez garantálta a túlélőképességet, a működőképességet a létrehozott kommunikációs struktúrában a polgárháborús, kaotikus helyzetekben Líbia és Szíria területén.

Napjainkban az Oroszországi Föderáció és szövetségesei elleni hibrid háború kiobbantásának veszélye teljesen konkrét formákban jelentkezik.

Az Egyesült Államokban és a NATO törzsekben kidolgozásra kerültek a szükséges koncepciók, létrehozták a szükséges erőket és eszközöket, folytatják a beavatkozó kísérleteket a belső helyzet ellenőrzésére, irányítására és a belső ellenzék felett is, a célból, hogy a megfelelő időpontban radikalizálják azokat.

Ilyen feltételek között különleges figyelmet érdemel az ellenség hibrid háborús felkészítő tevékenysége az általa tett és folytatott intézkedések időbeni komplex felfedése, a kezdeti tervezési fázisban erőszak nélküli folytatott tevékenységéről, az átmeneti időszakban, egészen a teljes fegyveres konfliktus kiobbantásáig.

A potenciális agresszor részéről várható lépések a következők lehetnek:

1) Az ellenzéki mozgalmak stabil finanszírozását biztosító források-, majd de érdekelt fél részéről külső és belső fegyveres csoportok felkutatása, esetleges létrehozása és lehetőségeik szerinti szükséges mértékű felhasználása is.

2) A tiltakozó csoportok felkutatása, amelyek képesek a tervezett erőszakmentes akciókban való részvételre, de képesek az erőszakos jellegű cselekményekben akár a polgárháborúban való részvételre is.

3) Jelmondatok meghatározása, amelyek maximálisan hasonlók az elégedetlen társadalmi csoportok követeléseikhez, amelyek hatása végeredménye képen felhasználhatóak a hatalom legitimitációjának megkérdőjelezésére, és a létező hatalom megtörésére is.

4) Azoknak a politikai szervezeteknek, egyesüléseknek, egyesületeknek a meghatározása és vezetőik felkészítése, akik képesek a politikai szembenállás vezetésére-irányítására.

5) Parancsnokok és harcosok felkészítése táborokban, ahol kiképzést kapnak az erőszakos cselekmények végrehajtására, mobilizációs-toborzó központok szervezése külföldön, és a zsoldosok átdobásának, átdobási útvonalak megszervezése.

6) Az ellenzék támogatásának biztosítása és azok hatásának régiókra való kiterjesztése, elsősorban az ellenőrzött (irányított) ellenzék koordinált felhasználása a hazai- és a nemzetközi médiában.

7) Hálózatok szervezése a felforgató tevékenység irányítására, kapcsolattartás és a helyzet folyamatos megfigyelésére (ellenőrzésére).

Figyelembe véve a veszélyek méreteit és jellemzőit, már sikeresen folynak az Oroszországi Föderáció és szövetségesei nemzeti biztonságának védelmét szolgáló feladatok végrehajtása, amelyek csak konszolidált társadalmi viszonyok között, erős nemzeti védelemmel érhetők el.

A nemzeti hatáskörű védelem erősítése, a kapcsolatok fejlesztése a szövetségeseikkel és partnerekkel, a nemzetközi biztonságot garantáló szervezetek

meglévő képességeinek ésszerű felhasználása a destruktív hatásokkal, kísérletekkel való szembenállásban, a nemzetközi kapcsolatokban.

Az Oroszországi Föderáció katonai doktrínájának néhány megállapítása

Az új doktrínát Vlagyimir Putyin, orosz elnök rendelete az elmúlt év december 25.-vel léptette életbe, amelynek, alapját a nukleáris katonai konfliktus elkerülése képezi. Más szóval, az Oroszországi Föderáció katonapolitikájának alapján – a dokumentumok szerint, – a nukleáris katonai konfliktusok elkerülése, megakadályozása a cél, de bármilyen más katonai konfliktus megakadályozása is.

УКАЗ

ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

**О признании утратившим силу
Указа Президента Российской Федерации
от 5 февраля 2010 г. № 146
"О Военной доктрине Российской Федерации"**

1. Признать утратившим силу Указ Президента Российской Федерации от 5 февраля 2010 г. № 146 "О Военной доктрине Российской Федерации" (Собрание законодательства Российской Федерации, 2010, № 7, ст. 724).
2. Настоящий Указ вступает в силу со дня его подписания.

Президент
Российской Федерации В.Путин

Москва, Кремль
25 декабря 2014 года
№ 815

6. ábra: Elnöki rendelet az új orosz katonai doktrínáról
Forrás: Указ Президента РФ от 25.12.2014 N 815 "О признании ...
www.consultant.ru > Правовые ресурсы > Документы
(Letöltés ideje: 2015. 03. 09.)

Az Oroszországi Föderáció fenntartja a jogot hogy válaszcsepásként nukleáris (atomfegyvereket) alkalmazzon, ha vele szemben vagy szövetségesei ellen atomfegyvert vagy más tömegpusztító fegyvert alkalmaznak, és akkor is, ha az Oroszországi Föderációt agresszív támadás éri hagyományos pusztító eszközökkel amennyiben az maga az állam létezését fenyegeti.

Megjegyezzük, az új doktrínát összehasonlítva a 2010-ben elfogadottal, az alapvető tételek nem változtak, de először jelentek meg benne a következő pontok, mint az északi-tengeren lévő érdekek védelme; szövetségi viszonyok Abháziával és Dél-Oszétiával kapcsolatban, vagy a magán külföldi katonai egységek megjelenésének veszélye is. Más szóval, az új doktrína először rögzíti az Oroszországi Föderáció nemzetbiztonsági érdekeit Északi-tengeren – e stratégiai fontosságú régióban, amely szénhidrogénekben gazdag terület.

Az Oroszországi Föderáció elleni nagyméretű háború kirobbantásának lehetősége csökkent, ahogy ebben a dokumentumban rögzítésre került, de más irányokban a katonai veszélyek erősödnek. A kidolgozók a doktrínában figyelembe vették viszont, a kevert (hibrid) katonai veszélyek tendenciájának megjelenését az információs térben és az ország belső körzeteiben.

Az új szerkezetű doktrína fő veszélyeknek a terroristákat, és az ország területi egységének megbontására, a függetlenség aláadására irányuló személyek és szervezetek tevékenységét jelöli meg. Az új aspektusok között, mint külső veszély megjelenik a külföldi magán katonai egységek tevékenysége az Oroszországi Föderáció határai mentén.

Az amerikai rakétavédelem fejlesztésének telepítésének folytatása, a Gyors Globális Csapás koncepciójának megvalósítása, és fegyverek telepítése az űrbe –, mint új veszélyforrások – bekerültek a doktrína által felsorolt külső veszélyek közé. Ezekkel a kihívásokkal szemben az Oroszországi Föderációnak a közeljövőben védekeznie kell.

A NATO bővítése – a doktrína szerint – a fő veszélyek egyike, mert az Oroszországi Föderáció határain a NATO potenciális erejének növelését garantálja, egyes régiókban destabilizálja a biztonsági és katonai helyzetet, ami alapvetően az Oroszországi Föderációra jelent külső fenyegetettséget.

A katonai konfliktusok megelőzése és a visszatartásra tett intézkedések kérdéseiben az Oroszországi Föderáció a partner országok körének kiszélesítését tekinti célszerűnek, ezek a BRICS országok, a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete, a Független Államok Közössége, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, és a Sanghaji Együttműködési Szervezet valamint az együttműködő Abházia és Dél-Oszétia.

Ezek az intézkedések a kollektív védelem irányába hatnak, az egyenjogú dialógus fenntartása érdekében az Európai Unióval és NATO-val az eurázsiai biztonság területén.⁷

⁷ Военная доктрина Российской Федерации в 2014 года
<http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf> 2014. 12. 27.
Доктрина: РФ может применить ядерное оружие в ответ на агрессию.
http://ria.ru/defense_safety/20141226/1040317907.html#14201357365364&message=resize&relto=login&action=removeClass&value=registration#ixzz3NavTM3ht 2015. 01. 03.
Военная доктрина России, версия 1.1: новое и старое.

Néhány nappal a doktrína aláírása után az elnök – 2015. január 2.-án – módosította a szolgálati törvényt is. A jövőben az orosz fegyveres erőkben zsoldosok is teljesíthetnek katonai szolgálatot. Feltétel, az orosz nyelvtudás és a büntetlen előélet.⁸

Befejezés

Tudományos igényű elemzés alapján megállapítható, hogy a hibrid művelet az ellenség sebezhetőségének teljes körű értékelésén alapul, gyakran alkalmaz újszerű, nem hagyományos harci eljárásokat, módszereket, fegyvereket, vagy technológiákat. A hibrid művelet megjelenhet a katonai műveletek teljes terjedelmében, lehet harcászati, műveleti, és hadászati (stratégiai) is.

Azzal valamennyi kutató egyetért, hogy a hibrid műveletek elhúzódó jellegűek, mint azt napjaink regionális konfliktusai is igazolják.

A hibrid művelet magában foglalja a hagyományos és aszimmetrikus módon megvívott katonai műveleteket, amelyeknek része a politikai manipuláció, provokáció; a különleges-, a pszichológiai- és információs műveletek; a gazdasági zsarolás és a számítógépes rendszerek elleni támadás (cyber műveletek).

A hibrid műveletben a katonai erőn kívül részt vehetnek félkatonai erők; terrorista és bűnöző elemek; biztonsági erők; politikai provokátorok; a média képviselői; az állam különböző tisztviselői, akik elsősorban közigazgatással pénzügyi és gazdasági kérdésekkel foglalkoznak.

A tanulmány megírására az készített bennünket, hogy a biztonságpolitikai és a katonai szakértők folyamatosan használják, egyfajta katonai műveletként fogalmazzák meg a hibrid hadviselést, azonban csak ritkán találunk a hazai szaksajtóban olyan elemzést, amely a hibrid hadviselés, művelet alapvető kérdéseit tisztázná, megadná a fogalmát, és ebből kiindulva vezetné le a katonai műveletekre vonatkozó választ.⁹ Ha elemezzük ezeket a tudományos közleményeket, azt tapasztaljuk, hogy néhány szakember axiómaként kezeli ezt a típusú fenyegetést, hadviselési stratégiát, és sokszor összemosza, egyenlőségjelet tesz a terrorizmus elleni harc, a hibrid hadviselés és az aszimmetrikus hadviselés közé. Reményeink szerint a tanulmány segítette az Olvasót eligazodni a fent említett kérdésekben.

http://ria.ru/defense_safety/20141226/1040336502.html#14201358670744&message=resize&relto=login&action=removeClass&value=registration#ixzz3NavtiE1b (Letöltés ideje: 2015. 01. 03.)

⁸ Путин своим указом внес изменения в Положение о порядке прохождения военной службы в РФ. <http://itar-tass.com/armiya-i-opk/1683402> (Letöltés ideje: 2015. 01. 06.)

⁹ Állításunknak ellentmond a következő két tanulmány:

Porkoláb Imre: A hadviseléssel kapcsolatos elvek és elméletek változása napjaink konfliktusainak tükrében. Honvédségi Szemle 142. évfolyam, 2014. évi 6. száma, 6-14. oldal. http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/47524/hsz_2014_6.pdf (Letöltés ideje: 2014. 11. 13.)

Krajnc Zoltán: Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései.

Repüléstudományi konferencia 2008 Szolnok.

http://real.mtak.hu/10441/1/Krajnc_Zoltan.pdf (Letöltés ideje: 2014. 11. 28.)

Ugyanakkor szívesen várjuk az álláspontunkhoz kapcsolódó kritikai észrevételeket a hibrid műveletek elméleti és gyakorlati kérdéseivel kapcsolatban.

Felhasznált irodalom

- KRAJNC Zoltán: Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései. Repüléstudományi konferencia 2008 Szolnok.
http://real.mtak.hu/10441/1/Krajnc_Zoltan.pdf (Letöltés ideje: 2014. 11. 28.)
- PORKOLÁB Imre: A hadviseléssel kapcsolatos elvek és elméletek változása napjaink konfliktusainak tükrében. Honvédségi Szemle 142. évfolyam, 2014. évi 6. száma, 6-14. oldal.
http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/47524/hsz_2014_6.pdf (Letöltés ideje: 2014. 11. 13.)
- Александр Александрович Бартош: Гибридные войны в стратегии США и НАТО. Как обеспечить национальную безопасность России в условиях нетрадиционных угроз и вызовов.
http://nvo.ng.ru/concepts/2014-10-10/1_nato.html, (Letöltés ideje: 2014.11.02.)
- Валерий Герасимов: Ценность науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий
<http://www.vpk-news.ru/articles/14632> (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)
- Гибридные угрозы, http://www.geopolitica.ru/article/gibridnye-ugrozy#.VFOFVWfp_yW (Letöltés ideje: 2014. 11. 02.)
- Цветные революции как составная часть «гибридных войн»
<http://vpoanalytics.com/2014/10/26/> (Letöltés ideje: 2014. 11. 02.)
- НАТО займется изучением новых российских "гибридных методов ведения войны"
<http://itar-tass.com/mezhdunarodnaya-panorama/1424330> (Letöltés ideje: 2014. 11. 02.)
- Пентагон начал подготовку к гибридным войнам
<http://voenkor.info/pentagon-nachinaet-podgotovku-k-gibridny-m-vojnjam/> (Letöltés ideje: 2014. 11. 02.)
- Копье Дракона: асимметричная военная стратегия Китая
<http://hvylyu.net/analytics/geopolitics/kope-drakona-asimmetrichnaya-voennaya-strategiya-kitaya.html> (Letöltés ideje: 2014. 11. 07.)
- Гибридная война
<http://topwar.ru/56079-gibridnaya-voyna.html> (Letöltés ideje: 2014. 11. 02.)
- Военная доктрина Российской Федерации в 2014 году
<http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 12. 27.)

- The „Gerasimov Doctrine” and Russian Non-Linear War
<http://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/> (Letöltés ideje: 2014.11.02.)
- Deterring hybrid warfare: a chance for NATO and the EU to work together?
<http://www.nato.int/docu/review/2014/Also-in-2014/Deterring-hybrid-warfare/EN/index.htm> (Letöltés ideje: 2014. 11. 19.)
- Wales Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)
- Why the US Needs a Strategy To Counter „Hybrid Warfare”
<http://www.defenseone.com/ideas/2014/10/why-us-needs-strategy-counter-hybrid-warfare/97259/> (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)
- HYBRID WARFARE Just a Twist of Compound Warfare?
Views on warfare from the United States Armed Forces perspective
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74215/E4081_HuovinenKPO_EU_K63.pdf?sequence=1 (Letöltés ideje: 2014. 11. 23.)
- Sam Jones: Ukraine: Russia’s new art of war
<http://www.ft.com/cms/s/2/ea5e82fa-2e0c-11e4-b760-00144feabdc0.html?segid=0100320#axzz3JydWTXoF> (Letöltés ideje: 2014. 11. 24.)
- Counter-Unconventional Warfare White Paper
<http://www.info.publicintelligence.net/USASOC-CounterUnconventionalWarfare.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 11. 24.)
- Hybrid Warfare: New Strategy
- http://atwar-game.com/forum/topic.php?topic_id=7137 (Letöltés ideje: 2014. 12. 16.)

DZSIHÁD PÁRIZSBAN – TÉNYEK A FRANCIAORSZÁGI TERRORCSELEKMÉNYEKRŐL

A franciaországi terrorizmus történelmi előzményei

A 2015. januári terrorcselekmény nem az első komoly támadás, mely Franciaországot érte. Magának a „terrorizmus” szónak a születése is a nagy francia forradalom idejére, az 1793-1794-es „régime de la terreur” korszakra tehető, de ekkoriban még nem rendelkezett azzal a negatív értelmezéssel, mint napjainkban.¹ A XIX. században a politikai anarchisták jártak élen a támadások elkövetésében: 1800 decemberében Bonaparte Napóleon, 1835 júliusában I. Lajos Fülöp király, 1858 januárjában III. Napóleon, 1893 decemberében a Francia Képviselőház, 1894 júniusában pedig Sadi Carnot francia elnök ellen kíséreltek meg merényletet. Ezeknek összesen 49 halálos áldozata és 198 sebesültje volt. A XX. században az anarchista elkövetőket a fasiszta alapokon működő „La Cagoule” nevű szervezet támadásai váltották fel. A mozgalom célja a harmadik Francia Köztársaság megbuktatása és egy Mussolini-barát kormány létrehozása volt, melynek érdekében több pokolgépes támadást is végrehajtottak 1934 és 1937 között.²

A II. világháború lezárása, és az 1954-ben elvesztett első indokínai háború után nem sokkal Franciaországnak ismét nagy kihívással kellett szembenéznie, amikor 1954-ben kitört az algériai függetlenségi háború. Ennek egyik fő mozzanataként 1954. október 22-én Algériában létrejött a Nemzeti Felszabadítási Front (Front de Liberation Nationale – FLN) és ennek katonai szárnya, a Nemzeti Felszabadító Hadsereg (Armée de Liberation Nationale – ALN). Mindkét szervezet működésében nagyon fontos szerep jutott az iszlámnak, mint vallásnak és életformának. A franciák az ALN fegyvereseit az első pillanattól kezdve terroristaként kezelték.³

Franciaország az 1960-as év elejére szépen lassan belefáradt az Algériával vívott harcba. Ezzel párhuzamosan viszont egyre nőtt a kiegyezést és dekolonizációt ellenző francia telepések száma, így ők 1961 februárjában létrehoztak egy ultrareakciós terrorista csoportot, a Titkos Hadsereg Szervezetét (Organisation de l’Armée Secrète – OAS). Ez a szervezet hajtotta végre Franciaország történetének legvéresebb terrortámadását: 1961. június 18-án a Strasbourg-Párizs vonalon közlekedő vonaton felrobbantott bombának 28 halálos áldozata és több mint 100 sérültje volt.⁴

¹ HOFFMANN, Bruce: Inside terrorism, <http://www.nytimes.com/books/first/h/hoffman-terrorism.html> (Letöltés ideje: 2015. 02.22.)

² MILLINGTON, Chris: Terrorism in France, <http://www.historytoday.com/chris-millington/terrorism-france> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

³ J. NAGY László: Az arab országok története a XIX-XX. században, Budapest, 1997, Eötvös József Kiadó, ISBN 9639024163, pp. 111-112.

⁴ CAMPBELL, Matthew: Paris Terror Suspects Killed in Twin French Police Raids, <http://washpost.bloomberg.com/Story?docId=1376-NHWI976TTDSS01-41EC7LLJRFSEQ85FEKF4DC6SA5> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

A háborút lezáró éviani szerződést Franciaországban és Algériában is elsöprő többséggel támogatták a népszavazásokon, így 1962. július 5-én hivatalosan is létrejött a független Algéria.⁵ Mindkét fél jelentős veszteségeket szenvedett, az algír halottak száma meghaladta az egymillió főt,⁶ míg a franciák közel 30 ezer embert veszítettek.⁷ A konfliktus, illetve az arab áldozatok hatalmas száma az, amiből napjainkig leginkább táplálkozik az algériai emberek francia-ellenessége. A siker azonban így is óriási volt, az FLN-ALN – terrorista szervezet létreje is – elérte legfontosabb célját, kiharcolta Franciaországtól a teljes függetlenséget.

Az algériai függetlenségi háború kudarca évtizedekig élt még a francia emberekben. Ennek ékes bizonyítéka, hogy 1973-ban a szélsőjobboldali arabellenes Charles Martel Csoport⁸ éppen a marseille-i algériai konzulátus ellen hajtott végre pokolgépes támadást, melynek 4 halálos áldozata és 20 sérültje volt.⁹ Az 1974-1983 közötti időszakban a legtöbb franciaországi merényletet (6-6 támadást) a Palesztin Népi Felszabadítási Front (PFLP – Popular Front for the Liberation of Palestine) nevében a hírhedt venezuelai terrorista, Carlos a Sakál, valamint az ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia – Titkos Örmény Hadsereg Örményország Felszabadításáért) nevű örmény terrorszervezet hajtotta végre.¹⁰ Előbbi leginkább zsidó és, vagy izraeli kötődésű személyeket, boltokat, zsinagógákat, repülőgépeket, míg utóbbi a török diplomácia testületek tagjait, a konzulátusokat, a nagykövetségeket támadta meg. Ezeknek az akcióknak 27 halálos áldozata és 242 sérültje volt. Azonban nem csupán Carlos támadt különböző zsidó célpontokra ebben az időszakban Párizsban: 1978-ban három PFLP terrorista nyitott tüzet egy El Al gép utasaira (4 halott, 3 sebesült), 1979-ben két anticionista csoport robbantott egy zsidó kávézóban (32 sebesült), 1980-ban palesztin terroristák¹¹ helyeztek el bombát az egyik párizsi zsinagógában (2 halott, 34 sebesült), 1982-ben az Abu Nidal Szervezet (ANO – Abu Nidal Organization) tagjai lövöldöztek egy zsidó étteremben (6 halott, 22 sebesült), 1985-ben a Hezbollah hajtott végre

⁵ J. NAGY László: Mit kell tudni Algériáról?, Budapest, 1987, Kossuth Kiadó, ISBN 963090943, pp. 46-47.

⁶ EVANS, Martin: French Resistance and the Algerian War, <http://www.historytoday.com/martin-evans/french-resistance-and-algerian-war> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

⁷ NAZEER, Ahmed: The War of Algeria's Independence – 1954-62, <http://historyofislam.com/contents/the-modern-age/the-war-of-algeria%E2%80%99s-independence-1954-62/> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

⁸ Charles Martel neve magyarul Martell Károlyként maradt fent. Ő volt az, aki Frank Királyság majordomusaként 732-ben a poitiers-i (tours-i) csatában visszaverte az Ibériai-félszigetről előretörő arabokat.

⁹ SZ. N. A History of Terrorism in France, <https://developingtomorrow.wordpress.com/2015/01/11/a-history-of-terrorism-in-france/> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

¹⁰ Az ASALA célja, hogy a mindenkori török kormány ismerje el az 1915-ös örmény népirtást.

¹¹ A Nemzeti Európai Fasiszták égisze alatt hajtották végre a palesztinok a támadást.

pokolgépes merényletet egy zsidó filmfesztiválon, 1986-ban pedig libanoni síiták¹² helyezték el bombákat különböző zsidó célpontoknál (13 halott, 186 sebesült).¹³

Az időközben Algériában lezajlott polgárháború egy új terrorista szervezet létrejöttét hozta magával, ez volt az FLN-ALN gyökereiből megszülető Algériai Fegyveres Iszlám Csoport (GIA – Groupe Islamique Armé). 1994-ben eltérítettek egy Air France gépet (7 halott, 25 sérült), 1995-ben fél tucat bombatámadást hajtottak végre a párizsi metróhálózaton (12 halott, 300-nál több sérült), míg 1996-ban ugyanezt tették a városi vonathálózaton is (4 halott, 170 sebesült).¹⁴

A 2000-es évek eleje leginkább a nemzeti öntudatra ébredő terrorista szervezetek – nem egyszer halálos áldozatokat követelő – támadásait hozta. Ezek között volt a Breton Forradalmi Hadsereg (ARB - Armée Revolutionnaire Bretonne), a Korzikai Nemzeti Felszabadítási Front (FLNC – Fronte di Liberazione Naziunale Corsu), valamint az Baszk Haza és Szabadság (ETA – Euskadi ta Askatasuna) is.

2012 márciusában új trend jelent meg, amikor az algériai származású, de francia állampolgár Mohammed Merah három fegyveres támadást hajtott végre francia katonák, valamint zsidó civilek ellen Montau-ban és Toulouse-ban.¹⁵ Az akciókban 7 ember vesztette életét, 5 pedig megsebesült. A férfit nem sokkal később a francia különleges egység, a RAID (Research, Assistance, Intervention, Deterrence – Kutatás, támogatás, beavatkozás, elrettentés) saját lakásán ölte meg. Merah állítása szerint azért támadta meg a francia katonákat, mert azok Afganisztánban és Pakisztánban arabok ellen harcolnak, míg a zsidó iskolánál történt cselekményének indíttatását Izrael Állam Palesztinával történő bánásmódja alapozta meg. A terrorcselekmény antiszemita motivációja megkérdőjelezhetetlen. Merah az elejétől fogva az al-Kaida tagjaként definiálta magát.¹⁶

2013 májusában egy iszlamista hívő késsel megszúrta egy francia katonát. A rendőrség néhány nappal később elfogta a férfit, míg a katona túlélte a késelését. 2014 decemberében Joué-lès-Tours-ban egy férfi bement a helyi rendőrsre, és megszúrta három szolgálatban lévő rendőrt, akik később lelőtték.¹⁷ Egy nappal később egy „Allahu Akbart” kiáltó férfi behajtott autójával a járőkelőkbe,

¹² A libanoni síita Hezbollah-hoz köthető CSPPA (Comité de solidarité avec les prisonniers politiques arabes et du Proche-Orient - Az arab és közel-keleti politikai foglyok Szolidaritási Bizottsága) nevű csoport hajtotta végre.

¹³ WHINE, Michael: Terrorist Incidents against Jewish Communities and Israeli Citizens Abroad, 1968-2003, <http://www.ict.org.il/Article/893/Terrorist%20Incidents%20against%20Jewish%20Communities%20and%20Israeli%20Citizens%20Abroad,%201968-2003> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

¹⁴ Uo.

¹⁵ SZ. N. France's Toulouse killer Merah 'attacked jeweller's', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30429689> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

¹⁶ SZ. N. Meghalt a toulouse-i lövöldöző, <http://www.origo.hu/nagyvilag/20120322-mohammed-merah-toulousei-gyilkos-elfogasa.html> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

¹⁷ SZ. N. French police shoot dead knifeman who was shouting Islamic slogans, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11305974/French-police-shoot-dead-knifeman-who-was-shouting-Islamic-slogans.html> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

megsebesítve ezzel 11 embert. Állítása szerint „tettét Palesztina gyermekeiért követte el”.¹⁸ Egyik esetben sem nyert megerősítést, hogy bármilyen terrrorszervezethez is köthetőek lettek volna az elkövetők, ugyanakkor a szélsőséges iszlamista ideológia hatása kétségtelen.

Francia kötődése miatt említést kell tennünk még egy közelmúltban, Belgiumban megtörtént cselekményről is: 2014. május 24-én egy algériai származású francia férfi, Mehdi Nemmouche tüzet nyitott a járókelőkre a brüsszeli zsidó múzeumnál, négyen meghaltak. A férfit május 30-án tartóztatták le Marseille-ben.¹⁹ Kiderült róla, hogy korábban csaknem egy évet töltött Szíriában, valószínűleg ott radikalizálódhatott. A férfi több alkalommal is lefényképezte magát az Iszlám Állam zászlójával, de közvetlen kapcsolatot nem tudtak igazolni a rendvédelmi szervek.

A terrorcselekmények rövid áttekintése

2015. január 7-én Párizsban, helyi idő szerint délelőtt 11:30-kor két fekete ruhába öltözött símaszkos, Kalasnyikovval felfegyverzett férfi szállt ki egy fekete Citroen C3-ból, s besétált a Rue Nicolas-Appert 6. szám alá. A két férfi a 34 éves Said és a 32 éves Cherif Kouachi néven elhíresült terrorista volt. A Charlie Hebdo satirikus újság szerkesztőségét keresték az épületben lévő portásnál, de néhány másodperc alatt rádöbbenek, hogy rossz címre érkeztek.²⁰ Átmentek a Rue Nicolas-Appert 10. számhoz, ahol megkérdezték a ház gondnokát merre található a Charlie Hebdo irodái, majd lelőtték. A második emeleten találkoztak az újság egyik karikaturistájával, akit arra kényszerítettek, hogy adja meg az irodába bejutáshoz szükséges kódot. Az újságnál épp heti ülés zajlott, mikor a két terrorista bement. Az újságírók eleinte azt hitték valamiféle tréfáról van szó, azonban a támadók pillanatokkal később tüzet nyitottak. Összesen 12 emberrel végeztek, köztük az újság szerkesztőjével, az ő védelméért felelős rendőrtisztal, valamint nyolc karikaturistával és újságíróval, míg a sebesültek száma 11 volt. Az emberek többsége eközben az épület tetejére tudott menekülni. Az akció közben a két terrorista azt kiabálta, hogy „Megbosszultuk Mohamed prófétát”.²¹ Az időközben kikerülő rendőrök megpróbálták elzárni a menekülési útvonalakat, de a Kouachi testvérek tüzet nyitottak rájuk. Nem sokkal ezután a két férfi lelőtte az úttesten fekvő sérült rendőrt, Ahmed Merabet-et, aki szintén muszlim vallású és algériai származású volt. Autóba szálltak és menekülni kezdtek, de később egy másik gépjárműnek ütköztek.²² Ezután elloptak egy szürke Renault Clio-t és eltűntek. A

¹⁸ SZ. N. Allah Akbar, mondta a sofőr, majd a tömegbe hajtott, http://index.hu/kulfold/2014/12/22/allah_akbar_mondta_a_sofor_majd_a_tomegbe_hajtot_t/ (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

¹⁹ BACCHI, Umberto: France: 'Isis Jihadist' Mehdi Nemmouche to be Extradited over Brussels Jewish Museum Attack , <http://www.ibtimes.co.uk/france-isis-jihadist-mehdi-nemmouche-be-extradited-over-brussels-jewish-museum-attack-1454356> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)

²⁰ SZ. N. Charlie Hebdo shooting: 12 people killed, 11 injured, in attack on Paris offices of satirical newspaper, <http://www.abc.net.au/news/2015-01-07/charlie-hebdo-satirical-newspaper-shooting-paris-12-killed/6005524> (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

²¹ SZ. N. Újabb videó került elő a párizsi vérengzésről, http://hvg.hu/vilag/20150113_Ujabb_video_kerult_elo_a_parizsi_verengze (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

²² Ebben a kocsiában később a rendőrök Molotov-koktélokot és dzsihad zászlókat találtak.

francia belügyminisztérium időközben elrendelte a terrorkészültség legmagasabb fokozatát, nem túlzás állítani: egész Franciaország a két elkövetőt kereste. Ugyanezen a napon letartóztattak még egy személyt, aki feltételezhetően a két elkövető sofőrje volt.

Másnap, január 8-án reggel 08:45-kor egy férfi lelőtt két embert Párizs külvárosában, Montrouge-ban. Menekülés közben egy rendőrnő is az áldozata lett. Kezdetben a francia rendőrség nem látott összefüggést az előző napi terrorcselekmény és az aznapi események között, utólag kiderült, hogy egy mali származású francia férfi, Amedy Coulibaly hajtottá végre. Francia idő szerint 10:30-kor az események tovább bonyolódtak, amikor a két testvér kirabolt egy benzinkutat Párizstól északkeletre. A tulajdonos azonnal értesítette a rendőrséget. Kiderült, hogy a két férfi továbbra is ugyanazzal a Renault Clio-val menekült, valamint hogy „állig” fel vannak fegyverkezve.²³

Január 9-én reggel a Kouachi fivérek újabb autót raboltak el egy nőtől, aki felismerte őket. A rendőrség forró nyomon kezdett hajsztát az elkövetők ellen, melynek eredményeként a lövöldözésben Said Kouachi meg is sérült a nyakán. Nem maradt más választásuk, a közelben kellett menedéket keresniük: a Párizstól alig 35 km-re található Dammartin-en-Goele helyi nyomdájában bújtak el. A fegyveres erők hamarosan hermetikusan lezárták a környéket. A hírek sokáig arról szóltak, hogy túszt vagy túszoikat is ejtettek a terroristák. Mint utólag kiderült, csupán egyetlen ember maradt az épületben, de ő el tudott bújni a Kouachi testvérek elől, akik így nem tudták, hogy túsruk lenne.²⁴ A nyomda kávézójában rejtőzködő férfi szöveges üzenetekben tartotta a kapcsolatot a rendőrséggel. A két terrorista a helyi médiának azt mondta, mártírokként fognak meghalni, és hogy támadásaikat a Jemeni al-Kaida (AQAP – al-Qaeda in Arabian Peninsula) finanszírozta.²⁵ Nem sokkal 17:00 óra előtt kirontottak az épületből és tüzelni kezdtek a rendőrökre, de néhány másodperc múlva lelőtték őket.

Eközben újabb túsdráma volt kialakulóban Párizsban: a már korábban említett, Amedy Coulibaly elfoglalt egy kóserboltot, és túszul ejtette az ott lévőket, azt követelve, hogy engedjék szabadon a Kouachi testvéreket. Coulibalynak tettestársa is volt, az akkor helyszínen nem tartózkodó, algériai származású Hayat Boumedienne.²⁶ Egy véletlenül rögzített felvétel szerint Coulibaly támadását válasznak szánta a francia haderő Maliban folyó műveleteire, a nyugati

²³ TUTT, Phillip: Terror shooting suspects spotted in east France: Reports , <http://www.cnbc.com/id/102319841> (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

²⁴ SZ. N. Az al-Kaida felelős a párizsi terrorért, http://index.hu/kulfold/2015/01/08/kisautoban_menekulnek_a_tamadok/meglepo_fordulat_a_kouachi_fiverek_nem_is_tudtak_arrol_hogy_van_egy_tuszuk/ (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

²⁵ SZ. N. Charlie Hebdo: timeline of the terrorist attacks in Paris, <http://www.sbs.com.au/news/article/2015/01/12/charlie-hebdo-timeline-terrorist-attacks-paris> (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

²⁶ A nő Amedy Coulibaly felesége volt.

beavatkozásra Szíriában, az Iszlám Állam elleni szövetséges légicsapásokra, valamint a hidzsáb viselését megtiltó francia intézkedésekre is.²⁷

Nem sokkal a nyomda felszabadulása után a francia különleges erők benyomultak a kóserboltba, ahol végeztek az éppen imához készülő Coulibaly-val, és kiszabadították 15 túszt. Négy ember azonban így is halálát lelta Coulibaly ámokfutásában. A terroristáról nyilvánosságra hozott információk szerint az Iszlám Államhoz tartozónak vallotta magát, és azt állította, hogy összehangolták akciójukat a Kouachi fivérekkel.²⁸ Hayat Boumedienne-ről időközben kiderült, hogy gyakori kapcsolatot tartott fent Cherif Kouachi feleségével, Izzana Hamyd-dal, akivel 2014-ben több, mint 500 telefonhívást váltott.²⁹ Az algériai származású nőt végül nem tudták elfogni: Törökországon át Szíriába menekült néhány nappal a merényletek előtt – ahogy ezt később a török külügyminiszter is megerősítette.

Az elkövetők gyökerei, kötődései

Cherif Kouachi 1980-ban, míg Said Kouachi 1982-ben született Párizsban, algériai bevándorló szülők gyermekeként. Összesen négyen voltak testvérek. Viszonylag fiatalon árvák lettek, ezért nem sokkal később Rennes-be kerültek árvaházba. Cherif eleinte fitness oktatónak tanult, de 2000-ben, mikor Párizsba költözött testvéréhez előbb pizzafutár, majd bolti eladó lett. Minden erejével arra törekedett, hogy elismert rapper legyen, de ez nem sikerült neki. Elkeseredettségében mecsetbe kezdett járni és egyre inkább az iszlám felé fordult. A helyi muszlim radikálisoknak a két fiú tökéletes alany volt: család nélküliek, szegények, munkanélküliek és a végsőkig elkeseredettek voltak. Az egyik helyi mecset vezetője, Farid Benyettou extrém prédikációinak hatására a két fiatal olyan meggyőződéses dzsihád-párti lett, hogy Irakba és Szíriába akart menni az amerikaiak ellen harcolni. Ezért a törekvésért tartóztatták le Cherif-et 2005-ben, ahonnan a Fleury-Mérogis börtönbe került, itt találkozott először Amedy Coulibaly-val.³⁰ A két férfi a börtönben hamarosan Djamel Beghal képében egy igen jól képzett, Osama bin Ladennel közvetlenül kapcsolatot tartó mentorra talált.

Börtönből való szabadulása után Cherif Kouachi feleségül vette Izzana Hamyd-ot, és újra dolgozni kezdett, de továbbra is fenntartotta kapcsolatát Farid Benyettou-val. Ekkor hozták létre az ún. „Buttes Chaumont csoportot”. 2008-ban három év börtönre ítélték, mivel francia muszlimokat készítettek fel arra, hogy az Iraki al-Kaida vezetőjének, Abu Musab al-Zarqawi merényleteket elkövető csoportjához csatlakozzanak.³¹ Ügyvédje, Vincent Ollivier igazi lúzerként jellemezte Cherif-et:

²⁷ SZ. N. Véletlenül felvették, miről beszélt túszejtőinek a kóser bolt támadója, http://hvg.hu/vilag/20150111_Veletlenül_felvettek_miről_beszelt_tuszai (Letöltés ideje: 2015.02.24.)

²⁸ SZ. N. Az Iszlám Állam tagjának vallotta magát a párizsi túszejtő, <http://www.hirado.hu/2015/01/11/az-islam-allam-tagjanak-vallotta-magat-a-parizsi-tuszejto/> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)

²⁹ SZ. N. SAID & CHERIF KOUACHI, <http://www.globaljihad.net/?p=9503> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)

³⁰ BURGIS, Tom: The making of a French jihadi, <http://www.ft.com/cms/s/2/a7fd3d50-a302-11e4-9c06-00144feab7de.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

³¹ HIGGINS, Andrew: Two Brothers Suspected in Killings Were Known to French Intelligence Services, <http://www.nytimes.com/2015/01/08/world/two-brothers-suspected-142>

„Hasist szívott, és pizzafutárként dolgozott, hogy legyen pénze kábítószerre. ... fogalma sem volt arról, mihez kezdjen az életével, aztán egyszer csak megismerkedett a dzsihádistákkal, és végre fontosnak érezhette magát.”³²

2010-ben a két Kouachi fiú és Amedy Coulibaly is közös akcióban vett részt: megpróbálták kiszabadítani az Algériai Fegyveres Iszlám Csoport (GIA) egyik vezetőjét, Smaïn Aït Ali Belkacem-et, aki egy párizsi börtönben töltötte életfogytig tartó büntetését az 1995-ös metrórobbantásokban betöltött szerepe miatt. Elfogták ugyan őket, de bizonyíthatóság hiányában a francia bíróság felmentette a Kouachi fivéreket. Mindez azt jelentette, hogy 2010-re Said Kouachi radikalizálódása is beteljesedett. Ennek bizonyítéka volt az is, hogy Said még ugyanebben az évben Jemenbe utazott. Itt találkozott egy jemeni újságíróval, akinek elmondta, hogy korábban együtt élt és tanult Umar Farouk Abdulmutallab-bal, a 2009-ben sikertelenül végződött detroiti repülőgép-robbantás merénylőjével. 2011-ben Cherif és Said Kouachi is járt Jemenben: a francia hírszerzés információi szerint a Jemeni al-Kaida kiképzéseiben vettek részt és találkoztak Anwar al-Awlaki terroristavezérral is. Emiatt szerepelt a két testvér az Amerikai Egyesült Államok „no fly” listáján.³³

Amedy Coulibaly 1982-ben született Párizsban, mali bevándorló szülők gyermekeként. Fiatal korában rablás miatt többször is összetűzésbe került a törvénnyel. 2004-ben fegyveres bankrablás miatt 6 év börtönre ítélték, ekkor került a Fleury-Mérogis börtönbe. Az ő radikalizálódására is rendkívül nagy hatással volt Djamel Beghal, akit 2007-es szabadulása után is rendszeresen látogatott. 2009-ben iszlám szertartás szerint összeházasodott Hayat Boumedienne-nel. Ugyanebben az évben – mikor egy Coca Cola gyárban dolgozott – találkozhatott Nicolas Sarkozy akkori francia elnökkel. Nem sokkal később ő is tagja lett a Buttes Chaumont csoportnak, melynek keretein belül ő is harcolni kívánt Irakban és Szíriában.³⁴ Smaïn Aït Ali Belkacem kiszabadításának kísérletéért őt – ellentétben a Kouachi fiverekkel – 2013 decemberében öt évre börtönre ítélték.³⁵ Ennek ellenére 2014 márciusában kiengedték, csuklójára elektromos jeladót helyeztek el, melyet májusig kellett viselnie. Coulibaly már 2014 nyarán hűséget fogadott az Iszlám Államnak és vezetőjének, Abu Bakr al-Bagdadinak egy Twitteren elhelyezett videóban.³⁶ A merénylet után – a Kouachi testvérekkel együtt – névtelen sírba temették el.

in-killings-were-known-to-french-intelligence-services.html?_r=1 (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

³² SZ. N. Hasist szívó pizzafutárból lett gyilkos, <http://www.origo.hu/nagyvilag/20150108-elitelt-dzsihadista-a-charlie-hebdo-egyik-tamadoja.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

³³ Az Amerikai Egyesült Államok Terrorist Screening Center (TSC) által kiadott listája. Akik ezen szerepelnek, nem utazhatnak repülőgéppel sem ki-, sem be az Egyesült Államokba.

³⁴ HARRIS, Sarah Ann: Shooting of Paris police officer LINKED to Charlie Hebdo massacre, <http://www.express.co.uk/news/world/551058/Paris-police-officer-shot-dead-named-Clarissa-Jean-Philippe> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

³⁵ SZ. N. Who were the Charlie Hebdo killers?, <http://www.english.rfi.fr/france/20150110-who-were-charlie-hebdo-killers> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

³⁶ CALLIMACHI, Ruccini - HIGGINS, Andrew: Video Shows a Paris Gunman Declaring His Loyalty to the Islamic State, http://www.nytimes.com/2015/01/12/world/europe/amedy-coulibaly-video-islamic-state.html?_r=0 (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

Coulibaly felesége, Hayat Boumeddiene 1988-ban született Párizsban algériai emigráns szülők gyermekeként. Édesanyja korán meghalt, édesapja pedig nem foglalkozott velük, így őt és hat testvérét nevelőszülők fogadták be. Problémás viselkedése miatt azonban hamarosan árvaházba került. Első munkahelyén pénztárosként dolgozott, de mivel ragaszkodott a nikáb viseléséhez, nem sokkal később el is vesztette azt. 2009-ben találkozott Amedy Coulibaly-val, és – ahogy azt már láthattuk – még ugyanebben az évben össze is házasodtak. A jelenlegi ismeretek szerint a francia hatóságok 2014 decemberében vették szem elől a házaspárt, ekkor mindketten Spanyolországba utaztak. Coulibaly nem sokkal később visszatért Párizsba, de a nő január 2-án Madridból Isztambulba repült a 23 éves Mahdi Sabri Balhoucine-vel.³⁷ A hazafele útra váltott jegyük január 9-re szólt, de ezt sohasem használták fel. A török Nemzeti Hírszerző Szervezet (MIT) az első pillanattól fogva nyomon követte a férfi és a nő minden mozdulatát. Mevlüt Çavuşoğlu török külügyminiszter elmondása szerint néhány nappal később a török-szír határhoz közeli Şanlıurfa-ba utaztak, ahonnan a nő még több hívást is indított Franciaországba.³⁸ Boumedienne a feltételezések szerint ugyanazon a napon (január 8.) lépett be Szíriába, amikor férje lelőtte a rendőrnőt. Feleségéről az utolsó információk már a szíriai Tell Abyad-ból érkeztek, ahová a nő azzal a feltételezett szándékkal érkezett, hogy csatlakozzon az Iszlám Államhoz. A francia titkosszolgálatok nem zárták ki annak a lehetőségét, hogy a 2015 februárjában az Iszlám Állam egyik videójában Hayat Boumedienne tűnt fel.

A támadások mozzintórugója, okai

A támadások okai közé több magyarázatot is felsorolhatunk. Az első, és talán legkézenfekvőbbnek tűnő a Charlie Hebdo újság által többször is megjelentetett Mohamed karikatúrák. Maga az újság először 1969-ben jelent meg Hara-Kiri Hebdo, majd Charlie Hebdo néven, egészen 1981-es megszűnéséig. 1992-ben indult újra a lap, azóta hetente egyszer jelenik meg. A baloldali satirikus hetilap „célpontjai” közé a vallási irányzatok közül nem csupán az iszlám, hanem a katolicizmus és a judaizmus is beletartozott. Az első 12 Mohamed-karikatúra 2006-ban készült Dániában, és a Jyllands-Posten című lapban jelent meg.³⁹ Ezekből merített ihletet a Charlie Hebdo szerkesztősége is, és még ugyanebben az évben leköszölte ugyanezt a 12 karikatúrát. 2011-ben Sharía Hebdo néven különszám is jelent meg, melyben már saját Mohamed-karikatúrával is előálltak a szerkesztők.⁴⁰ A megjelenés napján Molotov-koktélt dobtak a szerkesztőségre, és az újság honlapját is hackerek támadták meg, így tehát indokoltá vált a Charlie Hebdo-nál dolgozók rendőri védelme is. Az al-Kaida 2006 óta több bejelentésében is nyilvánvalóvá tette, hogy az érintettek súlyos árat fognak fizetni a Mohamed-karikatúrák miatt.

Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy Franciaország jelentős katonai erővel van jelen a világ valamennyi térségében. A Francia Védelmi Minisztérium

³⁷ SZ. N. Paris suspect Hayat Boumeddiene 'caught on Turkey CCTV,
<http://www.bbc.com/news/world-europe-30786139> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

³⁸ WILLIAMS, Holly: How the female terror suspect fled Europe unnoticed,
<http://www.cbsnews.com/news/how-the-female-terror-suspect-fled-europe-unnoticed/>
(Letöltés ideje: 2015.03.01.)

³⁹ A Jyllands-Posten-ben Lars Vilks karikatúráit jelenítették meg.

⁴⁰ A saría elsősorban az iszlám törvényeket és életmódot jelenti.

adatai szerint 2015. február 9-én mintegy 10.200 francia katona állomásozott a tengerentúlon. A francia haderő kisebb-nagyobb létszámmal jelen van Irakban, Libanonban, Afganisztánban, Szomáliában, a Közép-Afrikai Köztársaságban, Maliban, a Száhel-övezetben (Burkina Faso, Csád, Mauritánia, Niger), a Guineai-öbölben, Nyugat-Saharában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Koszovóban, Líbiában, Libériában, a Sínai-félszigeten, Bosznia-Hercegovinában és Elefántcsontparton is.⁴¹ Ezek közül kiemelt figyelmet érdemlő a 2013 januárjában megkezdett, közel 5000 francia katonát felvonultató Serval-hadművelet, melynek célja az Algériában, Líbiában, Maliban és Nigerben egyre nagyobb teret nyerő Maghreb al-Kaida (AQIM – al-Qaeda in the Islamic Maghreb) visszaszorítása volt. A Serval 2014 júliusáig tartott, amikor is a Száhel-övezetre koncentráló Barkhane-hadművelet váltotta fel. A Barkhane célja is hasonló volt, mint az elődjének: alaposan kiképzett terrorelhárító egységekkel megakadályozni a Maghreb al-Kaida és az Ansar al-Dine terrorszervezetek terjeszkedését Maliban, Burkina Fasóban, Csádban, Mauritániában és Nigerben.⁴² A hadművelet napjainkban is tart.

Ami Franciaország afganisztáni jelenlétét illeti, 2001 óta jelen van a térségben. Eleinte 3400 francia katona képviselte hazáját Afganisztánban, de jelenleg csupán egy 150 fős logisztikai egység tartózkodik a közép-ázsiai országban. A francia haderő ugyanakkor rendkívül tevékenyen veszi ki részét az Iszlám Állam elleni harcból: 2014. szeptember 19-én elsőként csatlakoztak az Amerikai Egyesült Államok Iszlám Államot célzó légitámadásaihoz, valamint megindították a Chammal-hadműveletet, melynek részeként 800 francia katona harcol Irakban a szélsőséges dzsihádisták ellen.⁴³ További erősítésként 2015. február 23-án megérkezett a térségbe az R91 *Charles de Gaulle* nukleáris meghajtású repülőgép-hordozó, fedélzetén 12 darab Rafale és 9 darab Super Étandard vadászbombázóval.⁴⁴

Fontos megemlíteni a francia bevándorlás-ellenességet és iszlamofóbiát is. Ugyanez természetesen fordítva is igaz, hiszen a migránsok egy része – különösen a Maghreb-térségből érkezők, a nyilvánvalóan történelmi ellentétekből táplálkozva – erőteljes francia-ellenes. Franciaország teljes lakossága 66,6 millió fő, melyből 64,6 millió él az „anyaországban”, a többi a tengerentúli területek lakosa.⁴⁵ Ebből 5 és 6 millió fő közé tehető a Maghreb származású (algériai és marokkói) személy, amely az országban élők közel 10%-át jelenti.⁴⁶ Egy 2010-es adat szerint a

⁴¹ SZ. N. Carte des opérations extérieures (A Francia Védelmi Minisztérium honlapja), http://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/carte-des-operations-exterieures (Letöltés ideje: 2015.02.24.)

⁴² PRYCE, PAUL: France's Long War: Operation Barkhane, <http://natocouncil.ca/frances-long-war-operation-barkhane/> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)

⁴³ MECHAT, Hassina: Islamophobia becoming undeclared racism in France, says Alain Gresh, <http://www.middleeasteye.net/in-depth/features/paris-attacks-analysis-alain-gresh-394831651> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)

⁴⁴ SZ. N. A Charles de Gaulle-ról lötték az Iszlám Államot, <http://www.origo.hu/nagyvilag/20150223-a-charles-de-gaulle-rol-lottek-az-izlam-allamot.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

⁴⁵ SZ. N. France Population 2014, <http://worldpopulationreview.com/countries/france-population/> (Letöltés ideje: 2015.02.28)

⁴⁶ SZ. N. DEMOGRAPHICS OF FRANCE, http://self.gutenberg.org/articles/Demographics_of_France (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

Franciaországban élő, magát muszlimnak valló személyek száma elérte a 4,7 millió főt, ami persze véletlenül sem azonosítható pusztán a Maghreb-származású személyekkel.⁴⁷ Nem meglepő tehát, hogy a hatóságok szerint Franciaország a nyugati világ egyik, ha nem a legnagyobb „piaca” az iszlám fundamentalizmusnak. Az adatok szerint 2015. január elejéig mintegy 1400 francia utazott Irakba és Szíriába azért, hogy csatlakozhasson az Iszlám Államhoz.⁴⁸

A francia parlament 2014 novemberében létrehozta azt a törvényt, mely értelmében a terroristagyanús személyeket bármikor sújthatják kiutazási tilalommal, továbbá blokkolhatják a terrorizmust éltető és támogató weboldalakat. Az Iszlám Állam erre válaszul nyilvánosságra hozott egy videót, amiben terrorista cselekmények elkövetésére buzdítják a Franciaországban lévőket arra az esetre, ha nem tudnának Szíriába utazni.⁴⁹ Az iszlám fundamentalizmus azonban – ahogy azt a párizsi, valamint brüsszeli támadások elkövetői is alátámasztották – a börtönökben is egyre inkább terjed: egy 2008-as felmérés szerint a franciaországi börtönökben lévőek 60-70%-a muszlim vallású.⁵⁰

A felelősség kérdése – AQAP vagy ISIS?

A Charlie Hebdo-nál történt események során a Kouachi-testvérek többször a Jemeni al-Kaidát (AQAP) emlegették, mint támadásuk fő támogatóját. Január 9-én a Youtube-ra feltöltött videón keresztül egy magát Harith al-Nadari-nak nevező, az AQAP-hoz köthető, vezető tisztséget betöltő muszlim pap kiadott egy felvételt, melyben nem vállalták ugyan egyértelműen a felelősséget a támadásért, de éltették az azt végrehajtó személyeket („harcosok és hősök...”, bárcsak ott lehettem volna veletek...). Al-Nadari elmondta: „Allah hadserege megtanította Franciaország népének hogyan kell viselkedni, és hogy mik a szólásszabadság határai”, megerősítette továbbá, hogy a franciák addig nem tudhatják magukat biztonságban, amíg „Allah, az ő hírvivői, és hívői ellen harcolnak”. Végül felszólította a világ muszlimjait, folytassák a „dzsihád” a hitetlenek ellen, hogy dicsőséget hozzanak evilágra, és boldogságot a túlvilágra”.⁵¹

Január 14-én az AQAP egyik vezető személye, Nasser bin Ali al-Ansi felelősséget vállalt a Charlie Hebdo elleni támadásért, leszögezte: ők tervezték meg

⁴⁷ SZ. N. 2010 Report on International Religious Freedom – France, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4cf2d09b2d> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

⁴⁸ SZ. N. 1,400 Frenchmen joined or 'plan to join' terrorists in Syria, Iraq – PM, <http://rt.com/news/221939-french-join-isis-jihad/> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

⁴⁹ WYKE, Tom: Three French ISIS jihadis burn their passports and urge others to 'poison non-believers food and run over them with your cars' in chilling new propaganda video, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2841698/Three-French-ISIS-jihadists-burn-passports-urge-poison-food-run-cars-chilling-new-recruitment-video.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

⁵⁰ MOORE, Molly: In France, Prisons Filled With Muslims, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/28/AR2008042802560.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

⁵¹ Valamennyi idézőjeles hivatkozás forrása: SZ. N. Jihad Operatives in France Affiliated with Al-Qaeda in the Arabian Peninsula and ISIS Carry Out Shooting Attacks Killing 17, p. 10., http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20757/E_007_15_540343857.pdf (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

a merényletet, finanszírozták a terroristákat, és ők választották ki a célpontot is, egyenesen Ayman al-Zawahiri és Anwar al-Awlaki vezetésével.⁵² Felsorolta Franciaország bűneit is: légitámadások és katonai műveletek Afrikában, valamint Allah és a Próféta kigúnyolása. Fontos megjegyezni, hogy a Kouachi testvéreken kívül Amedy Coulibaly-t is éltették, ám a kóserboltban történekeért nem vállaltak felelősséget. Figyelmeztették továbbá a Nyugatot, hogy a bosszúhadjárat részeként újabb támadásokra számíthatnak a muszlimok ellen elkövetett bűneik miatt.

A kóserboltban történt túszejtésért hivatalosan azóta sem vállalt felelősséget az Iszlám Állam, de sok Szíriában és Irakban harcoló mujahed fejezte ki szolidaritását a Párizsban történekekkel a közösségi médiában. Két példa is jól szemlélteti ezt: az egyik Twitter hozzászólás Szíriából egy földre helyezett Kalasnyikovot, valamint egy papírlapra írt szöveges üzenetet tartalmazott: „Csókok Szíriából! Bye-bye Charlie!”. Egy másik tweet ezt írja: „Ne felejtsetek a bűneiteket, Kereszt imádói. Franciaország bűneit a muszlimok ellen.” Ehhez pedig olyan képeket csatoltak, melyen franciák ellen harcoló, lefejezett marokkói és algériai férfiak vannak. Ez egyértelmű utalás az 1954-1962 közötti algériai függetlenségi háborúra, ahol körülbelül 1 millió arab halt meg.⁵³

Ami a felelősséget illeti, véleményem szerint nem állapítható meg egyértelműen sem az al-Kaida arab félszigeti szárnyának, sem az Iszlám Államnak a tevőleges szerepe a párizsi eseményekben. Három napig a dzsihádisták fórumokon is nagy káosz uralkodott azt illetően, hogy vajon ki állhat a támadások mögött? Január 9-én Harith al-Nadari videójában csupán éltette a végrehajtókat, míg csupán január 14-én (egy héttel a terrorcselekmények után!) került nyilvánosságra Nasser bin Ali al-Ansi üzenete, melyben vállalták a merényletet. Ez utóbbi feltűnően sok időbe telt a korábban elkövetett cselekményekhez képest, amikor néhány napon belül kétség kívül vállalták a felelősséget a merényleteket.

Véleményem szerint az al-Kaida erős „népszerűség csökkenést” szenvedett el az utóbbi időben, nem utolsósorban az Iszlám Állam sikeres propagandája miatt. A két szervezet között 2014 februárja óta elég nyilvánvaló ellentét feszül: mivel Abu Bakr al-Bagdadi nem volt hajlandó végrehajtani Ayman al-Zawahiri parancsait, ezért az al-Kaida vezető – engedetlenség és extrémizmus vádjával – kiátkozta az Iszlám Államot (mely korábban Iraki al-Kaida néven működött).⁵⁴ Napjainkban az al-Kaida és az ISIS viszonya kifejezetten ellenséges.

⁵² JOSCELYN, Thomas: Al Qaeda in the Arabian Peninsula claims responsibility for Charlie Hebdo attack, http://www.longwarjournal.org/archives/2015/01/al_qaeda_in_the_arab_2.php (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

⁵³ Mindkét példa esetében: SZ. N. Jihad Operatives in France Affiliated with Al-Qaeda in the Arabian Peninsula and ISIS Carry Out Shooting Attacks Killing 17, pp. 11-12., pp. 14-15., http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20757/E_007_15_540343857.pdf (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

⁵⁴ SZ. N. Al-Qaeda disowns ISIL rebels in Syria, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/02/al-qaeda-disowns-isil-rebels-syria-20142385858351969.html> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)

Rendkívül fontos volt tehát az al-Kaidának, hogy bizonyítson a világnak: velük továbbra is számolni kell! Azt már a Kouachi testvérek és Coulibaly életrajzából tudjuk, valóban jártak jemeni kiképzőtáborokban, és tényleg találkoztak Anwar al-Awlaki-val 2010-ben. Mindez azonban elég kevés és gyenge bizonyíték ahhoz, hogy valóban az AQAP segítette őket a támadások kivitelezésében. Különösen annak fényében, amit Coulibaly a támadása előtt nyilvánosságra hozott videójában állított: neki kellett néhány ezer eurót kölcsönadni a Kouachi testvéreknek, hogy azok meg tudják vásárolni a merénylethez szükséges felszerelést.⁵⁵ Véleményem szerint egy jól felépített és finanszírozott AQAP merénylet esetén erre nem lett volna szükség.

Akár a madridi, akár a londoni terrorcselekményekre gondolunk, az al-Kaida szerepe mind a két esetben sokkal fajsúlyosabb volt, mint azt Párizsban tapasztalhattuk. Nem elhanyagolható tény ugyanakkor a két fél – az al-Kaida és Iszlám Állam – szembenállása sem. A legtöbb kutatóintézet és terrorizmus szakértő sem tartja elképzelhetőnek, hogy ilyen szintű konfrontációval a háttérben a két szervezet összehangolt akciót hajtana végre.

A támadások következményei

A párizsi terrortámadásokat a világ vezető hatalmai és szervezetei együtt ítélték el, beleértve az arab világ országait is. Az egyetlen kivételt talán az Iráni Iszlám Köztársaság jelentette, amely ugyan szintén elítélte a terrorcselekményt, de azt is kifejtették, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem egyenlő a monoteista vallások értékeinek és szimbólumainak megalázásával.⁵⁶ A Palesztin Felszabadítási Szervezet és a Hamasz kijelentette, hogy a véleménykülönbségek nem igazolhatják a gyilkosságot.⁵⁷ A Hezbollah állásfoglalása szerint a terroristák több kárt okoztak az iszlámnak, mint azok, akik kigúnyolták a prófétát.⁵⁸ A támadásokat éltetők közé került ugyanakkor például a nigériai Boko Haram és a szomáliai al-Shabaab.⁵⁹

A szolidaritás általános jelszava az „Je suis Charlie”, azaz „Én vagyok Charlie” lett. Még az elkövetés napján, január 7-én jelentős tömegtüntetésekre került sor Franciaország több pontján, elítélve a satirikus lap elleni a támadásokat. Francois Hollande francia elnök január 8-át nemzeti gyásznappá nyilvánította. Január 11-én

⁵⁵ WYKE, Thomas: Paris shootings: Paris gunman Amedy Coulibaly appears in final video, <http://www.ibtimes.co.uk/paris-shootings-paris-gunman-amedy-coulibaly-appears-final-video-1482884> (Letöltés ideje: 2015.03.01)

⁵⁶ FOROHAR, Hambiz: Islamic Leaders Condemn Paris Attack, Some Warn on Backlash, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-07/islamic-leaders-condemn-paris-attack-some-warn-against-backlash> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁵⁷ SZ. N. Hamas condemns Charlie Hebdo attack, <http://www.maannews.com/eng/ViewDetails.aspx?id=752859> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁵⁸ SZ. N. Hezbollah chief Nasrallah says terrorists damage Islam more than cartoons, <http://www.jpost.com/Middle-East/Hezbollah-chief-Nasrallah-says-terrorists-damage-Islam-more-than-cartoons-387249> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁵⁹ Mind a Boko Haram, mind az al-Shabaab kifejezte az Iszlám Állam iránti elkötelezettségét.

Párizsban több mint 3 millió ember vonult az utcára – élükön a világ 40 országának vezetőivel – hogy tisztelegjenek a 17 áldozat és azok családjai előtt.⁶⁰

Nem sokkal a párizsi események után Európa szerte letartóztatási hullám vette kezdetét. Belgiumban 13, Görögországban 4, Németországban 2, Bulgáriában pedig 1 embert vettek őrizetbe terrorszervezet tevékenységében való részvétel miatt. A Berlinben letartóztatottakat kivéve mindegyikük kapcsolatban állt a párizsi merényletrel. Eközben január 14-én megjelent a Charlie Hebdo új száma, címlapján egy „Je suis Charlie” feliratot tartó Mohamed prófétával és a főcímmel: „Tout est pardonné”, azaz „Minden megvan bocsájtva”. A korábban átlagban 35 ezres példányban kiadott lapból néhány nap alatt közel 8 millió fogyott el világszerte.⁶¹ Ez a címlap ugyanakkor rendkívül erős ellenzést váltott ki a Közel-Keleten és Észak-Afrikában.

Ami a politikai következményeket illeti, eleinte attól lehetett tartani, hogy a Marie Le Pen vezette bevándorlás-ellenes, szélsőjobboldali Nemzeti Front fog politikai tőkét kovácsolni a történelemből. Francois Hollande azonban rendkívül jól és gyorsan reagált a merényletekre, ezért rövid idő alatt jelentős, 21 százalékpontos népszerűség-növekedést ért el.⁶² Ezt tovább erősítette azzal a bejelentéssel, mely szerint a következő 3 évben 735 millió eurót különít el terrorellenes intézkedésekre.⁶³ Ennek részeként 2680 új munkahelyet hoznak létre a titkosszolgálatoknál, mely 425 millió euróba fog kerülni. Az amerikai-francia együttműködésnek hamarosan meg is lett az első eredménye: január 31-én a Jemeni al-Kaida bejelentette, hogy amerikai drón támadás végzett Harith al-Nadarival a dél-jemeni Shabwa tartományban.⁶⁴

Sajnos a francia támadások nem sokkal később másokat is inspiráltak. 2015. február 14-én a 22 éves jordán-palesztin származású, de Dániában született Omar Abdel Hamid El-Hussein egy koppenhágai nyilvános rendezvényen megpróbálta lelőni Lars Vilkenst, a 2006-os első Mohamed-karikatúra készítőjét. Másnap, február 15-én egy zsinagógánál lövöldözött. A támadásoknak két halálos áldozata (egy 55 éves filmrendező és egy 37 éves zsidó férfi) és öt sérültje volt. A támadóval a rendőrök menekülés közben végeztek. Mint utólag kiderült, a férfi évek óta a dán titkosszolgálat látókörében volt. Két évet töltött börtönben, 2015. január 30-án szabadult. A dán elhárítás szerint itt fordult igazán az iszlám fundamentalizmus felé,

⁶⁰ MALIK, Shiv - OWEN, Paul - HALLIDAY, Josh: Huge crowds gather for Paris unity rally - as it happened, <http://www.theguardian.com/world/live/2015/jan/11/1m-expected-for-anti-terror-rally-live> (Letöltés ideje: 2015.03.02)

⁶¹ IVÁN András: Már közel 8 millió példánynál jár a Charlie Hebdo, http://index.hu/mindekozben/poszt/2015/02/08/mar_kozel_8_millio_peldanyal_jar_a_charlie_hebdo/ (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁶² SZ. N. A terrortámadás után irtózatosan nőtt Hollande és Valls népszerűsége, http://hvg.hu/vilag/20150119_A_terrortamadas_utan_irtozatosan_nott_Hol (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁶³ SZ. N. Több százmillió eurót költ Franciaország terrorellenes intézkedésekre, <http://hu.euronews.com/2015/01/22/tobb-szazmillio-eurot-kolt-franciaorszag-terrorellenes-intezkedesekre/> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁶⁴ SZ. N. Spotlight on Global Jihad (February 5-11, 2015), <http://www.terrorism-info.org.il/en/article/20770>, (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy a Facebook-profilján hűséget fogadott az Iszlám Állam kalifájának, Abu Bakr al-Bagdadinak.⁶⁵ A hatóságok az Iszlám Állammal való kapcsolatfelvétel lehetőségét utólag kizárták.

Összességében – véleményem szerint – a párizsi merényletek háttérében három fiatal, végletekig elkeseredett, igazi veszténivaló nélküli „magányos farkas” áll, akik közül kettő radikalizálódása időszakában érintőlegesen kapcsolatba került Jemenben az al-Kaidával. Az, hogy az Iszlám Államért a végletekig rajongó Amedy Coulibaly néhány nappal később akciót hajtott végre – követelve a Kouachi fivérek szabadon engedését – a korábban igazolt interperszonális, baráti kapcsolatoknak, és a szolidaritásnak volt köszönhető. Mindent összevetve, az al-Kaida és az Iszlám Állam tényleges, tevőleges szerepe véleményem szerint jóval kisebb annál, mint amit a média feltételez.

Felhasznált irodalom

- BACCHI, Umberto: France: 'Isis Jihadist' Mehdi Nemmouche to be Extradited over Brussels Jewish Museum Attack , <http://www.ibtimes.co.uk/france-isis-jihadist-mehdi-nemmouche-be-extradited-over-brussels-jewish-museum-attack-1454356> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- BURGIS, Tom: The making of a French jihadi, <http://www.ft.com/cms/s/2/a7fd3d50-a302-11e4-9c06-00144feab7de.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- CALLIMACHI, Ruccini - HIGGINS, Adrew: Video Shows a Paris Gunman Declaring His Loyalty to the Islamic State, http://www.nytimes.com/2015/01/12/world/europe/amedy-coulibaly-video-islamic-state.html?_r=0 (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- CAMPBELL, Matthew: Paris Terror Suspects Killed in Twin French Police Raids, <http://washpost.bloomberg.com/Story?docId=1376-NHWI976TTDSS01-41EC7LLJRFSEQ85FEKF4DC6SA5> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- ELLIS, Ralph – YAN, Holly - GARGIULO, Susanne: Denmark terror suspect swore fidelity to ISIS leader on Facebook page, <http://edition.cnn.com/2015/02/16/europe/denmark-shootings/> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- EVANS, Martin: French Resistance and the Algerian War, <http://www.historytoday.com/martin-evans/french-resistance-and-algerian-war> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- FOROHAR, Hambiz: Islamic Leaders Condemn Paris Attack, Some Warn on Backlash, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-07/islamic-leaders-condemn-paris-attack-some-warn-against-backlash> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

⁶⁵ ELLIS, Ralph – YAN, Holly - GARGIULO, Susanne: Denmark terror suspect swore fidelity to ISIS leader on Facebook page, <http://edition.cnn.com/2015/02/16/europe/denmark-shootings/> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)

- HARRIS, Sarah Ann: Shooting of Paris police officer LINKED to Charlie Hebdo massacre, <http://www.express.co.uk/news/world/551058/Paris-police-officer-shot-dead-named-Clarissa-Jean-Philippe> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- HIGGINS, Andrew: Two Brothers Suspected in Killings Were Known to French Intelligence Services, http://www.nytimes.com/2015/01/08/world/two-brothers-suspected-in-killings-were-known-to-french-intelligence-services.html?_r=1 (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- HOFFMANN, Bruce: Inside terrorism, <http://www.nytimes.com/books/first/h/hoffman-terrorism.html> (Letöltés ideje: 2015. 02.22.)
- IVÁN András: Már közel 8 millió példánynál jár a Charlie Hebdo, http://index.hu/mindekozben/poszt/2015/02/08/mar_kozel_8_millio_peldanyana_l_jar_a_charlie_hebdo/ (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- J. NAGY László: Az arab országok története a XIX-XX. században, Budapest, 1997, Eötvös József Kiadó, ISBN 9639024163
- J. NAGY László: Mit kell tudni Algériáról?, Budapest, 1987, Kossuth Kiadó, ISBN 963090943
- JOSCELYN, Thomas: Al Qaeda in the Arabian Peninsula claims responsibility for Charlie Hebdo attack, http://www.longwarjournal.org/archives/2015/01/al_qaeda_in_the_arab_2.php (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- MALIK, Shiv - OWEN, Paul - HALLIDAY, Josh: Huge crowds gather for Paris unity rally - as it happened, <http://www.theguardian.com/world/live/2015/jan/11/1m-expected-for-anti-terror-rally-live> (Letöltés ideje: 2015.03.02)
- MECHAI, Hassina: Islamophobia becoming undeclared racism in France, says Alain Gresh, <http://www.middleeasteye.net/in-depth/features/paris-attacks-analysis-alain-gresh-394831651> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)
- MILLINGTON, Chris: Terrorism in France, <http://www.historytoday.com/chris-millington/terrorism-france> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- MOORE, Molly: In France, Prisons Filled With Muslims, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/28/AR2008042802560.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- NAZEER, Ahmed: The War of Algeria's Independence – 1954-62, <http://historyofislam.com/contents/the-modern-age/the-war-of-algeria%E2%80%99s-independence-1954-62/> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- PRYCE, Paul: France's Long War: Operation Barkhane, <http://natocouncil.ca/frances-long-war-operation-barkhane/> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)
- SZ. N. Újabb videó került elő a párizsi vérengzésről, http://hvg.hu/vilag/20150113_Ujabb_video_kerult_elo_a_parizsi_verengze (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

- SZ. N. 1,400 Frenchmen joined or 'plan to join' terrorists in Syria, Iraq – PM, <http://rt.com/news/221939-french-join-isis-jihad/> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- SZ. N. 2010 Report on International Religious Freedom – France, <http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain?docid=4cf2d09b2d> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- SZ. N. A Charles de Gaulle-ről lötték az Iszlám Államot, <http://www.origo.hu/nagyvilag/20150223-a-charles-de-gaulle-rol-lottek-az-izlam-allamot.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- SZ. N. A Francia Védelmi Minisztérium honlapja, http://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/carte-des-operations-exterieures (Letöltés ideje: 2015.02.24.)
- SZ. N. A History of Terrorism in France, <https://developingtomorrow.wordpress.com/2015/01/11/a-history-of-terrorism-in-france/> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- SZ. N. A terrortámadás után irtózatosan nőtt Hollande és Valls népszerűsége, http://hvg.hu/vilag/20150119_A_terrortamadas_utan_irtozatosan_nott_Hol (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- SZ. N. Allah Akbar, mondta a sofőr, majd a tömegbe hajtott, http://index.hu/kulfold/2014/12/22/allah_akbar_mondta_a_sofor_majd_a_tomegbe_hajtott/ (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- SZ. N. Al-Qaeda disowns ISIL rebels in Syria, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/02/al-qaeda-disowns-isil-rebels-syria-20142385858351969.html> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- SZ. N. Az al-Kaida a felelős a párizsi terrorért, http://index.hu/kulfold/2015/01/08/kisautoban_menekulnek_a_tamadok/meglepo_fordulat_a_kouachi_fiverek_nem_is_tudtak_arrol_hogy_van_egy_tuszuk/ (Letöltés ideje: 2015.02.23.)
- SZ. N. Az Iszlám Állam tagjának vallotta magát a párizsi túszejtő, <http://www.hirado.hu/2015/01/11/az-izlam-allam-tagjanak-vallotta-magat-a-parizsi-tuszejto/> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)
- SZ. N. Charlie Hebdo shooting: 12 people killed, 11 injured, in attack on Paris offices of satirical newspaper, <http://www.abc.net.au/news/2015-01-07/charlie-hebdo-satirical-newspaper-shooting-paris-12-killed/6005524> (Letöltés ideje: 2015.02.23.)
- SZ. N. Charlie Hebdo: timeline of the terrorist attacks in Paris, <http://www.sbs.com.au/news/article/2015/01/12/charlie-hebdo-timeline-terrorist-attacks-paris> (Letöltés ideje: 2015.02.23.)
- SZ. N. DEMOGRAPHICS OF FRANCE, http://self.gutenberg.org/articles/Demographics_of_France (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- SZ. N. France Population 2014, <http://worldpopulationreview.com/countries/france-population/> (Letöltés ideje: 2015.02.28)

- SZ. N. France's Toulouse killer Merah 'attacked jeweller's', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30429689> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- SZ. N. French police shoot dead knifeman who was shouting Islamic slogans, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11305974/French-police-shoot-dead-knifeman-who-was-shouting-Islamic-slogans.html> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- SZ. N. Hamas condemns Charlie Hebdo attack, <http://www.maannews.com/eng/ViewDetails.aspx?id=752859> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- SZ. N. Hasist szívó pizzafutárból lett gyilkos, <http://www.origo.hu/nagyvilag/20150108-elitelt-dzsihadista-a-charlie-hebdo-egyik-tamadoja.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)
- SZ. N. Hezbollah chief Nasrallah says terrorists damage Islam more than cartoons, <http://www.jpost.com/Middle-East/Hezbollah-chief-Nasrallah-says-terrorists-damage-Islam-more-than-cartoons-387249> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- SZ. N. Jihad Operatives in France Affiliated with Al-Qaeda in the Arabian Peninsula and ISIS Carry Out Shooting Attacks Killing 17, http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20757/E_007_15_540343857.pdf (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- SZ. N. Meghalt a toulouse-i lövöldöző, <http://www.origo.hu/nagyvilag/20120322-mohammed-merah-toulousei-gyilkos-elfogasa.html> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- SZ. N. Paris suspect Hayat Boumeddiene 'caught on Turkey CCTV', <http://www.bbc.com/news/world-europe-30786139> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- SZ. N. SAID & CHERIF KOUACHI, <http://www.globaljihad.net/?p=9503> (Letöltés ideje: 2015.02.24.)
- SZ. N. Spotlight on Global Jihad (February 5-11, 2015), <http://www.terrorism-info.org.il/en/article/20770>, (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- SZ. N. Több százmillió eurót költ Franciaország terrorellenes intézkedésekre, <http://hu.euronews.com/2015/01/22/tobb-szazmillio-eurot-kolt-franciaorszag-terrorellenes-intezkedesekre/> (Letöltés ideje: 2015.03.02.)
- SZ. N. Véletlenül felvették, miről beszélt túszaiknak a kóser bolt támadója, http://hvg.hu/vilag/20150111_Veletlenül_felvettek_miroel_beszelt_tuszai (Letöltés ideje: 2015.02.24.)
- SZ. N. Who were the Charlie Hebdo killers?, <http://www.english.rfi.fr/france/20150110-who-were-charlie-hebdo-killers> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- TUTT, Phillip: Terror shooting suspects spotted in east France: Reports , <http://www.cnbc.com/id/102319841> (Letöltés ideje: 2015.02.23.)

- WHINE, Michael: Terrorist Incidents against Jewish Communities and Israeli Citizens Abroad, 1968-2003, <http://www.ict.org.il/Article/893/Terrorist%20Incidents%20against%20Jewish%20Communities%20and%20Israeli%20Citizens%20Abroad,%201968-2003> (Letöltés ideje: 2015.02.22.)
- WILLIAMS, Holly: How the female terror suspect fled Europe unnoticed, <http://www.cbsnews.com/news/how-the-female-terror-suspect-fled-europe-unnoticed/> (Letöltés ideje: 2015.03.01.)
- WYKE, Thomas: Paris shootings: Paris gunman Amedy Coulibaly appears in final video, <http://www.ibtimes.co.uk/paris-shootings-paris-gunman-amedy-coulibaly-appears-final-video-1482884> (Letöltés ideje: 2015.03.01)
- WYKE, Tom: Three French ISIS jihadis burn their passports and urge others to 'poison non-believers food and run over them with your cars' in chilling new propaganda video, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2841698/Three-French-ISIS-jihadists-burn-passports-urge-poison-food-run-cars-chilling-new-recruitment-video.html> (Letöltés ideje: 2015.02.28.)

BABOS SÁNDOR

A MAGYAR HONVÉDSÉG MŰVELETI HELYSZÍNELŐ KÉPESSÉGE A TERRORIZMUS ELLENI HARCBAN

„Tudom, hogy ezekben az időkben nem tudunk többet költeni. De kevesebbet sem szabad költenünk. Így a válasz hogy költsünk JOBBAN. És hogy több értéket adjunk a pénznek. Segítsünk a nemzeteknek a képességek fenntartásában és újak megteremtésében. Ez azt jelenti, hogy prioritizálnunk, specializálnunk kell és a többnemzeti együttműködésekert kell keresnünk. Együtt tevékenykedni, ez az, amit én Smart Defence-nek hívok.”

Anders Fogh Rasmussen NATO főtitkár 2011. szeptember 30-i beszéde

Hazánk a belátható jövőben többnyire a stabilizációs, a hibrid hadviselési és a Counter-Insurgency¹ műveletekkel fog szembenézni tekintet nélkül arra, hogy azt milyen szövetség égisze alatt a világ mely válságövezetében teszi. Azokban az államokban, melyekben e feladatokat végre kell majd hajtani kisebb fegyveres csoportok, terrorista hálózatok, szervezett bűnözői körök és lázadók lesznek az elsődleges ellenfelek.

Mivel ezek a legfeljebb kisebb alegység kötelékben tevékenykedő csoportok képesek ugyan a nagyobb szövetséges létszámmal a közvetlen harcérintkezés felvételére, perceknél hosszabb időre való fenntartására azonban nem, így logikus és katonai szempontból indokolt, hogy az IED²-ket, mint harcászati szintű fegyvereket alkalmazzák, melyeknek ugyanakkor tudatosan kihasznált stratégiai szintű hatásai is lehetnek. Az IED-k korlátozzák a műveleti területen lévő összes alakulat mozgásszabadságát és bármennyi célpont ellen használhatók. Ez az a kettő legfontosabb tényező, melyet a fenti csoportok a jövőben – ahogyan teszik azt a jelen hadszínterein is – ki fognak használni.

Magyarország 1996 óta vesz részt a NATO égisze alatt béketámogató műveletekben, és egészen 2004-ig nem szenvedett műveleti veszteséget. 2004. június 17-én hősi halált halt a Magyar Honvédség Szállító Zászlóaljának állományába tartozó Nagy Richárd szakaszvezető, akit egy vízszállító konvoj kísérése közben találtak el egy távirányítással felrobbantott tűzérségi gránát repeszei. Az IED-k azóta a Magyar Honvédség műveletekben elszenvedett veszteségeinek 62%-át okozták. A magyar katonák ellen irányuló első IED támadások hatására 2008-ban megkezdődött az IED ellentevékenység képességének felépítése.

¹ Felkelő Ellenés Műveletek – COIN

² Improvised Explosive Devices – Nem Hagyományos Módon Előállított és Alkalmazott Robbanóeszközök

Az ISAF³ műveletekhez kapcsolódóan, az IED-eket alkalmazó felkelőkkel szemben a saját erők ellentevékenysége kezdetben – érthető módon – a személyi állomány túlélésére koncentrált, az azonnali védelem volt az elsődleges cél. A katonák fizikai védelme érdekében a hozzájáruló nemzetek – így Magyarország is – különböző típusú páncélozott terepjáró gépjárműveket vett használatba az évek során, amely azonban egyfajta fegyverkezési versenyhez vezetett, elkezdődött az ellenállóbb páncél és a még hatékonyabb IED körforgása.

Az IED-k egy alcsoportját képezik a nem konvencionális hadviselés kinetikus fegyvereinek, melyeket az ellenfeleink a támadásokhoz választhatnak. Ez megerősíti a C-IED⁴ műveletek azon nemzetközileg elfogadott alapelvét, hogy az nem az eszközök, hanem az eszközt használók elleni tevékenység. A C-IED ezeket a robbanóeszközöket, készítőiket, telepítőiket és finanszírozóikat egy rendszerként szemléli és célja ezen ellenséges hálózatok megsemmisítése, akadályozása vagy zavarása.

„A hadviselés karaktere változik, fejlődik, egyre összetettebbé és még inkább aszimmetrikussá válik, mióta az ellenfeleink már nem tisztán meghatározhatóak az egyre komplexebbé váló geopolitikai és geostratégiai helyzetben. Továbbra is szembenézünk a hagyományos fegyveres erők, irreguláris erők, lázadók és bűnöző hálózatok keverékével, úgyszintén a nem állami szereplőkkel, ellenséges nemzetközi csoportokkal melyek elvegyülnek a népe sséggel. Az ellenfeleink nem törekednek arra, hogy konvencionális eszközökkel harcoljanak ellenünk, az lesz a céljuk, hogy kihasználják a gyengeségeinket, csúcstechnológiájú – például a kibertechnológia – vagy éppen kezdetleges, improvizált aszimmetrikus eljárásokat alkalmazva. A stratégiai szintű C-IED tevékenységek magukba foglalják a műveleti területen lévő szembenálló fél izolációját a külső pénzügyi, logisztikai és egyéb támogatásoktól. Az iraki és afganisztáni tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy ezek a hálózatellenes tevékenységek egyre lejjebb kerülnek tervezés és feladatszabás szintjén a hadműveleti, végrehajtás tekintetében a harcászati szintre.”⁵

A fenti gondolatmenet napjainkban egyre inkább égető kérdéseket vet fel, hiszen a koalíciós erők tervezetten a közeljövőben kivonulnak Afganisztánból és az eddig általuk végrehajtott mindennemű tevékenységet az afgán kormányerőknek kellene átvenni. A közeljövőben az Iszlám Állam elnevezésű terrorszervezet ellen az Amerikai Egyesült Államok által szervezett szövetségnek, melybe a művelet végrehajtásának irányításáért felelős US CENTCOM⁶-tól érkezett felkérés és a kialakított kormányzati álláspont alapján a Magyar Honvédség is mintegy 100-150 fővel részt vesz, ugyanezekkel a problémákkal kell szembenéznie.

³ International Security Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő

⁴ Counter IED – IED Elleni Tevékenységek

⁵ SCHMIDT Imre őrnagy: A Nem Hagyományos Módon Előállított és Alkalmazott Robbanóeszközök Elleni Tevékenység (C-IED) és az erők megóvása, mint harctámogatási kategória kapcsolata, Hadtudomány 2012, elektronikus szám 8. oldal

⁶ Central Command – Központi Parancsnokság

Mindkét fenti hadszíntéren figyelmet kell fordítani a C-IED tevékenységre, kiemelten az úgynevezett Weapons Intelligence Team⁷ által végrehajtott feladatokra.

A Magyar Honvédség sem a múltban sem jelenleg nem rendelkezik a hadszíntéren WIT csoporttal, azonban az elmúlt években, mióta a NATO⁸ és az EDA⁹ felismerte e csoportok jelentőségét, több felkérés érkezett ezekkel kapcsolatban hazánk irányába is – ilyen volt a 2012 márciusában a Multinational Coordination Group¹⁰ keretében az Regional Command North¹¹ vezető nemzete által tett felkérés a Provincial Reconstruction Team¹² hozzájáruló nemzetei felé, hogy hozzanak létre külön beosztásokat az állománytáblájukban a WIT feladatok ellátására.

A későbbiekben be fogom mutatni e csoportok feladatrendszerét, a végrehajtás optimális lehetőségét és hogy egy WIT csoport műveleti területen való diszlokálása milyen rövid-, közép- és hosszútávú előnyökkel járna a Magyar Honvédség számára.

A rendszerszemléletű C-IED műveletek

Mindamellet, hogy végrehajtjuk és folyamatosan fenntartjuk a műveleti terület felderítő előkészítését és integráljuk a hírszerzési adatokat információs rendszereinkbe, meghatározzuk az IED fenyegetettség mértékét és ellenfeleink harceljárásait, valamint egyéb lehetőségeit, napjainkban gyakran feledkezünk meg arról, hogy egyáltalán magának a hadszíntérnek a fizikai területét is körülhatároljuk.

Az afganisztáni és iraki hadszíntéren mind a koalíciós erők, mind a kormányzat erői számára a legnagyobb veszélyt mindig is az IED-k jelentették, jelentik, és fogják jelenteni mely az alábbi táblázattal is alátámasztható:

⁷ Fegyveres Támadást Helyszínelő Csoport (Műveleti Helyszínelő Csoport) – WIT; bár a NATO terminológia „fegyveres támadás helyszínelését”, a mindennapi szóhasználat „robbantás helyszínelését” említi a WIT csoport valójában képes – és szükséges is, hogy képes legyen – arra, hogy akár egy fegyverraktár esetén akár egy baleseti helyszínen elvégezze a szükséges nyomozati cselekményeket. A műveleteket vezető parancsnokok napjainkban olyan mértékű információhiányban szenvednek, melyet a hadszíntéren folyó minden tevékenység és esemény vonatkozásában ki kell elégíteni, mégpedig az időbeniség alapelveire figyelemmel.

⁸ North Atlantic Treaty Organisation – Észak-atlanti Szerződés Szervezete

⁹ European Defence Agency – Európai Védelmi Ügynökség

¹⁰ Többnemzeti Koordinációs Munkacsoport – MCG

¹¹ a NATO Északi Régió Parancsnoksága, Afganisztán

¹² Tartományi Újjáépítő Csoport – PRT

Évszám	IED által okozott koalíciós halálos áldozatok	Összes koalíciós halálos áldozat	IED által okozott halálos áldozatok aránya
2001	0	4	0.00
2002	4	25	16.00
2003	3	26	11.54
2004	12	27	44.44
2005	20	73	27.40
2006	41	130	31.54
2007	78	184	42.39
2008	152	263	57.79
2009	275	451	60.98
2010	368	630	58.41
2011	252	492	51.22
2012	132	312	42.31
2013	52	118	44.07
2014	12	47	25.53

1. ábra: Az IED-k által okozott halálesetek száma
(az adatok nem teljesek a helyszíneli események alacsony száma miatt).
Forrás: icasualties.org (Letöltés ideje: 2015.03.22.)

A fenti táblázatban bemutatott adatok, a hadszínterekre vetített gondolkodás-
mód és általánosságban az IED-kre, mint hadviselési eszközökre történő utalás miatt
gyakran elfelejtjük, hogy ezeket a robbanóeszközöket nem kizárólag katonáink ellen
használgják. Még a 2000-es évek végi legnagyobb iraki és afganisztáni szövetségi
jelenlét idején is, amikor a kettő fenti hadszíntéren 8000 darab robbanóeszközt
használtak csapataink ellen, a világ többi részén 10000 darab IED robbant egy évre
vetítve civil célpontok ellen. Mindezek alapján hiábavaló ezen eszközök ellen a
katonai szövetségek erőfeszítése, ha műveleti területen szerzett tapasztalatainkat
nem ültetjük át hazai környezetbe is, illetve nem hozunk létre kormányzati szintű és
kormányközi együttműködést a C-IED műveletek intézményesített formájában,
pontosan körülhatárolt illetékességi- és hatáskörökkel. Az utóbbi idők eseményei,
mint a Boston Marathonon (2013. április 15.) vagy Budapesten a Lehel utcai
bankfióknál (2014. január 13.) végrehajtott robbantások megmutatták, hogy az eddig
biztonságosnak vélt helyeken is váratlanul, különböző indíttatásból, de számítanunk
kell merényletekre. Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy az IED-k jelenleg
is veszélyt jelentenek és fognak is jelenteni külszolgálatot teljesítő katonáinkra elég,
ha csak a 2015. április 17-i Erbil-i robbantásra gondolunk, melynek során egy
gépjárműbe rejtett robbanóeszközt hozott működésbe az Amerikai Egyesült

Államok konzulátusa előtt egy öngyilkos merénylő, néhány kilométerre attól a helytől, ahova a Magyar Honvédség által védendő szövetséges bázist tervezik létrehozni.

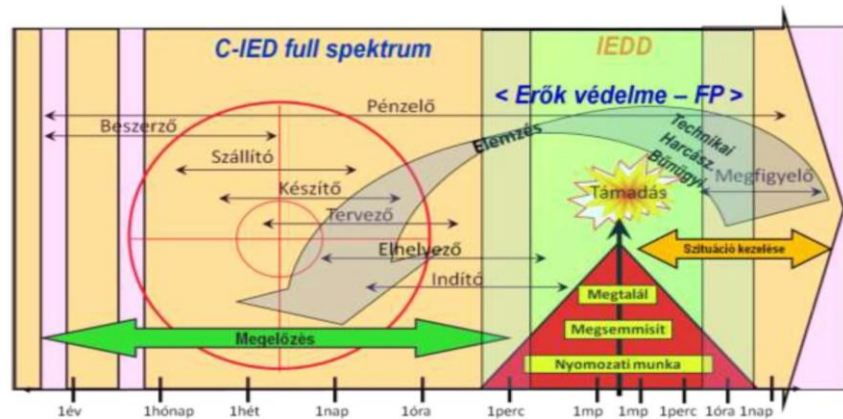
A C-IED tevékenység a NATO felfogás és megszerzett tapasztalatok szerint három alappilléren nyugszik:

- Hálózatellenes műveletek;
- Az erők kiképzése;
- Az eszköz semlegesítése.

Ez a három pillér szervesen kapcsolódik egymáshoz, el nem választhatók. Az **eszköz semlegesítése** hozzájárul az erők megóvásához a hadszíntéren, azonban egyfajta pillanatnyi hatása van csak, hiszen egy adott helyen egy IED-t tudunk hatástalanítani. Ezt a pillért a Magyar Honvédség állományában szolgáló tüzserészek támogatják, illetve ide soroljuk erőink megóvásának fizikai képességeit, úgymint a páncélozottságot, a különböző rádiófrekvenciás zavaróeszközöket, vagy az aknamentesítő járműveket.

Az **erők kiképzése** igen nagymértékben járul hozzá ahhoz, hogy egyáltalán tudjuk, mit kell tennünk azokban a helyzetekben, amikor IED-vel találjuk magunkat szemben, milyen lehetőségek állnak rendelkezésünkre az ellentevékenységhez. Ennek a tevékenységnek a hatása már hosszabb, lényegében megegyezik egy adott külszolgálat időtartamával, hiszen egy felkészített Honvéd képes az elsajátított hadszíntér-specifikus ismereteket alkalmazni minden egyes szituációban. E pillérnek a gyakorlati megvalósulása a Magyar Honvédség Altiszti Akadémia, Nemzetközi Kiképző Alosztály kiképzőin keresztül valósul meg, mind hazai mind nemzetközi (NATO, EDA) tanfolyamok keretében.

A NATO C-IED stratégiája harmadik pillére a **hálózatellenes műveletek** végrehajtása, mely magában foglalja a teljes IED hálózat - ideértve minden személyt és képességet, aki, vagy ami hozzájárul egy robbanóeszköz elkészítéséhez, telepítéséhez vagy felhasználásához - felderítését, nyomon követését, a célmegjelölést és a személyek vagy képességek zavarását és semlegesítését. Ez a pillér foglalja magában a helyszínelést is, így a WIT képességet. Ez a leghosszabb távú hatást elérő tevékenység, hiszen amennyiben sikerül egy a szervezetben magasabb pozíciót elfoglaló személyt hatástalanítani, akkor – mint az alábbi ábrán is megfigyelhető – akár évekig tartó hatást is elérhetünk. Általánosságban elmondható, hogy minél magasabb szinten lévő személyt hatástalanítunk, annál hosszabb hatást érünk el és a hálózat regenerálódásához annál több időre van szükség. Ennek a pillérnek a támogatása – a kiképzésen keresztül – Spanyolországban a C-IED Kiválósági Központban és az MH Altiszti Akadémián folytatott Hálózatellenes Műveletek és WIT tanfolyamokon valósul meg. A Hálózatellenes Műveletek tanfolyamok magyar hallgatói műveleti területen a különböző szintű törzsekben tudják kamatoztatni elsajátított ismereteiket, míg a WIT tanfolyamok hallgatói eleddig nem tudták hol hasznosítani azokat.

2. ábra: A proaktív C-IED modell, mely magában foglalja az IED hálózatot, annak kulcsfontosságú szereplőivel

Forrás: AJP 3.15 Allied Joint Publication for Counter Improvised Explosive Device (C-IED) (2009. évi kiadás, 15. oldal)

Összességében elmondható, hogy a NATO C-IED stratégiával összhangban az Hálózatellenes Műveletek sarkalatosak, e feladatok végrehajtására a tervezéstől a végrehajtásig rendelkezésre állnak az erők, az eszközök, az informatikai rendszer illetve az akarat az összes jelenlegi és jövőbeni hadszíntéren, minden egyes alegység és egység számára.

Mindezek mellett az egész folyamat legfontosabb eleme az információ hiányzik. Ez abból adódik, hogy csak és kizárólag abban az esetben kerül sor esemény utáni helyszínelésre, amennyiben a WIT kiképzést már végrehajtott szakalegységek időben a helyszínre érnek, illetve egyáltalán igénylik őket. Sok esetben fordul elő, hogy a járőrt, vagy feladatot végrehajtó alegységek robbanóeszközt találnak, melyet idő hiányában nem izolálnak, hanem csak megjelölik és leadják az elvárt IED / UXO¹³ jelentést. A tűzszerész illetve WIT alegységek helyszínre érkezését a feladatok miatt nem tudják megvárni, mire azonban ezen alegységek a helyszínre érnek a robbanóeszközök gyakran eltűnnek úgy, hogy a kinyerhető információ - biometrikus adatok, „kézjegyek”, fényképek, telepítés módja - elveszik. Az afganisztáni RC North parancsnokság közvetlen alárendeltségében például soha nem volt WIT csoport, a rendelkezésre álló kettő alegység pedig nemzeti alárendeltségben nem volt képes kellően rövid időn belül reagálni a beérkező feladatokra. Tovább nehezítette a helyzetet, hogy a meglévő csoportok összesen kettő tartományban voltak képesek hatékonyan ellátni feladatukat. Az előzőekben megfogalmazott problémákon túl a szövetséges erők információhiánya napjaink hadszínterein az alábbi események miatt nem csökken:

- Előfordul, hogy történik valamiféle helyszínelés a járőr részéről (Level 0¹⁴), ezek azonban szakszerűtlenek és sokszor használhatatlanok,

¹³ Unexploded Ordnance – Fel nem robbant robbanószerkezet

¹⁴ Level 0 képesség: fényképezés, egyértelműen nem veszélyes bizonyítékok begyűjtése
Level 1 képesség: klasszikus WIT képesség, mely magában foglalja a Level 0-t és a későbbiekben részletezetteket

- WIT kiképzés, szinten tartó felkészítés a hadszíntereken csak korlátozottan zajlik, havonta egy-kettő alkalommal, mely azonban a csapatoktól von el embert 15 nap időtartamban.

Ezek a tények befolyásolják a célmegjelölést, a követést, az ellenség azonosítását is. Az előző bekezdésekben leírt problémák egyszerűen megszüntethetők a WIT szakalegységek létrehozásával és még település előtti felkészítésével. A jövőbeni műveletek fő erőfelfejtésének iránya tehát egyrészt az kell legyen, hogy kerüljenek létrehozásra a zászlóalj szintű szervezetekhez csatolt WIT csoportok, melyeket az adott alegység vezető nemzetének kell majd biztosítani; másrészt, hogy akár a befogadó nemzet akár a telepített szövetséges erő rendelkezzen emelt szintű helyszínelő képességgel - Level 2 képesség, mely a begyűjtött információk további elemzésére képes, például ujjlenyomat digitalizálás, DNS analízis, robbanóanyag azonosítás.

A WIT csoportok alkalmazásának fontossága

A hálózatellenes műveletek végrehajtása azt is jelenti, hogy jobb hálózatot építünk, mint a nem konvencionális hadviselést folytató ellenfeleink¹⁵. Igen jól tudjuk, hogy ellenségeink figyelnek minket és kiértékelik amit csinálunk, majd felhasználják ezeket az eredményeket a jövőbeni támadások megtervezésére, eszközeik fejlesztésére. Megfigyelésük módszere a közvetlen közeli vizuális felderítés, vagy bármely más mód, ami hozzásegíti őket céljaik eléréséhez. Mindezek után akár a modern technika – e-mail, videó megosztó portálok, blogok – vagy éppen a múlt technikái – egyszerű levél, rajzok, rejtett tároló-, találkozóhelyek – segítségével megosztják egymással az információkat.

Az ellenfeleink tehát helyszínelnek, elemeznek-értékelnek, majd megosztják a tapasztalatokat. Amennyiben mi nem hajtunk végre helyszínelést, akkor nem adjuk meg magunknak, csapatainknak az esélyt, hogy fejlesszük Taktikáinkat, Technikáinkat és Eljárásainkat¹⁶.

Egy jó példa a TTP-k fejlesztésére az Afganisztánban települt amerikai CJTF Paladin Kiképzési Főnökség Fusion, Analysis and Training Report-jának (FAT) 2011. szeptemberi számában olvasható. Ebben Jason Hart US NAVY főtörzsőrmester ír WIT operátori tapasztalatairól, valamint 150 IED helyszínelése utáni ajánlásairól a csapatok részére. Kifejti a Veszélyes Pontokkal (VP) kapcsolatos leggyakoribb hibákat és tévhiteteket. Mindezt teszi úgy, hogy a CJTF Paladin felelős szerve egyébként végrehajtja az események elemzését-értékelést. Fent nevezett főtörzsőrmester azonban vette a fáradságot, hogy saját élményein keresztül megossza a tapasztalatokat, így emberi közelségbe hozta a katonákat a problémákkal és javaslatokkal. A FAT egy havonta megjelenő magazin, mely éppen erre hivatott.

Level 2 képesség: hadszíntéri laboratórium anyagtechnikai- és DNS elemző lehetőségekkel

Level 3 képesség: hátszázbeli laboratóriumi képesség a technológia adta lehetőségek teljes spektrumával

¹⁵ General Stanley A. McCHRISTAL (ISAF parancsok 2010-2011) – It takes a network <http://foreignpolicy.com/2011/02/21/it-takes-a-network/> (Letöltés ideje: 2015.03.22.)

¹⁶ Tactics, Technics and Procedures – TTP

Mindez azonban nem jöhetett volna létre, ha a csapatok ahhoz a 150 IED eseményhez nem hívják ki a szervezetszerű WIT csoportot. Ez a fajta információ megosztás a WIT képességek egyik oldala, melyben a katonák képessé válnak az aktuális trendeknek megfelelő reagálásra, ezzel az eszköz semlegesítésére¹⁷.

Másik oldalról a WIT képesség a helyszíni jelentések és a bizonyítékok gyűjtésének rendszere, amely során ezeket eljuttatják a minden magasabb parancsnokságon megtalálható Összhaderőnemi Robbanóeszköz Vizsgáló Csoport¹⁸ részére.

A fentiek képezik a hatékony hálózatellenes műveletek alapjait, amely során a műveleteket vezető parancsnokok kezébe egy olyan eszközt – a WIT csoportot – helyezünk, mely jelen kell hogy legyen a hadszíntér legfontosabb eseményeinél, azokról információkat kell hogy gyűjtsön és ki kell hogy elemezze azokat.

A WIT csoportok képességei

A gyakorlatban a WIT speciálisan kiképzett csoportokat jelent, melyeknek fő feladata a Technical Intelligence¹⁹ támogatása a műveletek teljes spektrumában. A WIT csoportok elsődleges funkciója Weapons Technical Intelligence²⁰ adatok gyűjtése; azon belül is az IED-k, az azokkal kapcsolatba hozható komponensek, improvizált fegyverek és más fegyverrendszerek helyszínelése. Ezek a csoportok sokszor tűzszerész alegységekhez kapcsoltnak, egymást kölcsönösen támogatva hajtják végre feladataikat. A WIT csoportok külön is kihelyezésre kerülhetnek, amennyiben a hadművelleti tempó megkívánja, illetve a megfelelő Force Protection²¹ biztonsági kíséret rendelkezésre áll.

A WIT csoportok minden egyes tagja más perspektívából szemléli a helyszínelésre kerülő eszközöket, helyeket. Ezek a szempontok a következők:

- technikai,
- taktikai,
- törvényszéki.

E széles skálájú információk gyűjtése hozzájárul ahhoz, hogy a WTI folyamata eredményeképpen elkészült jelentés minél inkább támogassa a műveleteket. A WIT csoport az események teljeskörű helyszínelésekor az alábbi tevékenységeket végzi:

- összegyűjti a különböző a robbantáshoz köthető technikai eszközöket, azok komponenseit,
- taktikai kikérdezéseket végez,
- törvényszéki bizonyítékokat gyűjt, úgymint ujjlenyomat és DNS minta,

¹⁷ Az eszköz semlegesítése a nem tűzszerész alegységeknél azt jelenti, hogy képesek meghatározni a veszélyes pontokat, átvizsgálni azokat, felismerni az IED-eket vagy az azokra utaló jeleket, illetve képesek az aktuális ellenséges eljárásoknak megfelelően ellentevékenységre.

¹⁸ Combined Explosive Exploitation Cell – CEXC

¹⁹ Technikai Felderítés

²⁰ Fegyverzettechnikai Felderítési Adatok – WTI

²¹ Erők Védelme - FP

- összegyűjti a helyszínen található dokumentumokat, ide értve a különböző elektronikus eszközök memóriájában lévőket is,
- fényképeket készít a helyszínen,
- helyszínrajzot készít,
- még a helyszínen - a támadást elszenvedett konvojnak és egyéb erőknek - tanácsokat ad a hasonló események elkerüléséhez.

Visszatérve a bázisra a WIT csoport teljeskörű jelentést készít az eseményről, melyhez csatolja az összegyűjtött bizonyítékokat és eljuttatja azokat a megfelelő szervekhez, elsősorban a CEXC laboratóriumokhoz, akik végrehajtják a különböző bizonyítékok további elemzését, egyezéseket keresnek más eseményekkel és személyhez kötik azt.

A C-IED műveletek rendszerszemléletű megközelítésében a helyszínelő képesség egy létfontosságú részt jelent. A WIT csoportok - vagy más néven Level 1 Helyszínelő Csoportok - ISTAR²² eszközök, tehát a Felderítési Rendszer Eszközei. A koalíciós erőknek szükségük van rájuk, ahogyan szükségük van minden információforrásra is.

Az IED hálózatot minden szinten egy időben kell támadnunk ahhoz, hogy azt megsemmisítsük vagy semlegesítsük:

- a parancsnokoknak és törzseknek fel kell használniuk minden ISTAR eszközt a hálózatellenes műveletek végrehajtásához;
- a Felderítési- és Hadművelési törzseknek együtt kell dolgozniuk úgy, hogy gyors, rugalmas és megfelelő erejű tevékenységeket tudjanak végrehajtani az alegységek (zászlóaljtól a szakaszokig, rajokig);
- minden egyes harcérintkezést az ellenséggel helyszínelni kell a lehető legmélyrehatóbban a lehető legtöbb információ megszerzése érdekében;
- az információkat időben meg kell és el kell osztani a hadműveletek minden résztvevő alegysége között.

A WIT képesség összefoglalása

A WIT csoportok a Technikai Felderítés részei. Funkciójuk az eszközök és személyek nyomozása-elemzése. A fő végeredményei a vizsgálati és elemzési folyamatnak az információ a technikai eszközökről, azok működéséről és az elhelyezés módjáról.

Az IED hálózatok szervezett, adaptív és regeneratív formáját jelentik a szövetségesekre leselkedő veszélynek, mely megköveteli a specializált nyomozást és elemzést az erők megóvása érdekében végrehajtásra kerülő semlegesítési folyamatok hatékonyságának növelése érdekében.

A WIT egy specialistákból álló csoport, akik a hadszíntéren dolgoznak és IED eseményeket nyomoznak ki. Fő feladatuk az információgyűjtés, elemzés, a technikai és harcászati felderítési információk gyűjtése és egybevetése valamint a törvényszéki bizonyítékok nyomozása. Ideális esetben a WIT 2-4 főből áll és

²² Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance

tartalmaz tűzszerész, rendőr, felderítő és harcászati értékelő képességet. Amikor lehetséges a WIT csoportot kísérmie kell egy kulturálisan is felkészített tolmácsnak a helyi civil lakosság köreiben található tanúk kikérdezése miatt, és hogy emeljék a környezetben beálló változásokra való és a kulturális érzékenység szintjét a feladatok végrehajtásakor.

Az IED-k az ellenség elsődlegesen alkalmazott fegyverei, akik a nem konvencionális hadviselés körülményei között óvakodnak a hagyományosan vett harcérintkezés felvételétől. Az ellenség IED-eket használ, hogy megmutassa a szövetség gyengeségeit a biztonság szavatolásában, és hogy korlátozza az erők szabad mozgását.

A WIT csoportok felállítása és fenntartása minden egyes zászlóalj szintű szervezet elemi felelőssége. Ezen felül lennie kell egy mobil WIT csoportnak, ami a hadszíntéren, parancsnoki alárendeltségben, speciális nyomozási feladatokat lát el, amennyiben szükséges megerősíti az alegységek ez irányú képességeit.

A WIT képesség megteremtése és annak hosszú távú előnye

Azzal, hogy a Magyar Honvédség létrehoz egy szövetséges műveletekbe felajánlható WIT csoportot nemcsak hozzájárul a hálózatellenes műveletek végrehajtásához, hanem hosszútávon – a tervezett afganisztáni kivonulás utánra, valamint az Iszlám Állam elleni fellépésre – kiképzési és tapasztalatszerzési lehetőséget biztosítva felkészíti Katonáit, megalapozva ezzel az afganisztáni és az iraki biztonsági erők WIT / helyszínelői felkészítésének és mentorálásának ellátását is.

Maga a WIT – Level 1 – és a későbbiekben a Level 2 (laboratóriumi vagy hadászati szintű helyszínelés, nyomozás) képesség megteremtése a befogadó nemzetenél, mint a bevezetőben említettem, az egyike a főerőkifejtés irányainak. A tapasztalatot szerzett magyar WIT szakemberek a későbbiekben igen nagymértékben járulhatnak hozzá a magasabb szintű felkészítések – Level 1, Level 2 – végrehajtásához is. Mindehhez járul az a tény, hogy a szövetséges nemzetei – ideértve Amerikai Egyesült Államokat is – jelen pillanatban szintén nem rendelkeznek megfelelő számú, felkészült WIT szakemberrel.

Ez lehet az a terület a nem konvencionális hadviselés keretei között, ahol Magyarország újabb résképességgel járulhat hozzá a különböző szövetségek sikeréhez.

Nem tekinthetünk el attól a koncepciótól, amit a NATO elemzői vázoltak a fel a jövő lehetséges háborúinak természetéről (Multiple Futures, NATO Strategic Concept), mely azt jósolja, hogy a jövő hadszínterei az afganisztánihoz és irakihoz hasonlóak lesznek, az alkalmazott fegyverek (így az IED-k is) meg fogják egyezni a mostaniakkal, legfeljebb fejlettebbek lesznek.

A tapasztalatszerzés időszaka után – a külszolgálatokat közvetlenül követően – a WIT csoportokban dolgozó szakemberek NATO és EDA WIT tanfolyamok keretében járulhatnak hozzá a szövetséges katonák kiképzéséhez a hadszíntéren kívüli felkészítéskor. Ez egy igen fontos lépés lenne, hiszen az ezekben a beosztásokban dolgozó Katonáknak a hadszínterre érkezést követően nincs idejük

egy hozzávetőleg 15 napos tanfolyamon részt venni, hanem azonnal hozzá kell kezdeniük feladataik ellátásához. Jelenleg Spanyolországban a C-IED Kiválósági Központban és a Magyar Honvédség Altiszti Akadémia bázisán kerülnek végrehajtásra ilyen kiképzések, azonban ezekbe olyan civil szerződött partnerek is be kell vonni, akiknek a NATO C-IED Stratégiai Terv értelmében néhány éven belül át kellene adniuk a stafétát a Katonáknak. Logikus és szakmailag-, politikailag kifizetődő lépés lenne magyar részről - a NATO C-IED Képezd a Kiképzőt tanfolyamhoz hasonlóan - ennek a tanfolyamnak az akkreditálása. Ehhez szükséges a már korábban vállalt C-IED Képezd a Kiképzőt tanfolyamok és a jelenleg meglévő afganisztáni C-IED kiképzői beosztások megtartása, ugyanilyenek létrehozása az Iszlám Állam elleni műveletekben, mint a WIT feladatok végrehajtására történő felkészülés első lépcsője.

A többnemzeti együttműködéseknel elsődleges, hogy az adott tevékenység támogassa a hazai képességfejlesztést, lehetőleg regionális körben legyen megvalósítható, valamint hogy a képesség hosszútávon fenntartható, és NATO-, valamint EU- szinten egyaránt hasznos legyen.

Úgy gondolom, hogy a WIT képesség kész a fenti bekezdésben meghatározottak teljesítésére és Nemzetünk érdekeit szolgálja. Azonban a képesség fejlesztésének mindenekelőtt időbeninek kell lennie. Jelen pillanatban potenciális szövetségeseink egyike sem rendelkezik kiforrott WIT képességgel, így most van itt az idő a döntések meghozatalára.

Felhasznált irodalom:

- General Stanley A. MCCHRYSTAL (ISAF parancsok 2010-2011) – It takes a network
<http://foreignpolicy.com/2011/02/21/it-takes-a-network/> (Letöltés ideje: 2015.03.22.)
- SCHMIDT Imre őrnagy: A Nem Hagyományos Módon Előállított és Alkalmazott Robbanóeszközök Elleni Tevékenység (C-IED) és az erők megóvása, mint harctámogatási kategória kapcsolata, 8. oldal
- AJP 3.15 Allied Joint Publication for Counter Improvised Explosive Device (C-IED) (2009. évi kiadás), 15. oldal
- Rögtönzött robbanóeszközök elleni tevékenység (C-IED) alapismeret (Nyt. szám: 18/984)
- STANAG 2294 C-IED Training Standards

3. ábra: WIT tanfolyam az MH Altiszti Akadémián (a szerző felvétele)

4. ábra C-IED kiképzés Afganisztánban (az MH Nemzeti Támogató Elem felvétele)

5. ábra: 2012. február 23-i gépjárműbe rejtett, 62 halálos áldozatot követelő, IED támadás Irakban (az amerikai haderő felvétele)

6. ábra: Irányított házi készítésű repesztöltet Irakban (az amerikai haderő felvétele)

7. ábra: Gépjárműbe rejtett robbanóeszköz Afganisztánban (az amerikai haderő felvétele)

NEMZETKÖZI TOVÁBBKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI FELLÉPÉS KEZELÉSÉVEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

1. Bevezetés

A 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat – Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (továbbiakban: NBS) – 48. pontja külön megfogalmazza azon biztonsági kihívások körét, amelyek a rendészetben aszimmetrikusnak tekinthetők. „A terrorizmus, a szervezett bűnözés, az egyéb illegális tevékenységek jelentette aszimmetrikus fenyegetések, más globális, regionális és belső kihívások, valamint a politikai, katonai és gazdasági információk megvédése szükségessé teszi, hogy az ország rendelkezzen erős felderítési és elhárító képességgel.”¹

A terrorizmus és szervezett bűnözés elleni fellépés terén az állami szervek széles körének van feladata e kérdések kezelésében, azonban míg a terrorizmus felderítése, elhárítása fő feladatkörként a Terrorelhárítási Központhoz, addig a szervezett bűnözés kezelése elsősorban az általános rendőri feladatokat ellátó rendőri szervezet speciális egységeihez tartozik. Azonban egyik rendészeti szereplő hatékony, aszimmetrikus kihívásokkal szembeni fellépése sem képzelhető el megfelelő képzettség, felkészítés nélkül, hiszen a társadalom és az azt képviselő jogalkotó joggal várja el a rendészeti szervektől.

Az emberi erőforrások kezelésében való jártasság napjainkban nem csak a versenyszférában a siker, az eredmény kulcstényezője, hanem a közszférában is, így mindkét viszonyrendszerben stratégiai kérdés. A munkatársak szakképzettsége, tudása, elkötelezettsége és motiváltsága a szervezetek egyik legfőbb erejét alkotja.² A megfelelő szakmai tudás, a képzettség, tréning alkalmazása, az ismeretek aktualizálása, az aktualizált ismeretek szinten tartása eredményezheti azt, hogy a rendészeti szervek munkatársai az aszimmetrikus kihívások gerjesztette körülményekre jogszerű, szakszerű, szolgálatszerű válaszokat adjanak tevékenységük gyakorlása során.

2. Továbbképzési lehetőségek

A szervezett bűnözés megjelenési formáival összefüggő jelenségek kezelésével szembeni hatékony fellépés a megfelelő színvonalú nemzetközi, és hazai rendészeti továbbképzésekkel biztosítható.

Az EU rendészeti tématerületei elsősorban a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem, a különféle csalások (ide értve az adócsalást),

¹ 1035/2012. (II. 21.) Korm. Határozat - Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=146225.213089 (Letöltési idő: 2014. 10.30.)

² www.inf.unideb.hu/konyvtarinfo/.../5_humaneroforras_men.ppt (Letöltési idő: 2014. 10.14.)

a korrupció, a cyber-bűnözés, a pénzmosás és a gazdaságban szervezett bűnözői csoportok jelenlétére utaló egyéb bűncselekmények vonatkozásában és az ezzel kapcsolatos közös fellépésben nyilvánulnak meg.

A szervezett bűnözés elleni fellépésben feladatokkal rendelkező hivatásos állományú rendőröknek – függetlenül attól, hogy azok az általános rendőri feladatokat ellátó szervezeten belül, vagy azon kívül más, ilyen feladatok ellátásában feladatokkal rendelkező szervezetben végzik munkájukat – lehetőségük van hazánkban is különböző nemzetközi képzéseken való részvétellel.

A korábban hivatkozott Nemzeti Biztonsági Stratégiában is megfogalmazásra került, hogy maximálisan ki kell használni az aszimmetrikus rendészeti kihívások elleni felkészülés lehetőségeit, azaz a hazai és az Európai Unió adta kereteken belül egyaránt, és különös figyelmet kell fordítani az NBS 49. pontja alatt is megfogalmazott „...új bűnözési jelenségek megismerésére, a legjobb gyakorlatok átvételére.” Ennek megvalósítása egyrészt a nemzetközi rendészeti továbbképzéseket biztosító szervezetek továbbképzési kínálataiban szereplő képzéseken, illetve a hazai rendészeti továbbképzéseken történő részvétellel valósítható meg.

A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA³), az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA⁴) és az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (EASO⁵) az általa birtokolt sajátos szakértelem kölcsönösen megosztva, az uniós ügynökségek és a tagországok részére történő átadása révén járul hozzá a magas szintű képzési és tanulási eredmények eléréséhez. Az Európai Igazságügyi Együttműködési Egység (Eurojust⁶) ösztönzi és javítja a tagállamok illetékes igazságügyi hatóságai közötti koordinációt a súlyos, határokon átnyúló és szervezett formában elkövetett bűncselekményekre irányuló nyomozások és büntetőeljárások terén.

Amellett, hogy az egyes, a rendészeti hatékonyság növelésével a tagországok közötti együttműködés elősegítését támogató ügynökségek releváns információikat kicserélik, az uniós keretek között megtalálhatóak olyan, nem elsősorban képzési feladatra létrehozott szervezetek is, mint pl. az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség (FRONTEX⁷) és az Európai Rendőrségi Hivatal (EUROPOL⁸).

³ EMCDDA – European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja

⁴ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights – Európai Unió Alapjogi Ügynöksége

⁵ EASO – European Asylum Support Office – Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal

⁶ Európai Igazságügyi Együttműködési Egység, az Európai Unió által 2002-ben létrehozott szervezet.

⁷ FRONTEX – Frontières extérieures for "external borders - European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union - Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség

⁸ EUROPOL – Európai Rendőrségi Hivatal

Utóbbi alapfeladata a tagországok rendőrségei közötti információcsere, a bűnügyi hírszerzés elősegítése, amit elemző tevékenységével is támogat a súlyos nemzetközi bűnözés és a terrorizmus megelőzésében és leküzdésében. Az EUROPOL hatáskörébe tartozik egyebek mellett a kábítószer-kereskedelem, az embercsempészség, az emberkereskedelem elleni fellépés⁹, aminek kezeléséhez szükséges eszközök között a szakmai továbbképzési lehetőségek is szerepelnek. De megtalálható az elsősorban ezen a területen fő feladatokat ellátó Európai Rendészeti Akadémia (CEPOL¹⁰) is, amely a rendészeti továbbképzést fő profiljaként tudhatja magáénak.

Mindemellett rendelkezésre állnak olyan nem uniós, rendészeti, szervezett bűnözés kezelésével összefüggésben képzést kínáló szervezetek, mint az AECPC¹¹ (Association of European Police Colleges), az ILEA¹² (International Law Enforcement Academy), magyarul Nemzetközi Rendészeti Akadémia és a magyar-osztrák közös alapítású Közép-európai Rendőrákadémia (Mitteleuropäische Polizeiakademie – MEPA¹³) is.

A felkészítés fontosságának felismerése eredményeként alkották meg, és vált a rendészeti továbbképzések alapszabályává a 2/2013. BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról szóló szabályozás,¹⁴ Ezek kiváló keretet biztosítanak a rendőrök számára a szakmai tudásszint megtartásához, fejlesztéséhez. Az említett normában szabályozott egyéni képzési terv megalkotásakor a rendszerben rögzített – „akkreditált” – képzések azok, amelyekben való részvételért továbbképzési pontok adhatóak.

A következőkben az e normában rögzített, a magyar rendészeti dolgozók számára hazánkban közvetlenül elérhető nemzetközi képzési formákat (rendészeti akadémiákat) és azok aktualitásait kívánom röviden bemutatni, amelyek a szervezett bűnözés elleni fellépésben hatékony támogatást nyújthatnak a gyakorlati munka során.

⁹ KENEDLI Tamás: Az Európai Unió hírszerző együttműködése, In: Szerk.: Dobák Imre A nemzetbiztonság általános elmélete. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. p. 56.

¹⁰ CEPOL – Collège européen de police – Európai Rendőrákadémia

¹¹ AECPC – Association of European Police Colleges – Európai Rendőrtisztviselői Főiskolák Szövetsége

¹² ILEA – International Law Enforcement Academy – Nemzetközi Rendészeti Akadémia

¹³ MEPA – Mitteleuropäische Polizeiakademie – Közép-európai Rendőrákadémia

¹⁴ 2/2013. (I. 30.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról, Forrás:

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=158730.261357, (Letöltés ideje: 2014. 10.31.)

3. Szervezett bűnözés elleni fellépéssel összefüggő nemzetközi továbbképzési lehetőségek

3.1 CEPOL – Európai Rendőrákadémia

Az Európai Rendőrákadémiát (CEPOL – Collège européen de police), mint európai uniós ügynökséget a Tanács 2000. december 22-én született határozatával hozta létre.¹⁵

A CEPOL elsődleges célja¹⁶ az európai uniós tagállamok rendőrségei, vezető beosztású tagjainak továbbképzése, valamint a tagállamok nemzeti rendőrségi rendszereiről, szervezeteiről és az EU-n belüli határokon átnyúló rendőrségi együttműködésről, valamint nemzetközi és uniós jogi okmányokról szóló ismeretek terjesztése.

Fő feladatai a képzések szervezése, a legjobb tapasztalatok és kutatási eredmények terjesztése, képzés kidolgozása a tagjelölt országok rendvédelmi szervei részére, elektronikus tanulási (képzési) hálózat kifejlesztése (e-learning, webinar), nyelvi képzések biztosítása.

A CEPOL által kínált továbbképzések a tagországi rendőrségek, rendészeti szervek által megtapasztalt legjobb gyakorlat megosztásával járul hozzá a szervezett bűnözés, a terrorizmus elleni fellépés, a gazdasági bűncselekmények eredményes felderítéséhez, illetve a bűnüldözési technikák, bűnmegelőzési eljárások, európai együttműködési, emberi jogi, vezetélméleti ismeretek terjesztésével a rendészeti tudás kiegyenlítésére. A CEPOL képzéseiben történő részvételhez jó szintű angolnyelv-tudás szükséges, hiszen az előadások és a kommunikáció ezen a nyelven történik.

CEPOL – Európai bűnüldözési képzési rendszer – Law Enforcement Training Scheme – LETS¹⁷

Az Európai Unió hangsúlyozva a rendészeti képzés fontosságát, a tagországi képzési felületek összehangolását, a rendvédelmi munka uniós és határokon átnyúló vetületeinek ismerete, a műveleti hatékonyság, a szakmai előrelépés szempontjából

¹⁵ A 2005. szeptember 20. napján kelt 2005/681/JAI határozattal, mely egyúttal hatályon kívül helyezte a 2000/820/JAI határozatot.

¹⁶ HORVÁCZY Emese – Magyar István: A rendészeti képzés az Európai Unióban (Európai Rendőrákadémia – CEPOL), Nemzeti Közszolgálati Egyetem, AROP Jegyzet, Budapest 2013. pp. 20-21.

¹⁷ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, - Az európai bűnüldözési képzési rendszer létrehozása,
https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ipex.eu%2FPIPEXL-WEB%2Fdossier%2Ffiles%2Fdownload%2F082dbcc53dbcb74e013e5509aac22167.do&ei=X8UOVaOgIcSvaY7dgtgC&usg=AFQjCNFfOBAY9Qi23vnzrlVhOj_bLdj22w,
(Letöltési idő: 2014. november 6.)

elengedhetetlen képzési szintek szakmai tartalmának meghatározását, körvonalazását is célul tűzte ki.

A határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni fellépés kezelése során alkalmazott módszerek, együttműködések csak akkor lehetnek eredményesek, ha az együttműködő partnerek értik és alkalmazni tudják az unió által biztosított jogi eszközöket, ismerik a tagországi multi- és bilaterális szerződések tartalmát, képesek egymással egy közösen választott, elfogadott nyelven kommunikálni.

Mindezek eléréséhez az Európai Bizottság az „*európai bűnüldözési képzési rendszer*” kialakítását javasolja (a továbbiakban: **LETS** vagy képzési rendszer). Ez a rendszer azokkal az ismeretekkel és készségekkel kívánja felvértezni a bűnüldözési hatóságok tisztviselőit, amelyekre a határokon átnyúló bűnözés hatékony megelőzése és a vele szemben az uniós kollégákkal együttműködésben folytatott eredményes küzdelem érdekében van szükség.”¹⁸

CEPOL jövőbeni feladatai lesznek a LETS alapján:

- Uniós kiválósági, és a legjobb gyakorlatok központjának létrehozása,
- Alapismereti „csomag” kidolgozása,
- Oktatási eszközök biztosítása – kétoldalú és regionális együttműködési felületen,
- Közös nemzeti és CEPOL képzések kínálata – együttműködés,
- Eljárások, iránymutatások kidolgozása,
- Támogatás – Nemzeti képzések megfelelő előkészítése,
- Oktatók támogatása - értékelés, javadalmazás.

Tagállamoknak a LETS lehetőség és kötelezettség is egyaránt, hiszen a tagállamok felelnek egyrészt a részvételre alkalmas tisztviselők kiválasztásáért, másrészt a különböző tagországi szinteken más és más feladatok megvalósítását teszi szükségessé.

Az Unió tagállamainak ezért ki kell alakítaniuk a bűnüldözés uniós összefüggésrendszerével, dimenziójával kapcsolatos alapismeretek és készségek egységes, rendfokozattól függetlenül minden bűnüldözési tisztviselő által elsajátítandó minimumszintjét, és a kidolgozott tananyagot (ismeretek és készségek körét) be kell építeni az alap- és továbbképzés tanterveibe. (Megjegyzés: A magyar rendészeti felkészítési rendszerek programjaiban, ha nem is egy modulként, de szerepelnek a tervezett témakörök.). Természetesen e cél finanszírozására a tagállamok uniós forrásokat vehetnek igénybe.

A tervezett közös képzési rendszerben a hatékony kétoldalú és regionális együttműködés támogatása is fontos szerepet játszik. E képzési terület finanszírozására is igénybe vehető az uniós támogatás, azaz ajánlott a képzésekhez kapcsolódó, kétoldalú projekteket kezdeményezniük a határon átnyúló együttműködés fejlesztése érdekében. E projektek a témák széles körét érinthetik a

¹⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az európai bűnüldözési képzési rendszer, létrehozása, Brüsszel, 2013.3.27. COM (2013) 172 final, p.2.

figyeléstől a határon átnyúló üldözésen át a rendőrségi és vámügyi együttműködési központok közötti információcseréig. E projektek közé illeszthető a később bemutatásra kerülő Közép-európai Rendőrákadémia – KERA programja, a magyar–bajor, magyar–osztrák rendészeti képzési együttműködések is.

A jövőben az unió fokozottabban kívánja támogatni a rendőri munka speciális tematikus prioritásait is, így a szakterület-specifikus szemináriumokat, a tématerülettel kapcsolatos uniós szintű képzéseket, egyben feladatul szabja az oktatói feladatok betöltésére alkalmas tisztviselők kijelölését.

A jövőben az uniós polgári missziókban részt vevő minden tagállami rendészeti tisztviselőnek részt kell vennie az unió – azon belül a CEPOL – által rendezendő felkészítő tanfolyamokon. A már működő, ilyen jellegű képzések tapasztalatait fel kell használni, és az EU részéről támogatni kell az ilyen jellegű felkészítő képzéseket.

A jövőben a békefenntartás, válságkezelés témakörben felkészítő képzéssel már rendelkező tagországi intézmények ún. „kiválósági központként” működhetnek. Az egységes uniós megközelítés kialakítása érdekében a CEPOL-nak szakmai és képzői támogatást kell biztosítania az EU közössége által pénzügyileg támogatott segítségnyújtási programoknak.

3.2 ILEA – Nemzetközi Rendészeti Akadémia – International Law Enforcement Academy¹⁹

A budapesti ILEA 1995. április 24-én jött létre a Magyar Köztársaság és az Amerikai Egyesült Államok Kormányának megállapodása értelmében (165/1996. (XI.20.) Kormányrendelet).

A magyar–amerikai közös továbbképzési felület az ún. nagy- és kiskurzusainak keretén belül nyújt lehetőséget a rendészeti állomány tudásszintjének fejlesztéséhez. Az ún. Nagykurzus²⁰ – amely 7 hetes – hetenkénti modulokban, az FBI Nemzeti Akadémia program modellje alapján, tématerületek szerinti képzést biztosít a résztvevő három nemzet középvezetői szintjén tevékenykedő rendészeti dolgozóinak. A heti tématerületek a következők: szervezett bűnözés, kábítószer-rendészet, határrendészeti feladatok, emberkereskedelem, pénzügyi bűncselekmények, vezetéselmélet, management, valamint utcai túlélési taktikai képzés.

A Kiskurzus²¹, amely 1-2 hetes specializált képzési forma, elsősorban az alábbi tématerületeken biztosít részvételi lehetőségeket: terrorizmus elleni harc, bűnügyi helyszínelés, vám- és határrendészet, fedett nyomozások, kihallgatási technikák, szervezett bűnözés, korrupció, szerzői jogvédelem, személy- és objektumvédelem, robbantások, lőfegyverek, női vezetők a rendészetben, környezetvédelem.

¹⁹ <http://www.ilea.hu/>

²⁰ <http://www.ilea.hu/article.php?page=13> (Letöltési idő: 2015. 03.21. 11.43)

²¹ <http://www.ilea.hu/article.php?page=14> (Letöltési idő: 2015. 03.23. 11.30)

A kurzusok résztvevői a célországok, így a volt Szovjetunió, Jugoszlávia tagállamai, a balkáni és a közel-keleti országok középvezető beosztásban dolgozó rendőrei, akiket az adott ország kijelölt, betöltött 25. életév, minimum 5 éves rendészeti gyakorlat, valamint erkölcsileg, egészségileg kifogástalan állapot.

Az ILEA-képzéseken történő részvétel általános feltétele, hogy a résztvevő magyar rendészeti szakember angol nyelven beszéljen. Ez alól kivétel, ha az adott kurzuson hazánk, mint meghívott nemzet vesz részt, ekkor a szinkrontolmácsolás biztosított.

3.3 KERA – Közép-európai Rendőrákadémia (Mittleeuropäische Polizeiakademie)²²

A Közép-európai Rendőrákadémia – KERA – létrehozását a 2001. május 22-én az illetékes miniszterek által aláírt Közös Nyilatkozat határozza meg.²³

Az 1992-ben, magyar-osztrák kezdeményezésre alapított, német munkanyelvű akadémia feladataként határozza meg a nemzetközi rendőri együttműködés képzési tevékenység által támogatását, különösen a szervezett, vagy határon átnyúló (súlyos) bűncselekmények elleni fellépés terén, a nemzetközi és határon átnyúló nemzetközi rendőri munkához szükséges ismeretek, a résztvevő országok rendőri problémakezelési lehetőségeinek, valamint a társadalmi, gazdasági és politikai háttér információk terjesztése a résztvevő országokban.

Alapvető céljai, hogy a résztvevő országok – Ausztria, Csehország, Németország, Svájc, Szlovákia, Szlovénia és Magyarország – rendőri állománya között felépítse a mindennapi munka elengedhetetlen feltételét: a kölcsönös bizalmat, leépítse az esetleges előítéleteket, illetve a megértési és érthetőségi problémákat. Mindezek mellett fejlessze a szociális és kommunikációs kompetenciákat, a végrehajtói, középvezetői állomány számára közös, együttes standardokat dolgozzon ki, illetve az együttműködés során közös munkafilozófiát és szerepértést érjen el.

A KERA gondolatiság alapjai.²⁴

Közös problémák – közös megoldások. Az akadémiát olyan közös vonásokkal, történelmi, társadalmi, kulturális fejlődéssel rendelkező európai országok alkotják, amelyek bűnügyi helyzetük, földrajzi elhelyezkedésük okán egymás bűnügyi helyzetére közvetlen hatást gyakorolnak, így a közbiztonsággal kapcsolatos feladataik is szorosan összefüggnek egymással. Helyesen ismerték fel ezt az egymásra utaltságot és azt, hogy e felismerés mentén kell tevékenységüket összehangolni, hiszen a közös problémák az érintettek közös együttműködésén alapuló megoldásait igénylik.

A résztvevők köre – Egyrészt regionális, földrajzilag behatárolt, a résztvevő országok számát tekintve átlátható, kezelhető. Az együttműködés a megoldandó

²² <http://www.mepa.net/Deutsch/Seiten/default.aspx> (Letöltési idő: 2015. 03.23. 12.17.)

²³ <http://www.nokitc.hu/nok/page.php?13>. (Letöltési idő: 2015. 03.22. 14.43.)

²⁴ FEHÉR Zoltán – FEHÉRNÉ VIZVÁRI Emese: A rendészeti képzés közép-európai dimenziója (a Közép-európai Rendőrákadémia) AROP Jegyzet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest 2013. pp. 46-47.

közös feladatok alapján jött létre, tehát az igény formálta, nem pedig egy mesterségesen létrehozott környezet.

A kapcsolattartás formája – Annak felismerése, hogy ebben a rohanó, informatika által vezérelt világban a rendőri együttműködés terén mennyire fontosak a személyes kapcsolatok is. A közösen, a fizikailag közvetlenül együtt végzett munka az, ami az együttműködők körében a KERA céljaiban is megjelenő előítéletek leépítését és a bizalom erősítését segíti elő, és ami az elmúlt években számtalan bünszervezet felszámolásához, büneset megoldásához vezetett.

A közös munkanyelv a német – A közös kommunikációs nyelv további hozzáadott értékkel növeli azt a tudást, amellyel a képzéseken résztvevők szaktudásukat bővíthetik, illetve amely a személyes kapcsolatok kialakításához vezethet.

Mindemellett feltétlenül fontos kiemelni azt is, hogy a KERA nagy hangsúlyt helyez a permanens megújulásként megfogalmazható alapcéljára is. Hiszen a mindig változó kihívásokra, a biztonsági deficiteket okozó, illetve a biztonságot veszélyeztető eseményekre kizárólag a KERA-t jellemző rugalmassággal, a képzési feladatok ennek megfelelően történő alakításával lehet célorientáltan reagálni.

A Közép-európai Rendőrákadémia tanfolyami képzéseinek keretében a szervezett bűnözés elleni (4 hét), a határon átnyúló bűnözés elleni (7 hét) és határrendészeti (4 hét) témakörökben kínál továbbképzési lehetőségeket.

A 3–5 napos időtartamú szemináriumi képzési formájában a régió bűnüldözési szempontból releváns bűnözési formák elleni fellépésben segítheti a képzés útján történő hatékonyabb együttműködést.

A szakmai és nyelvi hospitációk ugyanúgy, mint a KERA MNI által szervezett nyelvvizsgára felkészítő és szinten tartó rendészeti szakmai agyaggal bővített nyelvtanfolyamok a rendészeti területen dolgozó hivatásos állomány részére biztosítanak a megfelelő kommunikációhoz szükséges nyelvtudást.

A KERA rendezvényein az alábbi kritériumok teljesítése esetén lehetséges a részvétel:

A szervezett bűnözés és/vagy a határon átnyúló bűnözés felderítésében tevékenykedő középszintű vezetők – vagy e vezetői szintre tervezettek –, illetve a 7 KERA-ország rendvédelmi szerveinek végrehajtó állományából kiválasztottak (gyakorlati szakemberek), akik felsőfokú szakmai (főiskolai, ill. egyetemi) végzettséggel, min. 3–5 éves szakmai gyakorlattal, tárgyalóképes németnyelvtudással, szakmai nyelvismerettel rendelkeznek és kommunikációs és kapcsolatteremtő készségük révén a nemzetközi együttműködésre is alkalmasak.

3.4 ICOFI – International College of Financial Investigation (Nemzetközi Pénzügyi Nyomozói Akadémia)

Magyarország Belügyminisztériuma és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal felsővezetői között 2014-ben aláírt Együttműködési Megállapodás, amely a Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központjának struktúrájában egy új osztályként létrehozta a Nemzetközi Pénzügyi Nyomozói Akadémiát (továbbiakban: ICOFI).

Az ICOFI létrehozásának célja a NAV Bűnügyi Főigazgatóság egyik stratégiai céljának támogatása, azaz a pénzügyi nyomozások szakmai színvonalának növelése,

a jogellenes magatartásokkal szembeni védekezés fokozása, amelyre kizárólag egy jól képzett, magasan kvalifikált nyomozói állománnyal, illetve az ebben érdekelt hazai és külföldi szereplők (bűnüldözési szervek, közigazgatási hatóságok és civil szervezetek) összehangolt tevékenységével van mód. A hivatkozott megállapodás szerint: „A Rendőrség és az állami adóhatóság együttesen mozgósítja az elméleti és gyakorlati tudásbázisát és kapcsolatrendszerét alapvető közös céljaik érdekében a pénzügyi, gazdasági, kifejezetten a költségvetési érdekeket sértő bűncselekmények elleni harc során, a határon átlépő és nemzetközi szintű bűnügyi együttműködés fokozása; az ilyen tárgyú képzési együttműködés elmélyítése; az érintett bűncselekmények üldözésére hatáskörrel rendelkező hatóságok közötti képzési-oktatási tevékenység összehangolásának elősegítése.”

3.5 BM Nemzetközi Oktatási Központ²⁵

A Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központja Budapesten a CEPOL Magyar Nemzeti Iroda (CEPOL MNI), a Nemzetközi Rendvédelmi Akadémia (ILEA), illetve a Közép-Európai Rendőrákadémia (KERA) Magyar Nemzeti Iroda mellett az ICOFI számára biztosítja a legmagasabb szintű elhelyezést.

Az egyes akadémiák komplex képzési programjai, a nemzetközi szemináriumok, csereprogramok, hospitációk a saját tréningjei mellett mind részei a BM NOK továbbképzési tevékenységének. A 2/2013. BM rendelet alapján a BM NOK-on működő nemzeti kapcsolattartó pontokon keresztül 2014. évben az ILEA esetében 30 db, a KERA (MEPA) esetében 29 db, az ICOFI esetében 4 db, míg a CEPOL MNI esetében 79 szeminárium (a csereprogram és a webinarok mellett) volt elérhető a célcsoporthoz tartozó magyar rendészeti munkatársaknak.

4. Összegzés

Hazánkban a rendészeti szakterület számára az euro-atlanti, az európai uniós és a regionális rendészeti továbbképzési együttműködések széles spektruma érhető el.

Megítélésem szerint éppen ezért a bemutatott szervezetek által nyújtott ismeretaktualizáló, fejlesztő továbbképzési programoknak a jövőben is illeszkedniük kell a munkakörökből fakadó képzési igényekhez; tekintettel kell lenniük a szervezet, illetve a kihívásokat támogató „környezet” jövőbeni fejlődésére, változásaira is. Ilyenek különösen a bűnözés változása, fejlődése, új bűncselekményfajták megjelenése, a bűnözési arányok módosulása, a bűncselekmények jellegében bekövetkező változások. A végrehajtó állomány fejlesztése az egyén és a szervezet közös érdeke.

A képzésekben résztvevők körét, egyes speciális témájú képzések esetében, a minősített időszak helyzetekben rendészeti részfeladatokat ellátó, valamint a támogató katonai és nemzetbiztonsági szolgálatok állománya tekintetében is érdemes lenne megvizsgálni.

Visszaülve a Nemzeti Biztonsági Stratégiában foglaltakra, a jó gyakorlatok átvétele mellett, egyetértve más e témában publikálók véleményével, megítélésem szerint is „különösen nagyobb hangsúlyt kell helyezni a határokon, kontinenseken

²⁵ <http://www.nokitc.hu/nok/page.php?7> (Letöltési idő: 2014. március 23. 11.52)

átnyúló rendészeti együttműködésre²⁶, a szakmai ismereteket aktualizáló, ismeretfejlesztő továbbképzések szervezésére, amelyek aktuális élethelyzeteket dolgoznak fel, azokhoz igazodva célcsoport-, téma- és feladat-specifikusan, minőségbiztosítási rendszerhez kötötten, visszatérően, folyamatosan, tartalmukat tekintve aktualizált képzésekként valósulnak meg.

A rendészeti feladatokat ellátó és azok tevékenységét támogató szervezeteknek a jövőben a bevezetett szabályozás miatt koncentráltabban lesz lehetőségük megtalálni, igénybe venni a nemzetközi rendészeti palettán megtalálható, profiljukhoz leginkább illeszkedő, azt támogató képzési formát.

Az alap-, közép- és felsőfokú képzés, a szakirányú továbbképzések vertikális és horizontális fejlesztése, valamint a hazai és külföldi szakmai ismeretszintet aktualizáló továbbképzések együttes rendszere lehet az egyik helyes út. Ez lehet egy lehetséges válasz, amelyet a szervezett bűnözésre és terrorizmusra, mint a Nemzeti Biztonsági Stratégiában is nevesített rendészeti kihívásokra adhatunk.

Felhasznált irodalom:

- 1035/2012. (II. 21.) Korm. Határozat - Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.
- 2/2013. (I. 30.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról, Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=158730.261357, (Letöltés ideje: 2014. 10.31.)
- A 2005. szeptember 20. napján kelt 2005/681/JAI határozat, mely egyúttal hatályon kívül helyezte a 2000/820/JAI határozatot.
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, - Az európai bűnüldözési képzési rendszer létrehozása, https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ipex.eu%2FPIPE%2FXL-WEB%2Fdossier%2Ffiles%2Fdownload%2F082dbcc53dbcb74e013e5509aac22167.do&ei=X8UOVaOgIcSvY7dgtgC&usg=AFQjCNFfOBAy9Qi23vznrlVhOj_bLdj22w, (Letöltés ideje: 2014. november 6.)
- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Az európai bűnüldözési képzési rendszer, létrehozása, Brüsszel, 2013.3.27. COM (2013) 172 final, p.2.

²⁶ SALLAI János: A globalizáció nemzetközi kihívásai, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs, 2013. 40 p.

- FEHÉR Zoltán – Fehérné Vizvári Emese: A rendészeti képzés közép-európai dimenziója (a Közép-európai Rendőrákadémia) AROP Jegyzet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest 2013. pp. 46-47.
- HORVÁCZY Emese – Magyar István: A rendészeti képzés az Európai Unióban (Európai Rendőrákadémia – CEPOL), Nemzeti Közszolgálati Egyetem, AROP Jegyzet, Budapest 2013. pp. 20-21.
- KENEDLI Tamás: Az Európai Unió hírszerző együttműködése, In: Szerk.: Dobák Imre A nemzetbiztonság általános elmélete. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. pp. 191-205.
- SALLAI János: A globalizáció nemzetközi kihívásai, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs, 2013. 40 p.

Internetes források:

- http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=146225.213089, (Letöltés ideje: 2014. 10.30.)
- <http://www.ilea.hu/>, (Letöltés ideje: 2015. 03.21. 11.45)
- <http://www.ilea.hu/article.php?page=13>, (Letöltés ideje: 2015. 03.21. 11.43)
- <http://www.ilea.hu/article.php?page=14>, (Letöltés ideje: 2015. 03.23. 11.30)
- <http://www.mepa.net/Deutsch/Seiten/default.aspx>, (Letöltés ideje: 2015. 03.23. 12.17)
- <http://www.nokitc.hu/nok/page.php?13>, (Letöltés ideje: 2015. 03.22. 14.43)
- <http://www.nokitc.hu/nok/page.php?7>, (Letöltés ideje: 2014. március 23. 11.52)
- www.inf.unideb.hu/konyvtarinfo/.../5_humaneroforras_men.ppt, (Letöltés ideje: 2014. 10.14.)

DR. HARKAI ISTVÁN

A KALÓZKODÁS NEMZETKÖZI JOGI KÉRDÉSEI ÉS EGY BUKOTT ÁLLAM FELELŐSSÉGE

Bevezetés

A „kalózlás jellegű” bűncselekményekkel leginkább fertőzött területnek az ún. Afrika szarva, vagyis az Ádeni-öböl térsége, az Indiai-óceán nyugati medencéje számít, de a rablók állandóan jelen vannak Délkelet-Ázsia partjainál, illetve komolyan veendő kalóztevékenység kezd kibontakozni a nyugat-afrikai Guineai-öbölben is.

A megtámadott hajók tulajdonosai, a lobogó szerinti államok értelemszerűen igyekeznek fellépni a tevékenység visszaszorítása érdekében, a szómáliaiakkal szemben most már számottevő sikerrel. A világ egyik legrégebbi „mesterségének” számító tevékenységet azonban soha nem sikerült véglegesen felszámolni a világtengereken, mert annak okai mélyen gyökerező társadalmi, politikai problémák, amelyeket csak tünetileg lehet kezelni, megszüntetni véglegesen nem lehet.

A kalózkodás és tengeri rablás története

A tengereken elkövetett bűncselekmények *története* egyidős a kereskedelmi hajózással. Az ún. *tengeri népek* a Krisztus előtti 14. században végigpusztították a Kelet-Mediterráneumot.¹ Az ókorban fosztogatásoknak voltak kitéve a *görög városállamok* kereskedői. Tengeri banditák elleni fellépést már *Plutarkhosz* is szorgalmazza, kiemelve, hogy a parti állam így tudja a leginkább érvényesíteni közhatalmi jogosítványait a fennhatósága alá tartozó tengerrészekén.² Nem minden hellén polgár tekintett bűnösnek a kalózokra. *Kardiai Hieronymus* a kalóztevékenységet „tiszteletreméltó vállalkozói tevékenységnek nevezi”, tengeri zsoldosokká, bajtársakká téve a kalózokat.³

A hajózás biztonsága a rómaiak korában is fontos stratégiai kérdés volt. Az ókori görög származású történész-földrajztudós Strabo szerint kétféle népség létezett. Az egyik a civilizált volt, amely a tengereket békés célból használta. A másik a barbárok csoportja, amelyek különféle gaztetteket követtek el.⁴

A *népvándorlás* hajnalán a gótok rabolták végig a Fekete-tenger partvidékét, eljutva Ciprusig, Krétáig. Az Északi-tengeren a frank és más germán banditák

¹ HÓMAN, 1935-1937. KILENCEDIK FEJEZET: A „TENGERI NÉPEK” BETÖRÉSE

² CSATLÓS, 2012. 2. o.

³ de SOUZA, Philip, 1999. 6. o.

⁴ de SOUZA, Philip: Ancient Rome and the Pirates, History today, 2007. vol. 51, no. 7., <http://www.historytoday.com/philip-souza/ancient-rome-and-pirates> (Letöltés ideje: 2014.01.25. 15.09)

zavarták a kereskedelmet, az Ír-szigetről származó kelta kalózok pedig a később szentként tisztelt Patrikot rabolták el 450 körül.⁵

A középkor leghírhedtebb tengeri rablói a vikingek voltak, akik nem csak a part menti övezeteket zaklatták, hanem szívesen felnyomultak a folyókra is a szárazföld belsejébe.⁶ A Földközi-tenger bizánci felségvizeit a terjeszkedő arab hajósok veszélyeztették. A fejlett jogrendszerrel rendelkező Bizánci Birodalom a *Rodoszi Tengeri Kódexben* a birodalom tengeri kereskedelmére, a hajózásra és a kalózok elleni védekezésre vonatkozó szabályokat gyűjtötték össze.⁷

A kalózkodás igazi virágkora a XVI-XIX. századra esik. E korszakban jelent meg nem csak az ún. *Jolly Roger*, a jellegzetes halálfejes kalózlófogó, hanem a kalózkodás három fő típusa, a *privateers*, *buccaneers* és a *corsairs*. Az első kategóriába tartoztak a „valódi” kalózok, akiket uralkodók kalózlevelekkel hatalmaztak fel az ellenség hajóinak fosztogatására.⁸ A második kategóriába azok a kalózok tartoztak, akiknek a tevékenységét a Nyugat-Indiákon levő bázisról irányították. A harmadik kategória korzárjai a XVI. és a XIX. század között a Földközi-tenger térségében aktív tengeri rablók voltak. Központjaik az észak-afrikai Algírban, Tuniszban, Tripoliban és Marokkóban voltak. Ők a kalózlevelekhez hasonló felhatalmazás birtokában támadták meg a keresztény hajókat. Keresztény megfelelőik a máltai korzárak voltak, akik a Szent János lovagok máltai nagymesterétől kaptak engedélyt a barbár muzulmánok megtámadására.⁹

A szervezett kalózkodás virágkora 1816-ban, Algír bombázásával ért véget. A hollandok Délkelet-Ázsiában, az angolok pedig a Dél-kínai-tengeren szorították vissza a kalóztevékenységet. 1856-ban a tengeri hatalmak a Párizsi Deklarációban betiltották a kalózlevelek kiadását és törvényen kívül helyezték a privateer-eket.¹⁰

A kalózkodás fogalma

Ha a kalózkodás modern *fogalmát* szeretnénk meghatározni, akkor a elsősorban az 1982-ben elfogadott tengerjogi egyezmény¹¹ 100-107. cikkeit kell segítségül hívni. Az itt megadott fogalom-meghatározás szokásjogi jellegű, ráadásul a földgolyó országai közül nem is mind tagjai a *Montego Bay-egyezménynek*.¹²

A modern meghatározásnak számos jogtörténeti előzménye van. Alapvetés, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetői *hostis humani generisnek* minősülnek, vagyis az egész emberiség ellenségei, velük szemben mindenki felléphet.¹³ A Krisztus előtti II. század görög forrásai alkotnak először terminust a kelet-mediterráneum tengeri kereskedő népeire; ez volt a *peirato*. A rómaiaknál ez a szó *peiraton* alakban fordul elő, olyan szabad hajósokat jelöl, akik a törvényen kívül

⁵ <http://maritime-connector.com/wiki/history-of-piracy/>

⁶ http://www.royalnavalmuseum.org/info_sheets_piracy.htm

⁷ CSATLÓS, 2012. 4. o.

⁸ Letters of marque

⁹ http://www.royalnavalmuseum.org/info_sheets_piracy.htm

¹⁰ Uo.

¹¹ United Nations Convention on the Law of the Sea – UNCLOS – 1982

¹² LATTMANN, 2010. 67. o.

¹³ VARGA, 2011. 31. o.

álltak.¹⁴ *Marcus Tullius Cicero* neves orátor és jogász azt állította, hogy a kalózok minden közösségek ellenségei.¹⁵

A késő-középkor¹⁶ tudósai közül *Treviso-i János*, az angliai Oxford egyetemének oktatója fordította először a *piratae* szót „*see theves (see thieves)*”-nek vagyis tengeri rablóknak.¹⁷

A XVII. században elsősorban az angol és németalföldi jogirodalom foglalkozott mélyrehatóbban a „kalózkérdéssel”. *Cornelis van Bynkershoek* definíciója szerint a kalózok azok, akik a szuverén hatalom felhatalmazását nem bírva fosztogatnak a tengeren és rabolnak a szárazföldön. *Charles Molloy* meghatározásában a kalózok *tengeri rablók*, az *emberi faj ellenségeiként* nem kizárólag egy állammal állnak szemben, hanem az egész emberiség kárára cselekednek. A későbbiekben a jogtudósok a fogalmat az *erőszakossággal, rablással* egészítették ki.¹⁸

Az angol jogi terminológia fejlődésében fokozatosan bővült a meghatározás a büntetőjog által fontosnak vélt fogalmi elemekkel. Ide tartozik a *bűnös szándék*, vagyis hogy a kalózok egyenes szándéka (*dolus directus*) a megtámadott hajó és javainak *jogtalan eltulajdonítására* irányuljon.¹⁹ Tengeri rablás az is, ha két szembenálló ellenséges állam fosztogatja egymás hajóit, ami viszont nem minősül kalózkodásnak, hiszen hadi állapot fennállta esetén jogszerű a zsákmányszerzés. Ilyen esetek tömegével történtek az amerikai polgárháború időszakában, vagy a második világháború alatt.²⁰

Jogi tárgya nem csak a tulajdonjog sérelme, hanem maga az emberi faj békéje,²¹ az államokat a nyílt tengeren megillető rend és béke.²²

A kalózkodás *kodifikációjára* az első kísérletet 1926-ban a *Nemzetek Szövetségének* Szakértői Bizottsága tette. 1930-ban a *Londoni Megállapodás 22. Cikke* a felszíni hajókra vonatkozó szabályokat kiterjesztette a tengeralattjárókra is. 1956-ig vita volt arról, hogy a bűncselekményt hadihajók is elkövethetik-e, amelyet végül az ENSZ *Nemzetközi Jogi Bizottsága* zárt le, kimondva, hogy „kalózkodást csak magántulajdonban lévő hajók követhetik el, hadihajók nem.”²³

A jogtalan eltulajdonítási szándékot a XX. század kodifikátorai vitatni kezdték. Álláspontjuk szerint nem feltétlenül kell a bűnösséghez az, hogy a kalózok szándéka

¹⁴ P. RUBIN, Alfred, 1988. p. 5

¹⁵ P. RUBIN, Alfred, 1988. p. 10

¹⁶ A kora-középkor vizeken előrenyomuló népeit a korszak nyelvei a hajósok származása szerinti névvel illették, így például a vikingeket, akik számos, mai értelemben vett kalózcselekményt valósítottak meg. A dánokat először csak a XIV. században nevezték egykorú angol források kalózkodóknak (*Dani piratae*)

¹⁷ P. RUBIN, Alfred, 1988. p. 13

¹⁸ VARGA, 2011. 31. o.

¹⁹ Sir Matthew HALE, Sir Edward East, James KENT

²⁰ KAJTÁR, 1997. 20. o.

²¹ VARGA, 2011. 32. o.

²² VARGA, 2011. 34. o.

²³ Uo.

az *animus furandira* kiterjedjen, hiszen a bűncselekmény motívuma lehet más is, például gyűlölet, vagy bosszú.

A kalózkodás első, nemzetközi jogi dokumentumban is deklarált fogalma az 1958. évi Nyílt Tengeri Konvenció 15. Cikkében jelent meg, amely csak a magáncélból, magánhajók elleni támadásokra korlátozódik.²⁴ Az *1937-es Nyon-i Megállapodás* ennél tágabb, a cselekményt a hadihajónak minősülő tengeralattjárókra is kiterjesztő fogalom-meghatározással operált.²⁵

Az 1982. évi ENSZ Egyezmény egységes keretbe foglalta az 1958-as egyezmény szabályanyagát és azok fejlesztéseit. Közös nevezőt azonban nem sikerült találni két lényeges kérdésben. Az egyik az *animus furandi*, vagyis a magáncél kérdése, a másik pedig az elkövetés helye, vagyis a nyílt tenger, hiszen a parti tengeren már a parti állam büntető joghatósága érvényesül, így ott csak akkor minősül kalózkodásnak a cselekmény, ha a parti állam büntetőjoga ismeri annak tényállását.²⁶

Az *UNCLOS Egyezmény 101. Cikke* a következő cselekményeket sorolja a kalózkodás bűncselekményi tényállásába:

A kalózkodás az alábbi cselekmények közül bármelyik:

- a.) *bármely olyan jogellenes, erőszakos vagy feltartóztatásra irányuló cselekmény, vagy bármilyen fosztogató cselekmény, amelyet magántulajdonban levő hajó vagy légitársaság személyzete vagy utasai magánérdekből követnek el, és amely a következők ellen irányul:*
 - i) *a nyílt tengeren más hajó vagy légitársaság, illetve ilyen hajókon vagy légitársaságokon lévő személyek, illetve vagyontárgyak ellen;*
 - ii) *egyik állam joghatósága alá sem tartozó helyen található hajó, légitársaság, illetve vagyontárgyak ellen...*²⁷

A norma emellett ismeri a felbujtás alakzatát, de nem szól a kísérletről, amelyet a joggyakorlat úgy ítél meg, hogy a cselekmény kísérleti szakaszba lépésével a kalózkodás büntette megvalósul. Ugyancsak hiányzik az előkészület stádiumának szabályozása.

A kalózkodás egyfajta „nyitott törvényi tényállás”, hiszen a jogi tárgy sérelmét okozó, azt támadó bűncselekményi magatartás számtalan módon kivitelezhető, mivel pedig nincs egyértelműen kimondva a jogtalan eltulajdonítási szándék, így az eredmény, illetve a jogi tárgy sérelmének bekövetkezése sem tisztázott.

A nyílt tenger, mint elkövetés helye elvileg nem szabadna, hogy vita tárgyát képezze, hiszen világos, hogy a parti tengeren elkövetett ilyen jellegű bűncselekmények megítélése, szankcionálása a parti állam kizárólagos joghatóságába tartozik, a nyílt tengerre pedig, ami elvileg *res communis omnium usus*, az univerzális joghatóság vonatkozik.

²⁴ Convention on the High Seas – 1958

²⁵ VARGA, 2011. 36. o.

²⁶ Ennek leginkább Délkelet-Ázsia viszonylatában van relevanciája, mivel az itt elkövetett cselekmények döntő hányada valamely ország part menti vizein esett meg.

²⁷ <http://www.parlament.hu/irom36/5558/5558.htm> (Letöltés ideje: 2014.02.17 11.21)

A kalózkodás típusai

Az *első*, legegyszerűbb módja a támadásnak, amikor a kalózok a célhajó fedélzetére lépnek (*boarding*), kirabolják a legénységet, majd távoznak. A *második* esetkörben a kalózok nem csak a legénységet fosztják meg értékeiktől, hanem az egész rakományt magukkal viszik. A támadásokra rendszerint a hajnali órákban kerül sor, amelyeket szervezett, 6-7, esetenként több (akár 70) főből álló, felfegyverzett csoportok visznek végbe. A felszerelést és üzemanyagot a navigációs rendszerrel is ellátott anyahajó szállítja. A kalózok motorcsónakokkal közelítenek, majd általában a tat felől felmászva pillanatok alatt a fedélzeten teremnek. A *harmadik típusba* az ún. *fantom hajót* sorolhatjuk, amikor a kalózok elviszik a rakományt, és magát a hajót is, legénységgel együtt. A rakományt pénzzé teszik, a legénységért váltságdíjat követelnek, a hajót pedig átfestik, átnevezik, és új zászló alatt, egy idegen országban lajstromoztatva ismét vízre bocsátják.²⁸

A *Nemzetközi Tengerészeti Szervezet* meghatározása szerint különbséget tehetünk tovább *közönséges kalózkodás* és *politikai kalózkodás* között.²⁹ Közönséges kalózkodásnak minősülnek a magáncélból elkövetett támadások. Ezek lehetnek ún. „*alacsony szintű fegyveres rablások*” (*low-level armed robbery*), amelyet a parthoz közel, csónakokkal, hidegfegyverekkel, illetve kis kaliberű löfegyverekkel hajtanak végre. A „*közepes szintű fegyveres támadásokat és rablásokat*” (*medium-level armed assault and robbery*) anyahajó kíséri, és modern fegyverekkel vannak felszerelve. A „*főbenjáró bűn*” a „*major criminal hijack*”, vagyis a megtámadott hajó eltérítése. Ehhez már komoly tervezőmunka, gazdag erőforrások, képzett és jól felfegyverzett támadók és szárazföldi irányítás szükséges.³⁰

A politikai kalózkodásnál a támadásokat mindig valamilyen politikai indokkal alapozzák meg, a haszonszerzési cél csak másodlagos. Ezeket a cselekményeket sokkal inkább valamilyen terror- vagy egyéb szervezethez köthető csoportok követik el.³¹

A két kategória között érdekes összefonódások fedhetők fel. A két nagy szomáliai iszlamista lázadó csoport, az *Al Shabab*, valamint a *Hizbul Islam* kapcsolatban áll a kalózkompániák uraival, akik a bőséges zsákmányból tisztes támogatásban részesítik a terrorista csoportokat.^{32, 33}

A jelenség kiváltó okai

A kalózkodás elsősorban „megélhetési” bűncselekmény. A támadásokat olyan régiók lakossága követi el, ahol a népesség meglehetősen szegénységben él, emellett

²⁸ http://www.cargolaw.com/presentations_pirates.html#type_attacks (2012.02.02. 12.09)

²⁹ GRAF, Andreas, 2011. 19. o.

³⁰ Uo.

³¹ GRAF, Andreas, 2011. 21. o.

³² GRAF, Andreas, 2011. 23. o.

³³ Bizonyos hasonlóságok a kalózkodás és a tengeren elkövetett terrorista cselekmények között az elkövetési magatartás tekintetében esetenként felfedezhetők. Ugyancsak hasonlóságot mutatnak a politikai motivációt sem nélkülöző különféle lázadások, felkelések.

alapvető feltétel a tenger közelsége. A kalóznak támaszpontja, utánpótlásra van szüksége, amelyet a parti lakosság soraiból a legkönnyebb feltölteni.

Hogy miért éppen Szomália vált az utóbbi tíz év *Tortugájává*, kalózparadicsomává, azt három roppant egyszerű tényező együttese adja. Az egyik az „ország” földrajzi elhelyezkedése. Szomália Afrika szarván fekszik, tökéletes geostratégiai pozícióban ahhoz, hogy ellenőrizhesse, vagy legalább bőséges információkkal rendelkezzen a partjai mentén elhaladó kereskedelmi konvojokról. A másik ok az anarchia. Szomália vitán felül bukott állam, nincs igazságszolgáltatás sem. Pedig ha lenne valamiféle központi igazságszolgáltatás, képes lenne a tevékenység megfékezésére. Ezt jól mutatja az a hat hónapos időszak, amikor az iszlám bíróságok tevékenysége nyomán gyakorlatilag megszűnt a kalózkodás, de amikor megbuktatták az iszlamista kormányt, a támadások újra kezdődtek.³⁴

Szomáliát politikai instabilitás jellemzi, a fővárosban, Mogadishuban székelő kormány valódi hatalma igen kis területre terjed ki. A fiatal lakosság kétharmada munkanélküli, a háztartások napi két dollárból próbálják meg eltartani magukat.³⁵ A teljes népesség aggasztó mértékben van ráutalva az éves szinten több mint 150 ezer tonna nemzetközi élelmiszer segélyre, amely kedvelt célpontja a kalóznak.³⁶

A hosszantartó polgárháború után,³⁷ 1991-től kezdődően a part menti régiókban – parti őrség nem lévén – nagy európai, ázsiai és afrikai vállalatok kezdték el gátlástalanul lehalászni és szennyezni a vizeket. A megélhetésüktől megfosztott lakosság a maga módján igyekezett védekezni, így az első kalózkodók az egykori halászok soraiból kerültek ki, akik jól ismerték a környező vizeket és járatosak voltak a tengeri navigálásban is.³⁸

A halászokhoz előbb csatlakozott a parti őrség állományának jelentős része. Az idő múlásával a kis csoportokból klánok alakultak, akik között mára hierarchiai is kibontakozott. A *Kismayoo* környékének klánjai elismerik a *Harardheeriak* és a *Hobyoiak* elsőbbségét.³⁹ A klánok függetlenek a törzsi és etnikai kötelékektől, létszámukat nehéz megbecsülni.

Egy bandában kb. 50 fő található, vannak olyan csoportok, ahol pakisztániak, illetve bantu halászok is vannak.⁴⁰ A „gyalogok” a helyi halászok, akik helyismeretükkel segítik az akciókat. A „futók” az egykori milicisták, ők értenek a fegyverekhez és hajtják végre a támadást, de védelmi feladatokat is ellátnak a szárazföldi bázisok őrzésénél. A „sakk mesterek” a műszaki és tervező szakemberek, akik adatokat szereznek a fuvarcégek adatbázisaiból és kidolgozzák a támadások részleteit.⁴¹ A kalóznak belső emberei is vannak, akik a váltságdíjből való részesedés fejében értékes információkat szivároztatnak.⁴²

³⁴ BESENYŐ-KISS, 2009. 49. o.

³⁵ MARSAL, 2011. 67. o.

³⁶ MARSAL, 2011. 69. o.

³⁷ Amelyet pusztító, legalább 200 ezer ember halálát okozó éhínség követett.

³⁸ MARSAL, 2011. 67. o.

³⁹ BESENYŐ-KISS, 2009. 50. o.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.

⁴² MARSAL, 2011. 67. o.

A klánok a zsákmányból mára igen fejlett hátországot építettek ki maguknak, folyamatosan fejlesztik a technológiájukat.⁴³ Érdekes, hogy kalóztőzsde is működik, ahol „kótyavetyére” bocsátják a zsákmányt, sőt be lehet fektetni bármilyen eszközzel, amely a tevékenység során hasznos lehet. Így történhetett meg, hogy egy asszony a férjétől tartásdíj fejében egy RPG rakétavetőt kapott, amit feltett a tőzsdén és 75 ezer dollárt kasszírozott vele.⁴⁴

A tevékenység komolyan hozzájárul az ország bruttó nemzeti össztermékéhez.⁴⁵ Olyannyira igaz ez, hogy afrikai viszonylatban egészen magas életszínvonalat biztosít nem csak a kalózoknak és a különböző klánok hadurainak, hanem az átlagembereknek is.⁴⁶ Nem igazán az ellopott zsákmány értéke, sokkal inkább a legénységért és az eltérített hajóért kapott váltságdíj az igazán vonzó a kalózok számára.⁴⁷ Egy-egy támadásban résztvevő csapat tagjai fejéenként kb. 30 ezer dollárt kasszíroznak, ennél jóval több pénzt utal a klán magasabb rangú vezetőinek. A váltságdíjból a támadásban résztvevők akár 30%-nyi összeget is zsebre tehetnek, a kalóztanyát védő milícia 10%-t kap a szolgálataiért, de bősséggel jut a helyi közösségnek is (20%). 20%-ot visszaforgatnak a „vállalkozásba”. Az Al Shabab markát 10% utal, valódi kapcsolatra utal a kompániák és a terrorszervezetek között.^{48,49} A kalóztevékenységet végző csoportokkal nem csak a szomáliai székhelyű terrorszervezetek, hanem pl. az al-Kaida is feltételezhetően kapcsolatot ápol és pénzügyi jellegű segítséget kap a különböző célpontok támadásához.⁵⁰

A kalózok és terroristák kapcsolata igen ellentmondásos. Ahogy arra korábban már történt utalás, az iszlám bíróságok egy ízben már „háborút hirdettek” a tengeri rablók ellen, az utóbbi időben mégis gyümölcsöző a kapcsolat, pedig a Saria tiltja az emberrablást, a túsok bántalmazását és a kalózkodást magát is.⁵¹ További érdekesség – és mindenképpen a terroristák és kalózok közötti különbözőségeket emeli ki, hogy a kalózok többnyire mindenféle vallási és politikai ideológiától mentesen követik el cselekményeiket, céljuk tisztán a haszonszerzés.⁵²

A szomáliai kalózok központja korábban a főváros, Mogadishu kikötőjének környéke volt, majd áttevődött északabbra, Puntföldre, majd még tovább, az Ádeni-öböl térségére. Puntföld⁵³ a szétesett Szomália egyik szeparatista tartománya, amelyet a Harti klán hozott létre 1998-ban.⁵⁴ Az „tartomány-ország” viszonylag

⁴³ MARSAL, 2011. 68. o.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Leszámítva a kőolajat, amelynek a bányászata akadozik a háborús viszonyok miatt, illetve a halászatot, amelynek a legnagyobb importáló országa Jemen. A polgárháború kitörése óta a szomáliai halexport drasztikus mértékben visszaesett.

⁴⁶ BESENYŐ, 2011. 31.o.

⁴⁷ BESENYŐ-KISS, 2009. 53. o.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ A rendpárti muzulmán mozgalmak határozottan léptek fel a kalóztevékenység ellen, el is foglaltak jó néhány kalóztanyát, de Puntföld határánál tovább nem jutottak. Ma inkább egyfajta egymás mellett élés jellemző.

⁵⁰ BESENYŐ, 2010. 51. o.

⁵¹ KIS, BESENYŐ, RESPERGER, 2014, 102. o.

⁵² Uo.

⁵³ A tartomány 212 ezer négyzetkilométert tesz ki, lakossága közel 4 millió fő.

⁵⁴ Ravasz, 2008. 86.o.

stabil belső kormányzattal bír. Mivel ez a tartomány a kalózkodás legnagyobb fellegrára, ezért itt csapódik le a bűncselekményekből származó legnagyobb haszon.

A kalózkodás nemzetközi jogilag is igyekeznek értelmezni, illetve megindokolni tetteiket. Attól eltekintve, hogy úgy gondolják, hogy tevékenységük kimeríti a rendészeti jellegű fellépést a jogtalanul halászó és szennyező nyugati és ázsiai hajókkal szemben, Szomália nem ismeri el a hatályos tengerjog szabályait, hanem úgy tekinti, hogy befolyási övezete a parttól számított 200 tengeri mérföld távolságra terjed ki, az ott áthaladó hajóknak pedig „adót” kell fizetni, amelyet rendre elmulasztanak, így jogos a kalózkodás fellépése.⁵⁵ Hogy ezt mennyire komolyan gondolják, arra példaként álljon itt a két legnagyobb klán elnevezése. A legnagyobb kompánia a puntföldi Eyl kikötőjét bázisul használó *Somali Marines*, akik magukat „*Szomália felségvizeinek védelmezőiként*” tüntetik fel. A második csoportosulás magát „*Nemzeti Önkéntes Partórségnek*” nevezi, központja pedig Kismayoóban található.⁵⁶ Ugyan a puntlandi kormányzat a kommunikáció szintjén kemény fellépést ígért, a valóságban sosem szüntették meg egy jól jövedelmező ágazatot. Sőt, puntföldi hadurak maguk is tartanak fenn saját kalóz-milíciákat.⁵⁷ Rajtuk kívül külföldi „pénzügyi körök” és „üzleti csoportosulások”, sőt még a mogadishui kormány tagjai is befektetnek, majd részesülnek a haszomból.⁵⁸

A kalózkodás *társadalmi hatásait* tükrözi, hogy a helyiek a kalózkodókat országuk védelmezőiként tisztelik, akik szembeszállnak a kizsákmányoló nagyhatalmakkal. A kompániák osztalékot fizetnek a helyi vezetőknek, közösségi beruházásokat finanszíroznak.⁵⁹ Futja ezenkívül még alkoholra és egy különleges kábító hatású növényre, a *katra*, amelyet az akciók alatt rágnak.

A védekezés jogon túl

A kalózkodás történetében a nagyhatalmak a diplomácia eszközeivel, védelmi pénzek fizetésével, szerződéses kötésekkel próbálkoztak, végső esetben pedig katonailag léptek fel. A máltai Szent János lovagok egészen az 1800-as évek végéig konvojszolgálatot tartottak fenn az észak-afrikai kalózkodás elleni védekezésül.⁶⁰

Mivel Szomália nem képes hathatós mértékben fellépni, így a legkézenfekvőbb módszer, ha maguk a fuvarozók készülnek fel a támadásokkal szemben.⁶¹ A magas tatra és oldalfalra nehezebb felmászni, a kapitányok manőverezhetnek úgy, hogy a keletkezett hullámok a támadók csónakjait felborítsák. Szerelhetnek fel vízágyúkat, szögesdrótot, villanypáztort, illetve alkalmazhatnak fegyveres őrséget.⁶² A védelmi

⁵⁵ Utóbbi megközelítés jelenik meg a Paul Greengrass rendezésében, 2013-ban bemutatott *Captain Phillips* amerikai filmdrámában, amely a szomáliai kalózkodás egy megtörtént támadását dolgozza fel.

⁵⁶ Ravasz, 2008. 88. o.

⁵⁷ Ravasz, 2008. 89. o.

⁵⁸ Besenyő, 2010. 45-46. o.

⁵⁹ Fábrián, 2011. 21. o.

⁶⁰ Kajtár, 2004. 75. o.

⁶¹ BMP4 Best Management Practices for Protection against Somalia Based Piracy, (<http://www.imo.org/MediaCentre/HotTopics/piracy/Documents/1339.pdf>) (Letöltés ideje: 2014.02.17. 19.36) 23-40. o.

⁶² FÁBRIÁN, 2011. 24. o.

kiadások rendkívüli mértékben megdrágítják a teherfuvarozást. Egyes becslések szerint a kalóztevékenység éves szinten 18 milliárd dollár veszteséget okoz a világgazdaságnak.⁶³

Hatékonyabb módszer, ha konvojokba tömörülnek, amelyeket hadihajók kísérnek. A tengerjárók folyamatos összeköttetésben állnak amerikai, brit, illetve más tengerészeti operatív törzsekkel. Emellett van egy, a kalóztámadások esetére kidolgozott protokoll, amelyet követniük kell veszély esetén. A katonai jelenlét fokozása bevált módszer, de csak a tüneti kezelésre elegendő, a problémát magát nem szünteti meg.

A szomáliai vizeket elsősorban európai, amerikai és ázsiai kereskedők használják, így a védekezésben kiemelkedő szerep illeti meg a NATO-t és az *Európai Uniót*, amely rendelkezik két ún. állandó tengeri csoporttal (*Standing NATO Maritime Group*).⁶⁴

A NATO fellépése nem csak elvi szinten garantált, hanem politikailag is megfogalmazást nyert a védelmi miniszterek 2008-as budapesti informális találkozásánál, ahol a NATO tengerészeti egységei felhatalmazást kaptak a *World Food Programme* hajóinak védelmére.⁶⁵ A programban részes államok hajói nem csak fegyveres kíséretet, hanem őrzőjáratot is teljesítettek a Szomáliával szomszédos vizeken.⁶⁶

Az Európai Unió Szomália legnagyobb segélyezőjeként szeretné, ha küldeményei célt érnének, ezért életre hívták a *katonai koordinációs cselekvési programot (NAVCO)*⁶⁷ amelynek keretében haditengerészeti egységeket telepítenek az Indiai-óceán és az Ádeni-öböl veszélyeztetett vizeire.⁶⁸ 2008 novemberében közös katonai akciót is indított az EU. Az *Atalanta* fedőnevet viselő *EUNAVFOR Somalia*⁶⁹ műveletben az EU tagállamok több mint 20 hajója és repülőgépe 1800 fős legénységgel vesz részt.⁷⁰ Ugyan haditengerészete nincs, de a misszióban Magyarország is részt vesz egy informatikai tiszthelyettessel, aki a támadások feltérképezésében segít.^{71,72}

⁶³ KIS, BESENYŐ, RESPERGER, 2014, 101. o.

⁶⁴ VARGA, 2010. 25. o.

⁶⁵ VARGA, 2010. 27. o.

⁶⁶ VARGA, 2010. 28. o.

⁶⁷ COUNCIL JOINT ACTION 2008/749/CFSP of 19 September 2008 on the European Union military coordination action in support of UN Security Council resolution 1816 (2008) (EU NAVCO)

⁶⁸ VARGA, 2010. 29. o.

⁶⁹ COUNCIL JOINT ACTION 2008/851/CFSP of 10 November 2008 on a European Union military operation to contribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast

⁷⁰ VARGA, 2010. 31. o.

⁷¹ BESENYŐ, 2011. 34. o.

⁷² Rajta kívül négy másik katona vesz részt a szomáliai kormányerők kiképzésében a NATO által indított Kiképző Misszió kötelékében. (Besenyő, 2011. 34. o.)

Nincs valamire való nemzetközi katonai összefogás az amerikaiak nélkül, akik az érintett hajózási útvonalak védelmére három önálló harccsoportot hoztak létre. A misszió 1,1 millió négyzetmérföldnyi területet érint, feladata a banditákkal szembeni aktív katonai fellépés, a globális tengeri biztonság és a navigáció szabadságának az előmozdítása.⁷³

A kalóztevékenység jelentős mértékben a rendkívül jövedelmező olajtankerek ellen irányul. Miután a kalózok eltérítették az egyik legnagyobb szaúdi tankert, az összefogásba a világ egyik legnagyobb olajkitermelő országa, Szaúd-Arábia is bekapcsolódott, amelynek külügyminisztere egyenesen „*kiirtandó kórnak*” nevezte a szomáliai kalózokat.⁷⁴

Fellépés jogon innen

Az ENSZ a szomáliai kalózkodást úgy minősítette, hogy az veszélyezteti a nemzetközi békét és biztonságot, így az univerzális joghatóság alapján minden államnak joga és kötelezettsége ezzel szemben fellépni, feltéve, hogy jogrendszere ismeri és büntetni rendeli az üldözendő cselekményt.⁷⁵ Az ilyen bűncselekmények társadalomra veszélyessége olyan kirívóan magas, hogy az egész nemzetközi közösséget veszélyezteti. Még akkor is, ha a fellépő államnak semmiféle területi, állampolgársági vagy egyéb különös joghatósága nem állapítható meg.⁷⁶ Ilyen bűncselekményi kategóriát képeznek hagyományosan a *kalózkodás* és a *háborús bűncselekmények*.⁷⁷

Az UNCLOS egyezmény szövege úgy rendelkezik, hogy e jogot az államok mind a nyílt tengeren, mint az adott állam területén gyakorolhatják, ám utóbbi felveti a szuverenitás megsértésének a tilalmát. Alapelv ugyanis, hogy minden államnak joga van a maga területén a saját büntetőjogi főhatalma szerint eljárni állampolgáraival szemben, minden más államnak pedig tartózkodnia kell e jog megsértésétől. Márpedig az, hogy a szomáliai kalózokat a szomáliai parti tengeren, sőt a szárazföldön is üldözni, illetve elfogni lehet, egyértelműen sérti az afrikai állam szuverenitását, kivéve, ha az beleegyezett a jogsértésbe. A *volenti non fit injuria elv* ugyanis kizárja a jogellenességet. A beleegyezésnek szabad akaratnyilatkozaton kell alapulnia és állami szervtől, személytől kell származnia.⁷⁸ Szomália tett ilyen beleegyező nyilatkozatot az EU-val kötött megállapodásban.

További kérdést vet fel a kalózzal szemben alkalmazott erőszak, hiszen a XXI. századra általánosan elfogadottá vált a fegyveres erő alkalmazásának tilalma. Mivel a kalózkodás speciális megítélés alá esik, ezért elfogadott a fegyveres fellépés.⁷⁹ Pláne, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa a kalóztevékenységet a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető cselekménnyé nyilvánította, amivel alkalmazhatóvá válik ENSZ Alapokmány VII. Fejezete 43. Cikke, amely lehetővé

⁷³ VARGA, 2010. 33. o.

⁷⁴ BESENYŐ, 2010. 54. o.

⁷⁵ LATTMANN, 2010. 68. o.

⁷⁶ The Late M. WISE, S. PODGOR, S. CLARK, 2004. 43. o.

⁷⁷ N. SHAW, Malcolm, 2008. 538. o.

⁷⁸ KOVÁCS, 2011. 476. o.

⁷⁹ LATTMANN, 2011. 68. o.

teszi a fegyveres erő, illetve kényszer alkalmazását, amihez kell a „fogadó” állam beleegyezése, amelyet Szomália 2008-ban meg is adott.⁸⁰

Mindezek tükrében a nemzetközi missziók behatolhatnak szomáliai felségvizekre, járőrözhetnek, megállíthatják a gyanús járműveket, legénységüket pedig elfoghatják.⁸¹ Eljárásuknak szükségesnek és arányosnak kell lennie.⁸² A kalózok elleni küzdelem rendfenntartó (*law enforcement, vagyis jog kikényszerítő*) műveleteket jelent, amelyekben a hadijog klasszikus szabályai nem kerülnek alkalmazásra, hiszen nem államok közötti katonai akciókról van szó.⁸³ E megállapítás csak a nemzetközi vizeken értelmezhető, szárazon már beléphet a genfi jog, mert az üldöző állam a másik állam területén az 1949-es egyezmény 2. cikkét felhívó fegyveres műveletet végez.⁸⁴

Felelősségi kérdések

Egy állam büntető joghatóságát megalapozhatja a *területi elv*, vagyis ahol a bűncselekmény elkövetődött.⁸⁵ Az *állampolgársági elv (vagy aktív/elkövető állampolgársága szerinti elv)*,⁸⁶ alapján szomáliai állampolgárral szemben kizárólag Szomália jogosult eljárni. A kalózok között azonban nem csak szomáliai állampolgárok, hanem pl. pakisztániak is vannak, akik felett a szomáliai hatóságoknak nem lenne joghatósága.

Problémát vet fel a *cselekmény eszközeül* használt hajó honossága. Az UNCLOS Egyezmény 91. cikke szerint a hajók abban az államban számítanak honosnak, amelynek a lobbogója alatt hajóznak.⁸⁷ A *passzív személyiség elve* alapján az államnak joghatósága van olyan bűncselekmények elkövetői felett, akiknek a cselekménye a múltban vagy a jövőben behatást gyakorol az adott állam polgáira.⁸⁸ A *védelmi elv* arra jogosítja fel az államot, hogy joghatóságot gyakoroljon olyan elkövetők felett, akik ugyan nem állampolgárai, de cselekményükkel az adott állam biztonságát sértették, illetve veszélyeztették.⁸⁹

A kalózok *személyes büntetőjogi felelősségét* megállapítani tehát alapvetően Szomália feladata lenne, Szomáliában azonban nem létezik olyan központi hatalom, amely képes lenne a bűnösöket bíróság elé állítani.⁹⁰

Az elfogott kalózokat a kényszert fogadatosító állam az esetek többségében nem kívánja saját maga bírói fóruma előtt felelősségre vonni, ezért a nemzetközi

⁸⁰ VARGA, 2010. 14. o.

⁸¹ VARGA, 2010. 15. o.

⁸² Lattmann, 2011. 68. o.

⁸³ VARGA, 2011. 35. o.

⁸⁴ LATTMANN, 2011. 69. o.

⁸⁵ N. SHAW, Malcolm, 2008. 530. o.

⁸⁶ N. SHAW, Malcolm, 2008. 531. o.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ N. SHAW, Malcolm, 2008. 535. o.

⁸⁹ N. SHAW, Malcolm, 2008. 537. o.

⁹⁰ VARGA, 2010. 36. o.

közösség olyan megoldást keresett, amely lehetőleg regionális szinten kínál lehetőséget a büntetőjogi szankciók foganatosítására.

2009 januárjában elfogadott *Djibouti Code of Conduct* közös fellépést, információcserét ír elő a részes kelet-afrikai országoknak, emellett nyomozati és védeljvárosi szabályokat tartalmaz. Előírja tovább, hogy a kalóztevékenység sértettjeit megfelelő ellátásban kell részesíteni és gondoskodni kell a mielőbbi hazajutásukról.⁹¹ A vállalatok finanszírozására pénzalapokat hoztak létre és segédintézményeket állítottak fel.⁹²

A kalózek felelősségre vonásában Kenya mutat a legnagyobb lelkesedést. Nairobi az Egyesült Államokkal, Nagy-Britanniával, az EU-val és Kínával kötött megállapodás alapján vesz át és folytat le eljárást a nemzetközi erők által elfogott kalózokkal szemben, cserébe a partnerek vállalták, hogy segítik a kelet-afrikai országot börtönei és igazságszolgáltatási rendszere modernizálásában.⁹³

Kenya mellett a Seychelles-szigetek is kötött hasonló megoldásokat, de még Kenyánál is magasabb árat – teljes mértékű anyagi, személyzeti, logisztikai és infrastrukturális támogatás – kért cserébe az EU-tól.⁹⁴

A kalózek átadása akár még működőképesnek is nevezhető, sőt végeredményben az is, hiszen számos ítélet született már, amelyek jelenleg is végrehajtás alatt állnak, mégis jogi kétségeket vetnek fel. Az UNCLOS Egyezmény szerint a hadihajó lobogója szerinti állam bíróságainak van joghatósága eljárni. Ugyanakkor az UNCLOS nem tiltja *expressis verbis* a kalózek harmadik államnak történő átadást, ám lehetővé sem teszi azt.⁹⁵

Felelős-e Szomália a kalóztevékenységért?

A nemzetközi jogi felelősség kodifikációja során az ENSZ *Nemzetközi Jogi Bizottsága* igyekezett átfogó szabályanyagot elfogadtatni a nemzetközi közösséggel. Az elkészült tervezet a szokásjogi normaanyagot dolgozta fel, és ugyan még nem szerződésértékű, de mindenképpen hivatkozási alapot jelent.⁹⁶ A *Crawford-tervezet* szerint az államnak bármely, a nemzetközi joggal ellentétes aktusa nemzetközi jogi felelősséget keletkeztet, ha az *betudható*, és egyben az állam *nemzetközi jogi kötelezettségeinek a sérelmét jelenti*.⁹⁷ A sérelem állhat magának a *jus cogens* normának a sérelmében, illetve a más államoknak, gazdasági társaságoknak, vagy magánszemélyeknek a kereskedelmi hajók megtámadása által történő károkozásban.

A jogsértő aktus lehet *tevéleges*, de állhat *mulasztásban* is. Mivel a kalózkodás a nemzetközi joggal ellentétes, annak az államnak, amelynek a területéről ilyen jellegű támadásokat rendszeresen végrehajtanak, mindent meg kell tennie annak megakadályozására. Így tehát Szomáliának elvben tevési, jogalkotási,

⁹¹ VARGA, 2010. 37. o.

⁹² LATTMANN, 2011. 73. o.

⁹³ Uo.

⁹⁴ VARGA, 2010. 39. o.

⁹⁵ LATTMANN, 2011. 74. o.

⁹⁶ KOVÁCS, 2011. 463. o.

⁹⁷ Uo.

jogérvényesítési, sőt kikényszerítési kötelezettsége van. A kalózkodásért lényegében három esetben lehetne felelősségre vonni az afrikai államot. Az első esetben akkor, ha a jogsértés a törvényhozó cselekedeteinek betudható mulasztás, vagyis ha a somáliai kormányzat olyan jogszabályt alkot, amely például a nemzetközi jogi normákkal ellentétben törvényesnek minősítené a kalózkodás jellegű bűncselekményeket. Ezen a téren – leszámítva, hogy Szomália eltérő nézeteket vall az állam szuverenitása alá tartozó tengeri övezetekről – Szomália nemzetközi közösség által is elismert kormányzata nem tehető felelőssé, mert erejükhez mérten igyekeznek minden hozzájárulást és segítséget megadni, sőt fellépni a kalózokkal szemben.

Ennél érdekesebb a somáliai parti őrség esete. A somáliai partok biztonságáért felelős fegyveres testület elvileg a somáliai *végrehajtó hatalom* egyik erőszakos szerve, amelynek feladata lenne a banditákkal szemben fellépni. Ezt azonban egyáltalán nem teszi (*mulasztással megvalósuló jogsértés*), sőt a leginkább fertőzött partszakaszokon a parti őrség is benne van a kalózkaciókban, ha másként nem, hát minimum úgy, hogy szemet huny felette, ez tehát már egy kritikus pont, ahol akár Szomália felelőssé is válhatna. Arról nem is beszélve, hogy a kalóz kompániák saját magukat egyfajta tengeri rendészeti erőként tüntetik fel, ami természetesen nem jelenti azt, hogy valóban a somáliai kormány nevében eljárva cselekszenek.

Állam-e egyáltalán Szomália?

A válasz a kérdésre a nemzetközi jog mai állása szerint egyértelmű *igen*. Szomália maradéktalanul rendelkezik mindazon feltételekkel, amelyek az államként való elismeréshez szükségesek. Van *területe*,⁹⁸ amely emberi életre alkalmas, *lakossága*,⁹⁹ vagyis tartós jelleggel ott élő emberek, akiket lehetőleg állampolgársági vagy más kötelék fűz államukhoz. Kell még ezen kívül *önálló kormányzati hatalom*.¹⁰⁰ Plusz kritérium az *elismerés*, amely lehet konstitutív vagy deklaratív hatályú.¹⁰¹ Az elismerés egy objektív ténybeli helyzet (a három feltétel megvalósulása) elfogadását jelenti a nemzetközi közösség részéről, egy jó nagy adag nagyhatalmi politikával megfűszerezve.

Csakhogy az államiság léte nem egy, a jog által rögzített pillanatot rejt. Ennek nemcsak kritériumai, hanem egyfajta létszakaszai is vannak. Létrejötté mellett meg is szűnhet egy állam. Ennek is különböző formái vannak, kezdve az összeolvadástól a beolvadáson át a létező állam felosztásáig.¹⁰² Véleményem szerint Szomália esetében de facto az utóbbi állapotról beszélhetünk. A gyarmati sorból függetlenné vált és a nemzetközi közösség által is elismert egykori Brit- és Olasz Szomáliföldből létrejött államalakulatot egyszerűen *felosztották egymás között* a somáliai nemzet klánjai, amelyre a nemzetközi közösség a jog nyelvén még nem tudott érdemben reagálni. Ebből fakadóan Szomália a ma ismert jogi formájában, a valóságban gyakorlatilag nem létezik, az pusztán „*jogi fikció*”.¹⁰³ Ezért, és mert bukott állam –

⁹⁸ KOVÁCS, 2011. 173. o.

⁹⁹ KOVÁCS, 2011. 175. o.

¹⁰⁰ KOVÁCS, 2011. 176. o.

¹⁰¹ N. SHAW, Malcolm, 2008. 185. o.

¹⁰² N. SHAW, Malcolm, 2008. 186. o.

¹⁰³ KOVÁCS, 2011. 179. o.

vagyis nem tud eleget tenni az államiság minimális kritériumainak – nem is lehet felelősségre vonni a nemzetközi jogi jogsértésekért.

A felelősségre vonást nehezíti, sőt az egész kalózkodás és Szomália berendezkedésének megértését segíti, hogy az országot *bukott államnak* kell tekinteni. A 2013-ban kiadott legfrissebb *Failed States Index*¹⁰⁴ listáján, amelyet az *Alapítvány a Békéért (Found for Peace)* állít össze évről évre, Szomália az első helyen áll, 113,9 ponttal a *nagyon magas riasztás (Very High Alert)* kategóriában.¹⁰⁵ Szomália a legtöbbször hivatkozott példa a bukott államiságra, kimerítve annak minden követelményét, hiszen kormánya nem képes a terület hatékony ellenőrzésére és a közbiztonság fenntartására, legitimitását a lakosság többsége nem ismeri el, képtelen ellátni az alapvető közszükségleteket, és nem birtokolja a hatalma fenntartásához szükséges erőszakszervezetek feletti monopól hatalmat.¹⁰⁶

Ehhez az állapothoz általában egy belső háború vagy lázadás, felkelés (*existence of internal war and insurgency*), etnikai, vallási konfliktusok vezetnek, amelyet humanitárius katasztrófa, menekültáradat, éhínség, a közigazgatás és az infrastruktúra teljes összeomlása és totális gazdasági leépülés követ.¹⁰⁷ A fogalom-meghatározás mellett különböző fokozatai vannak az államok „bukásának”. Azonban mire eljutnak az erős államtól az összeomlón át a bukott státuszig, hatást gyakorolnak a nemzetközi békére és biztonságra is.

A nemzetközi közösség által Szomáliaként elismert állam ma gyakorlatilag nem létezik. Helyette a hosszantartó polgárháború során kiemelkedő és mára a saját maguk territóriumait (Puntföld, Szomáliföld, stb.) megszilárdító klánok léteznek, amelyek *quasi államként* hatalmat gyakorolnak a saját területeik felett. Milíciáikra támaszkodva viszonylagos rendet teremtenek, de igazi belső, működőképes, önmagát fenntartó államiságot egyelőre még nem sikerült kiépíteni. A jövőben akár létrejöhetne egy működőképes, szövetségi államként működő Szomália, végső soron a belső önállóságra törekvő tartományok is ezt szeretnék elérni, a megvalósításban azonban nincs egyetértés.

A helyzetet bonyolítja továbbá a tárgyalt kalóztevékenység egyre mélyebb társadalmi integrációja, a szívósan küzdő iszlamista Al-Shabab mozgalom, a mérhetetlen korrupció, a nyersanyag-szegénység és sok egyéb megoldhatatlannak tűnő probléma.

Összegzés

A kalózkodás bizonyíthatóan jelen van, amióta az ember először vízre szállt. Igazi ellenszert, lévén, hogy ilyen nincs is igazán, nem sikerült soha találni. A világtengerek partjainál mindig lesznek olyan térségek, amelyek elmaradottabbak, vagy a közrend hiánya miatt nem képesek arra, hogy saját állampolgáraikat, illetve területüket megfelelő módon ellenőrizzék. A tevékenység nemzetközi jogi fogalma

¹⁰⁴ <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1306-failedstatesindex2013-06l.pdf>
(Letöltés ideje: 2014.02.08. 20:21)

¹⁰⁵ Csak érdekesség ként, hazánk ugyanezen a listán a 141. helyet foglalja el 47,6 ponttal, a stabil (Stable) kategóriában.

¹⁰⁶ WAGNER, 2006. 37. o.

¹⁰⁷ JAMAL, Ahmad Rashid, 2013. 3. o.

jól definiálható, a fellépés vele szemben biztosított. A legnagyobb fellegvára, Szomália bukott államként aligha lesz képes sem a megfelelő prevencióra, sem pedig a tettesek felelősségre vonására. Még akkor sem, ha nemzetközi jogi felelőssége esetlegesen megállapításra kerülhet.

Felhasznált irodalom:

- BESENYŐ János-Kiss Álmos Péter: Kelet Afrika tengeri farkasai - A szomáliai kalózok fénykora, Afrika Tanulmányok, 2009. 3–4. szám, 46–58. o.
- BESENYŐ János: A szomáliai stabilitás és a nemzetközi közösség – Afrika Tanulmányok, 2011. V. évf. 1. szám, 29-41. o.
- BESENYŐ János: A szomáliai kalózkérdés: Milyen érdekek mentén? – Mediterrán Világ, kulturális folyóirat, 2010-13, ISSN: 1787-7350, 43-79. o.
- CSATLÓS Erzsébet: A római kor és a középkor tengerjoga; De iurisprudentia et iure publico; Jog- és Politikatudományi Folyóirat; 2012. VI. évfolyam 3. szám
- FÁBIÁN Éva: A francia haditengerészet Afrika szarvának kalózvizein; Nemzet és biztonság; biztonságpolitikai szemle, 2011. IV. évf. 1. sz. 18-27. o.
- GRAF, Andreas: Countering Piracy and Maritime Terrorism in South East Asia and off the Horn of Africa; PiraT-Working Papers on Maritime Security Nr. 5, April 2011
- HÓMAN Bálint, Szekfű Gyula, Kerényi Károly: Egyetemes történet, Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1935-1937, Hóman Bálint munkái, Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft., 2003., <http://mek.oszk.hu/07100/07139/html/index.html> (letöltés ideje: 2014.01.25. 10:38)
- JAMAL, Ahmad Rashid: Identifying Causes of State failure: The Case of Somalia - Failed States in Sub-Saharan Africa, Universität Konstanz Politik- und Verwaltungswissenschaften, 2013.
- KAJTÁR István: C.S.S. "Alabama" (Adalék a tengeri háborúk jogtörténetéhez); JURA, 1997. IV. évfolyam, 1. szám, 14-20. o.
- KAJTÁR István: A Mediterrán tengerjogának történetéhez; Jogtörténeti szemle: az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Állam-és Jogtörténeti Tanszékének közleményei, 2004. VI. évf. 4. sz. 71-77. o.
- KIS Álmos Péter, Besenyő János, Resperger István: Országismertető Szomália, második, bővített kiadás, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely - MH GEOSZ közös kiadványa, Budapest, 2014, 101-106. o.
- KOVÁCS Péter: Nemzetközi közjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2011
- LATTMANN Tamás: A szomáliai kalózkodás kérdése a nemzetközi jogban és azon túl; Nemzet és Biztonság, biztonságpolitikai szemle, 2010/9., 66-75 o.
- MARSAI Viktor: A szomáliai kalózok és az EU Atalanta-missziója; Nemzet és Biztonság, biztonságpolitikai szemle, 2011. IV. évf. 4. szám. 66-76. o.

- N. SHAW, Malcolm: Nemzetközi jog; Komplex Kiadó, Budapest, 2008
- P. RUBIN, Alfred: The law of piracy, Naval War College Press, Newport, Rhode Island, 1988
- RAVASZ Ábel: Kalózkodás Szomáliában: Puntland és a bukott államiság; Kül-Világ, a nemzetközi kapcsolatok folyóirata, 2008. V. évfolyam, 3-4. szám, 86-104. o.
- de SOUZA, Philip: Piracy in the Graeco-roman World, Cambridge University Press, 1999., <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam032/99013647.pdf> (2014.01.25. 12:26)
- de SOUZA, Philip: Ancient Rome and the Pirates, History today, vol. 51. 2007. 7., <http://www.historytoday.com/philip-souza/ancient-rome-and-pirates> (2014.01.25. 15:09)
- The Late M. WISE, Edward; S. PODGOR, Ellen; S. CLARK, Roger: International Criminal Law - Cases and Materials, Second Edition, LexisNexis, 2004.
- VARGA Attila Ferenc: Nemzetközi küzdelem a szomáliai kalózkodás ellen, Hadtudomány, a Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata, 2010. (elektronikus szám)
- VARGA Attila Ferenc: Kísérletek és eredmények a kalózkodás bűncselekményének definiálásában; Biztonság és Rendvédelem, Hadtudományi Szemle, 2011. IV. évfolyam 1. szám, 30-43 o.
- WAGNER Péter: A "bukott államiság" és Afganisztán (Holtzer Lóránt emlékére); Kül-Világ, a nemzetközi kapcsolatok folyóirata, 2006. III. évfolyam, 2. szám, 37-54. o.

Felhasznált internetes források:

- A BRIEF HISTORY OF PIRACY, Royal Naval Museum Library, 2002, http://www.royalnavalmuseum.org/info_sheets_piracy.htm (Letöltés ideje: 2014.01.25. 19:18)
- BMP4 Best Management Practices for Protection against Somalia Based Piracy, <http://www.imo.org/MediaCentre/HotTopics/piracy/Documents/1339.pdf> (Letöltés ideje: 2014.02.17. 19:36) 23-40. o.
- Maritime Safety and Security, History of piracy, <http://www.maritime-connector.com/wiki/history-of-piracy/> (Letöltés ideje: 2014.01.25. 19:07)
- <http://www.parlament.hu/irom36/5558/5558.htm> (Letöltés ideje: 2014.02.17. 11:21)
- The Found for Peace - Failed States Index 2013, <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1306-failedstatesindex2013-06l.pdf> (Letöltés ideje: 2014.02.08. 20:21)
- The Serious Problem of Modern High Seas Piracy - Presentation At Port of Chicago - November 2000

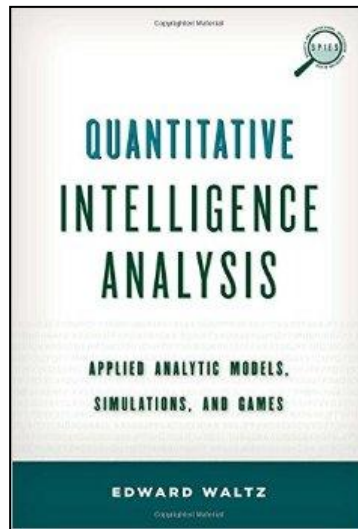
(http://www.cargolaw.com/presentations_pirates.html#type_attacks (Letöltés ideje: 2014.02.02. 12:09))

Felhasznált jogszabályok:

- Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya
- 1958-as ENSZ keretében elfogadott Nyílt Tengeri Konvenció (Convention on the High Seas)
- 1982-es ENSZ keretében elfogadott tengerjogi egyezmény (United Nations Convention on the Law of the Seas - UNCLOS)
- COUNCIL JOINT ACTION 2008/749/CFSP of 19 September 2008 on the European Union military coordination action in support of UN Security Council resolution 1816 (2008) (EU NAVCO)
- COUNCIL JOINT ACTION 2008/851/CFSP of 10 November 2008 on a European Union military operation to contribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast

DR. VIDA CSABA

MENNYISÉGI HÍRSZERZŐI ELEMZÉS-ÉRTÉKELÉS - RECENZIO

2014¹végén újabb tudományos igényű kötettel bővült a hírszerzői elemző-értékelő munka nemzetközi – angolszász – szakirodalma, amelyet a Rowman&Littlefield adott ki a „Biztonsági és Professzionális Hírszerzői Oktatási Sorozat” (SPIES²) részeként. A „Mennyiségi hírszerzői elemzés-értékelés: Alkalmazott Elemzői Eljárások, Szimulációk és Játékok”³ című kötetet egy olyan szerző jegyzi, aki az elemző-értékelő eljárásokat nem hírszerzési (szakmai) oldalról vizsgálta, mert a vizsgálatának középpontjába kizárólag az információk elemzését helyezi. Edward Waltz a tanulmány írójának nem ez az első kiadványa az információ feldolgozásának témakörében, de először merészkedett a nemzetbiztonsági elemzés-értékelés területére. Az 1990-ben és 2002-ben megjelent tanulmánya az információk

fúziójával⁴, míg az 1998-as műve az információs hadviseléssel foglalkozott⁵. 2003-ban kiadott kötete már közeledett a hírszerzéshez, amely a hírszerzési vállalkozások tudásmenedzsmentjét vizsgálta⁶.

Waltz pályafutása alatt nem szolgált nemzetbiztonsági szolgálatoknál, hanem mérnökként, fejlesztőként és információmenedzserként – külsősként – vizsgálta az hírszerzési információk feldolgozását, majd az értékelését-elemzését. Eredetileg, még 1964–1968 között Case Western Reserve Egyetemen elektromérnöknek tanult, majd 1971-ben szerzett informatikusi egyetemi végzettséget. 2013-ig a magánszektorban dolgozott különböző, többnyire amerikai hadiipari vállalatoknál, mint a Bendix, az Allied Signal, a Veridian, a General Dynamics, illetve a BAe System cégnél. A 2000-es években már vezetői, vagyis műszaki igazgatói és kutatási vezetői beosztásokat töltött be. 2013-tól a Virginai Műszaki Egyetem vezetőségének tagja. A különböző munkahelyein folytatott kutatásai során az

¹ <http://www.amazon.com/Quantitative-Intelligence-Analysis-Simulations-Professional/dp/1442235861>, (Letöltés ideje: 2015.03.15.)

² Security and Professional Intelligence Education Series

³ Quantitative Intelligence Analysis: Applied Analytic Models, Simulations, and Games

⁴ Multisensor Data Fusion (1990, Artech House Publisher, ISBN 978 0890062777) és Multisensor Fusion (2002, Springer, ISBN 978 1402007224)

⁵ Information Warfare Principles and Operations (1998, Artech Print on Demand, ISBN 978 0890065112)

⁶ Knowledge Management in the Intelligence Enterprise (2003, Artech House Publisher, ISBN 978 1580534949)

információfúzióval, az adatbányászattal, az információk megjelenítésével és az információs hadviseléssel foglalkozott.⁷

Az információval foglalkozó kutatásai során számos elemző-értékelő eljárást dolgozott ki, amelyet a szerző modelleknek nevezett el. Ezeket először 2005-ben egy, az amerikai hírszerző közösség által szponzorált konferencián mutatta be, de a „hivatásos” nemzetbiztonsági elemző-értékelők szkeptikusan fogadták egy „külsős” kutató eredményeit. Éveket kellett arra várnia, hogy a hírszerző közösség elfogadja ezeket a modelleket/eljárásokat. Végül a Nemzeti Hírszerzési Igazgató publikálás előtti ellenőrző testülete⁸ 2013. április 19-én befogadta és engedélyezte a kötet, vagyis az eljárások megjelentetését.

A szerző a hangsúlyt az elemző-értékelő modellekre, az elemző-értékelő játékelméletre, valamint a szimulációkra helyezte a hangsúlyt, amely során ugyan figyelembe veszi a korábbi tanulmányokat, de új eljárásokat is megfogalmaz. Nem a módszerek elméleti felvázolását, hanem azok alkalmazásának bemutatását vizsgálja, amely során folyamatosan bátorítja az elemző-értékelőket, hogy használják azokat. A szerző által kidolgozott elemző-értékelő eljárások meghatározása során kifejti, hogy az elemző-értékelő mit hisz a célobjektumról, valamint hogyan jut el a véleményalkotásához (következtetések megállapításához).

Waltz a műve elején számos elméleti, inkább fogalmi rendszer tisztázására tesz kísérletet, hogy bemutassa az általa kidolgozott modellek alapvetéseit. Érdekes megközelítésnek tekinthető a hírszerzés elemzés-értékelés meghatározása, mert nem klasszikus hírszerzői tevékenység oldaláról, hanem más tudományághoz hasonlítva vizsgálja azt. A szerző az elemzés-értékelést a gondolkodásról szóló tudománynak tekinti. Szerinte a filozófiához, a teológiához és a matematikához hasonlóan az elemzés-értékelés is az azzal foglalkozó emberek szellemi termékeinek eredménye a való világ megfigyeléséről, a gondolkodás folyamatáról és a benne rejlő bizonytalanságokkal kapcsolatos állásfoglalásról. Az elemző-értékelőnek ugyanakkor sokkal nehezebb a feladata, mint a filozófusnak, a teológusnak vagy a matematikusnak, mert a vizsgálat tárgya (az elemzés-értékelés célobjektuma) sokszor akadályozza a megismerését, amely során számtalanszor dezinformációt szolgáltat magáról és megtéveszti az elemző-értékelőt.

Az elemző-értékelő eljárásokat a szerző modelleknek tekinti, de sokkal szélesebb – általánosabb – értelemben használja a kifejezést, mert nem csak az eljárások részletes és technikai leírására szorítkozik, hanem az elemző gondolkodására és az elemzés tárgyára is kitér. A jó modellnek azt tekinti, amely felfedi a bizonytalanságot, a félreérthetőséget, a mások hibáit, valamint hipotéziseket és következtetéseket eredményez.

A hírszerzői elemzés-értékelés szempontjából jó megállapításnak tekinthető a szerző azon tézise, hogy amíg az analízis a hírszerzési információk szétszerelésére irányul, addig a szintézis a hipotézisek és az elemzés-értékelés eredményeinek

⁷ <https://www.linkedin.com/pub/ed-waltz/8/80/7a8?trk=pub-pbmap>, (Letöltés ideje: 2015.03.01., valamint Ed Waltz: Quantitative..... p. 281–282

⁸ DNI Prepublication Board

összeillesztéséről szól, felhasználva a következtetéseket, az összefüggéseket, valamint a feltételezéseket.

Az elemző-értékelő eljárásokat (modelleket) a szerző három kategóriába csoportosította: az előíró, a leíró, valamint az előrejelző–felfedező eljárásokba. Az előíró modelleket hagyományosan a mérnökök használják, amikor bemutatják az általuk összeállított rendszert, valamint a politológusok, amikor felvázolják, hogyan működik az adott ország politikai rendszere, illetve hogyan szervezték meg azt. A leíró modellt alapvetően a hírszerző elemzők-értékelők alkalmazzák, amikor egy adott helyzetet vagy rendszert kívánnak megérteni, vagyis vizsgálják az adott rendszert és annak (teljes vagy részleteinek) viselkedését. Az előrejelző-felfedező modellek a célobjektum viselkedésének/működésének dinamikáját vizsgálják, amely már tartalmazza a szándékokat, így előre jelezhető a célobjektum tevékenysége az adott környezetben. A szerző a három kategória rendszerét egy táblázatba is összefoglalta⁹:

Típus	Előíró eljárás	Leíró eljárás	Előrejelző–felfedező eljárás
Definíció	Az eljárást megismerésre használja, egy adott rendszert vagy viselkedését vizsgálja.	Az eljárást ábrázolásra használja, egy létező rendszer jellemzőit vagy a rendszer típusát.	Az eljárást ábrázolásra használja, egy létező rendszer vagy a rendszer típusának viselkedését vizsgálja.
Tárgy	jellemzők	struktúrák (elemek és kapcsolatok)	viselkedés
Példák	mérleg modell	hálózati modell	szimulációs modell

1. vázlat: Ed Waltz modelljeinek bemutatása
(Szerkesztette és fordította: Dr. Vida Csaba)

A kötet elején lévő elméleti részben a szerző egy fontos kérdésre kísérel meg választ adni, hogy mi a különbség a hírszerzés és a politikatudomány modelljei (eljárásai) között. A hírszerzés feladatrendszer az információk összegyűjtése a célobjektumról és az összefüggések megállapítása, következtetések megfogalmazása, valamint hipotézisek felállítása a célobjektum jövőbeli tevékenységéről. Ezzel szemben a politika magyarázatot keres, valamint döntéseket előkészítésére és meghozatalára helyezi a hangsúlyt, amely során az ország értékeinek és érdekeinek állnak a középpontban.

Ezt követően szerző a hírszerzés és a politika kapcsolatát vizsgálja, amely során azon az állásponton van, hogy megfelelő távolságot kell tartaniuk a hírszerzőknek és a politikusoknak. Szerinte a távolságtartás célja, hogy csökkenjen egymás befolyásolása, mert politikusok sem akarják, hogy mások határozzák meg a döntéseiket. Ezzel párhuzamosan az elemzők se szeretnék, hogy a politikusok nyomást gyakoroljanak rá, mert ragaszkodnak az objektivitáshoz. A hírszerzők fő célja, hogy objektív, elemzett-értékelt információkkal támogassák a politikusokat,

⁹ Ed WALTZ: Quantitative... p.2.

amit csak akkor tudják megtenni, ha függetlenítik magukat politikusok érdekeiktől és preconcepciójától. Ez az álláspont nem egyezik az amerikai hírszerző közösség véleményével, amelynek a szerző is hangot ad művében, mert hivatkozik az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség egyik munkatársára, aki a politikusok és a hírszerzők szoros kapcsolatát szorgalmazza.

Az elemző-értékelő munkában minőségi ugrásnak tekinti a számítógépek elterjedését, mert azok lehetővé teszik, hogy az elemzők önállóan alkalmazzák az elemző-értékelő modelleket, és már nincs szükség külön számítógépes csoportok működésére. Az elemző-értékelő munkában napjainkban már mindennaposak azok a számítógépes programok, amelyek többek között mennyiségi és térinformatikai elemzéseket végeznek. A szerző szerint a számítógépek biztosítják, hogy az elemző-értékelő sokkal jobb eredményeket érjenek el. A számítógépes modellek hat kategóriáját különbözteti meg:

- koncepcionális leíró,
- térinformatikai,
- idővonal,
- térképészeti,
- társadalmi rendszerek,
- társadalmi kapcsolatok.

Az elméleti alapok vizsgálatát követően a szerző a művének fő részeiben (a 2. fejezettől) saját elméletére, valamint az általa kidolgozott elemző-értékelő eljárásokra helyezi hangsúlyt. Először tisztázza a különböző eljárások tartalmát és fogalmi körét, amelyek során már elhelyezi a saját modelljeit is.

Modellnek tekinti a rendszerek, az entitások, a jelenségek és a folyamatok olyan jellegű vizsgálatát, amelyeknek az alapja a megismerés, a fogalmi értelmezés, a matematikai, valamint a fizikai vagy más logikai eljárások alkalmazása. A modelleken belül megkülönböztet mentális (szellemi) és konceptuális (fogalmi) modelleket, amelyeket hallgatólagos tudásként vagy explicit tudásként ír le. Szimulációnak minősíti azokat a módszereket, amelyek során a modelleket időről-időre kipróbálják (alkalmazzák). Számítógépes modellek azok, amelyek a fogalmi rendszereket és a szimulációkat számítógépes programok segítségével emulálják, ami lehetővé teszi a struktúrák és a folyamatok vizsgálatát. Az elemzői játékok közé tartoznak azok a versengő játékmódszerek, amelyek újra lejátszák az eseményt a hírszerző elemzők-értékelők számára. Ennek célja, hogy az elemző-értékelők meg tudják határozni a változékonyságot, az alternatív magyarázatokat, a belső folyamatokat, valamint a tevékenység eredményét.

A modellek elemzése során a szerző felvázolta az elemző-értékelő munka folyamatáról alkotott saját álláspontját, vagyis a munka különböző szintjeit, amelyet a hírszerzési cikluson alapuló elemző-értékelő ciklusnak is lehet tekinteni. Hét különböző szakaszt különböztet meg:

- a hírszerzési probléma megfogalmazását,
- az információ- és ismeretszükséglet meghatározását,
- az információk beszereztetését,
- az információk szintézisét,

- a modellek kiválasztását,
- a következtetések és az eredmények meghatározását,
- az ítélkezést és a jelentés.

A fejezet további részében a szerző a modellek elméleti majd egy terrorista szervezeten keresztül gyakorlati bemutatásával folytatja. A modellek felvázolása során jól látható a szerző rendszerelméleti gondolkodásmódja, amely alapját képezi a kidolgozott eljárásoknak.

A harmadik fejezet a mentális modellről szól, amelyet egyfajta fogalmi körrel kezd, majd a modellt elhelyezi az elemző-értékelő eljárások között. Az eljárás meghatározását más kutatóktól veszi át (W.B. Rouse – N.M. Morris), akik szerint „a mentális modellek mechanizmusok, amelyek által az emberek képesek megalkotni a rendszerek céljának és formájának leírását, elmagyarázni a rendszerek működését, valamint megfigyelni az államok rendszerét, illetve előrejelzéseket megfogalmazni az államok jövőbeli rendszerét illetően”¹⁰. A mentális modellt először általánosságban, majd a hírszerző elemző-értékelő munkában helyezi el. A negyedik fejezetben a mentális modellek explicit modellekké történő átalakítását fejti ki a szerző. Az ötödik, hatodik és hetedik fejezet az explicit modelleké, amelyet a strukturált és mennyiségi elemzőmódszerek keretében, valamint az elemzői gondolkodás részeként vizsgálja. A bemutatás során számos gyakorlati példával színesíti a rendszerek felvázolását. A hetedik fejezetben a célközponti megközelítésben vizsgálja az explicit eljárásokat.

A nyolcadik fejezet az egyik legérdekesebb része a tanulmánykötetnek, amely a háborús játékelemzést vizsgálja a hírszerzésen belül. A fejezet elején elméleti síkon tekinti át a szerző a játékelméletet az alapelvek, valamint a játékok kategóriájának oldaláról. Az általános elméleti bemutatást követően megkeresi a játékelméletek hírszerzésen belüli alkalmazásának lehetőségeit és módszereit. A játékelméleten belül a számítógépes modelleket és a szimulációkat is bemutatja. A fejezet végén néhány esettanulmányokon keresztül ismerhetjük meg a játékelmélet előnyeit és hatékonyságát.

A kilencedik és a tizedik fejezetben a szerző által kidolgozott elméletek gyakorlati alkalmazását találhatjuk meg. A kilencedikben a hírszerzési műveletek és az információszerezés keretében láthatjuk a modellek alkalmazását, amelyeknek alapvetően művelettámogató feladatuk van. A szerző megállapítja, hogy a modellek jelentős segítséget tudnak nyújtani a műveletek során. Ezt követően elhelyezi a modelleket az Egyesített Hírszerzési Műveletek rendszerében. A tizedikben a modellek alkalmazásának lehetőségeit vázolja fel nem csak a hírszerzés rendszerében, hanem a teljes nemzetbiztonsági szektorban, így az oktatásban és kiképzésben is.

Összefoglalás

Ed Waltz legújabb tanulmányát a nemzetbiztonsági elemző-értékelő munka keretében nagyon értékes szakirodalomnak lehet tekinteni, mert az eddig nemzetbiztonsági elemzés-értékelés szakirodalmához képest más oldalról vizsgálja

¹⁰ Ed WALTZ: Quantitative..... p. 40.
200

meg az elemző-értékelő eljárások rendszerét. Nem korlátozza be a nemzetbiztonsági tevékenység realitása és speciális rendszere. Az eljárások során olyan módszerek is megismerhetők, amelyek a klasszikus nemzetbiztonsági elemző-értékelő eljárások között nem szerepelnek, vagy az adott eljárás másként használják. A tanulmánykötetet annak ellenére elméleti munkának lehet tekinteni, hogy a szerző törekszik az eljárások alkalmazását gyakorlati példákkal alátámasztani. Megállapítható, hogy a mű nem a kezdő elemző-értékelőknek készült, hanem olyan szakértőknek, akik már elmélyedtek az elemző-értékelő munkában, így nekik egy kiegészítő tudást biztosít. Ennek következtében alapvetően az első két fejezetet ajánlom az olvasók számára, így a recenzióban is arra helyeztem a hangsúlyt.

A könyv bemutatása mellett szükséges felhívni arra a sorozatra, amelyben Ed Waltz műve is megjelent. A SPIES-sorozat célja hírszerzéssel kapcsolatos kiképzési programok támogatása, amelynek során a nemzetbiztonsági elméletek fejlesztését is szorgalmazzák. A tanulmánysorozatból a hírszerzéssel és az elhárítással kapcsolatban egyre több – korábban nyíltan nem elérhető elméleti alap – válik közzismertté. A sorozatban 2008–2014 között 19 kötet jelent meg, amelyek megfelelő ismeretrendszert biztosítanak a nemzetbiztonsági elméletek keretében.¹¹

Felhasznált irodalom:

- Edward WALTZ: Quantitative Intelligence Analysis (Applied analytic models, simulations and games) – Rowman&Littlefield, 2014, London, ISBN 978 1 4422 3586 1

¹¹ <https://rowman.com/Action/SERIES/RL/SPIES/Security-and-Professional-Intelligence-Education-Series>, (Letöltés ideje: 2015.03.15.)

**INTEGRÁCIÓ, ASSZIMILÁCIÓ, DISSZIMILÁCIÓ
AZ ISZLÁM LAKOSSÁG HELYZETE EURÓPÁBAN –
KONFERENCIA BESZÁMOLÓ**

„Integráció, asszimiláció, disszimiláció.
Az iszlám lakosság helyzete
Európában”

A fenti címmel 2015. március 18-án 16 órai kezdettel a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (továbbiakban: MÚOSZ) és a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja (továbbiakban: BHKK) közös rendezésében lebonyolított konferencián vettünk részt melynek tapasztalatairól ez úton szeretnénk tájékoztatni a téma iránt érdeklődőket.

Az előadások közreadása két különálló, egymást követő panelben valósult meg. Egyrészt **az iszlám népesség rétegződése, differenciálódása Európában** cím alatt az iszlám lakosság etnikai, vallási, szociális rétegződése az európai államokban az ezredfordulótól napjainkig; integráció, dezintegráció és asszimilációs, disszimilációs trendek az iszlám népességben, valamint az iszlám vallási irányzatok és muszlim szervezetek Európában témakörökkel. Melynek előadói **Dr. Dobrovits Mihály** BHKKA programigazgató és **dr. Mihálffy Balázs** a Magyar Iszlám közösség alapítója, illetve **Kovács Attila iszlamológus** a pozsonyi Comenius Egyetem docense voltak. Másrészt **körkép az európai integrációs politikáról** címszavak alatt, az integrációs politika jellemzői Európa keleti részén és a Balkánon témakörben osztották meg nézeteiket **Egeresi Zoltán** a Budapesti Corvinus Egyetem és **Sógor Dániel** történész, arabista ELTE Társadalomtudományi Kar munkatársai.

1. ábra

Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/50139>
(Letöltés ideje: 2015. 04. 25.)

A továbbiakban érdemes sorra venni az előadók gondolatait és az egymással folytatott vita egyes momentumait, ráfókuszálva a magunkfajta szakembereket is érdeklő kérdéskörökre, amiket más-más nézőpontból világítanak meg számunkra.

Dr. Dobrovits Mihály előadását a konferencia témáját keretbe foglaló néhány alapfogalom tisztázásával kezdte, mint például „Mit értünk Európa fogalma alatt?“, „Hol kezdődik és meddig tart Európa?” és „Kiket takar az Európai iszlám fogalma?”. A kérdésekre válaszolva kifejtette, hogy a mai nyugati világban az európai muszlimok kifejezésen az 1960-70-es években a Nyugat Európába és Közép Európába bevándorolt muszlimok által létrehozott közösségeket értik. Rávilágított arra a tényre, hogy ezen közösségek heterogén összetételűek, nem alkotnak egységes vallási szervezetet, nem rendelkeznek közös nyelvvel (hacsak a befogadó ország nyelvét nem tekintjük annak) és nincs köztük kohézió. Megállapította továbbá, hogy a közösségek saját identitását alapvetően meghatározó legfőbb tényezők, a kibocsátó országból hozott kulturális tradíció, a társadalmi berendezkedés és a vallási gyakorlat. Előzőek közvetlen eredménye, hogy a bevándorlók által létrehozott közösségek fizikailag is elkülönülnek egymástól, mint ahogy például Németországban is megfigyelhető az albán, kurd és török enklávék egymástól való elszigetelődése, akár egy városban belül is.

A bevándorlókat kibocsátó országokban és Európában jelenlévő vallásszemlélet különbségein keresztül az előadó bemutatta, hogy az izolált muszlim közösségek köreiben hogyan alakulhatnak ki olyan szalafista irányzatok (pl. a vahabizmus), amelyek később táptalajai lehetnek a szélsőségesen fundamentalista csoportoknak. Példaként említette az eredendően iszlám valláson alapuló országokban tapasztalható erős, központilag irányított vallásoktatást és annak folyamatos ellenőrzését, esetenként komoly szankciókkal (akár hosszú éveket jelentő szabadságvesztés formájában is) sújtva a hatóságok által elfogadott tanításoktól eltérő önjelölt tanítókat. Ezzel szemben az európai országok egyéni és csoportos vallásszabadságot biztosító gyakorlatát kihasználva, a „kósza” tanítók kialakíthatják egyéni tanaikat bármiféle retorziótól mentesen.

Az előadó fontosnak tartotta kiemelni az európai muszlim egyéneknek tapasztalható asszimilációs különbségeket. Amíg a muszlim közösségek bizonyos tagjai sikeresen integrálódtak a befogadó ország társadalmába (jelentős társadalmi pozíciót betöltve), addig másoknál egy disszimilációs trend tapasztalható (2.-3. generációs betelepültek). Mindez felülírja a korábbi közösségi határokat és összeköti a lázadni vágyó, hagyományos iszlám oktatásban nem részesült, kalandot kereső és sokszor jómódból származó fiatalokat egy modern „muszlim identitás” keretében. Emellett rámutatott arra is, hogy ezzel párhuzamosan a harmadik világbeli országokban is megfigyelhető egy új jelenség az ún. „protest islam”, aminek nevében a muszlim közösségek egy politikai, vallási és mentális tiltakozást igyekeznek végig vinni és egyúttal disszimilálódni. Ezen folyamatot tovább erősítik azok a világpolitikában tapasztalható törekvések, amelyek keretében bizonyos országok „kísérletezés” útján, az övéktől eltérő kulturális és vallási háttérű országokba kívánják exportálni politikai és vallási rendszereiket a saját céljaik elérése érdekében.

Dr. Mihálffy Balázs, a kairói Azhar egyetemen 1986-ban sejknek neveztek ki, előadásban kifejtette, hogy a saria nem törvényt jelent, hanem rendtartást, amely kiterjed a muszlimok mindennapjaira. A saria része a halal, ami szabályozza a muszlim élet mindennapjait mind az étkezés terén, mind a pénzügyi tranzakciókban. Beszámolt róla, hogy a közelmúlt válságos pénzügyi időszakában elszenvedett nagymértékű muszlim tőkevesztésre reagálva a muszlim országok létrehozták saját bankrendszerüket, (amely nem kamat alapú) és pénzügyi alapjukat (értéke 3000 milliárd dollár volt 2014-ben). A halal díjából származó jövedelem 2014-ben a pénzügyi alapnak már mintegy 30%-át tette ki, mely összegek a központi szervezeteken keresztül a halal akkreditációk és engedélyek ellenértékéből folytak be.

A sejk előadásában bemutatta, hogy az 1960-70-es években Európába érkező muszlim bevándorlók magukkal hoztak egy történelmi tapasztalatot - miszerint a nyugati emberek a megelőző 200-300 évben a közel-keletről megszerzett javakból építették fel a gazdag nyugati társadalmat - amely tapasztalás egy alapvetően negatív indulatot alakított ki bennük. Végig vezette az átalakulási folyamatot az európai családgyesítési törvényeken keresztül a multinacionális cégek költségracionalizálásból eredő keletre költözésén át. Az előbbinek köszönhetően a dolgozó bevándorlók számára lehetőség nyílt, hogy magukhoz költöztessék közeli hozzátartozójukat (apa, anya és főként nagyszülők), amely megtöbbszörözte a muszlim közösségek létszámát, többségében az idős és korlátozott munkaképességgel rendelkező emberek személyében. Az utóbbi pedig rengeteg muszlim ember számára jelentette a megélhetés megszűnését, amely jelentős elégedetlenséget szült, kiemelten az alacsonyabb képzettségű munkavállalók körében. Ezek a folyamatok eredményezték, hogy manapság a muszlim közösségekben egyre gyakrabban megjelenik az európai értékrendben való csalódottság, amely állapot termékeny táptalajt biztosít a disszimilációnak, illetve az ISIS és hasonló terrorszervezetek beszerzésének.

Az előadó több példán keresztül érzékeltette, hogy az ún. szalafista irányzatok kialakulásának gyökerei a világ nagyhatalmainak politikai játszmáira vezethetők vissza. Hangsúlyozta az ezen irányzatokból kinőtt szervezetek veszélyességét, kiemelten a muszlim közösségekre, ahol a támadások többségét végrehajtják. Továbbá rámutatott arra, hogy az ISIS-hoz hasonló szervezetek zászlaja alá tóduló „harcosok” többsége „importált terrorista” (mintegy 1 millió főről beszélt Szíria kapcsán). Ezek más országokban kaptak kiképzést és Afganisztánból, Líbiából, Pakisztánból, Európából, a FÁK országából érkező radikálisok. Ezen egyének nem ismerik a hagyományos iszlám tanítást (hitvilágukba belefér, hogy muszlim és ártatlan embereket öljenek) és ezért tévesen hívják magukat „dzsihadistának”. Záró gondolatként az előadó felhívta a figyelmet, hogy a fundamentalista szélsőséges szervezetek (ISIS, Boko Haram, Al-Hakim) propagandájuk ellenére nem többek, mint az adott térség geopolitikai destabilizációs tényezői.

Előadása lezárásaként beszámolt a 2015. március 7-9-én Teheránban 72 ország 550 vallási vezetője részvételével megtartott, síita és szunnita irányzat képviselőit tömörítő konferenciáról. Az esemény megrendezésének okát az ISIS léte és a hozzá hasonló terrorszervezetek iszlám szektákra gyakorolt összeugrasztó taktikája adta. A konferencia céljai között szerepelt, egy olyan kollektív nyilatkozat, amelyben egy közös iszlám önmeghatározás és együttgondolkodás alapjait fektették le. Az előadó

abbéli reményét fejezte ki, hogy ez az európai iszlámra is jótékony hatással lesz a jövőben.

Kovács Attila „Kis cseh iszlamofóbia” címmel megtartott előadása rendkívül információ gazdag és gyakorlatias volt, bemutatta számunkra a cseh társadalom működési reflexeit a másság tekintetében, továbbá szélesítette nézőpontunka a szomszédos országban megjelenő folyamatokkal kapcsolatban. Rávilágított arra a tényre, hogy más diskurzus folyik a cseh közéletben az iszlám kérdésről, mint az unióban, vagy Magyarországon. A cseh identitásról és az idegengyűlölet gyökereiről beszélt, ami a németellenességben gyökerezik, de más csoportok esetében is megjelent a történelem során. Érdekes térképet mutatott az istenhívők európai arányáról, amelyen Csehország esetében szignifikáns különbséget láthatunk más államokkal szemben. Legateistább országgént jellemezte hazáját az uniós országok között. Megállapította, hogy az országban tapasztalható muszlim ellenesség nem vallási alapon nyugszik. Érdekes, hogy sem most sem korábban nem alakult ki nagyobb iszlám közösség az országban. Rövid történelmi áttekintést is nyújtott a muszlim közösségek 1934-től számított jelenlétéről, székhelyeiről, jelképeiről, kiadványairól, a népszerűsítés eszközeiről és vallási vezetőiről. Megosztott nem hivatalos statisztikai adatokat is, ami szerint 8-12 ezer fő közé tehető az országban élő muzulmán lakosok száma.

Az iszlamofóbia és a politika kapcsolatának bemutatásakor a köztársasági elnököket és politikaformálókat sorra véve mutatta be azok különféle nézeteit az iszlám hazai térnyerése tekintetében. Ezek között olyan extrém javaslatok is voltak, mint „fürdőruhában kellene járni, valamint kutyákat és disznókat kellene sétáltatni a mecsetek környékén.” A sértő karikatúrák közzététele elleni hatósági fellépés terén sajtóságot gyakorlattal találkozhatunk az országban. A nyilvánosan közzétett rasszista ábrázolásokkal szemben akkor lehet jogi eszközökkel fellépni, ha a felhasznált transzparensen a grafika mellé betűvel is ki van írva, mi található a képen. Bemutatta és elemezte a cseh iszlamofób eszme élharcosaként számon tartott Martin Konvička tevékenységét, annak társadalmi támogatottságát, az általa vallott nézeteket, a csoportja által használt tipikus rasszista, antiszemita jelkészletet. Rámutatott arra, hogy az iszlám ellenes szélsőségesek másodkézből vett rasszista elemekkel dolgoznak és főként a zsidóellenes karikatúrákból eredő pejoratív tartalmakat formálják át. Sajnálatos módon az ellenzők az országból való kitelepítés gondolatáig is eljutnak az analógiájuk során.

Egeresi Zoltán főként a kelet-európai és a balkán térségben tapasztalható integrációs folyamatokról, tendenciákról beszélt. Kiemelte, hogy a balkánon jelen lévő muszlim közösség más jellegű, mint a nyugat-európai, ahol 50-60 éves múltra visszatekintő bevándorló közösségek élnek, növekvő, egyre fiatalodó családmodellt követnek. A muszlim közösségeknek a balkánon történelmi hagyományai vannak. Az előadó a török időkre tekintett vissza, megemlíti a vallási áttérések kérdéskörét és az ebből fakadó társadalmi problémákat, továbbá a török befolyás szerepét. Térképeken ábrázolva bemutatta a balkán és Törökország muszlim közösségeit, annak rétegződését és történelmi korszakokon átívelő átrendeződését a 2001-es évig bezárólag. Megállapítja, hogy a Balkánon a korábbi muszlim közösségek által elfoglalt terület egyre kevesebb, a muszlimság visszaszorulóban van. Manapság a balkán népességének kb. 15%-át teszik ki, ami bő száz évvel korábban a duplája

volt. Az előadó a térséget érintő izolációs kérdéseket is érintett, megtudhattuk, hogy Boszniában él a legnagyobb muzulmán közösség.

Az állam szerepe kapcsán elemezte a kommunista időszak muzulmán vallásra és a közösségekre gyakorolt ideológiai hatását. Ez a korszak gyakorlatilag szektorizálta a vallási közösségeket, befolyásolta a vallásgyakorlást, motivált arra, hogy a mindennapi életben gyakoroljanak olyan szokásokat, amit a vallásuk nem enged meg. Az előadó hangsúlyozta, hogy az ilyen közösségek megszervezésénél kiemelkedő jelentősége van az iszlám identitás megjelenésének. A balkánon azonban a nemzeti színezet dominál elsősorban és igyekeznek háttérbe szorítani a vallási jelleget, szekularizáció zajlott le. Érdekes példaként említi Albánia berendezkedését, ahol az albánok vallásaként az albanizmust (albán etnikai tudat) említik, ugyanakkor több vallás is megjelenik (pl. ortodox, katolikus), a 2011 évi népszámlálás alkalmával pedig a lakosság mintegy 60%-a vallotta muszlimnak magát. Fontos információ a térséggel kapcsolatban, hogy több autonóm iszlám közösséget is megszerveztek pl. a bosnyákok, Szerbiában azonban található olyan muszlim közösség, amelynek radikalizálódott vezetője van.

Sógor Dániel történész több kérdéskört is érintett Európával és a balkán térséggel kapcsolatban, ezek közül emelünk ki néhányat. Megjegyezte, míg Európában friss történelmi jelenségként éljük meg az iszlám kérdést, a balkánon nagyon régóta történelmi távlatokban jelen van. Beszél a balkán „iszlám veszélyforrás” mumusgyártás kérdéséről, a nyugati államok felelősségéről a tekintetben, hogy a hagyományos iszlám világgal szemben a nyugati kultúrközegben, milyen radikális iszlám kinövészek jöttek létre. Ezek a közösségek úgy tekintenek Törökországra, mint anyaországra a muszlim vallás tekintetében. Megemlíti a jugoszláv háborús időkben eredeztetett „hivatásos forradalmárok” problematikáját, az ilyen személyek folyamatos jelenlétét a térségben és szerepüket a különféle radikális cselekmények, háborúk kapcsán. A probléma gyökerének a jugoszláv háborúba harcosnak érkező jemeni, szaúdi és egyiptomi személyek jelenlétét, majd azok későbbi szublimációját tartja. Ezek a radikális állampolgárok vagy még mindig ott élnek pl. Boszniában, vagy „hivatásos forradalmárként” csatlakoztak pl. a szíriai, nigériai harcok folytatásához.

Az előadó szerint megnehezíti az iszlám radikális leágazásainak kezelését a térségben az, hogy a jelenlévő szegénység tényezőén túl, nincs olyan állami intézményrendszer, amely képes kontrollálni a radikalizálódott személyek tevékenységét, megszervezni az ellenük való fellépést. Megállapítja, hogy a balkánon jelenlévő iszlám átalakulóban van, ennek egyik megjelenési formája, hogy bosnyák személyekből álló csapatok harcolnak Szíriában. Véleménye szerint más kezelési módot igényel a kialakult helyzet, mint Nyugat-Európában a francia vagy holland eseményeket követően. Megállapítja azt is, hogy identitásválság alakult ki Nyugat-Európában, a domináns országok kezdik elveszíteni korábbi markáns kulturális jellemzőiket, ami miatt a betelepülő muzulmán közösségek joggal teszik fel a kérdést: mihez integrálódjunk? Végül fontos megérteni azt, hogy az európai radikális muszlim probléma háttérében identitásbeli és integrációs folyamatok állnak, melynek kezelésére más technikát kell alkalmazni, mint a balkánon zajló folyamatok visszaszorítása érdekében, ami viszont nagy részben anyagi és gazdasági kérdés.

A téma iránt érdeklődő olvasóinknak javasoljuk, hogy kövessék nyomon a fenti előadók részéről megkezdett diskurzust, ugyanis több olyan nyitott kérdés is megválaszolatlan maradt, amelyek megvitatása közelebb visz bennünket a problémakör megértéséhez, a kezelést igénylő folyamatok feltárásához.

**VALLÁSI ELEMEL JELENTŐSÉGE NAPJAINK FEGYVERES
KONFLIKTUSAIBAN – BESZÁMOLÓ EGY KONFERENCIA
SZERVEZÉSÉRŐL, ELŐADÁSÁIRŐL, EREDMÉNYEIRŐL, JÖVŐBELI
LEHETŐSÉGEIRŐL, AHOGY A SZERVEZŐK LÁTJÁK**

2015. április 23-án nagy sajtóvisszhang és széleskörű érdeklődés mellett került megrendezésre a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Ludovika épületének dísztermében „A vallási és interkulturális különbségek napjaink fegyveres konfliktusaiban” címmel rendezett nemzetközi konferencia.

A konferencia nemcsak a téma miatt, hanem a széleskörű szervezői együttműködés okán is felkeltette a figyelmet. A konferencia célja volt a konfliktusok bemutatásán túl, hogy segítse a vallások, a politika és a katonai, fegyveres erők képviselőit a párbeszéd kialakításában, a konfliktusok csillapításában.

Továbbá a szervezők célja már a konferencia előkészítésénél is úgy fogalmazódott meg, hogy minél szélesebb körben képviseltessék magukat azok a szervezetek, amelyek érintettek a biztonsági kérdéseket is felvető vallási jelenségek miatt. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonság Intézete vállalta a fő koordinációs szerepet, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat pedig részben a témában való érintettsége, részben a Nemzetbiztonsági Intézettel való szakmai kapcsolata miatt támogatta a kezdeményezést.

Mivel Nyugat-Európában a Katonai Ordinariátus (klasszikus nevén Tábori Püspökség) komoly kutató intézetekkel rendelkezik, amelyek a vallással és a fegyveres küzdelemmel kapcsolatos etikai kérdéseket kutatják, a Katolikus Egyház részéről a Magyar Katolikus Katonai Ordinariátusis főszervezőként volt jelen. A szervezők célkitűzése volt az ökumenikus jelleg hangsúlyozása is, vagyis hogy kiderüljön: minden keresztény közösség számára fontos a keresztények biztonsági helyzetének értékelése és előmozdítása. Ezért fontos, hogy a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa is részt vállalt a szervezésben és a konferencia megvalósításában. Jelentős volt a Konrad Adenauer Stiftung támogatása, amely mint a demokratikus értékek mellett elkötelezett szervezet az első pillanattól átérezte ennek a kutatási területnek a jelentőségét.

A szervezésnél hasonlóan fontos szempont volt a nemzetköziség megjelenítése is, hiszen a tárgyalt terület összeurópai érték, ezért volt meghívott előadó Ausztriából és Németországból.

1. ábra

Forrás: <http://www.magyarKurir.hu/hirek/konferencia-vallasi-tenyezok-szereperol-korunk-fegyveres-konfliktusaiban>
(Letöltés ideje: 2015. 05. 08.)

Prof. Dr. Patyi András, az NKE rektora köszöntötte a résztvevőket, és utalt arra a sajnálatos tényre, hogy a fegyveres konfliktus végigkíséri az emberi történelmet. A háborúk tömegkommunikáció révén közelebb kerültek mindennapjainkhoz, a szélsőséges eszmék terjedésénél a földrajzi határok elmosódtak.

A Konrad Adenauer Stiftung nevében Frank Spengler a szervezet budapesti kirendeltségének vezetője mondott beszédet. A szervezők nevében Dr. Resperger István ezredes köszöntötte az egybegyűlteket.

Az első előadást Dr. Erdő Péter bíboros-primás, érsek, az MTA rendes tagja tartotta. Bíboros úr széles nemzetközi kitekintéssel rendelkező egyházi vezetőként a vatikáni diplomácia mozgásterét és lehetőségeit mutatta be. Az alapfogalmak tisztázása után a pápai követek feladatait, a Katolikus Egyház államközi kapcsolatait, a nemzetközi szerepvállalást, a Szentszék békéltető lépéseit elemezte. Sajátos szentszéki feladat a keresztény, akár a különböző rítusok közötti kapcsolat segítése, melynek akkor van igazán nagy jelentősége, amikor ez a helyi egyházi közösségek számára etnikai okból nehézséget jelent. A Szentszék ezzel különleges módon tud hozzájárulni egy-egy ország, vagy régió belső békéjéhez. Erdő Péter a különböző diplomácia eszközöket is bemutatta.

Dr. Varga Zs. András alkotmánybíró, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jogi Karának dékánja azt fejtette ki, hogy mi a helye a vallási közösségnek a demokratikus társadalmakban. A vallásszabadság alapérték, amelynek fontos helye van a jogrendünkben és a társadalomfelfogásunkban. Alapjog, amelyet a mindennapokban, közösségi formában is alapjogként kell elfogadnia az államnak, és amelyet védelemben kell részesíteni. Ahol ez nincs, az tragédiát eredményezhet.

Norbert Sinn vezérőrnagy, bemutatta azt a szervezetet – az Apostolat Militaire Internationalt –, amelynek elnöke, jelezve, hogy a nemzeti katonai lelképásztori szolgálat milyen segítséget ad a hit megélésére és a katonákat érintő etikai kérdések megválaszolásában.

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy előadásában bemutatta az etnikai, vallási hovatartozás kérdésének jelentőségét, alapfogalmakat tisztázott: Mit jelent a multikulturalitás, interkulturalitás és a kulturális sokk fogalma. Sajnálatos, hogy az etnikailag, vallásilag, életvitelben idegen környezetre nem készítik fel a katonákat. Előadásából kiderült, hogy az interkulturális érintkezés nem teória, hanem a mindennapok része a missziókban résztvevő katonák számára. Ehhez azonban tudatosság szükséges, amelyből kinő a helyiakkal együttműködés feltétele.

Jochen Folz, a müncheni Bundeswehr Egyetem docense, a München-Freising érsekség katolikus katonai egyetemi lelkészségének vezetője a német sajátosságokról, a keleti és nyugati részről, az egyesített Németországban jelentkező nehézségekről beszélt. A legfőbb gond a vallás természetének, alapfeladatának, fogalomkészletének nem ismerése. Ez alapvetően a vallástalanságból, a vallási közösségek térvesztéséből származik. A vallás a német előadó szerint egyensúlyt biztosíthat a katonák életében.

Dr. habil. Resperger István ezredes, az NKE Nemzetbiztonsági Intézet igazgatója Irak–ISIS címmel a vallási alapon szerveződő terrorszervezetekkel szembeni fellépés lehetőségét elemezte. Napjaink legismertebb vallási motiváltsággal is rendelkező szervezete kapcsán rámutatott, hogyan épült ki az Iszlám Állam, milyen gazdasági és katonai potenciával rendelkezik, milyen áldozatokat követelt, és melyek a fellépés lehetőségei. Az igazgató úr elemezte azokat az új típusú katonai kihívásokat, amelyekkel szemben nem lehet a hagyományos katonai eszközökkel fellépni.

Dr. Béres János vezérőrnagy, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyettese bemutatta az iszlám történeti előzményeit, a hódítást, a terjedést, a tudományos és a technikai fejlődést, és a hanyatlás korszakát. Előadásában árnyalta az iszlám vallás és az iszlám szélsőség közötti különbséget és azt az utat, amelyet az egyik és a másik bejárt.

Fischl Vilmos, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtákará az ökumenikus segélyszervezetek működését és eredményeit mutatta be. A bemutatás első részében a teológiai alapokat, a második részben a gyakorlatot elemezte. Főtákar úr is utalt a konferencia szervezésnél is megfogalmazott fontos szempontokra, amely az együttműködés az állami, a katonai és az egyházi szektor között.

Dr. Ujházi Lóránd, az NKE Hadtudományi és Honvédelmi Karának tudományos munkatársa a szíriai keresztények biztonsági helyzetéről tartott előadást. Rámutatott arra, hogy az egyes keresztény közösségek megértéséhez elengedhetetlenek a keresztények hagyományának, történelmének, a más vallásokkal és az állammal való kapcsolatának szélesebb körű feltárása. A szíriai keresztények üldöztetése az egyéni emberi tragédiákon túl az egyes keresztény kultúrkör megsemmisülésének aggodalmát is felveti.

A konferenciát Bíró László püspök, katonai ordinárius zárta, aki méltatta a konferencián elhangzott ismereteket, s differenciált látást adó törekvéseit. A püspök szerint az egység keresése a vallás lényegéhez tartozik, ha ez megterhelődik érdekektől, előítéletektől, nehéz szabadnak maradni még a vallásos embernek is. Megismerve a háttereket, a mélységeket, tisztul a kép, mind az értelmünkben, mind a szívünkben. Ha megszületik az irgalom, s ezzel nézzük a világot, a békét szolgáljuk.

A szervezők a számtalan pozitív visszajelzésen és érdeklődésen felbuzdulva további területeken fogják vizsgálni a vallás és etnikai elemek jelentőségét napjaink fegyveres konfliktusaiban, válságaiban és humanitárius katasztrófaiban. A konferenciák mellett, workshopok, hazai és külföldi előadók meghívása, külföldi intézményekkel való kapcsolatok megerősítése is a tervek között szerepel. A szervezők szándéka, hogy a konferencia magyar és idegen nyelvű kötetét is mielőbb a hazai és a nemzetközi olvasótábor kezébe lehessen adni.

E SZÁMUNK TARTALMA

SZABÓ KÁROLY

GONDOLATOK A KATONAI ELHÁRÍTÁSRÓL

A tanulmány a katonai elhárítást, mint a tudományos kutatás lehetséges tárgyát mutatja be. Az írás lehetőségeket fogalmaz meg a katonai elhárítás tudományos vizsgálatával összefüggésben, egyben lehetséges irányokat, megközelítési opciókat vázol fel. Vázlatos áttekintést kapunk a katonai elhárítás jelenlegi elméleti és gyakorlati keretrendszeréről. Az olvasó megismerkedhet a katonai elhárítás fogalmi rendszerének néhány sajátos elemével is. A tanulmány éppúgy ajánlható a nemzetbiztonság általános elmélete iránt érdeklődők figyelmébe, mint a katonai nemzetbiztonsági tevékenységet végző szakemberek számára.

Kulcsszavak: katonai elhárítás, nemzetbiztonság elmélet, katonai nemzetbiztonsági tevékenység, nemzetbiztonsági rendszer

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF-DR. KENEDLI TAMÁS

A TERRORFENYEGETETTSÉG ÚJ TENDENCIÁI ÉS LEHETSÉGES VÁLASZLÉPÉSEK

Tanulmányunkban a terrorizmus területén az elmúlt években bekövetkezett változásokat és az ezzel kapcsolatos válaszlépéseket elemezzük. Az anyag két részből áll, az első részben a fenyegetettséget, míg a második részben a válaszlépéseket fogalmazzuk meg európai és hazai szinten. Mivel a kihívás nemzetközi szintű, a válaszlépésnek is hasonló módon kell megfogalmazódnia. A terrorfenyegetettség összetett, fő kiindulási területe a Közel-Kelet, ezen belül is azok az államok, ahol működési zavarok, vallási és etnikai ellentétek, területi viták jelentkeznek. A terrorfenyegetettségnek új szintet adott az Iszlám Állam megjelenése, az ellene folytatott nemzetközi koalíciós művelet, amelynek hazánk is tagja. Ez az új helyzet természetesen Magyarország fenyegetettségét is befolyásolja. A második részben az unió tagállamainak érintettsége mentén vizsgáljuk a Magyarországra is érvényes egyes hatásmechanizmusokat, főként a migrációs tényezőt, mint a visszatérő terroristák beszivárgásának lehetséges eszközét. Majd ezt követően a terrorizmus terjedésének megállítása és a radikalizálódott személyek ellenőrzés alá vonása érdekében alkalmazható fontosabb ellenlépéseket tekintjük át, és teszünk javaslatot az alkalmazás módjára és területeire, az együttműködés formáira.

Kulcsszavak: terrorizmus, Közel-Kelet, Iszlám Állam, magányos elkövető, migráció, szervezett bűnözés, visszatérő terrorista, terrorgyanús személy.

CONTENTS

KÁROLY SZABÓ

SOME THOUGHTS ON MILITARY COUNTERINTELLIGENCE

This study introduces military counterintelligence, as a possible scientific research topic. The study frames fields of scientific research in connection with military counterintelligence, and features possible directions, approaches. A schematic picture is given of the theoretical and technical framework of military counterintelligence today. The reader will be familiarized with elements of military counterintelligence terminology. This study can be recommended not only to the public interested in national security but to the military national security experts, too.

Keywords: military counterintelligence, national security theory, military counterintelligence activity, national security system

KIS-BENEDEK JÓZSEF DR. –TAMÁS KENEDLI DR.

NEW TENDENCIES IN TERROR THREAT AND POSSIBLE RESPONSES

In our essay we analyse the changes occurred in the field of terrorism and the answers given by the authorities in the past years. The study has two parts, in the first we formulate the threats, while in the second part we define the answers on European and national level. Because the challenge is international, even the answers must be similar. The threat of terror is complex, the field of origin is the Middle East, states having disorders, religious and ethnical discrepancies and territorial disputes. Including appearance of Islamic States, the operation of the coalition against it, in which our country is a member as well, gave a new level to the threat of terror. This new situation influences the security threat of Hungary. In the second part we analyse the effects of the new situation on European level, mainly migration as a possible way of infiltration of terrorists, later on we look at the countermove applied to stop terrorism and radicalism, to control radicalized persons, and we make proposals to the methods of application and to forms of cooperation.

Keywords: terrorism, Middle East, Islamic State, lone perpetrator, migration, organized crime, terrorist recurring, terror suspicious person.

KOVÁCS KRISZTIÁN

AZ AMERIKAI KATONAI ELHÁRÍTÁS KÜLFÖLDÖN VÉGZETT MŰVELETI TEVÉKENYSÉGÉNEK SAJÁTOSSÁGAI A CONRAD KÉMÜGY TÜKRÉBEN

A katonai elhárítás egyik jellemző sajátossága a külföldön végzett tevékenység során bekövetkező műveleti képességsökkenése. A külföldi nyílt források alapján készült tanulmány ezt a jelenséget mutatja be az amerikai katonai elhárítás egy konkrét nyomozásában, amely a kémkedés történetében az egyik legjelentősebb, a Szabó Zoltán és Clyde Lee Conrad kémügyben zajlott. A dolgozatban nyomon követhetőek a műveleti munka felderítő és realizáló fázisai, és láthatjuk, hogy az amerikai elhárítás a műszaki-technikai hátrányának kompenzálására műveleti erőeszköz allokációt hajtott végre. A sikeres felderítéshez a nemzeti hírszerző és elhárító szolgálatok szoros információcseréjén túl, mivel az országhatárokon átnyúló műveleti tevékenységet az egyes országok jogrendje is korlátozta, szükséges volt az érintett országok szolgálataival való együttműködés is. A kémügy megoldásának legfontosabb és nélkülözhetetlen eleme a katonai elhárítás által foglalkoztatott titkos kapcsolati rendszer (humán információszerzés), akiknek célirányos foglalkoztatását részletekbe menően megismerhetjük.

Kulcsszavak: kémkedés, elhárítás, hírforrásrendszer foglalkoztatása, figyelés, beszerzés, titkos dokumentumok, profilozás

DR. PARÁDI JÓZSEF

AZ EVIDENZBÜRO ÉS A MAGYAR HATÁRŐRIZET

Az Evidenzbüro, amely – az Osztrák-Magyar Monarchia egyetlen felderítő szervezeteként – a dualista államalakulat védereje vezérkari főnökének alárendeltségében működött, és a tervezett hadműveleti irányok katonai fontosságú viszonyaira vonatkozóan gyűjtött adatokat. Az egyik ilyen hadműveleti irány a Balkán térsége volt. Ebben az irányban – más irányokhoz hasonlóan – az Osztrák-Magyar Monarchia felderítő tevékenységét a területileg illetékes hadtestparancsnokságok vezérkari osztályainak közvetlen alárendeltségébe tartozó felderítő főállomások irányították. E két felderítő főállomás állt közvetlen kapcsolatban a Magyar Királyság útlevelelköteles – magyar-román és magyar-szerb – határszakaszán diszlokáló azon magyar rendvédelmi testületek alakulataival, amelyek a határőrizeti teendők megvalósításában részt vettek. Az együttműködés jól szervezett és hatékony volt.

A Magyar Királyság határőrizeti szervezetei elősegítették a hazai felderítő testület számára a határon az információk és személyek titkos és biztonságos átvittetését, illetve igyekeztek megakadályozni azt, hogy az idegen felderítő szervezetek tagjai és megbízottai, illetve e szervezetek számára szerzett információk az államhatáron átjussanak.

KRISZTIÁN KOVÁCS

**PECULIARITIES OF FOREIGN OPERATIONS OF THE US
MILITARY COUNTERINTELLIGENCE BASED ON THE CONRAD-
CASE**

One peculiarity of counterintelligence work is losing capability when working abroad. This article based on foreign open sources aims to introduce this phenomenon through an investigation of the American counterintelligence services. The Szabó-Conrad case is one of the most significant in the history of spying. This study gives an opportunity to look into the identifying and countering phases of an operation, and we can see how the American counterintelligence used human and tradecraft allocation compensating its technical handicap. For the successful investigation information exchange and cooperation among each nation's intelligence and counterintelligence agencies was necessary as the investigative activities overstepping borders were restricted by the legal system of each nation. The most important and essential factor of the investigation is the employment of human source in counterintelligence work.

Keywords: spying, counterintelligence, source operation, surveillance, recruiting, classified documents, profiling.

JÓZSEF PARÁDI DR.

THE EVIDENZBÜRO AND THE HUNGARIAN BORDER SECURITY.

The Evidenzbüro which – as the only intelligence organization of the Austrian-Hungarian Monarchy – was directly subordinated to the Chief of General Staff of the Defence Force of the dualistic state, and collected data on militarily significant circumstances of planned operational directions. One of these directions was the Balkans. In this direction – similarly to others – the intelligence activity was controlled by so called Intelligence Main Stations directly subordinated to the Staff Department of the Corp Headquarters responsible for the given area. These Intelligence Main Stations maintained direct links to the authorities responsible for border policing of Hungarian-Romanian and Hungarian-Serbian borders. The co-operation was well organized and efficient.

Border policing authorities of the Kingdom of Hungary facilitated secret and secure cross-border traffic of information and persons for the intelligence organizations, and tried to deny the same for foreign intelligence services.

Emellett a határőrizeti szervezetek feladatát alkotta a határ túloldalán a csapatok mozgására és elhelyezésére alkalmas infrastruktúra felderítése, a hadianyag raktározása és a személyi állomány elhelyezésére alkalmas épületek számbavétele, a határ mentén állomásozó fegyveres szervezetek erejének felmérése, a parancsnokok és közvetlen környezetükben lévő személyek gyenge pontjainak kipuhatólása, a csempészek és más személyek – akik kiválóan ismerték a határ mindkét oldalát és ebből fakadóan alkalmasak voltak személyeknek és tárgyaknak a határon való észrevétlen átjuttatására – beszerzése, a határ túlsó oldalán pedig határmenti rezidentúra kiépítése.

Kulcsszavak: Evidenzbüro, Felderítő főállomás, Határszéli csendőrség

FÁBIÁN ÉVA

AZ 1969-1974 KÖZÖTTI ÉVEK FRANCIA BIZTONSÁGPOLITIKÁJA: GEORGES POMPIDOU A NAGY ELŐD ÁRNYÉKÁBAN

Az 1969 – 1974 közötti francia köztársasági elnök, Georges Pompidou egyesek számára a gaulle-izmus folytatóját jelentette, mások azonban épp az ellenkezőjét állították róla. Pompidou szerint: „A gaulle-izmus nem doktrína, hanem magatartás.”¹ Edouard Balladur szavaival élve, mindez a meg nem alkuvást jelentette számára, ahol a középpontban Franciaország áll, élén egy erős vezetővel. Pompidou számára mindez egy együttműködésre nyitott, ugyanakkor határozott külpolitikát, egy elsődlegesen nemzeti védelmet, valamint gazdasági fejlődést jelentett.² Azt kívánta, hogy elnöksége alatt se háború, se forradalom ne történjék és hogy az a terjeszkedés, a modernizáció és az életszínvonal növekedésének időszaka lehessen, továbbá, a gazdasági és a szociális fejlődésnek köszönhetően az ország megismerje a belső békét. Azt kívánta, hogy országát a világ más nemzetei tiszteljék gazdasági ereje és politikai stabilitása miatt. Továbbá remélte, hogy kifelé irányuló tetteik a béke és a népek egymáshoz való közeledésének hasznára válhatnak. Összességében, azt kívánta, hogy mandátuma Franciaország számára a biztonság és a megújulás, a boldogság és a méltóság időszakát jelentse.³ Remélem, hogy az olvasó jelen írásom alapján – legalább részben – el tudja majd dönteni, hogy mindezt sikerült-e megvalósítania.

Kulcsszavak: Georges Pompidou, enyhülési politika, Európa-politika, Ostpolitik, méltóság (*dignité*)

¹ POMPIDOU, 1975a, 16. o.

² POMPIDOU, 1975a, 16. o.

³ POMPIDOU, 1975a, 21. o.

Besides this, the task of border authorities were to locate infrastructure suitable for troops' movement and accommodation on the other side of the border, to assess enemy's military forces along the border, to ascertain weaknesses of commanders and their inner circles, to recruit smugglers and others, who were capable to smuggle people and objects across the border, and to establish intelligence residency on the other side of the border.

Keywords: Evidenzbüro, Intelligence Main Station, Border Gendarmerie

ÉVA FÁBIÁN

FRENCH SECURITY POLICY 1969-74: GEORGES POMPIDOU IN THE SHADOW OF THE GREAT PREDECESSOR

Georges Pompidou, who was the French President of the Republic between 1969 – 1974, was the follower of the Gaullism for some people but others stated the contrary of him. According to Pompidou: „The Gaullism is not a doctrine but a behaviour.” In Edouard Balladeur's words this meant for him the intransigency where France was in the centre led by a powerful leader. For Pompidou this meant a cooperative but definite foreign policy, a national defense above all as well as an economic improvement. He wished that neither war nor revolution does happen during his presidency and this could be the period of the expansion, the modernisation and the increase of the living standards. Besides, due to the economic and social development the country got to know the inner peace. He wished that his country would be respected by other nations of the world because of its economic strength and its political stability. He hoped as well that peace and rapprochement of nations could benefit from their outward acts. In entirety, he wished that his mandate would mean for France the period of security and renewal as well as happiness and dignity. I hope that after reading my paper the reader will be able to decide – at least partly – if he succeeded to realize them.

Keywords: Georges Pompidou, détente policy, European policy, Ostpolitik, dignity (*dignité*)

BENEDEK MÁRTA

MAGYARORSZÁG, AUSZTRIA ÉS SZLOVÁKIA BIZTONSÁG- ÉS KATONAPOLITIKAI NÉZETEI, AVAGY A BIZTONSÁG ÉRTELMEZÉSE KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN

Az elmúlt negyedszázadban hazánk környezetében jelentős biztonsági- és katonapolitikai változásokat történtek, melyhez való alkalmazkodási lehetőség és képesség, vagy annak hiánya kerül bemutatásra Magyarország, Szlovákia és Ausztria tekintetében. A tanulmányunkban e három ország kül-, biztonság és katonapolitikai törekvéseinek változásait vizsgáljuk, a kétpólusú világrendszer összeomlásától kezdve napjainkig a nemzeti biztonsági és katonai stratégiájuk módosulásain keresztül. A szerző célja rámutatni az elmúlt negyedszázadban a térségben bekövetkezett változásokra, melyek számos új jelenséget hoztak felszínre. Új kihívások, fenyegetések jelentek meg, amelyeket érdemes számba venni annak érdekében, hogy felkészüljünk a jövő biztonsági kihívásaira. Az ezek kezelésében rejlő azonosságok és különbségek ország specifikus bemutatása további célja a tanulmánynak.

A szerző kétrészes elemzésének első fejezetében az említett országok stratégiai kultúrájának negyedszázados fejlődéstörténetét részletezi ciklusokra lebontva és mutat rá egy-egy periódus kül- és biztonságpolitikai prioritásaira. A második rész a nemzeti biztonsági és a katonai stratégiákra fókuszál, mint elemzési szempontokra, melyekben visszatükröződnek a felvázolt folyamatok és egyben hivatalos, a kormányok által elfogadott dokumentumokban is rögzülnek.

Kulcsszavak: biztonsági stratégia, katonai stratégia, külpolitika

KOÓS GÁBOR – PROF. DR. SZTERNÁK GYÖRGY

A KATONAI MŰVELETEK ÚJ FORMÁJA – A HIBRID MŰVELETEK

A katonai műveletek új formája, a hibrid műveletek. A hibrid műveletek jellemzői, hatásuk a hadtudomány fejlődésére. A nyugati és a keleti hadtudományi irodalomban fellelhető írások a hibrid műveletekről. Alexander Bartos tanulmányának legfontosabb megállapításai. Az Oroszországi Föderáció új katonai doktrínájának álláspontja a hibrid műveletekről.

Kulcsszavak: katonai műveletek, katonai doktrína. Wales NATO csúcstalálkozó, hibrid háború, hibrid művelet, felkészítés, kiképzés.

MÁRTA BENEDEK

**SECURITY AND MILITARY POLICY VIEWS OF HUNGARY,
SLOVAKIA AND AUSTRIA OR THE INTERPRETATION OF
SECURITY IN CENTRAL EUROPE**

Over the past 25 years significant changes have been occurred in security and military policy. The opportunity, option or lack of adaptation to these changes in case of Hungary, Austria and Slovakia are presented in this study. We examine the changes of foreign, military and security policy of these countries, starting with the collapse of bipolar world, through the modifications of national and military strategies. The author's aim is to highlight the changes which have revealed a number of new phenomena.

New challenges, threats have appeared, they should be taken into focus in order to prepare for future security challenges. The study's further aim is to demonstrate the similarities and differences of managing them.

In the first chapter the author details the evolution of strategical culture divided into cycles and points the priorities of foreign and security policies in a period. In the second chapter the author focuses on national security and military strategies which are published in official documents adopted by the governments.

Keywords: security strategy, military strategy, foreign policy

GÁBOR KOÓS– GYÖRGY SZTERNÁK DR.

NEW FORM OF MILITARY OPERATIONS – HYBRID OPERATIONS

A new form of military operations, the hybrid military operations. The hybrid features of military operations, their impact on the development of military science. The eastern and western military science literature on the hybrid operation. Key findings of the study of Alexander Bartos. The new military doctrine of Russia's position on the hybrid operation.

Keywords: military operations, military doctrine, Wales NATO summit, War hybrid, hybrid operation, preparation, training.

BERECZKI DÁVID

DZSIHÁD PÁRIZSBAN – TÉNYEK A FRANCIAORSZÁGI TERRORCSELEKMÉNYEKRŐL

2004. március 11: Madrid, 2005. július 7: London. Csaknem 10 év telt el az utolsó, Európai Unióban csoportosan végrehajtott iszlám fundamentalista támadások óta. A nyugati világ országainak vezetői azonban tisztában voltak azzal, hogy a hatékony terrorelhárítás mindig csak átmeneti: előbb vagy utóbb ismét sikerrel le fog csapni Európában az iszlamista erőszak. A 2015. január 7-én Párizsban történtek mindezt maradéktalanul megerősítették. A terrorcselekményekkel kapcsolatban az Iszlám Állam és az al-Kaida nyilvános szembenállása azonban rengeteg kérdést is felvet: Miért éppen Franciaországban hajtották végre a merényleteket? Miben hozott újat ez a támadás a korábbi európai terrorcselekményekhez képest? Mi volt a terroristák személyes motivációja? Az Iszlám Állam vagy a Jemeni al-Kaida tekinthető felelősnek a történetekért? Cikkemben kísérletet teszek ezen kérdések megválaszolására, valamint egy átfogó kép kialakítására.

Kulcsszavak: terrorizmus, iszlám fundamentalizmus, al-Kaida, Iszlám Állam

BABOS SÁNDOR

A MAGYAR HONVÉDSÉG MŰVELETI HELYSZÍNELŐ KÉPESSÉGE A TERRORIZMUS ELLENI HARCBAN

Egy átlagos nap végén, amikor a híreket nézve egy bűncselekményt látunk természetesnek hat, hogy a rendőrség ki fogja nyomozni azt. Összegyűjtik a bizonyítékokat, megtalálják és kikérdezik a tanukat. A következő napokban alig várjuk, hogy megtudhassuk mi történt, azt, hogy ki-mit tett és azt miért...válaszokat akarunk. De mi történik, ha műveleti területen megtámadják a menetszlopunkat? Ez nem egy bűncselekmény talán a saját csapataink ellen? Ki fogja a nyomozást vezetni? A válasz a Műveleti Helyszínelő Csoportok kezében van.

Kulcsszavak: műveleti helyszínelő csoport, nem hagyományos módon előállított és alkalmazott robbanóeszköz, hálózatellenes művelet, műveleti terület.

DÁVID BERECZKI

JIHAD IN PARIS – FACTS ABOUT TERRORIST ATTACK IN FRANCE

11 March 2004, Madrid; 7 July 2005, London. Almost 10 years have elapsed since the last grouped Islamic fundamentalist terrorist attacks in the European Union. However, the leaders of the Western Countries have been realized that the effective counter-terrorism is temporary: sooner or later the Islamic violence will swoop successfully again in Europe. The events of 7 January 2015 in Paris had completely verified that. However the upfront confrontation of al-Qaeda and Islamic State of Iraq and Levant raises a lot of questions: Why did the terrorist attacks happen in France? In what methods did these attacks bring something new compared to former attempts? What were the terrorists' personal motivations? Is the al-Qaeda or the Islamic State of Iraq and Levant is responsible for the aggression? This article attempts to answer these questions, and to give thorough about the issue.

Keywords: terrorism, islamic fundamentalism, al-Qaeda, Islamic State of Iraq and Levant

SÁNDOR BABOS

HUNGARIAN DEFENCE FORCES' WIT CAPABILITY IN THE WOT (WAR ON TERROR)

In the end of a usual day we watch the news and it is natural that if a crime happens the police does the investigation. They collect evidence, find the witnesses and ask them. Next days we can't wait the endgame of that, who did what and why...we want answers. But what happens if someone attacks our convoy in an operational area? Is it not a crime against our troops? Who will investigate it? The answer lays in the hands of the Weapons Intelligence Teams.

Keywords: Weapons Intelligence Team (WIT), improvised explosive device (IED), attack the network (AtN), operational area (OA)

FEHÉR ZOLTÁN

NEMZETKÖZI TOVÁBBKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI FELLÉPÉS KEZELÉSÉVEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

Az emberi erőforrások kezelésében való jártasság napjainkban nem csak a versenyszférában a siker, az eredmény kulcstényezője, hanem a közszférában is, így mindkét viszonyrendszerben stratégiai kérdés. A megfelelő szakmai tudás, a képzettség, tréning alkalmazása, az ismeretek aktualizálása, az aktualizált ismeretek szinten tartása elengedhetetlen kelléke annak, hogy a hatáskörrel rendelkező szervek munkatársai az említett kihívások gerjesztette körülményekre hatékony és egyben jogszerű, szakszerű, szolgálatszerű válaszokat adjanak tevékenységük gyakorlása során. A megfelelő szintű szakmai tudás a terrorizmus és a szervezett bűnözés különböző megjelenési formáival szembeni fellépés hatékonyságát is meghatározza, a szükséges tudás megszerzése a nemzetközi rendészeti továbbképzéseken történő részvétel nélkül elképzelhetetlen.

Kulcsszavak: rendészeti továbbképzés, felkészítés, képzés.

DR. HARKAI ISTVÁN

A KALÓZKODÁS NEMZETKÖZI JOGI KÉRDÉSEI ÉS EGY BUKOTT ÁLLAM FELELŐSSÉGE

Napjaink egyik szignifikáns, a nemzetközi békére és biztonságra kiemelt kockázatot hordozó jelensége a tengeri kalózkodás és a tengeren elkövetett fegyveres rablás. E bűncselekmények a világtengerek bármely pontjait érinthetik, ám jelenleg az Indiai-óceán nyugati medencéjében és az Ádeni-öbölben, Délkelet-Ázsiában, illetve a Guineai-öbölben okoznak komoly gondokat a világkereskedelemnek. A kalózkodás bűncselekménye érdemi és erőteljes választ kíván a nemzetközi közösség egészétől, így a dolgozatomban arra keresem a választ, hogy milyen jogi, illetve jogon túli védekezési eszközöket vonulathatunk fel a tengeri banditák ellen, illetve felelőssé tehető-e egy bukott állam?

Kulcsszavak: Szomália, kalózkodás, joghatóság, felelősség, bukott állam

ZOLTÁN FEHÉR

INTERNATIONAL TRAINING OPPORTUNITIES FROM THE ASPECT OF MANAGING THE FIGHT AGAINST ORGANISED CRIME

Nowadays being experienced in managing human resources is a key factor of success and results not only in the private but also in the public sector, therefore it is a strategic issue in both system of relations. The proper professional knowledge, education, applying of trainings, updating knowledge and the maintenance of up-to-date knowledge is an essential tool for the staff of the competent institutions to give efficient and at the same time legitimate, professional and dutiful replies to the conditions induced by the above mentioned challenges during their activities. The adequate level of professional knowledge also determines the efficiency of the fight against different forms of terrorism and organised crime. The acquisition of the necessary knowledge is unimaginable without participating in international trainings.

Keywords: law enforcement training, preparation, training

ISTVÁN HARKAI DR.

THE QUESTIONS OF PIRACY IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL LAW, AND THE RESPONSIBILITY OF A FAILED STATE

One of the significant issue in these days is the maritime piracy and armed robbery carrying high risk against the international peace and security. These crimes could occur anywhere on the high seas, but the most infected areas are the Western basin of the Indian Ocean, the Gulf of Aden, Southeast Asia, or in the Gulf of Guinea, where piracy causes many of concern to the world trade. The crime of piracy calls for strong and substantive answer. In this paper the author tries to look for legal and non-legal tools against piracy and tries to give an answer to the question whether a failed state can be accountable.

Keywords: Somalia, piracy, jurisdiction, responsibility, failed state

SZERZŐINK

Szabó Károly	ezredes, a KNBSZ munkatársa NKE Hadtudományi Iskola doktorandusz
Dr. habil. Kis-Benedek József	nyá. ezredes, PhD, címzetes egyetemi tanár
Dr. Kenedli Tamás	alezredes, PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, tanársegéd a KNBSZ munkatársa
Kovács Krisztián	őrnagy, a KNBSZ munkatársa
Dr. Parádi József	CSc, nyá. főiskolai tanár
Fábián Éva	az NKE Hadtudományi Iskola doktorandusza
Benedek Márta	az NKE Hadtudományi Iskola doktorandusza
Koós Gábor	nyá. alezredes
Prof. Dr. Szternák György	nyá. ezredes, CSc, nyá. egyetemi tanár
Bereczki Dávid	hadnagy, a KNBSZ munkatársa
Babos Sándor	főhadnagy, a KNBSZ munkatársa
Fehér Zoltán	r. alezredes, doktorandusz Közép-európai Rendőrákadémia, osztályvezető
Dr. Harkai István	Szegedi Tudományegyetem, tanársegéd
Dr. Vida Csaba	alezredes, PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi adjunktus, a KNBSZ munkatársa, MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj ösztöndíjasa
Dezséri Bence	a KNBSZ munkatársa
Dr. habil. Resperger István	ezredes, PhD, NKE Nemzetbiztonsági Intézet igazgató
Dr. Ujházy Lóránd	PhD, az NKE tudományos munkatársa

E SZÁMUNKAT LEKTORÁLTÁK

Dr. Bagi József	ezredes, PhD
Dr. Bebesi Zoltán	alezredes, PhD, NKE NBI Terrorelhárítási Tanszék, mb.tanszékvezető
Dr. habil. Boda József	vezérőrnagy, PhD, NKE NBI Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, tanszékvezető
Dr. Fregán Beatrix	PhD, NKE egyetemi docens
Dr. habil. Gál István László	PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék egyetemi docens PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék
Dr. habil. Héjja István	nyá. ezredes, CSc
Dr. Kaiser Ferenc	PhD, NKE Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék tanszékvezető
Dr. Kenedli Tamás	alezredes, PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, tanársegéd a KNBSZ munkatársa
Dr. Regényi Kund Miklós	alezredes, PhD, NKE NBI Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi docens
Dr. habil. Resperger István	ezredes, PhD, NKE Nemzetbiztonsági Intézet igazgató
Simon László	alezredes, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék és a KNBSZ munkatársa
Szabó Károly	ezredes, a KNBSZ munkatársa, NKE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusz
Dr. Tömösváry Zsigmond	nyá. dandártábornok, PhD, c. egyetemi docens Felderítők Társasága Egyesület elnöke

A SZAKMAI SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

Az írásművekkel szemben támasztott követelmények

Etikai követelmények:

- az írásmű másol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona, melyet szerzői nyilatkozat aláírásával igazol(nak);
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, mely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a hadtudománnyal, nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más tudományos területetkémáit, anyagait – jelentejük meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények(és a kapcsolódó információk):

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20-21 gépelt oldal); a kéziratot elektronikus formában Times New Roman 12 pontos betűkkel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban kérjük megküldeni;
- lehetőség van a kézirat interneten történő megküldésére is, a **szakmaiszemle.kontakt@gmail.com** e-mail címen. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó lakcímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;
- a közlésre elfogadott írásokért – a szerzői nyilatkozattal létrejött megállapodás figyelembe vételével – szerzői honorárium fizethető;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indokolás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;

- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez „Absztraktot/Rezümét” kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez 3–5 kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven;
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

Tudományos közleményekkel szemben támasztott formai követelmények

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni, mellékelni:

A SZERZŐ, SZERZŐK NEVE (rendfokozata)
 AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul)
 ABSZTRAKT/REZÜMÉ (magyarul, angolul)
 KULCSSZAVAK (magyarul, angolul)
 SZERZŐI NYILATKOZAT

Bibliográfiai hivatkozás

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben⁴⁷² módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézetek jegyzetben

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, melyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében levő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmazni kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

⁴⁷² Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19-20.

Példák:

TARJÁN G. Gábor: A terrorizmus, p. 4.
KECSKEMÉTI Klára: A mediterrán térség és az Európai Unió, Európai Tükör, 2010. május XV. évfolyam 5. szám p. 38.
J. Nagy László: Mit kell tudni Algériáról?, Kossuth Kiadó, Budapest, 1987. p. 46-47.
PRYCE, Paul: France's Long War: Operation Barkhane, <http://natoconcil.ca/frances-long-war-operation-barkhane/> (Letöltés ideje: 2015.02.24.),
Global Trend 2020: Mappingthe Global Future, <http://www.foia.cia.gov/2020/2020.pdf> (Letöltés ideje: 2012.08.21.),

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.⁴⁷³

Példák:

ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról, *Budapest, 2005, Zrínyi Kiadó. ISBN 963 9276 45 6*
BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai, In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények, Budapest, 1994, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia. pp. 31–50.
KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái, In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436
Global Trend 2020: Mappingthe Global Futur, <http://www.foia.cia.gov/2020/2020.pdf> (Letöltés ideje: 2012.08.21.),

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrás (vagy: Szerkesztette: ...);
- az ábra, vázlat sorszáma (pl. 1. ábra.);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – (World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja).

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

⁴⁷³ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.
228